

Hetimi dhe Ndjekja e Veprave Penale që Lidhen me Pronësinë Intelektuale në Shqipëri

Manual
për Trajnimin e
Prokurorëve, Gjyqtarëve dhe Autoriteteve të Tjera Ligjzbatuese

Përgatiti dhe përshtati: Prof. Dr. Mariana SEMINI-TUTULA

Hetimi dhe Ndjekja e Veprave Penale që Lidhen me Pronësinë Intelektuale në Shqipëri

Manual
për Trajnimin e
Prokurorëve, Gjyqtarëve dhe Autoriteteve të Tjera Ligjzbatuese

Përgatiti dhe përshtati: Prof. Dr. Mariana SEMINI-TUTULA

© WIPO, 2020

Attribution 3.0 IGO
(CC BY 3.0 IGO)

Përdoruesi lejohet të riprodhojë, shpërndajë, përshtasë, përkthejë dhe të kryejë publikisht këtë publikim, përfshirë për qëllime tregtare, pa leje të qartë, me kusht që përmbajtja të shoqërohet me një konfirmim që WIPO është burimi dhe se tregohet qartë nëse ishin ndryshimet bërë në përmbajtjen origjinale. Përshtatja / përkthimi / ose veprat e prejardhura nuk duhet të mbajnë asnjë emblemë ose logo zyrtare, përveç nëse ato janë aprovuar dhe të vlefshme nga WIPO.

Ju lutemi na kontaktoni përmes faqes së internetit të WIPO për të marrë lejen/autorizimin.

Për çdo vepër të prejardhur, ju lutemi përfshini mohimin e mëposhtëm: “Sekretariati i WIPO nuk merr asnjë përgjegjësi në lidhje me transformimin ose përkthimin e përmbajtjes origjinale. “Kur përmbajtja e publikuar nga WIPO, të tilla si imazhe, grafika, marka tregtare ose logoja, i atribuohet një pale të tretë, përdoruesi i një përmbajtje të tillë është përgjegjës vetëm për pastrimin e të drejtave me mbajtësin (it) e të drejtave.

Për të parë një kopje të kësaj licence, ju lutem vizitoni <https://creativecommons.org/licenses/by/3.0/igo/>

Emërtimet e përdorura dhe prezantimi i materialit përgjatë këtij publikimi nuk nënkuptojnë shprehjen e ndonjë mendimi nga ana e WIPO-s në lidhje me statusin juridik të ndonjë vendi, territori ose zona ose autoritetet e tij, ose në lidhje me përcaktimin e kufijve ose kufijve të tij. Ky publikim nuk ka për qëllim të pasqyrojë pikëpamjet e Shteteve Anëtare ose Sekretariatit të WIPO.

Përmendja e kompanive specifike ose produkteve të prodhuesve nuk nënkupton që ato janë miratuar ose rekomanduar nga WIPO në preferencë ndaj të tjerëve të një natyre të ngjashme, që nuk përmenden.

Hetimi dhe ndjekja e veprave penale që lidhen me pronësinë intelektuale në Shqipëri

Manual

**për trajnimin e
prokurorëve, gjyqtarëve dhe autoriteteve të tjera ligjzbatuese**

Përgatiti dhe përshtati: Prof. Dr. Mariana SEMINI-TUTULA

PARATHËNIE

Qëllimi i përgatitjes së këtij Manuali është të shërbejë si një material për prokurorët, oficerët e policisë gjyqësore, gjyqtarët dhe punonjësit e zbatimit të ligjit, për t'i ndihmuar ata në ndjekjen penale të veprave penale që lidhen me pronesine intelektuale (PI). Manuali kërkon të identifikojë elementet thelbësore të veprave përkatëse dhe të analizojë kërkesat për një ndjekje penale të suksesshme.

Manuali përqëndrohet në veprat penale që lidhen me kopjimet dhe falsifikimin e shenjave dalluese të lidhura me markat tregtare, patentat dhe të drejtën e autorit, si dhe piraterinë e lidhur me markat, produktet dhe veprat. Neni 61 i Marrëveshjes për Aspekte të Tregtisë së të Drejtave të Pronesisë Intelektuale (Marrëveshja TRIPS) kërkon që shtetet anetare të OBT-së "të parashikojnë që procedurat penale dhe dënimet të zbatohen të pakten në rastet e falsifikimit të qëllimshëm të markës tregtare ose piraterisë së të drejtave të autorit në një shkallë tregtare". Në praktikë, këto vepra penale ndeshen kryesisht nga profesionistët që kane për detyrë hetimin dhe ndjekjen penale të krimit të lidhur me pronesine intelektuale.

Manuali përpiqet të shpjegojë elementet dhe çështjet e mundshme që nevojiten të diskutohen lidhur me provat dhe kornizën ligjore të cilat mund të lindin në hetimin dhe ndjekjen penale të falsifikimit të markave tregtare dhe piraterisë së të drejtave të autorit.

Përgatitja dhe botimi i këtij Manuali u mundësua nga Sekretariati i WIPO-s, në bashkëpunim me Kompanitë dhe Autoritetin e Pronesisë Intelektuale (CIPA). Manuali në versionin e tij për Shqipërinë është përgatitur dhe përshtatur nga Mariana SEMINI-TUTULANI, Prof. Dr. në Shkollën e Magjistraturës së Republikës së Shqipërisë.

Gjenevë, shtator 2020

Tabela e përmbajtjes

KAPITULLI 1: VËSHTRIM MBI VEPRAT PENALE QË LIDHEN ME PRONESINE INTELEKTUALE	9
Hyrje	9
Detyrimi ndërkombëtar për të kriminalizuar shkeljet.	10
Kriminalizimi nuk është diçka e re	10
Ligjet kombëtare ndryshojne	11
Jo të gjitha shkeljet e PI-së janë kriminale.....	11
Kuptimi i "falsifikimit" dhe "piraterisë së të drejtave të autorit"	12
Pse jane kriminalizuar falsifikimi dhe pirateria?	12
Mbrojtja e të drejtave pronesore	13
Mbrojtja e interesit publik.....	13
Parandalimi i krimit të organizuar	14
Mbrojtja e të ardhurave të shtetit	15
Pajtueshmëria me detyrimet ndërkombëtare	15
Arsyet për t'i dhënë përparësi hetimit dhe parandalimit	15
Kush është objektivi i mbrojtjes në rrugë penale?.....	15
Importimi paralel.....	16
Barnat e përgjithshme	16
KAPITULLI 2: NATYRA E PRONESISË INTELEKTUALE	19
Marrëveshja TRIPS.....	19
Territorialiteti	20
Pavarësia e të drejtave të Pronesisë Intelektuale	20
Trajtimi kombëtar	21
Natyra e të drejtave të Pronesisë Intelektuale	21
Të drejtat e pronesisë intelektuale të përfshira dhe të ndara mbi mallrat	22
Në një mall mund të përmbahet më shumë se një e drejtë e pronesisë intelektuale	23
Mbivendosja e të drejtave	23

KAPITULLI 3: FALLSIFIKIMI/KOPJIMI I MARKAVE TREGTARE	25
Hyrje	25
Funksioni i një marke tregtare	26
Shkelja e markës tregtare	26
Regjistrimi është specifik për disa mallra ose shërbime.....	27
“Identike” me markën e regjistruar	27
Shenjat e padallueshme.....	28
Pa autorizim	28
Korniza ligjore e shkeljeve të të drejtave të pronesisë industriale në Shqipëri	29
KAPITULLI 4: PIRATERIA E SË DREJTËS SË AUTORIT	39
Hyrje	39
E drejta e autorit.....	39
Pirateria.....	40
Ligji shqiptar për të drejtat e autorit 35/2016 mbi përgjegjësinë administrative	41
Autori ose pronari i të drejtës së autorit	43
Marrëdhënia mes të drejtave të autorit dhe të drejtave të lidhura me to	45
Të drejtat ekskluzive të autorëve	46
Të drejtat ekskluzive pasurore.....	48
"Veprat" objekt i mbrojtjes së të drejtës së autorit.....	49
Regjistrimet e zërit-fonogramët	50
Ekzistenca e të drejtës së autorit.....	53
Kuptimi i "originalitetit"	53
Kualifikimi kombëtar	54
Kualifikimi ndërkombëtar	55
Shkeljet e të drejtave të autorit.....	56
A është "përdorimi i drejte" ose "marëveshja e drejte" një mbrojtje?.....	56
Të drejtat fqinjë si të drejta të lidhura me të drejten e autorit	59
Të drejtat ekskluzive të prodhuesit	62

Të drejtat e transmetuesve	62
Fitimi i nxjerrë nga shkeljet e së drejtes së autorit si element i veprës penale	63
Shkeljet e lidhura me programet kompjuterike	66
KAPITULLI 5: ELEMENTET E VEPRËS PENALE	67
Hyrje	67
Çfarë duhet të vërtetohet nga ana e prokurorit, gjyqtarit apo hetuesit?	67
Vullnetshmëria (dolus eventualis)	68
Vendosja e <i>mens rea</i> përmes provave rrethimore	69
KAPITULLI 6: DYSHIMI I ARSYESHËM	71
Hyrje	71
Natyra e mallrave	71
Hetimi i veprave të falsifikimit	71
Burimi i tregëtisë dhe magazinat e pikave të tregëtimit me shumicë	75
Pyetje të mundshme që mund t'i bëhen personit të dyshuar	77
Hetimi i veprave penale që lidhen me të drejten e autorit dhe të drejtave të lidhura	78
KAPITULLI 7: ROLI I PROKURORIT	81
Rruga penale dhe rruga civile e mbrojtjes së të drejtave të pronësisë intelektuale dhe specifikat e tyre	81
Ushtrimi i rolit të prokurorit	87
Vendimi për mosushtrimin e ndjekjes penale	87
Formulimi i akuzës	88
Barra e provës	88
Mbivendosja e krimeve dhe akuzave alternative	89
Identifikimi i të akuzuarit / të pandehurit	90
Kush mund të mos ndiqet penalisht?	91
Viktima akuzuese	91
Kur është i justifikuar veprimi sipas detyrës zyrtare?	91
Zgjidhja e konfliktit viktim-i akuzuar	91

KAPITULLI 8: ÇËSHTJE TË PROVUESHMËRISË	93
Hyrje	93
E drejta e mbajtësit të së drejtës në rastin e falsifikimit.....	93
E drejta e pronarit të së drejtës së autorit në rastin e piraterisë	94
Barra e provës.....	95
Masat paraprake për sigurimin dhe ruajtjen e provave	95
Shkelja në rastin e falsifikimit	97
Shkelja në rastin e piraterisë	97
I pandehuri jashtë vendit	98
KAPITULLI 9: KRIMI I PRONËSISË INTELEKTUALE NË INTERNET	99
Hyrje	99
Karakteristikat përkatëse të internetit	99
E drejta e Autorit në Internet.....	100
Markat tregtare në internet	101
“Portet e Sigurt”	101
Përçuesit.....	102
Kashimi	102
Mikpritësi, Mbajtësi.....	103
Fshehja e veprës penale të identitetit.....	104
Mbledhja e provave	105
Sekuestrimi i emrave të domain-it	105
KAPITULLI 10: DËNIMI.....	107
Hyrje	107
"Graviteti korrespondues".....	107
"Kufiri i mjaftueshmërisë për t'u bërë një pengesë në ushtrimin e të drejtave"	107
Siguria e zbulimit dhe bindjes.....	108
Qasja gjyqësore ndaj dënimit	108
Proporcionaliteti	109

Natyra e dëmit.....	109
Natyra e pjesëmarrjes kriminale	109
Rrethanat rënduese	110
KAPITULLI 11: DISPONIMI I MALLRAVE TË FALLSIFIKUARA OSE PIRATE	111
Hyrje	111
Ruajtja e mallrave të konfiskuara	111
Objekti i një urdhëri apo vendimi për asgjësimin ose shkatërrimin.....	112
Kush duhet ta fillojë procesin?.....	112
Subjekti i një urdhri.....	112
Probleme me skemën ligjore	112
Rekursi në Marrëveshjen TRIPS	121
Përfshirja e dispozitave të Marrëveshjes TRIPS.....	122
Natyra e rendit.....	123
Parandalimi i shmangies	123
Natyra e gjykimit të gjykatës.....	123
Mjedisi, shendetet publik dhe mirëqenia.....	124
Konsideratat humanitare	124
Reciklimi.....	124
KAPITULLI 12: ZBATIMI KUFITAR	125
Hyrje	125
Rregjimi ligjor doganor shqiptar	125
Skema TRIPS	131
Objekti i pezullimit	132
Fushëveprimi i mbrojtjes	132
Aplikimi tek autoriteti kompetent.....	132
Siguria.....	133
Njoftimi.....	133
E drejta e inspektimit dhe informacionit	133

Kohëzgjatja e pezullimit.....	133
Procedurat e përkohshme	133
Dëmshpërblimi i importuesit dhe pronarit të mallrave	134
Importet e <i>De Minimis</i>	134
KAPITULLI 13: JURIDIKSIONI NË ÇËSHTJET NDËRKUFITARE	135
Hyrje	135
Rregullat e juridiksionit	135
Lokalizimi i elementeve të veprës penale	136
Rëndësia e "shënjestrimit" ose "targetimit"	137
Komploti	139
Pastrimi i parave	139
Avioni dhe anijet.....	140
KAPITULLI 14: NDIHMA JURIDIKE E NDËRSJELLË	141
Hyrje	141
Kërkimi për ndihmë juridike të ndërsjellë	141
Ndihmë juridike të ndërsjellë në Shqipëri.....	142
Instrumentet ndërkombëtare	143
UNTOC: Kushtet e aplikimit.....	143
Masat financiare	144
Kërkesa për informacion	145
ANEKS: Praktikë Gjyqësore	147
Konsiderata të përgjithshme lidhur me praktikën gjyqësore.....	161
Konventat, Marrëveshjet dhe Traktatet ndërkombëtare ku ka aderuar Republika e Shqipërisë, (RSH)	163
TABELA E DISPOZITAVE ME SANKSIONE	165

KAPITULLI 1

VËSHTRIM MBI VEPRAT PENALE QË LIDHEN ME PRONESINE INTELEKTUALE¹

Hyrje

Te drejtat më të rëndësishme që burojnë nga pronesia intelektuale (PI) lidhen me:

- Patentat për shpikje;
- Markat tregtare, të cilat tregojnë burimin e mallrave dhe shërbimeve;
- Dizenjot industriale, duke mbrojtur formën ose dekorimin e një produkti;
- Te drejtat e autorit, mbrojtjen e librave, muzikës, programeve kompjuterike dhe veprat e tjera të mbrojtura nga kopjimi;
- Te drejtat e interpretuesve, prodhuesve të regjistrimit dhe organizatave të transmetimit (te ashtuquajturat "te drejta fqinje").

Patentat, markat tregtare dhe të drejtat e dizenjot industrial lindin në sajë të regjistrimit në Drejtorinë e Përgjithshme të Pronesisë Industriale (DPPI), në zbatim të Ligjit "Për pronesinë Industriale", Nr.9947, datë 7.7.2008, i ndryshuar me ligjin: Nr.10/2013, datë 14.02.2013 Nr.55/2014, datë 29.05.2014 Nr.17/2017, datë 16.02.2017². Në rastin e të drejtave të autorit dhe të drejtave të interpretuesve, të cilat mbrohen sipas të drejtave të autorit dhe fqinjësisë nga ligji Nr. 35/2016 "Për të drejtat e autorit dhe të drejtat e tjera të lidhura me te"³, regjistrimi

¹ Këto çështje lidhen detaje që kanë të bëjnë me rastet e referuara në WIPO dhe të pasqyruara në botimin e bërë nga LTC Harms *The Enforcement of Intellectual Property Rights: A Casebook* (Ed. 3, 2012) http://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/intproperty/791/wipo_pub_791.pdf.

² Procedurat që lidhen me regjistrimin e markave, patentave dhe dizenjove industriale trajtohen në nenet 1/2, 19/3, 21/1, 36/3, 44/3, 87/d/2, 97, 113-114, 116, 118-123, 125, 127-128, 145-158, 175-175/a, 178-180/a të ligjit shqiptar për pronesinë industriale.

³ Ky ligj është përafërsisht me: Direktivën 2006/116/KE, të Parlamentit Europian dhe Këshillit, datë 12 dhjetor 2006, "Mbi afatin e mbrojtjes së të drejtës së autorit dhe disa të drejtave të lidhura" e amenduar, Celex: 32006L0116; Fletorja Zyrtare e BE-së, L 372, datë 27.12.2006; Direktivën 2004/48/KE të Parlamentit Europian dhe Këshillit, datë 29 prill 2004, "Mbi zbatimin e të drejtave të pronësisë intelektuale", Celex: 32004L0048; Fletorja Zyrtare e BE-së, L 157, datë 30.4.2004; Direktivën 2001/29/KE të Parlamentit Europian dhe Këshillit, datë 22 maj 2001, "Mbi harmonizimin e disa aspekteve të të drejtës së autorit dhe të drejtave të lidhura me të në shoqërinë e informacionit", Celex: 32001L0029, Fletorja Zyrtare e BE-së, L 167, datë 22.6.2001; Direktivën 2001/84/KE të Parlamentit Europian dhe Këshillit, datë 27 shtator 2001, "Mbi të drejtën e rishitjes në dobi të autorit të një veprë origjinale të artit", Celex: 32001L0084, Fletorja Zyrtare e BE-së, L 272, datë 13.10.2001; Direktivën 96/9/KE të Parlamentit Europian dhe Këshillit, datë 11 mars 1996, "Mbi mbrojtjen ligjore të bazave të të dhënave", Celex: 31996L0009, Fletorja Zyrtare e BE-së, L 77, datë 27.3.1996; Direktivën 2009/24/KE të Parlamentit Europian dhe Këshillit, datë 23 prill 2009, "Mbi mbrojtjen ligjore të programeve kompjuterike", Celex: 32009L0024, Fletorja Zyrtare e BE-së, L 111, datë 5.5.2009;

është i mundur, por nuk kërkohet. Më konkretisht, ligji shqiptar parashikon se të drejten për mbrojtje automatike, pa asnjë formalitet. Sipas këtij parashikimi autorët mund të regjistrojnë vullnetarisht veprat e tyre në një regjistër të veçantë, i cili mbahet në formë elektronike ose shkresore ose të dyja bashkë në mënyrën e përcaktuar nga Drejtoria për të Drejtat e Autorit.⁴

Detyrimi ndërkombëtar për të kriminalizuar shkeljet

Vendet të cilat, si Republika e Shqipërisë, janë anetare të Organizatës Botërore të Tregtisë, pranojnë një detyrim për të kriminalizuar falsifikimin dhe piraterinë. Ky detyrim për të parashikuar sanksione penale në ligjin kombëtar rrjedh nga Marrëveshja për Aspekte të Tregtisë së të Drejtave të Pronës Intelektuale (Marrëveshja TRIPS)⁵. Në veçanti, neni 61⁶ parashikon si më poshte:

- “Shtetet Anëtare do të parashikojnë që procedurat penale dhe ndëshkimet të zbatohen të pakten në rastet e falsifikimit të markës së qëllimshme ose piraterisë së të drejtave të autorit në një shkallë tregtare;
- Mjetet juridike në dispozicion do të përfshijnë burgim dhe/ose gjobë të mjaftueshme për të siguruar një pengesë, në përputhje me nivelin e dënimeve të aplikuara për krime të një rëndësie të caktuar;
- Në rastet e përshtatshme, mjetet juridike në dispozicion do të përfshijnë konfiskimin, sekuestrimin dhe shkatërrimin e mallrave që shkelin dhe çdo material të përdorur kryesisht në kryerjen e veprës penale.”

Kriminalizimi nuk është diçka e re

Marrëveshja TRIPS e vitit 1994 ishte instrumenti i parë ndërkombëtar që krijoi detyrimin për të kriminalizuar shkeljet dhe cenimet e të drejtave të pronësisë intelektuale. Pavarësisht kësaj marrëveshje, shumë vende i kanë kriminalizuar sjellje të tilla prej më shumë se një shekulli.

Këto krime janë të krahasueshme ose identike me krimet e njohura të parashikuara nga kodet tradicionale penale dhe, shpesh mbivendosen edhe me krime të tjera.

Direktivën 2006/115/KE të Parlamentit Europian dhe Këshillit, datë 12 dhjetor 2006, “Mbi të drejtën e qirasë dhe të drejtën e kreditimit dhe mbi disa të drejta që lidhen me të drejtën e autorit në fushën e pronësisë intelektuale”, Celex: 32006L0115, Fletorja Zyrtare e BE-së, L 376, datë 27.12.2006.

⁴ Për hollësira, shihni nenet 17 dhe 18 të ligjit shqiptar për të drejtën e autorit.

⁵ Për më tepër shihni Kapitullin 2 të këtij Manuali.

⁶ Ndarja në nenpika është shtuar për efekt të trajtimit si material trajnimi dhe gjuha e dispozites është përshtatur lehtësisht për efekt të gjuhës shqipe.

Ligjet kombëtare ndryshojne

Neni 1.1 i Marrëveshjes TRIPS parashikon që vendet anetare janë të lira të përcaktojnë metodën e duhur të zbatimit të dispozitave të Marrëveshjes brenda sistemit dhe praktikës së tyre ligjore, dhe mund të ofrojnë mbrojtje më të gjerë, me kusht që të mos jete në kundërshtim me Marrëveshjen.

Neni 61 gjithashtu përmban një numër fleksibilitetesh. E para është përdorimi i frazës "së paku": vendet në përputhje me rrethanat janë të lira të imponojnë standarde më të larta se minimumi i përcaktuar me Marrëveshjen TRIPS, dhe shumë e kanë bërë këtë. Një fleksibilitet i mëtejshëm është niveli i gjobave: ato duhet të jene në përputhje me nivelin e gjobave të aplikuara për krime të një rëndësie të ngjashme brenda juridiksionit kombëtar.

Jo të gjitha shkeljet e PI-së janë kriminale

Ekzistojnë forma të ndryshme të shkeljes apo cenimit të te drejtave mbi markën tregtare dhe të drejtave të autorit të cilat shkaktojnë përgjegjësi civile. Sidoqoftë, jo të gjitha shkeljet e markës tregtare janë forma të falsifikimit si vepër penale dhe jo të gjitha shkeljet e të drejtave të autorit janë pirateri të te drejtave të autorit.

Te drejtat e PI janë të drejta pronësore dhe mund të shkelen edhe pa qëllim penal. në raste të tilla, mbajtësi i së drejtes mund të ndjekë rrugën civile të mbrojtjes dhe të aplikojë me padi në procedurën përkatese civile për të synuar një vendim gjyqësor civil dhe dëmshpërblimin përkates. Për më tepër, edhe kur sanksionet penale janë teorikisht të disponueshme sipas ligjit, patentat dhe markat mund të mbrohen normalisht përmes procedurave civile, duke pasur parasysh përmbajtjen teknike dhe natyrën e të drejtave.

Ne nivelin ndërkombëtar, Marrëveshja TRIPS kërkon që sanksionet penale të jene të disponueshme të pakten në rastet e cenimit të së drejtes së autorit dhe shkeljes së markës tregtare në një shkallë tregtare dhe mund të thuhet se këto shkelje kane pasoja më të dukshme për konsumatorët. Përqëndrimi i këtij manuali është të veprat penale që lidhen me markat tregtare dhe të drejtat e autorit. në lidhje me markat tregtare, kundërvajtjet ligjore me natyrë administrative janë parashikuar në nenet 199 dhe 199/1 të Ligjit të Pronesisë Industriale, ndërsa kundravajtjet penale që lidhen me shkeljen e të drejtave nga pronësia industriale parashikohen nga neni 149/a⁷ i Kodit Penal Shqiptar (1995), i shtuar me ligjin nr. 23/2012, datë 1.3.2012.

⁷ Neni 149/a i Kodit Penal Shqiptar parashikon se: "Prodhimi, shpërndarja, mbajtja për qëllime tregtimi, shitja, ofrimi për shitje, furnizimi, shpërndarja, eksportimi ose importimi për këto qëllime: a) produktit ose procesit të mbrojtur nga një patentë, pa pëlqimin e pronarit të patentës; b) produktit që mbrohet nga një dizeno industriale, pa pëlqimin e pronarit të dizenjës industriale; c) mallrave ose shërbimeve

Për të drejtat e autorit dhe të drejtat fqinje, kundërvajtjet ligjore me natyrë administrative janë parashikuar kundërvajtjet administrative parashikohen në nenin 179-184 të ligjit shqiptar për të drejtat e autorit, ndërsa kundërvajtjet penale që lidhen me shkeljen e të drejtave nga e drejta e autorit parashikohen nga neni 148 të Kodit Penal Shqiptar (1995)⁸, i shtuar me ligjin nr. 8733, datë 24.1.2001.

Kuptimi i "falsifikimit" dhe "piraterisë së të drejtave të autorit"

Megjithëse termi "falsifikim" përdoret shpesh në lidhje me përvetësimin e paautorizuar të të drejtave të PI, Marrëveshja TRIPS e përdor atë vetëm për t'iu referuar shkeljeve të markës tregtare. Për të qënë një falsifikim, duhet që një markë e mëvonshme të riprodhojë apo kopjojë një markë të mbrojtur dhe, përveç kësaj pamja e markës së re është identike ose e padallueshme në aspektet e saj thelbësore nga ajo markë tregtare ekzistuese në treg.

Zakonisht, "pirateria" e të drejtave të autorit lidhet me shkelje të qarta të paautorizuara të veprave të shkruara, regjistrimeve të zërit, veprave audio-vizuale dhe programeve kopjuterike. Mallrat e piraterisë së të drejtave të autorit janë kopje të bëra (a) pa pëlqimin e mbajtesit të së drejtës (b) direkt ose indirekt nga një vepër origjinale (c) ku vete bërja e asaj kopje ka qënë shkelje e të drejtës së autorit. Pirateria ndeshet edhe në rastin e mallrave të importuara, që e kanë bërë kopjimin, nëse është kryer brenda juridiksionit.

Pse janë kriminalizuar falsifikimi dhe pirateria?

Shpesh lind pyetja se pse është e nevojshme të kriminalizohet falsifikimi dhe pirateria pasi marka tregtare dhe të drejtat e autorit janë të drejta private të cilat mbrohen nga ligji civil. Përgjigja e shkurter është kjo: Edhe ligji penal, në përgjithësi, mbron gjithashtu të drejtat private nga shkelja, veçanërisht nëse ka ndonjë element të politikës dhe interesave publike të përfshirë ose nëse mjetet juridike civile nuk janë efektive. Çështjet e politikave publike përfshijnë mbrojtjen e: të drejtave të pronës, materiale dhe jo materiale, të pronarëve; të Shëndetit dhe sigurisë publike; të Taksave dhe doganave dhe të ardhurat nga akcizat; të Industrisë lokale dhe rajonale; të Investimeve të huaja dhe të besimit të investitorëve; të

që mbrohen nga një markë tregtare, pa pëlqimin e pronarit të markës tregtare;ç) produktit që rrjedh nga një tregues gjeografik, pa pëlqimin e pronarit të treguesit gjeografik;të kryera me dashje, përbëjnë kundërvajtje penale dhe dënohen me gjobë ose me burgim gjer në një vit.Po kjo vepër kur kryhet në bashkëpunim ose më shumë se një herë përbën kundërvajtje penale dhe dënohet me gjobë ose me burgim gjer në dy vjet."

⁸ Neni 148 i Kodit Penal Shqiptar parashikon se: "Riprodhimi tërësisht ose pjesërisht i veprës letrare, muzikore, artistike ose shkencore që i përket një tjetri, ose përdorimi i tyre pa pëlqim të autorit, kur kanë shkelur të drejtat vetjake e pasurore të tij, përbën kundërvajtje penale dhe dënohet me gjobë ose me burgim gjer në dy vjet."

Marrëdhëniet tregtare ndërkombëtare; të Parandalimit të korrupsionit dhe krimit të organizuar; dhe të Pajtushmërisë me standardet dhe detyrimet ndërkombëtare. Megjithatë shkalla e sakte e falsifikimit dhe piraterisë është e pamundur të llogaritet, fenomeni është padyshim thelbësor dhe, me sa duket, në rritje.⁹

Mbrojtja e të drejtave pronësore

Te drejtat e PI-së, siç u tha edhe më sipër, janë të drejta me natyrë private, por ligji penal i mbron të drejtat private nëse ato shkelen apo cenohen në mënyrë mashtruese. Vjedhja është shembulli kryesor i cenimit të të drejtave private të pronësisë, por ka edhe raste të tjera që përfshijnë mashtrimin dhe dëmtimin e pasurisë së individëve. Një gjyqtar nga Hong Kongu, Kine, ka thënë: *“Këto të drejta nuk janë ilustruese; ato nuk janë diçka që ekziston vetëm në teori dhe jo në praktikë. Ato janë reale, janë të vlefshme dhe i përkasin pasurisë së vërtetë. Dhe pronarët e këtyre të drejtave kanë të drejtë në të njëjtin nivel të mbrojtjes nga përvetësimi i pandershëm si pronarët e pasurive të zakonshme, më të prekshme.”*¹⁰

Besimi i përgjithshëm se veprat penale që lidhen me mbrojtjen e PI janë futur për të mbrojtur emrat e markave luksoze bazohet në një llogjikë dhe paragjykim të gabuar. Shteti gjithashtu ka një interes publik për mbrojtjen e markave luksoze, por markat luksoze nuk janë arsyeja e vetme për mbrojtje. Bëhet fjalë për të mirën dhe interesin e përgjithshëm. Me fjalë të tjera, objektivi nuk është vetëm mbrojtja e të drejtave të pronësisë industriale të një subjekti tregtar, por edhe forcimi i tregtisë dhe promovimi i një ekonomie të ligjshme dhe sigurimi i mbrojtjes së konsumatorit.

Mbrojtja e interesit publik

Pasoja më e dëmshme dhe efekti më i panjerëzishëm ndaj interesit publik me mallrat dhe produktet e rreme dhe të falsifikuara është në fushën e ilaçeve të rreme dhe produkteve ushqimore. Ka shumë lloje të produkteve farmaceutike dhe ushqimore të rreme, por jo të gjitha janë të falsifikuara. Ata mund:

- Të jenë produkte të markës tregtare të ligjshme ose jo të markës së regjistruar;
- Të kenë paketim të rremë, të kenë identitetin, origjinën apo burimin e prodhimit mashtrues

⁹ Shihni për më tepër, OECD/EUIPO (2016), *Trade in Counterfeit and Pirated Goods: Mapping the Economic Impact*, OECD Publishing, Paris, <http://dx.doi.org/10.1787/9789264252653-en>.

¹⁰ HKSAR v Chan Nai Ming, TMCC 1268/2005, Mr. C. Mackintosh, Magistrate, Reasons for Sentence, November 7, 2005.

- Të shpërndahen në mënyrë mashtruese;
- Të jenë produkte me përbërës të pasakte ose të dëmshëm;
- Të jenë pa përbërës aktivë ose me përbërës aktivë të pamjaftueshëm.

Rastet e raportuara të personave që sëmuren ose madje vdesin për shkak të ilaçeve të rreme dhe ushqimit jo cilësor, të skaduar ose të prodhuar jashtë kushteve dhe standardeve shëndetësore janë të shumta dhe Instituti i Kërkimeve Ndër-Rajonale të Krimit dhe Drejtësisë madje lëshoi një raport me titull "Falsifikimi: një përhapje globale, një kërcënim global".¹¹ Është thënë se: *"falsifikimi i ilaçeve është një vepër e keqe dhe e rëndë penale që vë në rrezik jetën e njerëzve dhe minon besueshmërinë e sistemeve shëndetësore."*¹²

Siguria publike gjithashtu mund të jete në rrezik për shkak të mallrave të tjerë të rremë. Këto përfshijnë, por nuk kufizohen vetëm në: kimikate bujqësore (pesticide dhe insekticide), ngjitese, bateri të qelizave të thata që përmbajnë kadmium, mallra elektronike që përmbajnë merkur, alkool, farmaceutikë, produkte ushqimore, produkte të kujdesit personal, produkte elektrike të konsumit, cigare, pjesë të automjeteve motorike, pajisje për shuarjen e zjarrit, instalime elektrike, instalime elektrike dhe pajisje të sigurisë.¹³

Parandalimi i krimit të organizuar

Krimi i organizuar është përgjithësisht përgjegjës për falsifikimin dhe piraterinë "ne shkallë tregtare". Ekziston arsye për të besuar se falsifikimi dhe pirateria janë bërë më terheqës sesa trafikimi i drogës dhe i produkteve të ngjashme, pasi fitimet e mundshme të larta mund të merren pa rrezikun e gjobave të mëdha. Fitueshmëria e produkteve që shkelin pronesinë intelektuale ka filluar të tejkalojë atë të drogave dhe armëve, mbi bazën e fitimit /peshës, dhe gjithmone për shkak të dënimeve më të ulëta. Nga ana tjetër, rrugët tregtare të krijuara për kontrabandën e drogës dhe të armëve kanë siguruar edhe një infrastrukturë ekzistuese të gatshme për tregtine e produkteve të falsifikuara dhe pirate.

¹¹ UNICRI, 2007. Available at http://www.unicri.it/news/article/0712-3_counterfeiting_crt_foundation.

¹² *Declaration of Rome, Participants of the World Health Organization International Conference on Combating Counterfeit Drugs: Building Effective International Collaboration, gathered in Rome on 18 February 2006*; endorsed by the 12th International Conference of Drug Regulatory Authorities, Seoul, Republic of Korea, April 3 - 6, 2006.

¹³ Shihni për më tepër, Martin Guard, (2017) *"The environmentally safe disposal and destruction of intellectual property infringing goods"*, WIPO. Available at: http://www.wipo.int/edocs/mdocs/enforcement/en/wipo_ace_12/wipo_ace_12_3_rev.pdf

Mbrojtja e të ardhurave të shtetit

Falsifikuesit dhe piratet nuk paguajnë taksa dhe shmangin detyrimet doganore apo ato të akcizës. Kjo u mundëson atyre, nga njëra anë, që të pasurohen në mënyrë të ndjeshme duke përfituar të gjitha të drejtat me natyrë ekonomike dhe materiale që do t'i takonin pronarit të së drejtes së pronesisë intelektuale duke zvogëluar të drejtat e pronarëve të ligjshëm të pronesisë intelektuale dhe, nga ana tjetër, falsifikuesit dhe piratet arrijnë të mashtrojnë qeverite.

Pajtueshmëria me detyrimet ndërkombëtare

Detyrimi për të kriminalizuar falsifikimin dhe piraterinë është ai i imponuar me marrëveshjen ndërkombëtare në të cilën qeverite kanë aderuar, siç do të shihet në vijim të këtij materiali. Dështimi për të kriminalizuar dhe trajtuar sjelljet kriminale ndikon në marrëdhëniet tregtare ndërkombëtare, si dhe në besimin e investitorëve.

Arsyet për t'i dhënë përparësi hetimit dhe parandalimit

Natyra dhe niveli i kriminalitetit të përgjithshëm përcakton përparësitë e zbatimit të ligjit. Falsifikimi dhe pirateria janë krime ekonomike që ndonjëherë janë më të përhapura, sesa mashtrimi ose vjedhja dhe, në përputhje me rrethanat, në varësi të natyrës së instancës së veçante, mund të meritojnë të njëjten përparësi ose një prioritet të ngjashëm në zbatimin e politikës penale. Për shembull, me ilaçet e falsifikuara shëndeti publik është në rrezik.

Kush është objektivi i mbrojtjes në rrugë penale?

Këto krime kryhen nga persona të ndryshëm me shkallë të ndryshme të edukimit dhe me forma të ndryshme të fajësisë, madje disa prej tyre shndërrohen në vegla të te tjerëve. Fajësia e kundërvajtesve që bëjnë pjesë në zinxhirin e furnizimit normalisht varet nga afërsia e tyre me burimin e mallrave të paligjshëm: më e padiskutueshme do të ishte hallka e parë e zinxhirit, prodhuesi i mallit apo produktit, pastaj vjen importuesi dhe shpërndarësi, mbajtësi në depo dhe magazina, pronari i dyqanit ose i depos dhe, në fund të zinxhirit është shitësi i rrugës. Sidoqoftë, siç vërehet ndonjëherë në lidhje me vjedhjen dhe trajtimin e mallrave të vjedhura, ri-shitësi ose hallka fundore e zinxhirit i ashtuquajturë në terminologjinë ndërkombëtare "The fence" (gardhi rrethues) mund të jete në disa rrethana një kriminel më serioz, sesa vete furnizuesi origjinal i mallrave. Pra, organizatori i një faqe tregtare web që ofron mijëra lidhje për piraterimin e kopjeve të filmave ose muzikës mund të përfitojë një kontroll më të madh nga zbatimi i ligjit sesa çdo një individ i veçante që bën një kopje pirate duke e disponuar përmes faqës në internet. Ashtu si me drogat, krimineli i dukshëm është personi në fund të rreshtit - shitësi i rrugës - i cili është më i lehtë për tu kapur dhe ndjekur penalisht. Por ai person zakonisht nuk është fajtori kryesor. Synimi kryesor i zbatimit të ligjit në rastin e veprave

penale që lidhen me PI duhet të jete ideja kryesore për mashttrimet. Nga ana tjetër, nese pika e fundit e shpërndarjes hiqët, goditet apo arrestohet, përfitimi i përsorit kryesor në rrjet ndikohet negativisht, dhe potencialisht kapja e anetarëve të grupit kriminal sado me rol periferik sjellë një efekt dekurajues për të vazhduar me prodhimin e mallrave të rreme. Ndonjëherë kjo është mënyra e vetme praktike. Siç do të tregohet më vonë, ata që kryejne këto vepra shpesh kryejne krime të tjera njëkohësisht. Zbatimi duhet të shihet në këte kontekst më të madh.

Importimi paralel

Ekziston shumë konfuzion në lidhje me legjitimitetin e mallrave "gri", d.m.th., mallrave që kane qënë subjekt i importit paralel. Mallrat paralele të importuara (mallrat gri) jane mallra që tregtohen nga ose me marrëveshjen e mbajtesit të së drejtes në një vend tjetër dhe importohen në kundërshtim me dëshirat e mbajtesit të së drejtes. Për pasojë ato jane mallra origjinale dhe shfaqin një markë tregtare origjinale të përdorur nga ose me lejen e pronarit të markës tregtare. Thelbi i problemit, (i cili shpesh është thjesht më shumë komercial, sesa i ligjshëm) është se këto mallra jane devijuar nga kanalet e autorizuara të mbajtesit të markës së markës tregtare dhe shpërndahen nga subjektet e paautorizuara.

Një import i tillë zakonisht nuk vlerësohet si i paligjshëm, sepse ligjet e falsifikimit dhe piraterisë nuk mbrojnë kanalet e shpërndarjes ose kontratat. Do të ishte ndryshe nese e drejta e autorit vendor ose pronari i markës tregtare nuk do të ishin pronari i së drejtes përkatëse në vendin e origjines, sepse të drejtat mund t'u jepen subjekteve të ndryshme në vende të ndryshme.

Barnat e përgjithshme

Kur patentat që mbrojnë një ilaç kane skaduar, ai mund të prodhohet pa licencë. në mënyrë tipike, ilaçet të tilla shiten më shpesh në tregun legjitim nën emrin kimik, gjenerik të përbërësit aktiv të tyre, sesa në emrin tregtar nën të cilin ata ishin shiten kur ishin tregëtuar nën patente. Prandaj ata quhen "ilace me natyrë të përgjithshme" ose "ilace gjenerike". Farmaceutikë të tilla prodhohen nga të ashtuquajturat kompani "gjenerike". Mund të thuhet në terma të përgjithshëm se ekzistojne dy lloje të prodhuesve të farmaceutikëve, përkatësisht sipërmarrje me bazë hulumtimi shkencor dhe teknologjik dhe kompani prodhuese me natyrë gjenerike. Kompanite e përgjithshme kane tendencë të mbështeten në hulumtimin dhe shpikjet e kompanive me bazë hulumtimin shkencor. Ata padyshim kane një avantazh të marketingut sepse nuk bëjnë shpenzimet e hulumtimit dhe të testimit për qëllime regjistrimi, por e marrin të gatshëm suksesin në treg dhe dobishmërine duke bërë të vetin një grup konsumator të sigurt. në parim nuk ka asnjë konflikt midis ilaçeve të patentuar dhe atyre gjenerikë. në të vërtete, sistemi i patentave është burimi i shumicës së gjenerikëve, madje edhe disa kompani me bazë hulumtimi tregtojnë barnat e tyre si gjenerikë pas skadimit të patentës. Sidoqoftë,

ilaçet gjenerike mund të jene mallra të falsifikuara nese përdorin në mënyrë të paligjshme markën e regjistruar të mbajtesit të së drejtes, duke shkelur një të drejte të lidhur me PI, përveç një patente dhe të drejtat e mbajtesit të saj. Disa të ashtuquajturat versione gjenerike të ilaçeve të patentuara hyjne në treg para se të përfundojë patentat. Këto jane thjesht mallra që shkelin të drejtat mbi patentat.

Duket sikur krijon një paradoks fakti, se një ilaç gjenerik mund të shitet si një product mjaft i ligjshëm nën një markë tregtare të regjistruar që i përket prodhuesit të ilacit. në këtë rast, marka tregtare me natyrë gjenerike (te përgjithshme) mbrohet nga shkelja, në të njëjten mënyrë si marka e regjistruar e prodhuesit origjinal të ilacit të mbrojtur me patente dikur para se t'i skadonte mbrojtja dhe regjistrimi.

KAPITULLI 2

NATYRA E PRONESISË INTELEKTUALE

Marrëveshja TRIPS

"Marrëveshja TRIPS" i referohet "Marrëveshjes për Aspektet që lidhen me Tregtine e të Drejtave të Pronesisë Intelektuale". Ajo bën pjesë në grupin e marrëveshjeve që përbëjnë Organizaten Botërore të Tregtisë (OBT). Zbatimi i TRIPS-it administrohet nga OBT dhe jo nga Organizata Botërore e Prones Intelektuale (WIPO), një agjenci e specializuar e Kombeve të Bashkuara. Vendet anetare të OBT-së janë të detyruara të respektojnë kushtet e Marrëveshjes TRIPS¹⁴. Në 1995, WIPO dhe OBT nënshkruan një marrëveshje për të bashkëpunuar në ofrimin e ndihmës juridiko-teknike në lidhje me Marrëveshjen TRIPS për vendet në zhvillim.¹⁵

Funksioni i Marrëveshjes TRIPS është të përcaktojë standardet minimale për mbrojtjen e PI-së dhe të sigurojë që ekziston një shkallë e konformitetit ndërkombëtar. Kjo marrëveshje dublikon shumë nga dispozitat e konventave të WIPO për mbrojtjen e pronesisë intelektuale veçanërisht të Konventës së Parisit për mbrojtjen e pronesisë industriale të vitit 1883 dhe Konventën e Bernes për mbrojtjen e veprave letrare dhe artistike të vitit 1886. Konventat e WIPO nuk kanë të bëjnë me legjislacionin penal.

Arsyeja themelore e arritjes së Marrëveshjes TRIPS, e cila në shumë aspekte kopjon ose përfshin dispozitat e Konventave të Parisit dhe Bernes, është se për këto konventa WIPO nuk ka parashikuar mekanizma zbatues. Marrëveshja TRIPS, nga ana tjetër, është ndërtuar në mënyrë të tillë që ka të parashikuar mekanizma relativisht efektivë të zbatimit nga vendi në vend përmes përfshirjes së tij në sistemin e zgjidhjes së mosmarrëveshjeve të OBT-së.¹⁶

¹⁴ Sidoqoftë, Marrëveshja TRIPS ende nuk zbatohet plotësisht për vendet e pakta të zhvilluara (LDC) të cilat janë anetare të OBT-së. OBT ka rënë dakord që, përveç detyrimit për të trajtuar të gjithë shtetasit e shteteve anetare të OBT-së, afati i tyre për pajtim me TRIPS duhet të shtyhet deri më 1 korrik 2021. Sigurisht, në atë masë që LDC-te e tilla janë të detyruara nga konventat e tjera që lidhen me IP, siç janë Konventat e Parisit ose Bernes, këto detyrime vazhdojnë të zbatohen. Në mënyrë tipike, ata kërkojnë të njihen disa të drejta ose mjete juridike, të tilla si e drejta për të siguruar konfiskimin e mallrave pirat (neni 16, Konventa e Bernes).

¹⁵ Marrëveshja midis WIPO - World Intellectual Property Organization dhe OBT - World Trade Organization (1995).

¹⁶ Neni 64, TRIPS Agreement; Art. XXII – XXIII, GATT 1994; WTO Understanding on Rules and Procedures Governing the Settlement of Disputes (1994).

Territorialiteti

Te gjitha konventat respektojnë parimin e territorialitetit. Pasojat kryesore të territorialitetit janë:

- (a) Te drejtat e PI-së ekzistojnë brenda një juridiksioni të caktuar në bazë të legjislacionit kombëtar dhe,
- (b) zbatimi është çështje e legjislacionit kombëtar.

Legjislacionet kombëtare, si pasojë dhe pavarësisht nga konventat ndërkombëtare, mund të ndryshojnë dhe funksionet e legjislacionit kombëtar janë:

- te njihen dhe të mbrohen të drejtat e PI-së;
- te përcaktohen instrumentat dhe mjetet juridike mbrojtëse;
- te ngrihen dhe funksionojnë strukturat ligjzbatuese;
- te sigurohet zbatimi i procedurave për zbatimin e ligjit.

Për shembull, brenda parametrave të Konventës së Bernes, mbrojtja e të drejtave të autorit për të njëjten vepër mund të ndryshojë nga një vend në tjetrin. E njëjta vlen edhe për patentat e dhëna (ose të refuzuara) në lidhje me të njëjten shpikje në vende të ndryshme brenda kufijve të Konventës së Parisit dhe Marrëveshjes TRIPS. Kjo është arsyeja pse, për shembull, Konventa e Parisit, në lidhje me markat tregtare, parashikon që kushtet për regjistrimin dhe regjistrimin e markave tregtare përcaktohen në secilin vend me legjislacionin e tij të brendshëm.

Pavarësia e të drejtave të Pronesisë Intelektuale

Kjo çështje që lidhet me pavarësinë e ushtrimit të të drejtave të PI është e lidhur ngushtë me parimin e territorialitetit dhe mund të ilustruhet më së miri me shembuj. Kështu, një autor i një veprë ka të drejtën e autorit për veprën në secilin vend anëtar të marrëveshjes, në bazë të ligjeve të këtij vendi. Konventat ndërkombëtare kërkojnë që të drejtat e autorit duhet të jënë të disponueshme për një "vepër letrare", por lë ligjin kombëtar të përcaktojë se cilat vepra letrare do të njiheshin në atë vend.

Meqënëse afati i mbrojtjes mund të ndryshojë nga një vend në tjetrin, kjo gjë mund të nenkuptojë që megjithëse të drejtat e autorit mund të kenë skaduar në vendbanimin e autorit, këto të drejta mund të mbijetojnë ende në një vend tjetër që ka një kohëzgjatje për mbrojtjen me një afat më të gjatë.

Autori gjithashtu mund të përcaktojë kufirin e të drejtave të autorit për një vepër të veçante të lidhur me një ose më shumë vende, ose të lidhur me një ose më shumë palë të treta. Kjo do të thote, që pronesia e të drejtës së autorit për të njëjten vepër mund të jete në duart e personave të ndryshëm në vende të ndryshme. Po ashtu, ligjet kombëtare mund të njohin një grup më të gjerë ose më të ngushtë personash si autorë të veprës.

Një shpikës mund të marrë patenta në vende të ndryshme për të njëjten shpikje. Sidoqoftë, qëllimi i grantit mund të ndryshojë nga një vend në tjetrin, disa mund të refuzojnë të japin patenten. Po ashtu, mund të ndodhë që revokimi i të drejtave në një vend (madje edhe vendi i origjines) nuk ndikon në vlefshmërinë e patentës në vendet e tjera. Si në rastin e të drejtës së autorit, edhe patenta mund t'i jepet një palë të treta në një vend, por mund të mos i jepet në një tjetër.

Ne lidhje me markat tregtare, konventat kërkojnë që një markë tregtare e regjistruar në mënyrë të rregullt në një vend të konsiderohet si e pavarur nga markat e regjistruara në vendet e tjera, përfshirë vendin e origjines.¹⁷

Trajtimi kombëtar

Trajtimi kombëtar, shkurtimisht, nenkupton që qytetarët dhe banorët e vendeve "te huaja" të marrin njohje dhe mbrojtje të të drejtave të tyre të PI-së sipas ligjit të brendshëm dhe, një ndërmarrje nga një vend "i huaj" ka të drejtë për të njëjtat të drejta PI-së si ato që u janë dhënë shtetasve. (Termi "Vend i huaj" përdoret këtu për t'iu referuar një vendi i cili është anetar i konventës së veçante në mënyrë që të zbatohet parimi i reciprocitetit.) Me fjalë të tjera, ligjet kombëtare të PI-së nuk duhet të diskriminojnë të huajt, por duhet të zbatohen edhe duke respektuar edhe parimin e reciprocitetit, që do të thote se vende të ndryshme në mënyrë reciproke i japin autorëve dhe pronarëve të të drejtave të PI-së të njëjtin nivel mbrojtje.

Natyra e të drejtave të Pronesisë Intellektuale

E drejta ekskluzive e mbajtesit të së drejtës së një PI-së është me natyrë të dyfishtë:

- (a) me natyrë pozitive, se zakonisht, (por jo gjithmone) u jep të drejtë mbajtësve të së drejtës të ushtrojnë të drejten dhe të shfrytëzojnë objektin me të cilin lidhen, direkt ose përmes licencave të palëve të treta; dhe
- (b) me natyrë negative pasi që mbajtesit e së drejtës kanë mjete juridike në dispozicion të tyre (veçanërisht veprimet për shkelje) duke i lejuar ata të

¹⁷ Në rastin e markave tregtare të regjistruara në bazë të Marrëveshjes së Madridit ose Protokollit të Madridit të WIPO, regjistrimi në të gjitha vendet e regjistrimit bëhet i pavarur nga regjistrimi original, kombëtar pas skadimit të një periudhe pesë vjeçare nga data e regjistrimit në WIPO.

parandalojnë çdo përdorim të paautorizuar të së drejtes ekskluzive nga persona të tjerë.¹⁸

Të drejtat e pronësisë intelektuale të përfshira dhe të ndara mbi mallrat

Koncepti i të drejtave të mishëruara me mallrat ose të ndara prej tyre lidhet me vijën e ndarjes midis pronësisë mbi produktin apo veprën e pronësisë intelektuale dhe mallrave apo produkteve të krijuara prej veprimtarisë krijuese apo shpikëse që hidhen në treg si sende konsumi, sende të luajtshme ose të paluajtshme. Koncepti mund të shpjegohet më mirë duke iu referuar shembujve.

Me dhënien e një patente në formën tradicionale i jepet kësaj patente një fuqi ekskluzive, që nenkupton parandalimin e personave të tjerë nga bërja, përdorimi, ushtrimi ose shitja e produktit të shpikjes. E drejta e pronësisë mbi patenten nuk i jep pronarit të patentuar të një malli të mbuluar nga një patente të drejten e pronësisë mbi këtë mall. Pra, pasi tjettersohet malli, pronari i patentës nuk mund të parandalojë blerësin nga rishitja ose përdorimi i artikullit.

E njëjta gjë ndodh edhe me të drejten e autorit. Pronari i së drejtes së autorit ka të drejten ekskluzive për të riprodhuar veprën, por jo të drejten ekskluzive për objektin, mallin apo produktin e materializuar nga riprodhimi (siç është një libër ose DVD), në të cilin të drejtat e autorit mbijetojnë. Kjo është arsyeja, pse blerësi i një libri në të cilin mbijetojnë të drejtat e autorit nuk ka nevojë për pëlqimin e pronarit të së drejtes së autorit për të lexuar, ose duke folur në përgjithësi, për të dhuruar apo ri-shitur librin që ka blerë.

Prodhuesi i mallrave të markës tregtare mund t'ua shesë mallin shpërndarësve që e blejnë me shumicë, të cilët nga ana e tyre ua shesin shitesve me pakicë dhe, këta të fundit mallrat ua shesin konsumatorëve. Pronesia e mallrave natyrisht ndryshon duart ndërsa ato kalojnë përgjate zinxhirit të furnizimit, por marka e regjistruar tregtare i përket pronarit të regjistruar në të gjithë.

Sidoqoftë, sapo një artikull specifik i mallrave të markës tregtare ose një kopje e një vepre të së drejtes së autorit të jete hedhur në treg me pëlqimin e mbajtesit të së drejtes dhe i shitet një konsumatori në fund të zinxhirit të furnizimit legjitim, e drejta mbajtesi nuk mund të parandalojë rishitjen e atyre mallrave të veçante, të pakten brenda territorit për të cilin është dhënë e drejta. Kjo njihet si koncepti i "shterrimit të të drejtave" ose, në doktrinen dhe praktikën amerikane njihet si "doktrina e shitjes së parë".

¹⁸ Marie-Françoise Marais & Thibault Lachacinski *L'application Des Droits De Propriété Intellectuelle* (WIPO publication).

Në një mall mund të përmbahet më shumë se një e drejtë e pronesisë intelektuale

Po t'i referohemi rastit të mediave vizuale (siç është ai i DVD-ve), mund të vërejmë se në të përfshihen një numër videosh muzikorë individualë. Secila video mund të jete vepër e autorëve të ndryshëm: shkrimtarët e teksteve të secilës këngë, kompozitorët e secilës pjesë muzikore dhe orkestruesit dhe drejtuesit e secilës video individuale. Secila video mund të përmbajë shfaqje nga interpretues të ndryshëm, muzikorë dhe audiovizivë.

Një shembull tjetër është ai i një telefoni celular. Telefoni ka një emër tregtar të kompanisë që e ka prodhuar, i cili është në të njëjtën kohë edhe markë tregtare. Mund të kete një ton zileje, i cili është një vepër muzikore me të drejta të autorit. Përveç kësaj, toni i ziles mund të regjistrohet si markë tregtare, sepse mund të dallojë prodhuesin e telefonit. Gjithashtu, telefoni ka formën e tij të veçantë, e cila mund të jete një dizajn i mbrojtur. Brenda telefonit ekziston një çip, i cili mbrohet në shumë vende si "modeli i paraqitjes" (ose "topografia") e një qarku të integruar ose nga një patente. Kodi Penal shqiptar në amendimet e tij të bëra në vitin 2012 ka parashikuar veprën penale për shkeljen e të drejtave të topografisë së qarkut të gjysmëpërçuesit.¹⁹ Së fundmi, telefoni përmban edhe një program kompjuterik ose kod kompjuterik, i cili mbrohet në disa vende nga ligji për të drejtat e autorit dhe në disa vende me legjislacionin për pronësi industriale, për patentat. Madje mund të kete patenta të mëtejshme, vijuese për materiale të përbëra dhe të ngjashme.

Mbivendosja e të drejtave

Siç u përmend, toni i ziles së një telefoni celular mund të kete edhe mbrojtjen e të drejtave të autorit dhe mbrojtjen e markës tregtare. Meqënëse një markë tregtare mund të përbëhet nga forma ose mbajtja fizikë, domosdoshmërisht ka një mbivendosje midis markave tregtare dhe modeleve. Vizatimet apo dizajni mund të kene gjithashtu edhe mbrojtje nga ligji për të drejtat e autorit, sepse ato mund të jene vepra artistike. Mundësia e mbivendosjes nuk justifikon konfuzionin ose ngatërrimin e të drejtave të PI-së të ndryshme. Secila e drejtë dhe degë e PI-së duhet të mbahet brenda kufijve të saj të rrepte ligjorë.

¹⁹ Neni 149/b i Kodit Penal Shqiptar (1995) i shtuar me ndryshimet e bëra me ligjin nr. 23/2012, datë 1.3.2012, parashikon shkeljen e të drejtave të topografisë së qarkut të gjysmëpërçuesit: "Prodhimi, përdorimi, mbajtja për qëllim tregtimi, shitja, ofrimi për shitje, furnizimi, shpërndarja, eksportimi ose importimi për këto qëllime i produktit që shkel të drejtat e topografisë së regjistruar të qarkut, të gjysmëpërçuesit ose të qarkut të integruar, pa pëlqimin e pronarit të topografisë, të kryera me dashje, përbëjnë kundërvajtje penale dhe dënohen me gjobë ose me burgim gjer në një vit. Kur kjo vepër kryhet në bashkëpunim ose më shumë se një herë përbën kundërvajtje penale dhe dënohet me gjobë ose me burgim gjer në dy vjet."

KAPITULLI 3

FALLSIFIKIMI/KOPJIMI I MARKAVE TREGTARE

Hyrje

Markat tregtare tregojne burimin e mallrave, duke lejuar konsumatorët të marrin cilësi dhe kërkuar dhe bizneset të investojnë në suksesin e produkteve të tyre. DPPI mban regjistrin kombëtar të markave tregtare, në zbatim të Ligjit shqiptar të Pronësisë Industriale, 2008. Vepra penale që parashikon shkeljen e të drejtave të markës tregtare ka një dispozite të posacme në Kodin Penal shqiptar dhe përfshihen në kreun e veprave penale që lidhen me subjektet dhe veprimtaritë tregtare. Përvetesuesit dhe falsifikuesit e shenjave identifikuese tregtare kërkojnë të shfrytëzojnë besimin e konsumatorëve në markat tregtare të mallrave të njohur si cilësore për të shitur mallra të rreme, të cilat shpesh janë me cilësi të ulët ose edhe të dëmshme. Kjo jo vetëm që dëmton konsumatorin dhe pronarin e markës tregtare, por gjithashtu dëmton edhe ekonominë e një vendi.

Një markë tregtare përbëhet të paktën nga një "shenjë" ose kombinim i "shenjave", dhe që termi "shenjë" përfshin një minimum fjalësh, emra personalë, letra, numra, elemente figurative dhe kombinime të ngjyrave, si dhe çdo kombinim i këtyre.²⁰ Një markë tregtare është zakonisht një emër ose një foto, por mund të jetë një formë ose ngjyrë. Shenja duhet të jetë e aftë të dallojë mallrat ose shërbimet e një subjekti tregtar nga ato të subjekteve të tjera. Me fjalë të tjera, ajo duhet të shërbejë si simbol i origjinës.

Mundësia për të dalluar karakteristikat dhe shenjat e një sipërmarrësi tregtar mund të fitohet:

- në mënyrë të natyrshme; ose
- përmes përdorimit.

Pra, një shenjë që është qartësisht një emër (siç është "Tiffany" për stoli apo bizhuteri), ose një fjalë e krijuar, e shpikur (siç është "Exxon" për vajin motorik), ose një fjalë e përdorur në një kontekst të pazakontë, (siç është "Apple" për kompjuterët), paraqet në thelb veçantitë e veprimtarive tregtare e shërbimeve apo mallrave të tyre. Është e qartë se përdorimi i një shenjë si markë tregon edhe burimin. Por në mënyrë të njëjte, një fjalë e cila nuk është në pamje të parë emri i një burimi mund të fitojë dallueshmëri përmes përdorimit të bërë prej saj në treg. Një shembull është "Eveready" për baterite. Baterite me cilësi të mirë janë (në një përkthi fjalë për fjalë nga anglishtja) "gjithnjë të gatshme", por konsumatorët e dine që

²⁰ TRIPS, neni 15.

"Eveready" tregon burimin e baterive Eveready.²¹ Emri i markës është bërë i veçantë përmes përdorimit. Markat tregtare vlejne si për mallrat, ashtu edhe për shërbimet.

Funksioni i një marke tregtare

Funksioni kryesor i një marke tregtare është të mbrojë biznesin e pronarit të markës tregtare. Markat tregtare promovojnë shpikje, mbrojnë investimet dhe rrisin pjesën e influencës së tregut duke identifikuar me siguri një produkt ose shërbim. Ato gjithashtu i shërbejnë konsumatorit dhe publikut në përgjithësi për të lehtësuar zgjedhjet e tyre sipas nevojave dhe shijeve. Markat tregtare lehtësojnë zgjedhjen nga konsumatori për:

- Identifikimin e produktit ose të shërbimit;
- Garantimin e origjinës së mallit, (burimi nga vjen ose origjina ku është prodhuar); dhe
- Garantimin e cilësisë së pritshme ose të supozuar të tij.

Nuk janë vetëm Goliaths-ët²² e kësaj bote që kanë nevojë për mbrojtje të markës tregtare.²³ Sipërmarrësit e vegjël që luftojnë për të rritur pjesën e tyre të tregut kundër Goliaths-ve që përpiqen me energji të identifikojnë veçantine e tyre dhe atë të produkteve dhe shërbimeve të tyre. Konfuzioni i kruar në treg ose dëmtimi i markave të tyre tregtare mund të jenë po aq të dëmshme për ta, si për secilën nga kompanitë kryesore dhe, ndoshta më shumë, sepse aftësia e tyre për të dëmshpërblyer apo rimbursuar çdo dëm është e vogël.

Shkelja e markës tregtare

Shkelja e markës tregtare me anë të falsifikimit të saj është një krim ndërsa shkelja e zakonshme e markës tregtare është një veprim që korrigjohet në rrugë ligjore civile. Falsifikimi si vepër penale përbën pa diskutim dhe në mënyrë të pashmangshme edhe shkelje civile të markës së regjistruar, por legjislacionet penale nuk kërkojnë prova të përgjegjësisë civile si të tilla. Sidoqoftë, elementet e shkeljes me natyrë civile nenvizojnë më qartë konceptin e falsifikimit. Thelbi i shkeljes së markës tregtare është krijimi i konfuzionit lidhur me burimin apo origjinën e saj. Ky konfuzioni mund të krijohet në më shumë se një mënyrë.

²¹ Shih rastin nga praktika amerikane "Union Carbide Corp. v Ever-Ready", Inc. 531 F.2d 366 (1976), US Court of Appeals, Seventh Circuit.

²² **Shënim i autorit:** Termi "Goliath" përdoret si një metaphorë për të treguar një person ose organizatë të fortë dhe të fuqishme. Në kuptimin biblik është një njeri ekstremisht i gjatë, një gjigand i cili u vra nga Davidi kur u qëllua me një gur.

²³ Shih rastin Laugh It Off Promotions CC v South African Breweries International (Finance) BV t/a Sabmark International and another 2006 (1) SA 144 (CC).

Shkelja parësore konsiston në përdorimin pa pëlqimin e pronarit të markës tregtare të çdo shenje, e cila është identike me markën e regjistruar, në lidhje me mallrat ose shërbimet të cilat janë identike me ato për të cilat marka e regjistruar është regjistruar, gjatë rrjedhës së veprimtarisë tregtare.

Shkelja dytesore konsiston në përdorimin pa pëlqimin e pronarit të markës tregtare të çdo shenje ku, për shkak të identitetit të saj, ose ngjashmërisë me markën e regjistruar dhe identitetin ose ngjashmërinë e mallrave ose shërbimeve të mbuluara nga ajo markë tregtare, ekziston mundësia e konfuzionit në një pjesë të publikut, e cila përfshin mundësinë e shoqërizimit midis shenjës dhe markës tregtare gjatë veprimtarisë tregtare.

Regjistrimi është specifik për disa mallra ose shërbime

Kujtojmë se shkelja parësore mund të ndodhë vetëm në lidhje me mallrat ose shërbimet të cilat janë identike me ato për të cilat marka e regjistruar është regjistruar dhe kjo kusht është i barasvlefshëm edhe për falsifikimin. Me fjalë të tjera, përdorimi i thjeshtë i një marke identike nuk është një shkelje e tillë e markës tregtare dhe as nuk do të thote që jemi automatikisht para falsifikimit.

Një markë tregtare shoqërohet gjithmone me mallra ose shërbime të veçanta. Për këte arsye, ekziston një klasifikim ndërkombëtar i mallrave dhe shërbimeve për qëllime të aplikimit të markës tregtare.²⁴ Kjo është arsyeja pse aplikimet për markën tregtare duhet të bëhen dhe të jepen në lidhje me mallrat ose shërbimet specifike.

“Identike” me markën e regjistruar

Përkufizimi gjuhësor i fjalës "identike" nënkupton që të dy elementet e krahasuar duhet të jene të njëjta në të gjitha aspektet materiale. Por për të vendosur nëse një markë është identike me një markë tjetër, vendimi duhet të bazohet në përshtypjen e përgjithshme të krijuar prej tyre. Dallimet e parëndësishme duhet të injorohen në bërjen e krahasimit.²⁵

Pronarët e markave tregtare shpesh përdorin një variacion të markave të regjistruara në mallrat e tyre. Sidoqoftë, Marrëveshja TRIPS kërkon që shenja e pretenduar e falsifikimit të krahasohet me "shenjën e regjistruar", ashtu siç paraqitet në certifikaten e regjistrimit zyrtar dhe jo siç është përdorur në të vërtetë nga pronari i markës tregtare në mallrat e tij.

²⁴ Shihni: <http://www.wipo.int/classifications/nice/en/>

²⁵ Shihni gjithashtu rastin Bayer Cropscience SA v Agropharm [2004] EWHC 1661 (UK).

Shenjat e padallueshme

Do të jemi para falsifikimit edhe në rastin kur marka e pretenduar se është e falsifikuar nuk është identike me markën e regjistruar, por nuk mund të dallohet në aspektet thelbësore të saj nga marka e regjistruar.²⁶ Kjo do të thote, se falsifikuesi nuk mund t'i shpëtojë përgjegjësisë duke modifikuar një markë të mbrojtur në mënyra parëndësishme. Nga ana tjetër, përdorimi i një marke që mund të përbëjë një shkelje civile thjesht, sepse krijon një rrezik konfuzioni, nuk mund të konsiderohet se është falsifikim në kuptimin e veprës penale.²⁷

Konfuzion aktual nuk kërkohet si i nevojshëm. Megjithëse përdorimi i një marke tregtare identike në mallra ose shërbime identike domosdoshmërisht shkakton konfuzion dhe Marrëveshja TRIPS (neni 16.1) parashikon që në një rast të përdorimit të një shenjë identike për mallra ose shërbime identike, ka gjasë të konfuzionit. Duhet nenvizuar se elementi konfuzion nuk kërkohet si i domodoshëm për konsumimin e veprës penale të falsifikimit. Dihet që shumë persona blejnë mallra të falsifikuara me dëshirë. Sidoqoftë, një i akuzuar nuk mund të mbështetet në faktin se blerësi nuk ishte ose nuk mund të ishte mashtruar, për shembull për çmimin ose cilësinë e ulët të mallrave ose të vendndodhjes së ambienteve të shitesit.

Pa autorizim

Kërkesa që përdorimi i markës tregtare duhet të kete qëne pa autorizim (pa pëlqimin e mbajtesit të së drejtes) të markës së regjistruar, përgjithësisht gjendet në të gjitha ligjet kundër falsifikimit, sepse është një element i shkeljes civile. Kjo është lehtësisht e kuptueshme dhe logjike, sepse nuk mund të kete shkelje të së drejtes nese ajo që është bërë ka qëne me pëlqimin e pronarit të duhur. Prandaj, gjykata duhet të jete e bindur që mallrat nuk jane mallra origjinale, që do të thote se ato nuk kane origjinen nga pronari i markës tregtare ose i licencuari i saj. Sa më e mirë të jete cilësia e falsifikimit, aq më e vështirë është të provohet vepra penale. Zbulimi dhe barra e provës po bëhet gjithnjë e më i vështirë nese veprimtaria kryhet:

- Në më shumë se një shtet;

²⁶ Për qëllim të masave ndërkufitare të marra nga Doganat Marrëveshja TRIPS përcakton kuptimin e shprehjes "mallrat me markë të falsifikuar" si:*"Çdo mall, përfshirë paketimin, që mban pa autorizim një markë tregtare e cila është identike me markën e regjistruar në mënyrë të vlefshme në lidhje me ato mallra, ose e cila nuk mund të dallohet në aspektet thelbësore të saj nga një markë e tillë, dhe e cila në këte mënyrë shkel të drejtat e pronarit të markës tregtare në fjalë sipas ligjit të vendit të importit,"*

Footnote 14, TRIPS Agreement. Ky përkufizim përcakton fushën e zbatimit public të markës tregtare sipas Marrëveshjes së TRIPS-it.

²⁷ Paragraph 1715, United States Attorneys' Manual, United States Department of Justice: <https://www.justice.gov/usam/united-states-attorneys-manual>.

- Në një shtet, por një pjesë e konsiderueshme e përgatitjes, planifikimit, drejtimit ose kontrollit të tij zhvillohet në një shtet tjetër;
- Në një shtet, por përfshin një grup të organizuar kriminal që përfshinë aktivitete kriminale në më shumë se një shtet; ose
- Në një shtet, por ka efekte thelbësore në një shtet tjetër.

Prokuroria mund të duhet të mbështetet në provat e pronarit të markës tregtare ose përfaqësuesve të saj. Mund të duhet të shtojë prova të ekspërteve.

Korniza ligjore e shkeljeve të te drejtave të pronesisë industriale në Shqipëri

Kundërvajtjet administrative e shkeljeve dhe falsifikimit në fushën e pronesisë intelektuale trajtohen në Ligjin e Pronesisë Industriale, 2008, në ligjin për të drejtën e autorit 2016. Ndërsa kundërvajtjet penale që lidhen me markat tregtare parashikohen në Kodin Penal shqiptar (1995) në nenet 149/a-149/b dhe 288.

Ne parashikimet e Kodit Penal Shqiptar vërejmë se janë kater dispozita të cilat në mënyrë të drejtpërdrejtë i referohen shkeljeve që lidhen me të drejtat që burojnë nga pronesia industriale. Më konkretisht, këto dispozita parashikojnë:

Neni 149/a i Kodit Penal shqiptar i referohet veprës penale të **Shkeljes së të drejtave të pronesisë industriale**, shtuar me ligjin nr. 23/2012, datë 1.3.2012, neni 21) dhe sanksionon:

“Prodhimi, shpërndarja, mbajtja për qëllime tregtimi, shitja, ofrimi për shitje, furnizimi, shpërndarja, eksportimi ose importimi për këto qëllime i:

- a) produktit ose procesit të mbrojtur nga një patentë, pa pëlqimin e pronarit të patentës;*
- b) produktit që mbrohet nga një dizeno industriale, pa pëlqimin e pronarit të dizenjosit industriale;*
- c) mallrave ose shërbimeve që mbrohen nga një markë tregtare, pa pëlqimin e pronarit të markës tregtare;*
- ç) produktit që rrjedh nga një tregues gjeografik, pa pëlqimin e pronarit të treguesit gjeografik;*

të kryera me dashje, përbëjnë kundërvajtje penale dhe dënohen me gjobë ose me burgim gjer në një vit.

Po kjo vepër kur kryhet në bashkëpunim ose më shumë se një herë përbën kundërvajtje penale dhe dënohet me gjobë ose me burgim gjer në dy vjet. “

Neni 149/b i Kodit Penal shqiptar i referohet veprës penale të **shkeljes së të drejtave të topografisë së qarkut të gjysmëpërçuesit**, shtuar me ligjin nr. 23/2012, sanksionon: “*Prodhimi, përdorimi, mbajtja për qëllim tregtimi, shitja, ofrimi për shitje, furnizimi, shpërndarja, eksportimi ose importimi për këto qëllime i produktit që shkel të drejtat e topografisë së regjistruar të qarkut, të gjysmëpërçuesit ose të qarkut të integruar, pa pëlqimin e pronarit të topografisë, të kryera me dashje, përbëjnë kundërvajtje penale dhe dënohen me gjobë ose me burgim gjer në një vit.*”

Kur kjo vepër kryhet në bashkëpunim ose më shumë se një herë përbën kundërvajtje penale dhe dënohet me gjobë ose me burgim gjer në dy vjet.”

Shihet lehtësisht, nenet 149/a dhe 149/b të Kodit Penal e kanë parashikuar sjelljen kriminale që lidhet me cenimin e të drejtave që burojnë nga pronësia intelektuale si kundravajtje penale dhe jo si krim.

Parashikimi nga Kodi Penal si kundravajtje penale dhe parashikimi nga ligji shqiptar për të drejtene autorit dhe ligji shqiptar për pronesine industriale si kundravajtje administrative për një sërë shkeljesh që shpesh janë të njëjtakrijon mundësinë e një kolizioni të mudnshëm të normave juridike. në rastet e një kolizioni të tillë normash, gjëja e parë që të vjen në mendje është pyetja: Cila normë do të zbatohet në rast të konstatimit të një shkeljeje të së drejtes së autorit apo të mb ajtesit të së drejtes së pronesisë industriale? A mund t'i përdorim të dy dispozitat, edhe ate për kundravajtjet administrative edhe ate të kundravajtjes penale të parashikuar nga Kodi Penal, për të trajtuar në të dy mënyrat shkeljen e vërtetuar apo të konstatuar?

Gjykata penale është e lirë të procedojë edhe në rastet kur një kundervajtje është trajtuar në rrugë administrative më parë dhe, po ajo shkelje është kërkuar nga i dëmtuari akuzues të trajtohet edhe penalisht. Sigurisht që, në një rast të tillë gjykata, në caktimin e masës e llojit të dënimit, duhet të mbajë parasysh dënimin e mëparshëm administrativ të kundërvajtesit, të verifikojë nese në ate proces janë vendosur masa të tilla; si sekuestro apo konfiskime, nese gjenden kopjet e veprave etj. në përputhje me to gjykates i duhet të marrë një vendim të përputhur me llojin e shkeljes dhe dënimet e mëparshme të marra ndaj kundërvajtesit, duke ruajtur në këte mënyrë proporcionalitetin ndërmjet seriozitetit të shkeljes dhe masës e llojit të dënimit që ajo do të vendose të japë.

Ne Seksionin e IV të Kodit Penal²⁸ parashikon veprat penale të kryera nga shoqërite tregtare. Edhe Seksioni V i Kodit Penal trajton veprat penale në fushën e doganave të kryera nepërmjet veprimeve që përbëjnë kontrabandë, si dhe të tregtimit të mallrave kontrabandë. Këto dispozita parashikojnë në mënyrë të terthorte raste që mund të lidhen me produktet e krijimtarisë artistike, kulturore, etj dhe për shkak të rëndësisë së tyre klasifikohen si krime duke pasar edhe dënime më të ashpra.

Ne seksionin III të Kodit Penal shqiptar ku trajtohen veprat penale kundër rendit dhe sigurisë publike gjejmë edhe dispozita që në mënyrë indirekte lidhen me fushën e falsifikimit të mallrave dhe produkteve ushqimore, ilaceve, etj. Sic shihet lehtësisht këto vepra penale janë të parashikuara si krime.

Neni 284/d i Kodit Penal i referohet veprës penale të **Prodhimit dhe tregtimit të barnave dhe pajisjeve mjekësore të falsifikuara ose të rrezikshme për jetën dhe shëndetin, shtuar me ligjin nr. 135/2015, datë 5.12.2015 dhe parashikon: “Prodhimi, mbajtja për qëllime tregtimi, shitja ose ofrimi për shitje, furnizimi, shpërndarja, eksportimi, importimi i barnave, substancave aktive ose lëndëve ndihmëse për prodhimin e tyre, si dhe produkteve e pajisjeve mjekësore, aksesoreve, pjesëve përbërëse ose materialeve të tyre të falsifikuara ose të rrezikshme për jetën dhe shëndetin, dënohen me burgim nga gjashtë muaj deri në pesë vjet.**

Kur kjo vepër kryhet gjatë ushtrimit të një veprimtarie profesionale, nëpërmjet internetit, në bashkëpunim ose më shumë se një herë, dënohet me burgim nga tre deri në shtatë vjet.

E njëjta vepër, kur ka sjellë pasoja të rënda në jetën ose shëndetin, dënohet me burgim jo më pak se dhjetë vjet.”

Neni 288 i Kodit Penal i referohet veprës penale të **Prodhimit dhe shitjes së ushqimeve dhe e lëndëve të tjera të rrezikshme për shëndetin dhe parashikon: “Prodhimi, importimi, ruajtja dhe shitja e ushqimeve, pijeve dhe lëndëve të tjera, e barnave të rrezikshme ose të dëmshme për jetën e shëndetin, si dhe futja në prodhim e kimikateve, materialeve dhe lëndëve**

²⁸ Kodi Penal i RSH-së është miratuar me ligjin nr. 7895, date 27.01.1995 dhe është i ndryshuar me ligjet: nr. 8175, date 23.12.1996; ligjin nr. 8204, date 10.04.1997; ligjin nr. 8279, date 15.01.1998; ligjin nr. 8733, date 24.01.2001; ligjin nr. 9017, date 06.03.2003; ligjin nr. 9086, date 19.06.2003; ligjin nr.9188, date 12.02.2004 dhe me ligjin nr. 9275, date 16.09.2004, me ligjin nr. 9686, datë 26.2.2007; nr. 9859, datë 21.1.2008; nr. 10 023, datë 27.11.2008; nr. 23/2012, datë 1.3.2012; nr. 144, datë 2.5.2013; nr. 98, datë 31.7.2014; nr. 176/2014, datë 18.12.2014; nr. 135/ 2015, datë 5.12.2015; nr. 82/2016, datë 25.7.2016; nr. 36/2017, datë 30.3.2017; nr. 89/ 2017, datë 22.5.2017 dhe vendimet e Gjykatës Kushtetuese: nr. 13, datë 29.5.1997; nr. 46, datë 28.8.1997; nr. 58, datë 5.12.1997; nr. 65, datë 10.12.1999; nr. 11, datë 2.4.2008; nr. 19, datë 1.6.2011; nr. 47, datë 26.7.2012 dhe nr. 9, datë 26.2.2016

shtesë në prodhimin e përpunimin e artikujve ushqimorë e të pijeve, kur nga këto vepra ka ardhur vdekja ose dëmtimi i rëndë i shëndetit të personit, dënohen me gjobë ose me burgim gjer në dhjetë vjet. Kur nga vepra është shkaktuar vdekja ose dëmtimi i rëndë i shëndetit të disa personave, dënohet me burgim jo më pak se pesë vjet.

Neni 288/a i Kodit Penal i referohet veprës penale të **Prodhimit të kundërligjshëm të artikujve dhe mallrave industrialë dhe ushqimorë**, shtuar me ligjin nr. 8733, datë 24.1.2001, neni 73 dhe parashikon: *“Prodhimi i kundërligjshëm i artikujve dhe mallrave industrialë dhe ushqimorë përbën kundërvajtje penale dhe dënohet me gjobë ose me burgim gjer në dy vjet. Po kjo vepër, kur kryhet në bashkëpunim, më shumë se një herë ose ka sjellë pasoja të rënda, dënohet me burgim nga tre gjer në dhjetë vjet.”*

Neni 288/b i Kodit Penal i referohet veprës penale të **Tregtimit dhe hedhjes për konsum e lëndëve djegëse në kundërshtim me standardet ligjore të cilësisë**, shtuar me ligjin nr. 135/2015, datë 5.12.2015 dhe parashikon: *“Falsifikimi, tregtimi ose hedhja për konsum e nënprodukteve të falsifikuara të naftës, që përdoren si lëndë djegëse, siç parashikohet në legjislacionin në fuqi për përpunimin, transportimin dhe tregtimin e naftës dhe nënprodukteve të saj, dënohet me burgim deri në pesë vjet. Po kjo vepër, kur kryhet në bashkëpunim, më shumë se një herë ose ka sjellë pasoja të rënda materiale për shëndetin ose ka prishur ekosistemin, dënohet me burgim nga tre deri në dhjetë vjet.”*

Ne rastet e veprave penale të tjera të parashikuara nga nenet: 190 “Falsifikimit të vulave, stampave ose formularëve”, Neni 246 “Përvetësimi të titullit apo detyrës shtetërore”, vlen për t’u theksuar se shkelja lidhur me pronesine intelektuale vihet në plan të dyte duke i dhënë prioritet krimeve apo kundërvajtjeve penale të cilat parashikon kryesisht dispozita përkatese. Le t’i shohim më konkretisht me rradhë:

- ne nenin 190 të Kodit Penal, **falsifikimi** zë vendin kryesor edhe për faktin se kjo vepër penale parashikohet si krim, ndërkohë që në mjaft raste të praktikës gjyqësore nuk bëhet fjalë, lidhur me stampat dhe etiketat e mallrave të ndryshëm;
- ne **nenin 246 të Kodit Penal**, jepet prioritet konsumimit të elementeve të veprës penale lidhur me “përvetësimin e titullit apo detyrës shtetërore” në kuadër të krimeve kundër autoritetit të shtetit, ndërkohë që shkelja penale në drejtim të përvetësimi të titullit si pjesë e pronesisë intelektuale nuk trajtohet në mënyrë të vecante dhe konkrete.

Si përfundim, në mënyrë të drejtpërdrejte nenet 149/a dhe 149/b të Kodit Penal trajtojnë rastet e shkeljes së të drejtave që burojnë nga pronesia intelektuale, të tilla si: e drejta e autorit, marka tregtare, patentat, dizenjoja industriale, e të tjera. Nenet 190, 246, 276, 284/d, 288,

288/a dhe 288/b në mënyrë të terthorte parashikojnë importimi dhe tregtimi i mallrave të fallsifikuara që sjellin rrezik për jeten dhe shëndetin e njerëzve kur ato janë të patestuara, etj, është vepër penale që dënohet me gjobë ose me burgim deri në pesë vjet.

Ato i japin përparësi konsumimit të elementeve të veprës penale lidhur me sigurinë e jetes dhe shëndetit të personit duke lënë përsëri në plan të dytë faktin e përvetësimit me pa të drejte në shumë raste të së drejtes lidhur me origjinalitetin e maft artikujve dhe mallrave të ndryshëm si pjesë e pronesisë intelektuale.

Ne këto dispozita mallrat e fallsifikuar nënkuptojnë mallra që kanë marrë apo përdorin pa autorizim nga mbajtësi i së drjetes së pronesisë industriale të shenjave dalluese, markave tregtare, dizenjove industriale, etj nga produkte me marka të regjistruara, dhe në të njëjten kohë nuk kanë marrë as cilësitë e tyre duke rrezikuar shëndetin e konsumatorit.

Duhet theksuar, se kjo kategori veprash penale me nenet e sipërpërmendura, ndryshon me kategorinë e parë të cilën e kemi trajtuar më sipër (shih nenet 149/a dhe 149/b të Kodit Penal), jo vetëm për faktin se nuk e trajtojnë drejtpërsëdrejti shkeljen lidhur me pronesinë intelektuale, por në mënyrë të veçantë për faktin se këto vepra penale nuk ndiqen me ankim të drejtpërdrejtë drejtuar Gjykatës, por me një hetim të plotë të nisur dhe të zhvilluar nga organi i akuzës. Këto vepra penale nuk parashikohen nga neni 59 i Kodit të Proçedurës Penale.

Të gjitha normat penale, nenet 149/a dhe 149/b të Kodit Penal, janë klasifikuar si kundërvajtje penale që parashikojnë, përveç dënimit me gjobë, edhe dënimin me burgim gjer në dy vjet. në këte mënyrë, duhet marrë në konsideratë edhe neni 66 i Kodit Penal, i cili në kohën kur ligji për të drejtën e autorit mund të lejojë mbrojtjen e të drejtave të autorit brenda 70 vjeteve nga dita e publikimit të veprës, neni 66 i Kodit Penal, germa “ç” e tij parashikon që: “... nuk mund të bëhen ndjekje penale ... kur nga kryerja e veprës deri në castin e marrjes së personit si të pandehur kanë kaluar ... tre vjet, për kundërvajtjet penale që parashikojnë dënim gjer në dy vjet burgim”.

Më konkretisht, neni 66 i Kodit Penal parashikon: ***“Parashkrimi i ndjekjes penale. Nuk mund të bëhen ndjekje penale kur nga kryerja e veprës deri në çastin e marrjes së personit si të pandehur kanë kaluar:***

- a) njëzet vjet për krimet që parashikojnë dënim jo më të ulët se dhjetë vjet burgim ose dënim tjetër më të rëndë;*
- b) dhjetë vjet për krimet që parashikojnë dënim nga pesë gjer në dhjetë vjet burgim; c)*
- pesë vjet për krimet që parashikojnë dënim gjer në pesë vjet burgim ose gjobë;*

*ç) tre vjet për kundërvajtjet penale që parashikojnë dënim gjer në dy vjet burgim;
ç) dy vjet për kundërvajtjet penale që parashikojnë dënim me gjobë.”*

Pra, në aplikim të nenit 66/ç të Kodit Penal, ndjekja penale apo gjykimi i këtyre veprave do të parashkruhet me kalimin e tre vjeteve nga dita e kryerjes së shkeljes penale. Shihet qarte që, në raste procedimi apo gjykimi penal të kundërvajtjeve të tilla, duhet bërë kujdes në përcaktimin e sakte të kohës se kur ka ndodhur shkelja. Me kalimin e tre vjeteve, nuk mund të trajtohen më në rrugë penale shkeljet e vërtetuara. Gjithsesi, rruga e mbrojtjes civile është e hapur, edhe në rastet kur një padi e tillë është ngritur brenda një procesi penal që mund të pushohet për shkak të parashkrimit të ndjekjes penale ndaj shkelësve të ligjit.

Ne praktikën gjyqësore shqiptare ka pak raste që ceshtje të lidhura me shkeljet e pronesisë intelektuale të trajtuara penalisht. Gjithsesi, mostrajtimi sa duhet në praktike në rrugë penale të kundërvajtjeve të konstatuara ka ardhur si pasojë e vlerësimit nga të dëmtuarit akuzues nga kryerja e shkeljeve, pra autorët dhe mbajtesit e të drejtave të pronesisë industriale, të cilët kane preferuar ndjekjen e rastit në rrugë civile, sepse ata vete jane mjaftuar vetem me rikupërimin e të drejtave të tyre të shkelura dhe, pak rëndësi i kane kushtuar faktit nese kundërvajtjesit duheshin dënuar apo jo penalisht.

Kjo praktikë e krijuar vjen edhe si rezultat i urdhërimeve të nenit 59 të Kodit të Procedurës Penale. Kjo normë procedurale penale konsideron si të tillë edhe të dëmtuarin nga kryerja e kundërvajtjeve penale të parashikuara në nenet 148 dhe 149/a dhe 149/b të Kodit Penal.

Neni 59 i Kodit shqiptar të Procedurës Penale (1995)²⁹ ku është shtuar pika 3 me ligjin nr.8813, datë 13.6.2002, jane shtuar fjalë në pikën 1 me ligjin nr.10 054, datë 29.12.2008; është ndryshuar titulli, hequr referenca në pikën 1, shtuar pika 4 dhe 5, me ligjin nr. 35/2017, datë 30.3.2017, parashikon se:

“1. Ai që është dëmtuar nga veprat penale të parashikuara nga nenet 90, 91, 92, 112 paragrafi i parë, 119, 119/b, 120, 121, 122, 125, 127, dhe 254 të Kodit Penal ka të drejtë të paraqesë kërkesë në gjykatë dhe të marrë pjesë në gjykim si palë për të vërtetuar akuzën dhe për të kërkuar shpërblimin e dëmit.

²⁹ Kodi shqiptar i Procedurës Penale është miratuar me ligjin nr. 7905, date 21.3.1995 ndryshuar me ligjet: nr. 7977, datë 26.7.1995, 8027, datë 15.11.1995, nr. 8180, datë 23.12.1996, nr. 8460, datë 11.2.1999, nr. 8570, datë 20.1.2000, nr.8602, datë 10.4.2000, nr. 8813, datë 13.6.2002, nr.9085, datë 19.6.2003, nr. 9187, datë 12.2.2004, nr. 9276, datë 16.9.2004, nr. 9911, datë 5.5.2008, nr. 10 054, datë 29.12.2008, nr. 145/2013, datë 2.5.2013, nr. 21/2014, datë 10.3.2014, nr.99/2014, datë 31.7.2014, nr. 35/2017, datë 30.3.2017; vendimet e Gjykatës Kushtetuese nr. 55, datë 21.11.1997, nr. 15, datë 17.4.2003 dhe nr. 31, datë 17.5.2012

2. Prokurori merr pjesë në gjykimin e këtyre çështjeve dhe, sipas rastit, kërkon dënimin e të pandehurit ose pafajësinë e tij.

3. Nëse viktimë akuzues ose mbrojtësi i caktuar prej tij nuk paraqitet në seancë pa shkak të arsyeshme, gjykata vendos pushimin e gjykimit.

4. Viktimë akuzuese që nuk ka zotësi për të vepruar i ushtron të drejtat që i janë njohur me ligj nëpërmjet përfaqësuesit ligjor.

5. Kur disa viktimë të së njëjtës çështje paraqesin kërkesë në gjykatë, sipas nenit 59, të këtij Kodi, kërkesat e tyre bashkohen në një gjykim të vetëm.”

Neni 59 i Kodit të Procedurës Penale në pikën e parë të tij parashikon se: “Ai që është i dëmtuar nga veprat penale të parashikuara nga nenet ... 148,149... të Kodit Penal ka të drejtë të paraqesë kërkesë në gjykatë dhe të marrë pjesë në gjykim si palë për të vërtetuar akuzën dhe për të kërkuar shpërblimin e dëmit”.

Për sa më sipër, arrijmë në konkluzionin se në Kodin Penal të Republikës së Shqipërisë seksioni i veprave penale në fushën e pronesisë intelektuale jo vetëm duhet të jete më i zgjeruar dhe më i detajuar, por kësaj kategorie veprash penale duhet t’u kushtohet një rëndësi shumë më e madhe në drejtim të parandalimit, zbulimit dhe një hetimi të hollësishëm të kryer nga organi i Prokurorisë nëpërmjet Policisë Gjyqësore përkatëse.

Vec Kodit Penal dhe ligjeve përkatëse për të drejtën e autorit dhe pronesinë industriale edhe Kodi Doganor i RSH-së i miratuar me ligjin nr. 102/2014 datë 31.7.2014 dhe i ndryshuar me ligjin nr. 32, dt.2.04.2015 në nenet 3/1/a/ii/iii, 10/2/c dhe 125/1 parashikon detyrimet e autoriteteve doganore që të marrin masat e duhura dhe të ndjekin procedurat e nevojshme në rastin e konstatimit të mallrave të falsifikuara ose pirate.³⁰

³⁰ Neni 3/1/a/ii/iii parashikon se Doganat shqiptare, përcaktojnë parimet strategjike të mbrojtjes së shoqërisë dhe interesave financiarë të shtetit përmes: “... aplikimit të masave efektive për ndalimin e lëvizjes së mallrave të paligjshme, të falsifikuara e pirate, të kufizuara e të ndaluara; zhvillimit të mëtejshëm të një analize risku të efektshme për të kontribuar në luftën kundër terrorizmit e kriminalitetit dhe, në veçanti, për tregtinë e drogave, mallrave të falsifikuara e pirate;...” në nenin 10/2/c dhe neni 125/1 parashikon se autoritetet doganore janë përgjegjëse për parandalimin, zbulimin, hetimin, verifikimin dhe luftën ndaj veprimtarisë kontrabandë, shkeljeve, trafikut të paligjshëm të mallrave të ndaluara ose të kufizuara, cenimit të të drejtave të pronësisë intelektuale etj.

MODEL I AKUZËS -- MARKAT TREGTARE

SEANCA E PARË DEKLARATA E DENONCUESIT

Falsifikimi i një marke tregtare, në kundërshtim me nenin 149,(a) të Kodit Penal.

DETAJET E DENONCIMIT

Emri Mbiemri, në datën ose në një periudhë kohore ndërmjet datës dhe datës së arrestimit të tij në në (qyteti/rrethi), ka tregëtuar/prodhuar/shpërndarë/importuar/eksportuar produkte me një markë tregtare të falsifikuar, përkatësisht një markë e padallueshme në aspektet thelbësore nga marka "....." e shoqërisë tregtaresh.p.k në formën e produktit (psh 2,000 pako pilulash), të cilat në fakt nuk ishin produkt i shoqërisë tregtare sh.p.k.

“Prodhimi, shpërndarja, mbajtja për qëllime tregtimi, shitja, ofrimi për shitje, furnizimi, shpërndarja, eksportimi ose importimi për këto qëllime i:

- a) produktit ose procesit të mbrojtur nga një patentë, pa pëlqimin e pronarit të patentës;*
 - b) produktit që mbrohet nga një dizeno industriale, pa pëlqimin e pronarit të dizenos industriale;*
 - c) mallrave ose shërbimeve që mbrohen nga një markë tregtare, pa pëlqimin e pronarit të markës tregtare;*
 - ç) produktit që rrjedh nga një tregues gjeografik, pa pëlqimin e pronarit të treguesit gjeografik;*
- të kryera me dashje, përbëjnë kundërvajtje penale dhe dënohen me gjobë ose me burgim gjer në një vit.*

Po kjo vepër kur kryhet në bashkëpunim ose më shumë se një herë përbën kundërvajtje penale dhe dënohet me gjobë ose me burgim gjer në dy vjet.”

SEANCA E DYTË
DEKLARATA E DENONCUESIT

Shkelje e markës tregtare, në kundërshtim me nenin 149/a të Kodit Penal

DETAJET E DENONCIMIT

Emër Mbiemër, në datën ose në një periudhë kohore ndërmjet datës dhe datës së arrestimit të tij në në (qyteti/rrethi), ka shkelur me dashje të drejtat që burojnë nga pronësia industriale për markën tregtare me nr. regjistrimi..... pa marrëveshjen e pronarit të kësaj marke tregtare, shoqërinë tregtare sh.p.k, duke shitur, ofruar për shitje, shpërndarje ose magazinim të afro paketimesh në të cilat u riprodhua marka tregtare në fjalë, që përmban mallra për të cilat tha që marka tregtare ishte regjistruar, përkatesisht (lloji i mallit), të cilat nuk ishin nga prodhimi i shoqërisë tregtare sh.p.k.

KAPITULLI 4

PIRATERIA E SË DREJTËS SË AUTORIT

Hyrje

Pirateria e të drejtave të autorit merret me shkeljen penale te:

- (a) te drejtes së autorit dhe
- (b) te drejtave të lidhura me të drejtat e autorit ("te drejtat fqinje").

Kjo do të thote që pirateria presupozon shkelje civile dhe për rrjedhojë përgjegjësi civile, por mund të jete edhe vepër penale dhe të pasjellë edhe përgjegjësi penale. Për përgjegjësinë penale kërkohet më shumë: vullnetshmëria ose gatishmëria për ardhjen e pasojës së veprës penale, si dhe motivi i realizimit të fitimit për shkak të veprës penale.

E drejta e autorit

E drejta e autorit merret me të drejtat e krijuesve intelektualë në fushën letrare, shkencore dhe artistike, pavarësisht nga mënyra ose forma e shprehjes. E drejta e autorit është e drejta e autorit ose krijuesit të një "vepre" origjinale, kryesisht për të parandaluar të tjerët që të riprodhojnë (kopjojnë) veprën ose ta shfrytëzojnë atë në mënyra të specifikuar. Mbron marrëdhëniet intelektuale dhe personale midis një autori dhe veprës së tij ose saj dhe përdorimit të veprës; dhe shërben për të siguruar një shpërblim të arsyeshëm për përdorimin e veprës. Këto të drejta ekskluzive njihen si "te drejtat ekonomike" të autorit. Shumë sisteme juridike, përfshirë edhe atë të Republikës së Shqipërisë, i japin autorit "te drejta morale", pavarësisht nga ndarja e të drejtave ekonomike të përshkruara më lart. të drejtat e tilla zakonisht përfshijnë të drejtën për të vendosur emrin si autor në kopjet e veprës dhe e drejta për të kundërshtuar shtrembërimin ose trajtimin poshterues të veprës së tij.

Ne Shqipëri, këto të drejta mbrohen sipas ligjit penal në të njëjten mënyrë si të drejtat ekonomike të autorit. në dy dispozita të Kodit Penal trajtohen mbrojtjet e të drejtave të autorit duke u parashikuar shkeljet si vepra penale.

Më konkretisht, nenet 148 dhe 149 parashikojnë se janë kundravajtje penale që dënohen me gjobë ose me burgim gjer në dy vjet:

- (a) Botimi i veprës së tjetrit me emrin e vet³¹;

³¹ Sipas nenit 148 të Kodit Penal shqiptar (1995, i ndryshuar).

- (b) Përdorimi tërësisht apo pjesërisht i një vepre letrare, muzikore, artistike ose shkencore që i përket një tjetri;³²
- (c) Riprodhimi tërësisht ose pjesërisht pa të drejtë i veprës së tjetrit³³;
- (d) Përdorimi i veprës së tjetrit pa pëlqim të autorit;³⁴
- (e) Shkelja e të drejtave vetjake e pasurore të një autori³⁵.

Mbrojtja e të drejtave të autorit ka të bëjë me shprehjen dhe formën. Krijimtaria e mbrojtur është në zgjedhjen dhe rregullimin e fjalëve, shënimeve muzikore, ngjyrave, formave etj. Nuk mbron idete, procedurat, metodat e funksionimit ose konceptet matematikore si të tilla; ajo mbron formën e shprehjes së ideve. Një vepër gëzon mbrojtje të të drejtave të autorit edhe nëse nuk është "e re". Ajo që kërkohet është se forma në të cilën shprehet vepram duhet të jete një krijim origjinal i autorit.

Ligji për të drejtat e autorit mbron pronarin e të drejtave në vepra kundër atyre që "kopjojnë", domethënë ata që riprodhojnë formën e veprës. Aktet e tjera të shfrytëzimit të të drejtave të autorit janë po ashtu shkelje, në përputhje me natyrën e veprës. Pra, shfaqja e paautorizuar e një vepre dramatike, marrja me qira e një DVD-je dhe transmetimi i një vepre muzikore, zakonisht do të jene shkelje, siç përcaktohen më saktësisht në Ligjin për të drejtat e autorit.

Mbrojtja është e pavarur nga cilësia apo vlera e veprës. Një vepër do të mbrohet pavarësisht nëse është, sipas shijeve personale apo kolektive të publikut, një vepër e mirë letrare ose një vepër muzikore e keqe, një vepër e zakonshme apo një kryevepër.

Plagjiatura që shtrihet në kopjimin e veprës në tërësi ose të pjesëve të saj është shkelja më tipike dhe më e rëndë e të drejtës së autorit. Plagjiatura, e cila shtrihet në kopjimin e ideve të tjerëve pa njohje, nuk është domosdoshmërisht shkelje e të drejtës së autorit, por përkundrazi një çështje etike, veçanërisht në fushën akademike.

Pirateria

"Pirateria", në terma të përgjithshëm, i referohet riprodhimit dhe shpërndarjes së kopjeve të materialit të mbrojtur nga të drejtat e autorit, ose komunikimit për publikun dhe vënien në dispozicion të këtij materiali në rrjetet e komunikimit, pa autorizimin e pronarit të saj.

³² Po aty.

³³ Sipas nenit 149 të Kodit Penal shqiptar (1995, i ndryshuar).

³⁴ Po aty.

³⁵ Po aty.

Pirateria varet shumë nga teknologjia, por veçanërisht në shënjestër janë:

- Programet kompjuterike;
- Media optike si DVD-te dhe CD-te që përmbajnë filma kinematografik;
- Shfaqjet, veprat muzikore, veprat letrare;
- Shkarkimet dixhitale;
- Fotografite;
- Librat dhe materialet mësimore;
- Transmetimet e ngjarjeve sportive.

Ligji shqiptar për të drejtat e autorit 35/2016 mbi përgjegjësinë administrative

Në Pjesën IX, nenin 179 të tij parashikon një listë të gjatë veprimesh dhe mosveprimesh që konsiderohen shkelje të të drejtave të autorit dhe sjellin përgjegjësi administrative duke u ndëshkuar me gjobë.

Masa e gjobës për shkelësit e së drejtës që janë persona fizikë është 100 000 deri në 500 000 lekësh, ndërsa në rastet kur personi përgjegjës është person juridik, administratori i tij dënohet me gjobë në shumën prej 100 000 deri në 500 000 lekësh. Personi fizik i punësuar pranë një personi juridik punonjës ose çdo person fizik i vetëpunësuar, dënohet me gjobë në shumën prej 50 000 deri 200 000 lekësh, respektivisht, ku kundërvajtja është kryer gjatë aktiviteteve të saj/ të tij dhe që kishte dijeni apo ka pasur mundësinë për të marrë dijeni për të vërtetuar nëse ishte duke kryer një aktivitet të kundërligjshëm. Ndaj një personi juridik ose personi fizik, që kryen kundërvajtje, gjatë ushtrimit të veprimtarisë së tij tregtare, mund të ndërmerret masa e ndalimit të kryerjes së aktiviteteve të tij tregtare, për shkeljen e së drejtës së autorit ose të drejtave të lidhura me të, për një periudhë prej një viti, duke marrë parasysh edhe seriozitetin e shkeljeve dhe përsëritjen e këtyre shkeljeve nga ana e tyre. Çdo subjekt përdorues, në shkelje të detyrimit për moskryerjen e pagesës së shpërblimit kundrejt autorit/AAK-së ose përfaqësuesve të tyre ndëshkohet me gjobë, në masën nga 10 000 deri në 100 000 lekë.

Në rast të përsëritjes së shkeljes nga ana e një personi fizik ose juridik, vlera maksimale e gjobës, dyfishohet.

Ligji shqiptar për të drejtën e autorit parashikon një afat parashkrimi tre vjeçar në nenin 179/10 të ligjit 35/2016 sipas të cilit gjoba, nuk mund të vendoset nëse kanë kaluar tre vjet nga data e kryerjes së shkeljes.

Objektet dhe mjetet e destinuara, të përdorura për kryerjen e kundërvajtjeve të parashikuara nga neni 179/1 I ligjit 35/2016 konfiskohen dhe shkatërrohen nga struktura përkatëse, në përputhje me legjislacionin në fuqi për kundërvajtjet administrative.

Mënyra e formulimit të kësaj dispozite lë të kuptohet qarte se ka përgjegjësi administrative vetëm në rastin kur shkelja konkrete e të drejtave të autorit nuk përbën një veprë penale. Më konkretisht, neni 179, parashikon se rastet e mëposhtme çdokush që vepron pa autorizimin e autorit ose mbajtësit të së drejtës së autorit, është duke shkelur në këtë mënyrë të drejtën e autorit dhe ndëshkohet me gjobë si rezultat i përgjegjësisë administrative, kur:

- (a) zbulon për herë të parë për publikun përshkrimin e veprës së autorit;
- (b) e përdor veprën pa përmendur autorësinë;
- (c) shtrembëron, modifikon një veprë ose përdor veprën në një mënyrë që cenon nderin dhe reputacionin e autorit;
- (d) riprodhon një veprë të autorit³⁶;
- (e) shpërndan ose jep me qira veprën³⁷;
- (f) komunikon në publik një veprë;³⁸
- (g) transformon një veprë;³⁹
- (h) nuk paguan shpërblimin për riprodhimin e një veprë të autorit për përdorim privat ose përdorim tjetër personal⁴⁰;
- (i) nuk paguan një shpërblim për huadhënien publike, sipas ligjit;⁴¹
- (j) nuk paguan një shpërblim për të drejtën e rishitjes, sipas ligjit⁴²;
- (k) shpërndan ose mban për qëllime tregtare një kopje të një programi kompjuterik, duke e ditur ose që ka mundësinë për ta verifikuar se është ekzemplar i paligjshëm ose çdo mjet, shmang masat teknologjike për mbrojtjen e një programi kompjuterik;
- (l) nuk shënon emrin, pseudonimin ose ndonjë shenjë tjetër të një interpretuesi dhe/ose ekzekutuesi, përveç nëse ky i fundit ka deklaruar me shkrim se ai nuk dëshiron të përmendet ose kur përdor veprën e tij në publik ose pa autorizimin e

³⁶ Sipas nenit 26 të ligjit 35/2016.

³⁷ Sipas neneve 27 dhe 28 të ligjit 35/2016.

³⁸ Sipas nenit 29 të ligjit 35/2016.

³⁹ Sipas nenit 30 të ligjit 35/2016.

⁴⁰ Sipas nenit 31 të ligjit 35/2016.

⁴¹ Sipas nenit 32 të ligjit 35/2016.

⁴² Sipas nenit 33 të ligjit 36/2016.

një interpretuesi dhe/ose ekzekutuesi shtrembëron, modifikon shfaqjen ose për dor veprën në një mënyrë që cenon ose mund të shkelë nderin dhe reputacionin e interpretuesit dhe/ose ekzekutuesit⁴³;

- (m) shkel të drejtat ekskluzive pasurore të interpretuesve dhe/ ose ekzekutuesve ose AAK-së⁴⁴;
- (n) shkel të drejtat ekskluzive pasurore të pa autorizimin e prodhuesit të fonogrameve ose AAK-së⁴⁵;
- (o) shkel të drejtat e prodhuesit të fiksimeve/regjistrimeve të para të filmave ose të një shpërndarësi të autorizuar ku prodhuesi ka transferuar të drejtat e tij⁴⁶;
- (p) shkel të drejtat e një botuesi duke mos i paguar atij shpërblimin për riprodhimin e fotokopjeve për përdorim privat ose përdorim tjetër personal⁴⁷;
- (q) përdor, nxjerr ose bën të disponueshme për publikun, përcjell në publik ose përdor në mënyrë të paligjshme bazat e të dhënave të një krijuesi⁴⁸;
- (r) shmang masat teknologjike për mbrojtjen e së drejtës së autorit⁴⁹;
- (s) heq ose ndryshon informacionin elektronik të administrimit të të drejtave të autorit⁵⁰.

Autori ose pronari i të drejtës së autorit

Përfutuesi kryesor i ligjit të së drejtës së autorit është autori ose krijuesi i një vepre sepse, si një parim i përgjithshëm, autori është pronari i parë i të drejtave të autorit në një vepër të veçantë.

Mbështetur në neni 13 të ligjit 35/2016 “Autor” është çdo person fizik ose një grup personash fizikë, që krijon vepër letrare, artistike, shkencore, produkt intelektual origjinal, i materializuar, pavarësisht nga forma dhe mënyra e të shprehurit. Të drejtat e autorit i përkasin, nga natyra, personit fizik, i cili ka krijuar veprën⁵¹. E drejta e autorit në një vepër, që është rezultat i

⁴³ Sipas nenit 108 të ligjit 35/2016.

⁴⁴ Sipas nenit 109 të ligjit 35/2016.

⁴⁵ Sipas nenit 113 të ligjit 35/2016.

⁴⁶ Sipas nenit 116 të ligjit 35/2016.

⁴⁷ Sipas nenit 118 të ligjit 35/2016.

⁴⁸ Sipas nenit 121 të ligjit 35/2016.

⁴⁹ Sipas nenit 154 të ligjit 35/2016.

⁵⁰ Sipas nenit 155 të ligjit 35/2016.

⁵¹ Për hollësira, shihni nenin 3/1 të ligjit 35/2016.

përpjekjeve të përbashkëta krijuese të dy ose më shumë autorëve, më tej bashkautorë⁵², u përket atyre në mënyrë të përbashkët, pavarësisht nëse vepra për bën një të tërë të pandashme ose është bashkim i pjesëve të pavarura. Marrëdhëniet midis bashkëautorëve dhe shpërblimi i tyre përcaktohen me marrëveshje ndërmjet palëve, sipas Kodit Civil.

Ligji 35/2016 sanksionon dy **prezumime ligjore mbi autorësinë, si më poshte:**

- (a) Në mungesë të provave për të kundërtën, çdo individ ose grup indi vidësh, emri i të cilit shfaqët mbi një vepër, cilado qoftë mënyra e shfaqjes, prezumohet autor i veprës, dhe
- (b) Kur vepra botohet, shfaqët ose transmetohet në formë anonime ose nën një pseudonim, në një mënyrë që e bën të pamundur identifikimin e autorit, në mungesë të provave për të kundërtën, botuesi ose shfaqësi apo transmetuesi i një veprë të pabotuar konsiderohet si mbajtës i së drejtës së autorit dhe me këtë cilësi gëzon të drejtën të mbrojtë e të ushtrojë të drejtat e autorit. Zbatimi i rregullit të mësipërm pushon kur autori zbulon identitetin e tij dhe provon përpara organeve gjyqësore autorësinë e veprës së tij.

Personat fizikë apo juridikë, privatë a publikë, në bazë të nismës ose drejtimit të të cilëve është krijuar një përmbledhje, ose me emrin e të cilëve është botuar, janë mbajtës të të drejtave ekonomike të autorit dhe i gëzojnë këto të drejta sikur të ishin autorët e kësaj përmbledhjeje. Këto subjekte kanë të drejtë të vendosin emrin ose titullin e tyre dhe të kërkojnë përmendjen e tyre në çdo përdorim publik të këtyre përmbledhjeve. Autorët e atyre veprave, kontributeve ose materialeve të tjera që janë të përfshira në përmbledhje, ruajnë të drejtat ekskluzive mbi veprat e tyre për t'i shfrytëzuar në mënyrë të pavarur nga përdorimi në tërësi i përmbledhjes.⁵³

Autori, i cili mund të jete një person juridik, megjithatë, mund të transferojë pronesinë mbi të drejtat e autorit dhe në këtë rast pronari i ri do të bëhet përfituesi kryesor - subjekt i çdo përgjegjësie të vazhdueshme për të paguar honorare ndaj autorit. Një status i veçantë i "autorit" vlen për filmat. në këtë rast, autorësia ka natyrë kolektive dhe ka një ndërthurje midis autorit dhe pronarit. Prodhuesi i një filmi si rregull janë kompanite të cilat bëjnë marrëveshje për realizimin e filmit me skenariste, regjisorë, kompozitorë, skenografë, kostumografë, kameramane, aktorë, etj.

⁵² Për hollësira, shihni nenin 14/ të ligjit 35/2016.

⁵³ Shihni nenin 15 të ligjit 35/2016.

Ne lidhje me një program kompjuterik, zakonisht si një vepër e autorësisë së përbashkët, autorët janë personat që krijuan programin. Autori i programit kompjuterik⁵⁴ gëzon të drejtat e autorit mbi krijimin në çdo formë të një programi kompjuterik, mbi programet e aplikimit dhe sistemet operative të shprehura në çdo lloj gjuhe, duke përf shirë materialet përgatitore të projektimit dhe manualet. Idetë dhe parimet që përbëjnë bazën e cilitdo element të një programi kompjuterik, duke përfshirë edhe ato, të cilat përbëjnë bazën e ndërfaqës, nuk do të mbrohen nga e drejta e autorit. Autori i programit kompjuterik gëzon të drejtën ekskluzive të ndalojë ose të autorizojë:

- (a) riprodhimin e përhershëm ose të përkohshëm të një programi kompjuterik me çdo mjet dhe në çdo formë, pjesërisht ose tërësisht;
- (b) përkthimin, përshtatjen, rregullimin dhe çdo ndryshim tjetër të një programi kompjuterik dhe riprodhimin e rezultateve të tij, pa cenuar të drejtat e personit, i cili ndryshon programin;
- (c) çdo formë të shpërndarjes në publik të origjinalit ose kopjeve të një programi kompjuterik, duke përfshirë dhënien me qira të origjinalit apo kopjeve të tij.

Ligji shqiptar i së drejtës së autorit, nuk i mbron brenda sferës së të drejtës së autorit, krijimet e realizuara në punën e punonjësve që i kushtohen automatikisht punëdhënesit të tyre.

Marrëdhënia mes të drejtave të autorit dhe të drejtave të lidhura me to

Subjekt i posacëm i të drejtave të lidhura me të drejtën e autorit janë edhe instrumentuesit, ekzekutuesit, etj.⁵⁵ Të drejtat e interpretuesve dhe/ose ekzekutuesve i përkasin, nga natyra, për sonit fizik, i cili ka kryer interpretimin dhe/ose ekzekutimin e krijimit letrar ose artistik ose shprehive të folklorit. Mbajtësi i të drejtave të tjera të lidhura me to mund të jetë çdo person fizik dhe juridik, përveçse kur përcaktohet ndryshe me ligj. Të drejtat e autorit dhe të drejtat e lidhura me to mund të kufizohen kundër vullnetit të mbajtësit të tyre vetëm në kushtet dhe në mënyrën e rregulluar me ligj.

Mbrojtja e të drejtave të lidhura nuk ndikon dhe nuk do të cenojë në asnjë mënyrë mbrojtjen e të drejtave të autorit. Asnjë rregull ligjor i parashikuar në lidhje me mbrojtjen e të drejtave të lidhura, nuk mund të interpretohet në cenim të të drejtave të autorit⁵⁶. Ushtrimi i të drejtave

⁵⁴ Shihni nenin 88 të ligjit 35/2016.

⁵⁵ Për hollësira, shihni nenin 5 të ligjit 35/2016.

⁵⁶ Për hollësira, shihni nenin 5/1 të ligjit 35/2016.

të interpretuesve dhe/ose ekzekutuesve për përcjelljen në publik të shfaqjeve të regjistruara, sipas parashikimeve të këtij ligji, nuk do të cenojë ushtrimin e së drejtës së autorit.

Ligji 35/2016 parashikon se të njëjtat rregulla që lidhen me të drejtat e autorit për shpërblimin, për riprodhimin e veprave për përdorim privat ose përdorime të tjera personale, të drejtën e shpërblimit për huadhënien publike, si dhe shuarjen e së drejtës së shpërndarjes, përjashtimet dhe kufizimet e së drejtës së autorit, kohëzgjatjen për mbrojtjen e të drejtave të autorit, kalimet ligjore të së drejtës së autorit, do të jene të barasvlefshme edhe për të drejtat e lidhura me to, përveçse kur parashikohet ndryshe nga ligji ose kur rrjedh nga natyra e tyre ligjore.

Është e rëndësishme të theksohet se në bazë të Marrëveshjes TRIPS (dhe Konventes së Bernes), anetarët duhet t'u japin "trajtim kombëtar" shtetasve të shteteve të tjera anetare. Me fjalë të tjera, ata duhet të mbrojnë të drejtat e pronesisë intelektuale që i përkasin shtetasve të shteteve të tjera anetare në të njëjten mënyrë si ato të mbronin ate të shtetasve të tyre. Edhe legjislacioni shqiptar në nenin 6 të ligjit 35/2016 parashikon parimin e trajtimit të barabarte, sipas të cilit: *"Personat fizikë dhe juridikë të huaj, veprat e të cilëve mbrohen në kuadrin e marrëveshjeve ndërkombëtare, palë e të cilave është Republika e Shqipërisë, gëzojnë të njëjtën mbrojtje nga ky ligj sikurse edhe shtetasit apo personat fizikë dhe juridikë të Republikës së Shqipërisë, përveçse kur parashikohet ndryshe nga ky ligj."*

Të drejtat ekskluzive të autorëve

Natyra e së drejtës ekskluzive të një autori varet nga natyra e veprës. Sidoqofte, këto janë të drejtat që njihen si të **drejta ekskluzive të autorit**, përkatesisht të drejtat për te:

- Riprodhuar veprën në çfarëdo mënyre ose forme;
- Përkthyer veprën;
- Përshtatur veprën;
- Transmetuar ose shfaqur veprën në publik;
- Përdorur veprën për të krijuar një vepër audiovizuale.

Dikush që bën një veprim që bie brenda një të drejte ekskluzive (p.sh., riprodhon ose përkthen një roman, kryen një lojë ose bën një kopje të një filmi) pa autorizimin e pronarit të së drejtës së autorit kryen një veprim të shkeljes, duke i dhënë të drejte pronarit mjetet juridike civile. Mbështetur në ligjin shqiptar 35/2016 nenet 20-25 na jep listimin e llojeve të te drejtave të autorit duke filluar me ato jopasurore dhe duke përfunduar me të drejtat pasurore.

Kështu, e drejta e autorit përfshin dhe mbron të drejtat vetjake jopasurore të autorit, duke siguruar respektin ndaj cilësive të tij intelektuale dhe personale në punë dhe të drejtat pasurore të autorit në lidhje me interesat e tij ekonomike.

Autori nën ligjin shqiptar për të drejtën e autorit ka këto të **drejta vetjake jopasurore, të cilat** nuk përbëjnë objekt dorëheqjeje, nuk janë të transferueshme, të licencueshme, të tjetër sueshme dhe nuk parashkruhen:

- **E drejta e bërjes publike të veprës**⁵⁷. Autori ka të drejtë të vendosë për kohën dhe vendin, si dhe për mënyrën me të cilën dëshiron t'ia bëjë të njohur për herë të parë veprën publikut duke dhënë pëlqimin çdo informacion për përmbajtjen e tij.
- **E drejta e njohjes dhe përmendjes së autorësisë**⁵⁸. Autori ka të drejtën të njihet dhe të përmendet si autor i veprës. Kjo e drejtë ekziston në mënyrë të pavarur nga e drejta pasurore e autorit, edhe pas transferimit të të drejtave ose tagrave të saj. Autori ka të drejtë të vendosë se në emrin e kujt do të paraqitet vepra e tij të publiku, si dhe të drejtën që të mbetet anonim ose me pseudonimin e zgjedhur prej tij. Përdoruesit e një vepre, e cila mbrohet në kuptim të këtij ligji, janë të detyruar të shkruajnë dhe të përmendin emrin e autorit në çdo kopje ose përdorim të veprës, me përjashtim të rasteve kur autori deklaron në formë të shkruar se heq dorë nga e drejta për t'iu përmendur autorësia, në përputhje me natyrën e veprës dhe për dorimin e saj. Autori ose trashëgimtarët e tij gëzojnë të drejtën vetjake jopasurore për të pretenduar bashkautorësinë e autorit në një vepër, si dhe për të kundërshtuar bashkautorësinë e vendosur në mënyrë arbitra re nga të tjerët për çfarëdolloj shkak.
- **E drejta e nderit, personalitetit dhe reputacionit**⁵⁹. Autori ka të drejtën të kundërshtojë çdo shtrembërim, ndryshim, tjetërsim ose veprime të tjera denigruese që nuk re-spektojnë tërësinë e veprës, duke cenuar nderin, personalitetin dhe reputacionin e tij, sipas rregullave të përcaktuara në legjislacionin në fuqi.
- **E drejta e tërheqjes së lejes për shfrytëzimin e veprës**⁶⁰ dhe të ndalojë/në përdorimin në vazhdimësi të saj që është bërë publike, duke u bazuar në arsye të mirëqëna, mbrojtjen e reputacionit, nderit ose rrethanave të tjera. Në këtë rast, autori është i detyruar të paguajë të gjitha dëmet që i shkaktohen titullarit të ligjshëm të autorizimit, si pasojë e ushtrimit të së drejtës së përmendur në këtë pikë. Sipas ligjit 345/2016 e drejta e tërheqjes, nuk zbatohet në rastin e një vepre që krijohet në bazë të një kontrate punësimi ose porositje, as në rastin e veprave audiovizuale ose programeve kompjuterike

⁵⁷ Shihni nenin 21 të ligjit 35/2019.

⁵⁸ Shihni Nenin 22 të ligjit 35/2019.

⁵⁹ Shihni Neni 23 të ligjit 35/2019.

⁶⁰ Shihni Neni 24 të ligjit 35/2019.

dhe bazës së të dhënave. Në rastin e këtyre veprave, autori mund të kërkojë vetëm që emri i tij të mos për mendet në kopjet e veprave ose në çdo përdorim të tij. Brenda një periudhe prej 10 vjetësh, nëse, pas ushtrimit të së drejtës për tërheqjen për shfrytëzimin e veprës, autori lejon/autorizon përdorimin e së njëjtës vepër, ai është i detyruar t'i ofrojë paraprakisht mundësinë e përtëritjes së kontratës së përdorimit subjektivit që kishte të drejtën e përdorimit të veprës përpara ushtrimit të kësaj të drejte.

Të drejtat ekskluzive pasurore⁶¹

Autori ka të drejtën e shpërblimit për çdo përdorim të veprës së tij, përveçse nëse parashikohet ndryshe me ligj ose me kontratë. Autori ose trashëgimtarët e tij gëzojnë të drejta ekskluzive pasurore për të gëzuar, autorizuar apo ndaluar përdorimin e veprave ose kopjeve të veprave të tyre, si më poshte:

- (a) të drejtën e riprodhimit të veprës;
- (b) të drejtën e shpërndarjes së veprës;
- (c) të drejtën e komunikimit në publik të veprës;
- (d) të drejtën për të bërë vepra të prejardhura.

Çdo mënyrë e shfrytëzimit të origjinalit të një vepre ose të kopjeve të saj, pa lejen e autorit do të konsiderohet e paligjshme, me përjashtim të rasteve të parashikuara në ligj të kufizimit të drejtave ekonomike.⁶²

Krahas të drejtave ekzkluzive të autori ligji 35/2016 trajtin edhe të drejta të tjera me natyrë pasurore ndër të cilat e para në radhë është **e drejta e shpërblimit** për riprodhimin e veprave të autorit për përdorim privat ose përdorim tjetër personal. Autorët kanë të drejtën e shpërblimit të arsyeshëm nga një person fizik ose ju ridik, i cili ofron shërbimet e fotokopjimit me pagesë. Detyrimi për të paguar shpërblimin e arsyeshëm, të përmendur në pikën 1, të këtij neni, do të rrjedhë nga shitja e parë ose importi në Republikën e Shqipërisë të pajisjeve/materialeve të

⁶¹ Shihni nenin 25 të ligjit 35/2016.

⁶² Për hollësira, shihni nenin 72/1 të ligjit 35/2016, i cili parashikon: **“Riprodhimi i veprave për përdorim privat dhe vetjak** 1. Në përputhje me nenin 31, të këtij ligji, një person fizik mund të riprodhojë një vepër me të drejta autori, pa autorizimin e autorit të një vepre ose titullarit të së drejtës së autorit për këtë vepër dhe pa shpërblim, në qoftë se bëhet në jo më shumë se një kopje, në formën e fotoko pjes ose me anë të çdo mjeti të ngjashëm nga përdorimi i teknikave fotografike ose të çdo mjeti tjetër që ka efekte të ngjashme me të dhe me çdo mjet tjetër për përdorim privat dhe përdorim tjetër vetjak, për aq sa kopja nuk është e aksesueshme dhe nuk ka për synim publikun, si dhe nuk ka qëllime tregtare direkte ose indirekte.

reja për regjistrimin vizual dhe zanor, të kasetave dhe videokasetave boshe ose çdo mjeti të fiksimit të tekstit dhe të pajisjeve osematerialeve të reja të fotokopjimit. Një shpërblim i arsyeshëm në këto raste do të jetë ai shpërblim i dhënë me kontratë, duke marrë parasysh mundësinë e dëmit të shkaktuar autorit të veprës, në rastet kur vepra është riprodhuar pa autorizimin e tij për përdorim privat ose përdorime personale të tjera.

"Veprat" objekt i mbrojtjes së të drejtës së autorit

Kërkesa ndërkombëtare është që "veprat letrare dhe artistike" të kenë të drejtën e mbrojtjes së të drejtave të autorit dhe ato përfshijnë çdo krijim apo prodhim në fushën letrare, shkencore dhe artistike, pavarësisht nga mënyra ose forma e shprehjes. Objekt i së drejtës së autorit është çdo krijim intelektual origjinal në fushën e letërsisë, artit dhe shkencës, i cili mbart karakteristika individuale, pavarësisht nga mënyra ose forma e shprehjes së tyre, objektivi, rëndësia, për aq sa nuk parashikohet ndryshe në këtë ligj.

Ne nenin 8 të ligjit 35/2016 listohen veprat që gëzojnë mbrojtje nga ky ligj:

- (a) krijimet e fjalës, shkrimet letrare dhe publicistike, leksionet, fjalimet, çdo krijim tjetër me gojë ose me shkrim dhe programet kompjuterike;
- (b) krijimet dramatike dhe dramatiko-muzikore;
- (c) kompozimet muzikore, me ose pa tekst;
- (ç) krijimet koreografike dhe pantomimat;
- (d) krijimet audiovizuale, në të cilat përfshihen krijimet dhe veprat radiofonike;
- (dh) krijimet e artit pamor në fushën e pikturës, skulpturës dhe grafikës, artet dekorative monumentale;
- (e) krijimet arkitekturore, që përfshijnë vizatimet, planet, skicat në shkallë të zvogëluar dhe krijimet grafike në projektet arkitekturore;
- (ë) krijimet fotografike;
- (f) veprat e arteve të aplikuara;⁶³
- (g) krijimet tredimensionale, ilustrimet, listat, hartat dhe vizatimet në fushën e topografisë, gjeografisë dhe shkencës në përgjithësi;
- (gj) krijimet hartografike;
- (h) krijimet shkencore me shkrim ose me gojë, siç mund të jenë prezantimet, monografitë, disertacionet, studimet, leksionet universitare, librat shkollorë, projektet dhe dokumentacioni shkencor.

⁶³ Neni 8 i ligjit 35/2016 parashikon se përjashtohen nga konsiderimi si art I aplikuar ato vepra, si dizajne industriale meqë mbrohen nga ligji "Për pronësinë industriale".

Legjislacioni shqiptar për të drejten e autorit parashikon se krahas veprës në terësi gëzon mbrojtje të vecante edhe çdo pjesë ose element i saj, përfshirë titullin e saj ose një personazh të shprehur në vepër.

Veprat e prejardhura⁶⁴ Krahas veprave origjinale edhe veprat e prejardhura gëzojnë mbrojtje nga ligji për të drejten e autorit si krijime intelektuale, që realizohen duke u bazuar në një ose disa vepra që kanë ekzistuar më parë. Këtu përfshihen: përkthimet, përshtatjet, aranzhimet muzikore, ilustrimet, dokumentarët, riprodhimet artistike, faqet e internetit me të dhëna statike ose ndërvepruese, etjl. Të drejtat e autorit të veprave të prejardhura nuk cenohen të drejtën e autorit të veprave origjinale që është përkthyer, përshtatur, përpunuar ose transformuar në mënyrë tjetër, të ndryshme nga ato origjinale.

Edhe **përmbledhjet**⁶⁵ e veprave, enciklopedite, antologjite, fjalorët, të cilat, për arsye përzgjedhjeje ose të përshtatjes së përmbajtjes së tyre, përbëjnë krijime intelektuale të autorit mbrohen nga e drejta e autorit.

Edhe **Baza e të dhënave**⁶⁶ mbrohet nga e drejta e autorit si një mbledhje e krijimeve të pavarura dhe e të dhënave ose materialeve të renditura, në mënyrë sistematike ose metodike dhe që janë të aksesueshme me anë të mjeteve elektronike ose mjeteve të tjera dhe që bën krijim intelektual.

Regjistrimet e zërit-fonogramët

Lista e veprave të mbrojtura shprehet të jete gjithëpërfshirëse. Një kategori e veprave e cila në disa sisteme juridike, përfshirë edhe ato shqiptar mbrohet nga të drejtat e autorit, është produkti i regjistrimit të zërit ose të ashtuquajturave "fonograme".

Megjithatë një pjesë e konsiderueshme e veprave të parashikuara nga ligji për të drejtën e autorit 35/2016 parashikojnë vepra (te tilla si veprat audiovizuale, veprat kinematografike, filmat, e të veprat muzikore, e të tjera, që lidhen në mënyrë të terthorte me regjistrimin e zërit apo të tingujve, përsëri neni 3/2/c tek fusha e zbatimit të ligjit përcakton se ky ligj mbron vepra

⁶⁴ Shihni, nenin 9 të ligjit 35/2016.

⁶⁵ Shihni, nenin 10 të ligjit 35/2016.

⁶⁶ Shihni, nenin 11 të ligjit 35/2016.

të tilla si regjistrimet e fonogramëve ose të tingujve. në vijimësi, nenet 28⁶⁷, 29⁶⁸, 31⁶⁹, 85/1⁷⁰, 104/1⁷¹, 109⁷² dhe në mënyrë të posacme Kreu i trete me nenet 109 deri në 115 trajtojnë kuptimin e fonogramit dhe të drjetat që lidhen me te.

Neni 104/2 i ligjit 35/2016 parashikon se: *“2. Me qëllim përmendjen e të drejtave të tyre dhe shpërndarjen e kopjeve të autorizuara të regjistrimeve fonografike ose të ndonjë pajisjeje tjetër të ngjashme për riprodhimin e tingujve apo të zërave, ku është regjistruar një vepër e autorizuar, prodhuesit e fonogrameve dhe inter pretuesit dhe/ose ekzekutuesit duhet, de tyrimisht, të vendosin një shënim mbi çdo kopje të fonogramit ose në çdo mbështjellëse të fonogramit që përmban elemen tet në vijim:*

- (a) shkronjën e madhe P të rrethuar (P);*
- (b) emrin e mbajtësit të të drejtave të lidhura ekskluzive;*
- (c) vitin e publikimit të parë të fonogramit;*
- (ç) autorizimin nga titullari i të drejtave të autorit dhe të drejtave të lidhura me të;*
- (d) titullin e veprës;*
- (dh) pullën artistike të Drejtorisë për të Drejtat e Autorit, të pakonsumuar;*
- (e) emrin e artistit interpretues dhe/ose ekzekutues, si dhe emrin artistik në rastet e identifikimit të grupeve orkestrale ose korale.”*

Kohëzgjatja e mbrojtjes së të drejtave të autorit mbi një fonogram është 50 vjet pasi është bërë fiksimi i fonogramit. Nëse brenda kësaj periudhe fonogrami është publikuar në mënyrë

⁶⁷ Ky nen trajton të drejtën për qiradhënie të pronarit të fonogramit.

⁶⁸ Ky nen trajton të drejtën e përcjelljes në public të fonogramit dhe videogramit.

⁶⁹ Ky nen trajton të drejtën e shpërblimit në rast të dhënies së ekskluzivitetot të dhënies me hua të fonogramit.

⁷⁰ Ky nen parashikon të drejtën që për qëllime testimi kompanitë dhe dyqanet e tregtimit, të angazhuara në prodhimin ose shitjen e fonogrameve, mund të riprodhojnë dhe të prezantojnë pjesë të shkëputura nga veprat, me kusht që këto veprime të kryhen vetëm në masën e kërkuar për testimin e këtyre pajisjeve.

⁷¹ Ky nen parashikon parimin e prezumimit të mbrojtjes së përsosnit fizik ose juridik, emri i të cilit shfaqët në fiksimin e një fonogrami, duke e konsideruar ate prodhuesin e fonogramit, përse kohë nuk provohet e kundërta.

⁷² Ky nen parashikon se interpretuesit dhe/ose ekzekutuesit kanë të drejta ekskluzive për të autorizuar ose ndaluar regjistrimin e interpretimeve dhe/ose ekzekutimeve të tyre; riprodhimin e fonogramit ose videogramit me përmbajtjen e interpretimeve dhe/ose ekzekutimeve të tyre, shpërndarjen, qiradhënien, huadhënien, importimin, për qëllime tregtare në tregun e brendshëm, etj.

të ligjshme, të drejtat në fjalë përfundojnë 70 vjet nga data e publikimit të parë të ligjshëm. Nëse brenda këtij afati nuk është bërë asnjë publikim i ligjshëm dhe nëse fonogrami është përcjellë në publik në mënyrë të ligjshme brenda kësaj periudhe, të drejtat në fjalë përfundojnë 70 vjet pas datës së përcjelljes së parë në publik në mënyrë të ligjshme.

Sipas nenit 112 të ligjit 35/2016 **“Fonogram”** është fiksimi i tingullit të një interpretimi dhe/ose ekzekutimi apo tingujve të tjerë ose paraqitja e tingujve në një formë tjetër, përveç asaj të fiksimit të përfshirë në një vepër audiovizuale.

Ndërsa **“Prodhuesi i fonogramit”** është personi fizik ose juridik, i cili ndërmerr nismën dhe mban përgjegjësinë për fiksimin e parë të tingujve në një interpretim dhe/ose ekzekutim apo tingujve të tjerë ose paraqitja e tingujve në një formë tjetër. Prodhuesit e fonogrameve kanë të drejta ekskluzive për autorizimin dhe ndalimin e veprimeve që lidhen me riprodhimin e fonogrameve të tyre, shpërndarjen e fonogrameve të tyre, qiradhënien dhe huadhënien publike, ritransmetimin kabllor të fonogrameve të tyre dhe vënien në dispozicion të publikut në mënyrë ndërvepruese të fonogrameve të tyre. Prodhuesit e fonogramit kanë të drejtën e një shpërblimi të drejtë për riprodhimin e veprave të autorit për përdorim privat ose përdorim tjetër personal.

Neni 114 përcakton mënyrën se si do të kryhet zinxhiri i pagesës së një shpërblimi të drejte dhe të arsyeshëm në rastin e përdorimit të një fonogrami. Kështu në rastin e transmetimit ose për çdo përcjellje tjetër në publik të fonogrameve të publikuara, për qëllime tregtare, përdoruesi duhet t'i paguajë prodhuesit të fonogrameve një shpërblim të përbashkët, të drejtë për çdo përcjellje në publik të fonogrameve. Prodhuesi i fonogramit nga ana e tij do të paguajë gjysmën e shpërblimit të marrë nga përdoruesi në favor të interpretuesit dhe ekzekutuesit që janë të fiksuar në fonogram.

Ligji shqiptar i të drejtës së autorit i jep zgjidhje edhe situatës kur një fonogram transmetohet dhe vihet në dispozicion të publikut me tel ose pa tel nga një vend dhe në një kohë të zgjedhur individualisht, duke konsideruar këto transmetime të publikuara për qëllime tregtare.

Po ashtu, neni 115 i ligjit 35/2016 trajton në mënyrë të përgjithshme edhe fatin e të drejtave të autorit të interpretuesve, ekzekutuesve dhe prodhuesve të fonogramit të cilëve u ka skaduar afati i mbrojtjes duke mos i lënë subjekteve ligjzbatuese dhe palëve të interesuara që të interpretojnë këto situata juridike sipas interesave të tyre të ngushta.

Ekzistenca e të drejtes së autorit

Element i rëndësishëm i trajtimit të çdo rasti të shkeljes së të drejtes së autorit, qofte kjo civile apo penale, është se përmbajtja e të drejtes së autorit duhet të jetë lidhur ngushtë me shkeljen.

Kërkesat e thelbësore të saj përgjegjësie janë këto:

- Vepra duhet të jete origjinale;
- Vepra duhet të gëzojë mbrojtje brenda të drejtave të autorit.

Kuptimi i "origjinalitetit"

Një vepër mbrohet nga e drejta e autorit vetëm nëse është "një krijim intelektual origjinal në fushën letrare ose artistike". Kjo nuk do të thotë që vepra duhet të jete produkt i krijimtarisë intelektuale. Në këte kontekst vizatimet e bëra nga kafshët, të tilla si elefante, arinj, majmune, apo pikturat e prodhura nga kompjuterat nuk janë vepra. Vepra pavarësisht nëse është krijim origjinal apo një krijim i prejardhur duhet të karakterizohet nga origjinaliteti. Kjo do të thotë se edhe vepra e prejardhur duhet të jete më shumë sesa një kopje skllavëruese e një vepre tjetër. Origjinaliteti nuk nenkupton nxjerrjen e diçkaje të re, por nenkupton vetëm se pretenduesi i të drejtes së autorit nuk duhet ta kopjojë punën e tij nga një person tjetër, i cili e ka mbështetur krijimin e vet mbi një material tjetër.

Origjinaliteti nuk lidhet detyrimisht me cilësinë e krijimtarisë. Kjo do të thotë, se kur vlerësohen elementet e origjinalitetit, në fakt nuk duhet të vlerësohen kapacitetet e autorit, për të krijuar një vepër artistikisht të lartë. Që të jesh autor, nuk duhet të jesh artist dhe aq më tepër nuk duhet të jesh një artist i spikatur. Që të jesh autor, duhet të jesh një krijues, që e dallon krijimin e tij nga çdo krijim tjetër, të bërë publik, deri në atë moment. Mjafton që vepra e krijuar të jete e tillë, që dëshmon në vetvete punën krijuese dhe kontributin e një njeriu të caktuar.

Kuptohet, se cilësia e krijimtarisë ndihmon në evidentimin dhe në provueshmërinë e prezencës së origjinalitetit në një vepër, por nuk do të thotë se një vepër duhet të jete patjetër cilësore, pa të konsiderohet vepër. Për këte arsye, e drejta e autorit mbron veprat në përgjithësi dhe jo vetëm kryeveprat e autorëve.

Ndonjëherë origjinaliteti mund të qëndrojë tek thjeshtësia, ndonjëherë tek mesazhi që mbart vepra, tek vlerat edukative, ndonjëherë mund të qëndrojë tek kombinimi i ngjyrave dhe i efekteve të tjera, tek muzika, e kështu me radhë. Origjinalitet gëzon çdo krijim prej të cilit burojnë përpjekje krijuese individuale të një personi të vetëm. Që të jemi para një vepre, me elementet e duhura të origjinalitetit, nuk është e thënë që ajo të jete një kryevepër.

Nocioni i origjinalitetit, në legjislacionin shqiptar, që mbron të drejten e autorit, nuk është i përmendur dhe i sqaruar si përkufizim. Kështu që, ndonese, praktika gjyqësore shqiptare nuk është shprehur në ndonjë rast, konflikti gjyqësor, për përkufizimin e origjinalitetit, duke iu përmbajtur eksperiencës së vendeve përëndimore, do të konkludonim se:

Originaliteti i një vepre qëndron në prezantimin e përpjekjeve artistike dhe krijuese të autorit, për të na paraqitur një krijim, që nuk është realizuar më parë në kohë, por edhe për të ndryshuar, apo përshtatur një vepër që ka ekzistuar, por në kufijte e një pune serioze, të një përpjekje individuale dhe të një rezultati që sjell një frymë apo një **diçka të veçante në krijim, lehtësisht të dallueshme dhe të evidentueshme si karakteristike e krijimit**, duke ruajtur idene kryesore të veprës.

Kualifikimi kombëtar

Te drejten e autorit e gëzon çdo vepër e parashikuar si e tillë nga ligji për të drejten e autorit. Këtu përfshihen personat fizikë, juridikë, vendas ose të huaj, që ushtrojnë veprimtari krijuese, tregtare, prodhuese ose çdo veprimtari tjetër vlerësimi, shfrytëzimi, përdorimi a tjetërsimi të ve prave letrare, artistike ose shkencore në territorin e Republikës së Shqipërisë. Mbrojtje nga e drejta e autorit kanë veprat e mëposhtme:

- (a) Veprat që nuk janë shfaqur në publik dhe që kanë për autorë shtetas shqiptarë;
- (b) Veprat që nuk janë shfaqur në publik dhe që kanë për autorë persona fizikë, që jetojnë ose janë rezidentë në Republikën e Shqipërisë;
- (c) Veprat që janë shfaqur për publikun në Republikën e Shqipërisë ose janë shfaqur për publikun në një vend tjetër dhe, brenda 30 ditëve, janë shfaqur në Republikën e Shqipërisë;
- (d) Veprat e autorëve të huaj, të shfaqura për herë të parë në vendin e tyre ose në një vend të tretë dhe, brenda 30 ditëve, të jenë shfaqur edhe në Republikën e Shqipërisë;
- (e) Veprat arkitekturore, të ndërtuara në territorin e Republikës së Shqipërisë;
- (f) Veprat/shfaqjet e artistëve interpretues ose ekzekutues që jetojnë në territorin e Republikës së Shqipërisë;
- (g) Vepra të interpretuara ose të ekzekutuara për herë të parë për publikun e Republikës së Shqipërisë apo të interpretuara ose të ekzekutuara, jo më vonë se 30 ditë, edhe në Republikën e Shqipërisë;
- (h) Regjistrimet e fonogrameve/tingujve të realizuara nga prodhues, persona fizikë ose juridikë, që jetojnë ose janë rezidentë në Republikën e Shqipërisë, kur fiksimi i parë, në formë materiali, është prodhuar për herë të parë në Republikën e Shqipërisë, tashmë të disponueshme për publikun e Republikës së Shqipërisë;

- (i) Regjistrimet e fonogrameve/tingujve që janë bërë të disponueshme më parë në një vend tjetër dhe në të njëjtën kohë, brenda 30 ditëve, bëhen të disponueshme edhe në Republikën e Shqipërisë;
- (j) Programet audiovizive të transmetuara nga ofruesit e shër bimit mediatik për transmetimet audio vizive, me seli në Republikën e Shqipërisë;
- (k) Programet audiovizive të transmetuara nga stacionet e emetimit që ndodhen në territorin e Republikës së Shqipërisë.

Kualifikimi ndërkombëtar

Më tej, Ligji për të Drejten e Autorit vlen gjithashtu për "veprat që mbrohen në Republikën e Shqipërisë, në sajë të dhe në përputhje me çdo konvente ndërkombëtare ose marrëveshje tjetër ndërkombëtare, në të cilën vendi është palë".

Neni 7 i ligjit 35/2016 parashikon se ky ligj gjen zbatim për të gjitha veprat, përfshirë ato të mbrojtura nga marrëveshjet ndërkombëtare, ku Republika e Shqipërisë është palë, të cilat, në momentin e hyrjes në fuqi të marrëveshjes përkatëse, nuk kanë hyrë ende në *"domenin publik"* në vendin e tyre të origjinës pas përfundimit të afatit të mbrojtjes dhe të cilat nuk kanë hyrë ende në *"domenin publik"* në Republikën e Shqipërisë, për shkak të përfundimit të një afati mbrojtjeje të parashikuar nga ky ligj.

Kështu, në lidhje me një vepër të së drejtës së një autori të huaj çdo organ ligjzbatues do të kontrollonte fillimisht vendin e botimit të parë për të bërë verifikimin e nevojshëm nëse shteti banor i të cilit është autori është apo jo anetar i Marrëveshjes/Traktatit ndërkombëtar/e. Nëse vendi është anetar i një traktati përkatës, Ligji për të Drejten e Autorit e trajton veprën sikur të ishte botuar për herë të parë në Republikën e Shqipërisë. Ky është i ashtuquajti parimi i "trajtimit kombëtar" ose parimi i "trajtimit të barabartë"⁷³.

Ligji për të drejtat e autorit parashikon dispozita të ngjashme me ato të autorit edhe për mbajtesit e të drejtave fqinje, domethënë, interpretuesit, regjistruesit e prodhuesve dhe organizatat e transmetimit. Sidoqoftë, mund të thuhet se është pak më e komplikuar situata me interpretuesit dhe prodhuesit e rekordeve, sesa me veprat e të drejtave të autorit.

Neni 3.1 i Marrëveshjes TRIPS parashikon që detyrimi për të akorduar trajtim kombëtar shtrihet vetëm për të drejtat e interpretuesve, prodhuesve të regjistrimit dhe organizatave të transmetimit të përcaktuara në vete Marrëveshjen TRIPS. Këto të drejta janë disi më pak të gjera sesa ato të përcaktuara në Traktatin e WIPO "Për mbrojtjen e artisteve interpretues dhe

⁷³ Për hollësira, shihni nenet 6 dhe 7 të ligjit shqiptar për të drejten e autorit 35/2016.

ekzekutues dhe prodhuesve të fonogrameve" (WPPT). Për shembull, neni 10 i WPPT u jep interpretuesve të drejten të autorizojnë vënien në dispozicion të publikut të shfaqjeve të tyre të cilat janë fiksuar në "fonograme". Marrëveshja TRIPS nuk ofron një të drejtë të tillë për interpretuesit në lidhje me shfaqjet e regjistruara, megjithëse i mbron ata nga transmetimi i paautorizuar i një shfaqjeje në transmetim të drejtpërdrejtë ("live"). në një rast të tillë, do të jete e nevojshme të kontrollohet paraprakisht nëse një ankues i huaj mund të mbështetet në WPPT (si të qenit shtetas i një vendi i cili është, si Shqipëria, anetar i WPPT). Nëse jo, ankuesi është i kufizuar në të drejtat e tij sipas nenit 14 të Marrëveshjes TRIPS dhe nuk mund të gëzojë të drejtat e interpretuesve në Shqipëri.

Shkeljet e të drejtave të autorit

Ligji për të drejtat e autorit 2016 nuk liston në ndonjë dispozite të posacme llojet e shkeljeve të së drejtës së autorit, por natyra dhe llojet e shkeljeve mund të dalin si rrjedhojë e analizës së të drejtave ekskluzive autorit dhe të pronarit të së drejtës së autorit. Kjo do të thote se çdo veprim i çdokujt i kryer pa leje dhe pa autorizim, që cenon secilën prej të drejtave të autorit në mënyrë të vecante ose në tërësi do të konsiderohet shkelje. Meqënëse të drejtat kryesore ekskluzive lidhen me: riprodhimi ose kopjimin e veprës; përkthimin pa leje, përshtatjen ose transformimi e veprës, shpërndarjen publike për qëllime tregtare, me shitje, me qira ose në ndonjë mënyrë tjetër, dhënien me qira, importimin e kopjeve të veprës, bërjen publike të origjinalit ose të një kopje e veprës, shfaqjen publike, transmetimi ose çdo formë tjetër komunikimi me publikun, kur këto veprime kryhen pa lejen apo autorizimin e mbajtësit të së drejtës, autori, pronarit, etj, do të konsiderohen shkelje.

A është "përdorimi i drejte" ose "marëveshja e drejte" një mbrojtje për një akuzë piraterie?

Disa përdorime të veprave të të drejtave të autorit përjashtohen nga përgjegjësia nën të ashtuquajturat përjashtime të së drejtës së autorit, që kanë të bëjnë me përdorime ekonomike të parëndësishme ose me përfitime shoqërore të veprave, të tilla si për qëllime të citimit, raportimit të lajmeve ose edukimit. në nenet 70-72 ligji 35/2016 parashikon rastet e kufizimit të së drejtës së autorit. Kufizimi i së drejtës së autorit është i lejueshëm për përdorimin e një veprë pa autorizimin e autorit ose pa autorizimin e autorit dhe pa pagesë shpërblimi, vetëm në rastet që janë të përcaktuara shprehur në këtë ligj, me kushtin që shkalla e këtij shfrytëzimi të veprave të së drejtës së autorit të jetë e kufizuar për qëllimin e caktuar dhe të mos bjerë në kundërshtim me shfrytëzimin normal të veprës, si dhe të mos cenohet interesi legjitim i autorit ose i titullarit të së drejtës së autorit.

Përdorimi i drejte I parashikuar nga ligji shqiptar përfshin rastet e mëposhtme:

Lejimi i riprodhimit të përkohshëm⁷⁴ parashikohet me kusht që të përmbushen tri kriteret:

- (a) të jetë ti përkohshëm ose rastësor;
- (b) të jetë pjesë përbërëse dhe thelbësore e një procesi teknologjik;
- (c) të ketë si qëllim të vetëm transmetimin në një rrjet midis palëve të treta nëpërmjet një ndërmjetësuesi ose për dorimin e ligjshëm të një vepre;
- (d) të mos kenë asnjë qëllim të pavarur përfitimi ekonomik.

Riprodhimi i veprave për përdorim privat dhe vetjak⁷⁵ parashikohet në rastet kur një person fizik pa autorizimin e autorit të një vepre ose titullarit të së drejtës së autorit për këtë vepër dhe pa shpërblim, vetëm në qoftë se bëhet në jo më shumë se një kopje, në formën e fotokopjes ose me anë të çdo mjeti të ngjashëm nga përdorimi i teknikave fotografike ose të çdo mjeti tjetër që ka efekte të ngjashme me të dhe me çdo mjet tjetër për përdorim privat dhe përdorim tjetër vetjak, për aq sa kopja nuk është e aksesueshme dhe nuk ka për synim publikun, si dhe nuk ka qëllime tregtare direkte ose indirekte. Riprodhimi i mësipërm nuk gjen zbatim për:

- a) riprodhimin e një libri të tërë, përveç rastit kur kopjet e tij të shitura janë ezau ruar për të paktën dy vjet;
- b) botimet grafike të veprave muzikore (partitura);
- c) bazën e të dhënash elektronike;
- d) veprat kartografike;
- e) ndërtesat të strukturave arkitekturore dhe
- f) programet kompjuterike.

Riprodhimi reprografik⁷⁶, që do të thotë riprodhimi identik i një vepre në të njëjtin format, të zmadhuar ose të zvogëluar, me anë të fotokopjimit ose me ndihmën e të knologjive të tjera të ngjashme, do të lejohet në rastin e një vepre të botuar ligjërisht, nëse riprodhimi në një kopje është bërë nga një bibliotekë ose shërbim arkivi.

⁷⁴ Shihni nenin 71 të ligjit 35/2016.

⁷⁵ Shihni nenin 72 të ligjit 2016.

⁷⁶ Shihni, nenin 73 të ligjit 35/2016.

Regjistrimet e përkohshme⁷⁷ lejohen kur janë të bëra nga ofruesit e shërbimit mediatik audioviziv nëpërmjet aparaturave të tyre dhe për transmetimet e veta, duke marrë përsipër detyrimin që këto regjistrime të fshihen ose të shkatërrohen brenda maksimumi 3 muajve ose të depozitohen në arkivin shtetëror kur kanë rëndësi të veçantë dokumentuese dhe të trajtohen sipas dispozitave ligjore në fuqi për arkivat.

Kufizime në përfitimit e institucioneve të veçanta⁷⁸. Arkivat publikë, bibliotekat kombëtare, institucionet arsimore dhe shkencore, institucionet edukuese parashkollore dhe institucionet sociale (bamirëse), që nuk kanë qëllime direkte ose indirekte për përfitim ekonomik, mund të riprodhojnë veprën nga kopja e tyre për përdorim të brendshëm, me anë të çdo mjeti, në jo më shumë se një kopje.

Përmbledhjet me qëllim mësimor ose kërkimor – shkencor⁷⁹. Lejohen të riprodhohen në letër ose në çdo mënyrë tjetër të ngjashme dhe të përcillen në publik pjesë të veçanta të veprave të publikuara ligjërisht ose pjesë integrale të shkurtra të veprave nga fusha e shkencës, letërsisë dhe muzikës, si edhe veprat individuale të arteve pamore, arkitekturës, arteve të aplikuara, Riprodhimi dhe përcjellja në publik e pjesëve të veçanta të veprave me të drejtë autori nuk do të konsiderohen si shkelje, përveç rastit kur shpërndarja e pjesëve të veçanta do të cenonte nderin ose reputacionin e autorit.

Përdorimi i veprave të destinuara për personat me aftësi të kufizuara kur ata veprojnë pa qëllime përfitimi ekonomik, pa autorizimin e autorit të një vepre apo titullarit të së drejtës së autorit për këtë vepër dhe pa shpërblim, por duke treguar, kur është e mundur, burimin, duke përfshirë edhe emrin e autorit, për të përdorur një vepër të botuar në mënyrë të ligjshme ose të përcjelljes për publikun, me kushtin që vetëm personat me aftësi të kufizuara do të kenë mundësinë për të përdorur dhe aksesuar këto vepra, në masën që dikton paaftësia specifike, me përjashtim të veprave të krijuara posaçërisht për këtë qëllim, me anë të një versioni në formën e të lexuarit dhe të shkruarit në relieve të veprës (*Braille*).

Përdorimi i veprave për procedura gjyqësore, administrative dhe procedu ra të tjera zyrtare lejohen të riprodhohen dhe të përcillen për publikun, për rastet konkrete, pa autorizimin e autorit ose të titullarit të së drejtës së autorit dhe pa shpërblim, për kryerjen e detyrave që lidhen me sigurinë publike, për përdorimin dhe kryerjen e procedurave gjyqësore,

⁷⁷ Shihni nenin 74 të ligjit 35/2016

⁷⁸ Shihni 75 të ligjit 35/2016.

⁷⁹ Shihni nenin 76 të ligjit 35/2016.

administrative, parlamentare dhe procedurave në arbitrazh, përveçse në rastin e përmbledhjeve.

Përdorimi i veprave për qëllime mësimore në formën direkte të mësim dhënies ose në aktivitetet shkollore, për aq sa është e justifikuar për këto qëllime arsimimi vepra nuk përdoret për përfitime ekonomike apo tregtare nga institucioni edukues, organizatorët dhe persona të tretë, kur interpretuesit nuk marrin shpërblim për shfaqjen e tyre dhe kur biletat janë falas.

Përdorimi i veprave për qëllimin e informimit të publikut për aq sa është e nevojshme për të informuar publikun për ngjarjet aktuale nga shtypi, radioja apo televizioni, lejohen të riprodhohen, të shpërndahen dhe t'i përcillen publikut për vepra që janë pjesë e ngjarjes aktuale për t'u parë dhe dëgjuar, me kusht që veprat të përdoren në masën e justifikuar nga qëllimi dhe mënyra e raportimit të ngjarjes aktuale, artikujt e gazetave dhe fotografitë për tema aktuale politike, ekonomike apo fetare, fjalimet publike politike, fetare, të publikuara në botime ditore.

Riprodhimi pjesor i veprës lejohet të bëhen shkurtime, citime të fragmenteve ose të pjesëve të një vepre të së drejtës së autorit.

Riprodhimi i veprave të vendosura në mënyrë të përhershme në vende publike lejohet riprodhimi i veprave, të cilat janë në mënyrë të përhershme të vendosura në rrugë, sheshpushime, parqe ose sheshe të tjera që janë të aksesueshme nga publiku, si dhe shpërndarja, përcjellja ndaj publikut e këtyre riprodhimeve.

Transformimet e veprave, paroditë dhe karikaturat lejohet të bëhet kur vepra është transformuar/ndryshuar në një parodi ose karikaturë, në masën e nevojshme për qëllimin e caktuar, duke treguar autorin dhe veprën që është transformuar.

Të drejtat fqinjë si të drejta të lidhura me të drejten e autorit

Te drejtat fqinjë janë të drejta që lidhen me të drejtat e autorit. të drejtat fqinjë janë të drejtat e atyre që, ndërsa nuk janë vete autorë, ndihmojnë krijuesit të komunikojnë mesazhin e tyre duke shpërndarë veprat e tyre para publikut në përgjithësi. Përfituesit e mbrojtjes së të drejtave fqinjë janë:

- Interpretuesit;
- Ekzekutuesit;
- prodhuesit e regjistrimeve të zërit; dhe
- organizatat e transmetimit.

Ligji shqiptar i së drejte së autorit 35/2016 në nenet 103 deri parashikon **mbrojtjen e të drejtave të drejtave të lidhura me autorin, të cilat në çdo rast nuk duhet të kufizojnë** ushtrimin e së drejtës së autorit. Për përftimin dhe ushtrimin e të drejtave të lidhura nuk kërkohet asnjë formalitet.

Ne radhët e përfituesve të te drejtave të lidhura me autorin janë **“Interpretuesit ose ekzekutuesit”,⁸⁰ ku përfshihen:** aktorët, këngëtarët, muzikantët, valltarët, dirigjentët e orkestrave ose të korit dhe personat e tjerë, të cilët paraqesin, aktrojnë, këndojnë, recitojnë, luajnë, interpretojnë, ekzekutojnë, që drejtojnë një orkestër ose që shfaqin në mënyra të tjera vepra letrare dhe artistike, një shfaqje të çdo lloji, përfshirë format e shprehjes së folklorit, varietete, shfaqjet e cirkut ose shfaqjet me kukulla.

Të drejtat ekskluzive pasurore të inter pretuesit dhe/ose ekzekutuesit⁸¹. Interpretuesit dhe/ose ekzekutuesit kanë të drejta ekskluzive për të autorizuar ose ndaluar:

- (a) regjistrimin e interpretimeve dhe/ose ekzekutimeve të tyre;
- (b) riprodhimin ose shpërndarjen e fonogramit ose videogramit me përmbajtjen e interpretimeve dhe/ose ekzekutimeve të tyre;
- (c) qiradhënien ose huadhënien e fonogramit ose video gramit me përmbajtjen e interpretimeve dhe/ose ekzekutimeve të tyre;
- (d) importimin, për qëllime tregtare në tregun e brendshëm, të veprës;
- (e) transmetimin e interpretimeve dhe/ ose ekzekutimeve dhe përcjelljen e tyre në publike ose ritransmetimin kabllor të interpreti meve dhe/ose ekzekutimeve të tyre.

Për çdo të drejtë ekonomike, interpretuesit dhe/ose ekzekutuesit do të gëzojnë të drejtën për përfitimin e shpër blimit të drejtë nga prodhuesi (producenti) i filmit.

Në rastin e një interpretimi dhe/ose ekzekutimi të dhënë nga interpretuesi dhe/ ose ekzekutuesi, në kushtet e një kontrate individuale punësimi, të drejtat ekonomike mund t'i kalojnë punëdhënësit me kushtin që çdo kalim të përmendet shprehimisht në kontratën individuale të punës.

Dispozitat për kohëzgjatjen e të drejtave vetjake jopasurore të autorëve gje jnë zbatim me ndryshimet e nevojshme, për të drejtat vetjake jopasurore të inter pretuesve dhe/ose

⁸⁰ Shihni, nenin 107 të ligjit 35/2016.

⁸¹ Shihni, nenin 109 të ligjit 35/2016.

ekzekutuesve. Afati i mbrojtjes së të drejtave pa surore të interpretuesve dhe/ose ekzekutuesve është 50 vjet pas datës së interpretimeve dhe/ose ekzekutimeve të tyre.

Megjithatë ligji evidenton dy situata:

- a) nëse fiksimi i një interpretimi dhe/ose ekzekutimi, duke përjashtuar rastin kur ky fiksime është në fonogram, publikohet ose transmetohet në mënyrë të ligjshme ose i përcillet publikut apo i vihet në dispozicion publikut në mënyrë ndërvepruese brenda kësaj periudhe, afati është 50 vjet nga data që shënon herën e parë të këtij publikimi, transmetimi, përcjelljeje në publik ose vendosjeje në dispozicion të publikut në mënyrë ndërvepruese, cilado nga këto të jetë bërë më parë;
- b) nëse fiksimi i një interpretimi dhe/ose ekzekutimi në fonogram, në mënyrë të ligjshme, është publikuar, i është përcjellë publikut, është transmetuar ose i është vënë në dispozicion publikut në mënyrë ndërvepruese brenda kësaj periudhe, afati i mbrojtjes është 70 vjet nga data e publikimit të parë të ligjshëm ose përcjelljes së parë në publik, transmetimit të parë ose vënies në dispozicion të publikut në mënyrë ndërvepruese, cilado qoftë data më e hershme.

Të drejtat jopasurore të interpretuesit dhe/ose ekzekutuesit⁸² Interpretuesit dhe/ose ekzekutuesit kanë këto të drejta vetjake jopasurore:

- (a) të drejtën për të kërkuar njohjen e autorësisë së shfaqjes;
- (b) të drejtën për të kërkuar që emri ose pseudonimi të përmendet në shfaqjet në publik ose në transmetimin apo fiksimin e veprës në ndonjë regjistrim fonografik, film, në një mbajtës tjetër veprash audio vizuale ose në çdo prodhim tjetër të ngjashëm me to;
- (c) të drejtën për të kërkuar respektimin e cilësisë së interpretimit/paraqitjes së tij dhe për të kundërshtuar çdo shtrembërim, falsifikim ose modifikim tjetër të konsiderueshëm të shfaqjes së tij ose çdo shkelje të të drejtave të tij që mund të cenonte nderin apo reputacionin e tij.

Konventat përkatëse ndërkombëtare për këto qëllime janë përsëri Marrëveshja TRIPS dhe Traktati i Performancave dhe Fonogrameve të WIPO (WPPT) të vitit 1996. Një prodhues i huaj i një regjistrimi ka të drejtën e mbrojtjes në Shqipëri, nëse ai është shtetas i një shteti palë në

⁸² Shini nenin 108 të ligjit 35/2016.

TRIPS Marrëveshja ose WPPT, ose regjistrimi u bë fillimisht ose u botua për herë të parë në një gjendje të tillë.

Të drejtat ekskluzive të prodhuesit

Prodhuesit gëzojnë sipas ligjit për të drejten e autorit të drejtat e mëposhteme:

- (a) riprodhimin e fonogrameve të tyre;
- (b) shpërndarjen e fonogrameve të tyre;
- (c) qiradhënien dhe huadhënien publike të fonogrameve të tyre;
- (d) ritransmetimin kabllor të fono grameve të tyre;
- (e) vënien në dispozicion të publikut në mënyrë ndërvepruese të fonogrameve të tyre;
- (f) të drejtën e një shpërblimi të drejtë për riprodhimin e veprave të autorit për përdorim privat ose përdorim tjetër personal.

Të drejtat e transmetuesve

Sipas nenit 117 të ligjit 35/2016 subjektet transmetuese dhe ofruesit e shërbimit mediatik gëzojnë të drejtat e mëposhtme ekskluzive:

- (a) fiksimin e transmetimeve të tyre duke përfshirë transmetimin kabllor ose me satelit;
- (b) riprodhimin dhe shpërndarjen e fiksimeve të këtyre transmetimeve;
- (c) ritransmetimin e transmetimeve të tyre me tel apo pa tel;
- (d) përcjelljen në publik të transmetimeve të tyre në vendet ku kërkohet një tarifë;
- (e) vënien në dispozicion të publikut në mënyrë ndërvepruese të fiksimeve të transmetimit të tyre.

Një transmetim gëzon mbrojtje për mbrojtje në cilindo nga rrethanat e mëposhtme:

- Transmetimi bëhet nga një organizate transmetuese e cila ka seline e saj në Shqipëri;
- Transmetimi është bërë nga transmetuesit e vendosur në Shqipëri;
- Transmetimi mbrohet në bazë të një konvente ndërkombëtare.

Konventa përkatëse ndërkombëtare për këto qëllime është Marrëveshja TRIPS, e cila vlen për transmetuesit që kanë seline e tyre në një palë tjetër shtet dhe për transmetimet e bëra nga një transmetues i vendosur në një palë tjetër shtet. Kështu, kushtet për kualifikim ndërkombëtar paralel me ato të kualifikimit kombëtar.

Një organizate transmetuese ka këto të drejta ekskluzive:

- Ritransmetimi i transmetimit të tij; Komunikim me publikun e transmetimit të tij;
- Fiksimi (d.m.th. regjistrimi) i transmetimit të tij;
- Riprodhimi i një fiksimi të transmetimit të tij.

Shtrirja e të drejtave të transmetuesve të huaj të mbrojtur në bazë të Marrëveshjes TRIPS është e njëjte si për organizatat kombëtare të transmetimit. të drejtat e transmetuesit zgjasin 50 vjet nga fundi i vitit të transmetimit.

Fitimi i nxjerrë nga shkeljet e së drejtes së autorit si element i veprës penale

Për të vërtetuar fajin, prokurori duhet të dëshmojë se i akuzuari:

- shkeli një nga të drejtat ekskluzive të autorit të parashikuara nga ligji 35/2016; dhe
- se i akuzuari e kreu shkeljen "për fitim" dhe për qëllime tregtare.

"Fitimi" nenkupton më tepër një përfitim financiar e tregtar, sesa thjesht një avantazh material. Kjo gjë evidnetohet lehte kur i akuzuari shiti një kopje specifike të një veprë të mbrojtur në shkëmbim të pagesës. Veprimi do të konsiderohej shkelje edhe kur është pjesë e një shërbimi nga i cili fitohen të ardhura, siç është një shërbim falas online i transmetimit, i cili kryen reklama të paguara.

Kundërvajtjet administrative e shkeljeve dhe falsifikimit në fushën e së drejtes së autorit trajtohen në ligjin për të drejten e autorit 2016. Ndërsa kundërvajtjet penale që lidhen me të drejten e autorit parashikohen në Kodin Penal shqiptar (1995) në nenet 148, 149.

Te gjitha mënyrat e kryerjes së shkeljeve administrative në thelb kane të bëjnë me riprodhimin e veprës, shfaqjen në publik, ritransmetimin e veprës muzikore, shumëfishimin e programe kompjuterike apo vepra kinematografike, ofrimin për shitje të veprave të kopjuara, futjen në territorin e Shqipërisë të kopjeve ose riprodhimet e kryera pa lejen apo autorizimin përkatës të autorit apo mbajtesit të së drejtes, etj.

Ne parashikimet e Kodit Penal Shqiptar vërejmë se jane dy dispozita të cilat në mënyrë të drejtpërdrejte i referohen shkeljeve që lidhen me të drejten e autorit.

Neni 148 i Kodit Penal shqiptar i referohet veprës penale të **Botimit të veprës së tjetrit me emrin e vet** dhe është ndryshuar me ligjin nr. 8733, datë 24.1.2001, neni 45 dhe saksionon: "Botimi ose përdorimi tërësisht apo pjesërisht me emrin e vet të një veprë letrare, muzikore, artistike ose shkencore që i përket një tjetri, përbën kundërvajtje penale dhe dënohet me gjobë ose me burgim gjer në dy vjet."

Neni 149 i Kodit Penal shqiptar i referohet veprës penale të **Riprodhimi pa të drejtë i veprës së tjetrit**, ndryshuar me ligjin nr. 8733, datë 24.1.2001, neni 46 dhe sanksionon: *“Riprodhimi tërësisht ose pjesërisht i veprës letrare, muzikore, artistike ose shkencore që i përket një tjetri, ose përdorimi i tyre pa pëlqim të autorit, kur kanë shkelur të drejtat vetjake e pasurore të tij, përbën kundërvajtje penale dhe dënohet me gjobë ose me burgim gjer në dy vjet.”*

Ka edhe disa dispozita në Kodin Penal që lidhen indirect me të drejten e autorit. të tilla janë:

Neni 147 i Kodit Penal shqiptar i referohet veprës penale të **Mashtrimit për veprat e artit e të kulturës** dhe është ndryshuar me ligjin nr. 8733, datë 24.1.2001, neni 44 dhe sanksionon: *“Vjedhja e pasurisë me anë të mashtrimit, duke paraqitur një vepër të artit dhe të kulturës si origjinale apo të një tjetër autori nga ai që është në fakt, dënohet me gjobë ose me burgim gjer në katër vjet.”*

Ka Kështu, neni 176 i Kodit Penal shqiptar që i referohet veprës penale të **Kontrabandës së vlerave kulturore**, ndryshuar me ligjin nr. 135/2015, datë 5.12.2015 parashikon se: *“Importimi, eksportimi ose transitimi i vlerave kulturore kombëtare në kundërshtim me dispozitat ligjore në lidhje me to dënohen me burgim deri në dhjetë vjet.*
Po kjo vepër, kur kryhet në bashkëpunim ose më shumë se një herë, dënohet me burgim nga pesë deri në dhjetë vjet.”

Ne Kreun III, Seksioni I të Kodit Penal në veprat penale kundër pasurisë dhe në sferën ekonomike bën pjesë edhe nenet 138 dhe 138/a që lidhen në mëmhyrë të terthorte me pronesine intelektuale.

Kështu, neni 138 i Kodit Penal shqiptar që trajton rastin e **Vjedhjes së veprave të artit e kulturës** parashikon se: *“Vjedhja e veprave të artit e kulturës dënohet me gjobë ose me burgim gjer në pesë vjet. Vjedhja e veprave të artit e kulturës me rëndësi kombëtare dënohet me burgim nga pesë gjer në dhjetë vjet.”*

Neni 138/a i Kodit Penal shqiptar që trajton rastin e **Trafikimit të veprave të artit dhe kulturës**, shtuar me ligjin nr. 8733, datë 24.1.2001, neni 39, parashikon se: *“Importimi, eksportimi, tranzitimi dhe tregtimi në kundërshtim me ligjin i veprave të artit dhe të kulturës, me qëllim fitimi material ose çdo përfitim tjetër, dënohet me burgim nga tre gjer në dhjetë vjet.*
Po kjo vepër, kur kryhet në bashkëpunim ose më shumë se një herë, ose sjell pasoja të rënda, dënohet me burgim nga pesë gjer në pesëmbëdhjetë vjet.”

Sic e shohim nenet 138 dhe 138/a, në mënyrë të terthorte parashikojnë kryqëzimin me produktete dhe veprat e pronesisë intelektuale, por për shkak se ato i thith vepra penale e vjedhjes parashikohen nga ligjvënasi si krime dhe dënohen deri në 10 vjet.

Ne rastin e parashikuar nga neni 276 “Përdorimit pa të drejte të emblemës së Kryqit të Kuq”, të Kodit Penal të Republikës së Shqipërisë, vlen për t’u theksuar se shkelja lidhur me pronesine intelektuale vihet në plan të dytë duke i dhënë prioritet krimeve apo kundërvajtjeve penale të cilat parashikon kryesisht dispozita përkatëse. Në nenin 276 të Kodit Penal në të cilin bëhet fjalë për **“Përdorimin pa të drejte të emblemës së Kryqit të Kuq”** ku prioritet i jepet konsumimit të elementeve të veprës penale kundër Rendit dhe Sigurisë publike dhe pasojave të ardhura prej saj dhe lihet në një pozicion më pak prioritar fakti që cenohet shenja dalluese e një subjekti;

Duhet theksuar, se kjo kategori veprash penale me nenet e sipërpërmendura, ndryshon me kategorinë e parë të cilën e kemi trajtuar më sipër (shih nenet 147, 148, 149, të Kodit Penal), jo vetëm për faktin se nuk e trajtojnë drejtpërsëdrejti shkeljen lidhur me pronesine intelektuale, por në mënyrë të veçantë për faktin se këto vepra penale nuk ndiqen me ankim të drejtpërdrejtë drejtuar Gjykatës, por me një hetim të plotë të nisur dhe të zhvilluar nga organi i akuzës. Këto vepra penale nuk parashikohen nga neni 59 i Kodit të Procedurës Penale.

Kështu, neni 176 i Kodit Penal shqiptar që i referohet veprës penale të **Kontrabandës së vlerave kulturore**, ndryshuar me ligjin nr. 135/2015, datë 5.12.2015 parashikon se: *“Importimi, eksportimi ose transitimi i vlerave kulturore kombëtare në kundërshtim me dispozitat ligjore në lidhje me to dënohen me burgim deri në dhjetë vjet.*

Po kjo vepër, kur kryhet në bashkëpunim ose më shumë se një herë, dënohet me burgim nga pesë deri në dhjetë vjet.”

Meqënëse çështja penale mund të vihet në lëvizje me kërkesën e të dëmtuarit akuzues, në nenin 174 të ligjit 35/2016 parashikohet se me kërkesë të mbajtësit të së drejtës, kur ka arsye të dyshohet se të drejtat e autorit, cenohen ose janë gati për t’u cenuar, kur ka rrezik për shkatërrimin e elementeve të provës ose kur situata e shkeljes mund të rëndohet, gjykata mund të urdhërojë një masë të përkohshme që përfshin ruajtjen e gjendjes faktike të provave që disponohen nga pala e paditur ose të tretët.

Nga masa e përkohshme, gjykata mund të urdhërojë në veçanti:

- (a) inspektimin e vendeve, të të dhënave të biznesit, inventarit, bazave të të dhënave, njësive të kujtesës kompjuterike ose të tjera;
- (b) përgatitjen e një përrshkrimi të hollë sishëm të mallrave/mjeteve/materialeve, kur ka arsye të dyshohet se cenojnë një të drejtë, në bazë të këtij ligji;

- (c) marrjen e mostrave/kampionëve të objekteve të shkeljes;
- (ç) konfiskimin e mallit, kur ka arsye të dyshohet se cenojnë një të drejtë, në bazë të këtij ligji;
- (d) konfiskimin e materialeve e të mjeteve të përdorura në prodhimin dhe shpërndarjen e mallrave, kur ka arsye të dyshohet se cenojnë një të drejtë, në bazë të këtij ligji, si dhe dokumentacionin që lidhet me to.
- (dh) caktimin e një eksperti, si edhe për pyetjen e dëshmitarëve.

Shkeljet e lidhura me programet kompjuterike

Duke pasur parasysh përkufizimin e gjerë të dhënë për "kompjuterin ose sistemin kompjuterik" në nenin 88 shohim se termi **"program kompjuterik"** përbën krijimin në çdo formë të një programi kompjuterik, programet e aplikimit dhe sistemet operative të shprehura në çdo lloj gjuhe, duke përfshirë materialet përgatitore të projektimit dhe manualët. Idetë dhe parimet që përbëjnë bazën e cilitdo element të një programi kompjuterik, duke përfshirë edhe ato, të cilat përbëjnë bazën e ndërfaqës, nuk do të mbrohen nga e drejta e autorit.

Autori i programit kompjuterik, sipas dispozitave të kreut III, seksioni 2, të ligjit 35/2016, gëzon të drejtën ekskluzive të ndalojë ose të autorizojë: riprodhimin e përhershëm ose të përkohshëm të një programi kompjuterik me çdo mjet dhe në çdo formë, pjesërisht ose tërësisht; kjo përfshin ngarkimin, ekzekutimin, funksionimin, transmetimin ose ruajtjen e një programi kompjuterik, i cili kërkon riprodhimin e tij; përkthimin, përshtatjen, rregullimin dhe çdo ndryshim tjetër të një programi kompjuterik dhe riprodhimin e rezultateve të tij, pa cenuar të drejtat e personit, i cili ndryshon programin dhe çdo formë të shpërndarjes në publik të origjinalit ose kopjeve të një programi kompjuterik, duke përfshirë dhënien me qira të origjinalit apo kopjeve të tij.

KAPITULLI 5

ELEMENTET E VEPRËS PENALE

Hyrje

Përgjegjësia penale kërkon praninë e elementit faj si pjesë e anës subjektive të veprës penale, pavarësisht nëse veprimi i shkeljes së të drejtës së pronesisë intelektuale është lryer me dashje direkte apo indirekte apo me pakujdesi. Në vlerësimin e situatës që lidhet me kryerjen e një veprë penale që lidhet me PI duhet vlerësuar si elementi volitiv i shfaqjes së vullnetit, ashtu edhe elementi mental i lidhjes shkakësore midis veprimit dhe pasojave. Pra do të hetohet në dy plane: së pari për të hetuar dhe verifikuar nëse shkelësi i ka dasir ardhjen e pasojave, ka dashur shkeljen e së drejtës së pronesisë intelektuale, ka dashur të nxjerrë fitime nga shkelja e së drejtës që i takon një personi tjetër dhe, së dyti nëse shkelësi i ka parashikuar pasojat e veërimit të tij ose duhet t'i parashikonte ato, ose ekzistonin të gjitha kushtet dhe rrethanat që duhet tpi parashikonte.

Marrëveshja TRIPS kërkon gatishmërinë e shkelësit të së drejtës së PI-së, si për falsifikimin e markës tregtare, ashtu edhe për piraterinë e të drejtave të autorit. Shumë vende konsiderojnë se gatishmëria ose qëllimi për të cilin kryhet një vepër e tillë penale më përbën tepër një kërkesë se sa një gjendje faji dhe ata përdorin standarde të ndryshme.

Çfarë duhet të vërtetohet nga ana e prokurorit, gjyqtarit apo hetuesit?

Krimet kundër Pronesisë Intelektuale, ashtu si dhe gjithë veprat e tjera penale, janë variabël i natyrës dhe i rrezikshmërisë të tyre. Thelbësore mbetet që për çdo rast konkret të vlerësohen pasojat e ardhura, jo thjesht nga ana teknike, por nga ana juridike dhe ekonomike, duke u konsideruar si një dhunim një të drejtë pronësie të një lloji të vecantë, në raport me një send me natyrë jo thjesht materiale.

Prokurorët dhe gjyqtarët në lidhje me veprat penale që çenojnë Pronesinë Intelektuale, për të vlerësuar seriozitetin e shkeljes së të drejtës duhet të marrin parasysh faktorët e mëposhtëm:

- Nëse mallrat apo produktet e falsifikuar apo pirateë apo shërbimet e falsifikuara lidhen me shëndetin e njerëzve apo me çështje të sigurimit public. të tilla mund të konsiderohen mjekimet, shërbimet, diagnostikjuese, medikamentet, pjesët e avioneve, sendet ushqimore, e të tjera;
- Shkallën, fushën dhe volumin e shkeljes lidhur me sende të prodhuara, të tregtuara, apo shërbimet e ofruara në treg, për të parë nëse shkelja ka shkakutaro ose potencialisht mund të shkaktojë një, disa apo shumë viktime apo persona të dëmtuar;

- Numrin e përsoanve që kane marrë pjesë në realizmin e shkeljes apo të veprimtarisë penale, si dhe mundësinë e përfshirkjes së grupeve dhe rrjeteve të krimit të organizuar;
- Shkallën e humbjeve apo masën e dëmit konkret ose potencial të shkaktuar ndaj përosnave të interesuar, duke përfshirë vlerën e mallit të fallsifikuar, llojin dhe madhësinë e tregut ku ai është hedhur për tregëtim, si dhe impaktin e kësaj shkelje mbi tregun konkret, (për shembull, hedhja në treg e një pakete pirate software me markë të mirënjohur);
- Nëse viktimat ose personi i dëmtuar ka marrë masa të arsyeshme për të minimizuar pasojat e shkeljes.

Nëse blerësit e mallrave të fallsifikuar janë apo jo viktimat të një skeme mashtruese, apo ata janë përfshirë në veprime aktive për të ngaterruar konsumatorin specifikon se dënimi kërkon sigurimin e provës së që i pandehuri ka kryer një akt të shkeljes "me vetedije ose me qëllim".

Kundërvajtjet sipas Ligjit për të drejtat e autorit nuk kërkojnë në mënyrë të qartë prova të ndonjë elementi mendor. Sidoqoftë, rregulli i paracaktuar në interpretimin e veprave ligjore është që *mens rea* kërkohet për një dënim. Përveç provës së qëllimit për të përfutur, prokuroria duhet të vërtetojë formën dhe shkallën e fajësisë. Veprimet kriminale për cenimin e së drejtave që lidhen me PI-në të pakten janë me natyrë mashtruese, fallsifikuese ose *dolus eventualis*.

Vullnetshmëria (*dolus eventualis*)

Aty ku vërtetohet se ekziston shfaqja e vullnetit për kryerjen e shkeljes si vepër penale, i akuzuari do të konsiderohet se ka pasur njohuritë e nevojshme për të kuptuar se është duke shkelur të drejtat e dikujt tjetër dhe këtë e ka bërë për interesa fitimi. Këto elemente janë plotësisht të mjaftueshëm për të mbështetur dhënien e një dënimi. Është mëse e mjaftueshme që prokuroria të tregojë se i akuzuari duhet ta ketë kuptuar të pakten që veprimi i tij ishte i kundërligjshëm e megjithatë ai ka vendosur të vazhdojë me tej deri në ardhjen e pasojave. Kështu që, kur një i pandehur akuzohet për shitje të kopjeve të softuerëve që shkelnin, ishte i vetedijshëm që produktet mund të ishin të palicencuara, por zgjodhi të mos i kontrollonte me mbajtësin e së drejtës së dukshme, dhe për rrjedhojë u kosniderua se ai kishte pasur burimet e duhura për kuptuaëndësinë e veprimeve që kishte kryer.

Vendosja e *mens rea* përmes provave rrethanore

Njohuria për natyrën e veprimeve që kryen ose gatishmëria për kryerjen e tyre duhet të vërtetohet në mënyrë të pashmangshme përmes provave rrethanore.

Provat përkatëse zakonisht përfshijne prova në lidhje me rrethanat e blerjes ose shitjes së mallit të te pandehurit, ndryshimin e mallit, mënyrën e dërgimit, natyrën e paketimit ose një çmim të pazakonshëm të ulët në krahasi me vlerën e cmimit të mallit në treg. Provat e paralajmërimit paraprak të te pandehurit nga ana e mbajtesit të te drejtes, që sjellja e tij po shkel të drejtat në mënyrë të pautorizuar nga autori ose pronari përbëjnë një bazë të dukshme me fuqi të plote provuese.

KAPITULLI 6

DYSHIMI I ARSYESHËM

Hyrje

Veprimi i policisë, doganave dhe prokurorisë varet nga një dyshim i arsyeshëm se një krim është kryer, ka qënë ose mund të jete kryer. Ateherë, si lind një dyshim i arsyeshëm se mallrat jane të falsifikuara ose pirate, duke justifikuar kështu veprimet policore ose doganore? Një numër i treguesve që duhen marrë në kosndierate jane sugjeruar në këtë kapitull.

Natyra e mallrave

Te gjitha mallrat mund të falsifikohen por produkte të ndryshëm jane nen sulm të veçante në vende të ndryshme. Ato që zakonisht jane të falsifikuara jane:

- Produkte të duhanit, veçanërisht cigare;
- Pije alkoolike;
- Veshje dhe këpucë të markës;
- Mallra luksoze si çanta dore, orë dhe stilolapsa;
- Parfume dhe kozmetikë;
- Produkte farmaceutikë dhe disa produkte ushqimore;
- Pajisje elektronike;
- Lodrat;
- Përbërësit kritikë teknikë.

Pirateria, si falsifikimi, varet shumë nga teknologjia, por veçanërisht në shënjestër për t'u fallsifikuar jane:

- Programet kompjuterike;
- Media optike si DVD dhe CD;
- Libra dhe materiale mësimore.

Hetimi i veprave të falsifikimit

Barra e provës që lidhet me një proces penale është një proces jo i lehtë dhe për realizimin me sukses të tij nevojiten përpjekjet e hetuesve dhe prokurorëve, punonjësve të doganave, palëve të interesuara, mbajtesit të te drejtes, etj.

Ligji shqiptar për pronesine industriale (2008, i ndryshuar) në nenin 186 parashikon procesin e të provuarit nga gjykata dhe prokuroria. Karakteristikë e procesit për mbrojtjen e të drejtave

nga mallrat private ose të fallsifikuara është se ato zgjidhen nga gjykata për shkak të te qenit të shkeljes kundravajtje penale dhe të paraqitjes së kërkesës së viktimës së dëmtuar drejtpërdrejt në gjykate. Pra, procesi civil dhe procesi penal i mbrojtjes së të drjetave që burojnë nga PI kanë në qëndër të procedurës gjykatën. në nenin 186 të këtij ligji⁸³ që i referohet procesit civil parashikohet se provat mund të sigurohen nga pala e dëmtuar, autori apo pronari i PI-së, mund t'i kërkojnë nga gjykata e prokuroria shkelësit të akuzuar. Gjykata mund të urdhërojë që këto prova të paraqiten nga pala kundërshtare, me kusht që të mbrohet informacioni konfidencial. Gjykata mund të urdhërojë këqyrjen e sendeve të luajtshme ose të paluajtshme dhe sigurimin e provave.

Organet e drejtësisë kanë të drejtë që të marrin masa të përkohshme⁸⁴ me kërkesën e personit të interesuar, urdhëron vendosjen e masave të përkohshme kur ai është pronar dhe depoziton dokumente, që i japin mundësi gjykatës për të vendosur se e drejta e tij është shkelur, ose se ka shumë të ngjarë që shkelja të ndodhë. Me marrjen e masave të përkohshme, gjykata:

- (a) ndalon shkeljet e pritshme ose shkeljet që kanë filluar të kryhen; ndalon hyrjen e mallrave në rrugët tregtare;
- (b) urdhëron ruajtjen e provave të rëndësishme për shkeljen e pretenduar, me kusht që të mbrohet informacioni konfidencial. Masa të tilla mund të përfshijnë marrjen e mostrave, ose bllokimin fizik të mallrave shkelëse dhe, sipas rastit, të materialeve dhe të mjeteve të përdorura në prodhimin dhe/ose shpërndarjen e këtyre mallrave dhe të dokumenteve të lidhura me to;
- (c) konfiskon, nxjerr jashtë qarkullimit ose vë nën kontroll, objektet që përbëjnë shkelje të të drejtave, sipas këtij ligji, ose mjetet e përdorura, kryesisht, për prodhimin e këtyre objekteve;
- (d) urdhëron bllokimin e përkohshëm të pasurive të luajtshme dhe të paluajtshme të shkelësit të pretenduar, përfshirë edhe bllokimin e llogarive të tij bankare dhe të aseteve të tjera.

Krahas masave të përkohshme të ndërmarra nga gjykata, organet doganore marrin masat në kufirin e vendit dhe në tregun e brendshëm⁸⁵, nëse pronarët ose mbajtësit e të drejtave të PI-së paraqesin një kërkesë për mallrat e importuara ose për mallrat e tjera brenda tregut, të cilat cenojnë të drejtat e tyre. në këto raste autoritetet doganore janë të detyruara të bëjnë

⁸³ Neni 186 është amenduar me Ligjin Nr.55/2014, datë 29.05.2014, neni 67.

⁸⁴ Shihni nenin 187 të ligjit 9947/2008 të ndryshuar me me Ligjin Nr.55/2014, datë 29.05.2014.

⁸⁵ Shihni nenin 188 të ligjit 9947/2008 të ndryshuar me me Ligjin Nr.55/2014, datë 29.05.2014.

verifikimet përkatëse dhe, në bazë të përfundimeve të nxjerra, të vendosin bllokimin e zhdoganimeve ose heqjen e mallrave nga tregu, si dhe vendosjen e tyre në një vend të sigurt, përveç kur importuesi ose tregtari vërteton, nëpërmjet dokumenteve të origjinës së mallrave, se ato nuk janë të falsifikuara. Autoritetet doganore dhe inspektorët e Inspektoratit Shtetëror të Mbikëqyrjes së Tregut veprojnë edhe *ex officio*. Udhëzimi 651, date 10.11.2017 në zbatim të Kodit Doganor në nenin 386/3/d/dh/e parashikon definicionet e termave mallra të falsifikuara, mallra pirate dhe mallra që dyshohet se shkelin PI.

Kështu, “**Mallra të falsifikuara**” janë:

- (a) mallrat, të cilat janë objekt i një veprimi që shkel një markë tregtare dhe pa lejen e mbajtësit të së drejtës mbajnë një shenjë identike me markën tregtare të regjistruar rregullisht për të njëjtat lloje mallrash ose që në thelb është e padallueshme nga kjo markë;
- (b) mallrat, të cilat janë objekt i një veprimi që shkel një tregues gjeografik dhe mbajnë ose janë të përshkruara me një emër ose term të mbrojtur në lidhje me atë tregues gjeografik;
- (c) çdo paketim, etiketë, ngjitës, broshurë, udhëzues përdorimi, dokument garancie ose artikull tjetër i ngjashëm, edhe nëse paraqitet veçmas, që është objekt i një veprimi që shkel një markë tregtare ose një tregues gjeografik, që përfshin një shenjë, emër ose term që është identik me një markë tregtare të regjistruar rregullisht ose tregues gjeografik të mbrojtur, ose që në thelb është e padallueshme nga një markë tregtare apo tregues gjeografik i tillë dhe që mund të përdoret për të njëjtin lloj mallrash si ai për të cilin është regjistruar marka tregtare ose treguesi gjeografik.

“**Mallra pirate**” janë mallrat, të cilat:

- (a) janë objekt i një veprimi që shkel të drejtat e autorit dhe të drejtat e tjera të lidhura me të ose me një dizenjo industriale në Republikën e Shqipërisë dhe të cilat janë/ose
- (b) përmbajnë kopje të bëra pa pëlqimin e mbajtësit të të drejtave të autorit dhe të drejtave të tjera të lidhura me të ose me dizenjon industriale apo të një personi të autorizuar prej mbajtësit, në vendin e prodhimit.

“Mallra që dyshohet se shkelin një të drejtë të pronësisë intelektuale”, janë mallrat e identifikuar në Republikën e Shqipërisë, të cilat pamje të parë kanë tregues të arsyeshëm se:

- (a) janë objekt i një veprimi që shkel një të drejtë të pronësisë intelektuale në Republikën e Shqipërisë;
- (b) kanë pajisje, produkte apo komponentë që janë projektuar, prodhuar apo përshtatur kryesisht, me qëllim për të mundësuar apo lehtësuar shmangien nga çdo teknologji, pajisje apo komponent, që në rrjedhën normale të operacionit të tij parandalon apo kufizon veprime lidhur me vepra të paaautorizuara nga mbajtësi i të drejtave të autorit dhe çdo të drejtë tjetër lidhur me të dhe e cila lidhet me një veprim që shkel këto të drejta në Republikën e Shqipërisë;
- (c) kanë çdo format apo matricë të dizenuar apo të përshtatur specifikisht për prodhimin e mallrave që shkelin të drejtën e pronësisë intelektuale, nëse këto formate apo matrica lidhen me një veprim që shkel të drejtën e pronësisë intelektuale në Republikën e Shqipërisë.

Organet tatimore mund të vendosin:

- (a) pezullimin e clirimit të mallrave të dyshuar si pirate, të falsifikuara ose që shkelin të drejtat e PI.
- (b) Te kryejnë inspektimin e mallrave,
- (c) marrjen e mostrave,
- (d) konfiskimin e mallrave,
- (e) Mallrat që dyshohet se shkelin një të drejtë të pronësisë intelektuale mund të shkatërrohen nën mbikëqyrje doganore,

Nisur nga praktika në hetimin dhe gjykimin e këtyre rasteve mund të thuhet se provat e veprave penale të këtij lloji zakonisht përfshijne:

- Sekuestrimin e mallrave që besohet të jete i falsifikuar dhe çdo paketim i shoqëruar;
- Sekuestrimin e të ardhurave nga shitja, librat dhe regjistrimet në lidhje me mallrat;
- Sekuestrimin e çdo pajisjeje që përdoret për prodhimin ose paketimin e mallrave;
- Provat e vëzhgimeve policore në lidhje me aktivitetet e të akuzuarit;
- Dëshmite nga konsumatorët që kane blerë mallrat e pretenduara të falsifikuara;

- Dëshmi për vërtetësinë e mallit, qofte nga një punonjës i pronarit të regjistruar të markës tregtare;
- Raport nga një ekspert i pavarur;
- Vendime dhe procesverbale nga autoritetet doganore;
- Provat rrethanore janë zakonisht të rëndësishme për krijimin e bazave të dyshimit.

Burimi i tregëtisë dhe magazinat e pikave të tregëtimit me shumicë

Tregu është vendi ku qarkullojnë mallrat origjinalë dhe mallrat e falsifikuar. Shumica e mallrave origjinale që janë të falsifikuar ose piratuar shiten e tregëtohen kane nga importuesit, tregtarët dhe dyqanet e licencuara. Për shembull, mallrat luksoze shiten në dyqane të specializuara me pakicë të vendosura në zona të njohura tregtare. Pjesët e motorëve shiten nga tregtarët e autorizuar të motorit. Produktet karmaceutikë shiten përmes farmacistëve të trajnuar dhe të licencuar.

Çmimi

Në treg mallrat kanë përafërsisht çmime të përafërta ose të njëjta pavarësisht nga tregëtari që i shet. Çdo ndryshim i dukshëm në çmim i disa mallrave midis origjinalit dhe asaj të ofruar nga i dyshuari do të krijojë një dyshim të arsyeshëm se mallrat janë të falsifikuara ose pirate, ose janë origjinale dhe të vjedhura.

Cilësia

Cilësia e mallit është një nga treguesit që e bëjnë një mall më të suksesshëm sesa të tjerët e të njëjtit lloj. Kur sheh që malli ka një cilësi të ndryshme nga ajo që është tregëtuar më parë, kjo ndodh sepse shpesh ka një ndryshim në cilësi midis asaj të një malli origjinal dhe një malli të falsifikuar. Kështu, mund të ndodhë që një libër shkollor të jetë fotokopjuar ose një film të jetë i filmuar nga pjesa e pasme e një kinemaje shpesh ndryshimi midis origjinalit dhe të kopjuarit apo falsifikuarit është i dukshëm. Megjithatë, disa falsifikime janë të vështira për tu dalluar përse i përket cilësisë nga produkti origjinal. Për këtë arsye punonjësit doganor, hetusit, prokurorët, etj mund të kete nevojë të marrin disa masa paraprake të tilla si: të bëjnë një blerje provë në mënyrë që të merren mostrat e mallit për analiza.

Paketimi

Origjinali është si rregull i shitur në paketime me ambalazhe të mbyllura dhe të vulosura. Mallrat e falsifikimet nuk janë të tilla, madje shpesh edhe vete paketimi është i rremë dhe përmban gabime tipografike ose të tjera.

Mallrat e falsifikuara zakonisht vijne të pashoqëruara me garanci efektive për cilësinë e tyre, megjithëse mund të shoqërohen me dokumente false.

Përsa më sipër, një personi të dyshuar për shkelje të drejtave që burojnë nga Pronesia intelektuale duhet t'i kërkohej t'i sigurojë hetuesit faturat, provën e pagesës, licencat për tregëtimin e mallit, certifikatat e lidhura me origjinën, pronësine mbi markën tregatë, si dhe informacionin në lidhje me burimin e mallrave. Gjate këtij procesi sigurohen provat thelbësore që vërtetojnë shkeljen penale. Kur mallrat janë importuar, duhet të kërkohej edhe dokumentacioni doganor.

Koha

Momenti i hedhjes në treg të mallrave pirate apo të falsifikuara varet nga lloji i mallit. Kështu, për shembull, DVD-te e rreme të filmave kanë tendencën të shfaqen në treg para shfaqjes promovionale të tyre. Ndërsa në mallrat e konsumit që shiten në tregun me pakicë, malli i falsifikuara lëshohet në tregun me pakicë disa kohë pas hedhjes zyrtare të mallit origjinal.

Vendi i origjinës dhe mënyra e transportit

Zyrtarët doganorë janë më të përgatitur dhe më të vetedijshëm për të evidencuar nëse mallrat që supozohet se prodhohen në vendin A, dërgohen në fakt nga vendi B. Për shkak të eksperiencës punonjësit doganorë e kanë më të lehtë të evidencojnë rastet kur ekziston një dyshim i arsyeshëm se mallrat të gjitha nuk janë origjinale, por janë të falsifikuara apo pirate. Ata e dinë që disa vende prodhojnë më shumë falsifikime se disa vende të tjera. Po ashtu, ata e dinë që nëse mallrat do të transportoheshin, mund të kete arsye për të qene të dyshimte.

Modelet në lidhje me paketimin dhe metodat e transportit⁸⁶

Pavarësisht nga lloji i produkteve, sendet e falsifikuara shpesh mbështillen me film transparent, janë pa logo, janë të bashkuar së bashku me një brez gome në tufa prej 10 ose 20 artikujsh dhe vendosen në kuti kartoni të lirë. Mallrat pa kuti të markave të famshme mund të përzihen së bashku në të njëjten pako - një tregues i fortë i origjinës së paligjshme. Fshehja e sendeve të falsifikuara pas ngarkesave, ose poshte të mbulesës së karrocërve, bagazheve, ose thellë brenda një ene, janë praktika të zakonshme.

Shkelësit përpiqen të anashkalojnë Doganat ndaj shpesh etiketat e mallrave transportohen vecmas nga vete mallrat, ose mallrat e destinuar për tregëtim, futen në bagazhe si mallra

⁸⁶ <https://icc-ccs.org/news/1008-illegal-drugs-top-customs-fake-goods-seizures>.

për përdorim vetjak dhe personal. Etiketat dhe produktet pa etiketa importohen veçmas me shpresën se të pakten produktet pa etikete do të pastrohen.

Vini re: në këte kontekst Marrëveshja TRIPS kërkon që autoritetet të kene fuqi të urdhërojnë sekuestrimin, konfiskimin dhe/ose shkatërrimin jo vetëm të mallrave që shkelin të drejtat e PIsë, por edhe të çdo materiali dhe pajisje për krijimin e tyre, përdorimi mbizoterues i të cilit ka qënë përdorur në kryerjen e shkeljeve.⁸⁷

Autoritetet gjyqësore duhet të kene autoritetin të urdhërojnë masa të përkohshme për të parandaluar një shkelje, përfshirë clirimin e mallrave për t'u tregëtuar menjëherë pas doganimit (neni 50 (1) (a)). Problemi i anashkalimit të masave kufitare mund të rritet me zhvillimin e të ashtuquajturës shtypje 3D (prodhim shtues).

Pyetje të mundshme që mund t'i bëhen përsoneit të dyshuar

Pranimet e bëra nga i dyshuari në intervistimin nga hetuesi, prokurori, punonesi i doganes, gjyqtari, etj shpesh e bëjnë të panevojshëm mbledhjen e provave në lidhje me çdo element të veprës penale. Pyetjet që mund të bëhen gjate hetimit të situates konkret mund të përfshijne jane:

- A jane mallrat origjinale?
- Ku jane marrë mallrat dhe nga kush?
- A ka qënë furnizues apo prodhues përsomni nga i cili jane marrë mallrat?
- Sa ka paguar i dyshuari për mallrat?
- Si është e mundur të shitet kaq lirë një mall që në treg ka cmim të dukshëm më të larte?
- A ka i dyshuari leje apo autorizim nga pronari i markës tregtare për të prodhuar, importuar ose shitur mallrat?
- Çfarë hapash ndërmori i dyshuari për të parë nese mallrat ishin origjinale?
- Pse ai ka kopje të shumta?
- Çfarë hapash ndërmori i dyshuari për të përcaktuar nese mallrat jane origjinale?

Çdo përgjigje e pyetjeve të mësipërme, çdo pranim vullnetar i të dyshuarit dokumentohet në procesverbal me shkrim për të qënë i pranueshëm si provë në procesin e provimit të akuzës.

⁸⁷ Shihni për më tepër, nenet 46 dhe 61 të Marrëveshjes TRIPS.

Hetimi i veprave penale që lidhen me të drejten e autorit dhe të drejtave të lidhura

Ne të gjitha rastet është e vlefshme të kesh këshilla nga mbajtesit e të drejtave përkatëse ose përfaqësuesit e tyre, pasi vetëm përdorimi i paautorizuar i vepërs së tjetrit mund të sjellëpërgjegjësi penale. Ashtu si për veprat tregtare të markës tregtare, është e nevojshme të provohen aktet që janë në fushën e së drejtes ekskluzive të mbajtesit të së drejtes, të tilla si kopjimi ose shitja e kopjeve të palicencuara. Një blerje provë mund të jete e nevojshme për të siguruar në mënyrë të drejtpërdrejte shkeljen. Për shembull, nese një shtypshkronjë fotokopjon ose riprodhon pa lejen e autorit apo pronarit një tekst universitar, blerja e fotokopjes do të siguronte një provë të forte.

Karakteristikat e kopjeve dhe mënyra e paketimit të tyre, të identifikuara nga një dëshmitar ose ekspert i përshtatshëm tregtar, mund të ndihmojnë organet e drejtesisë që të përcaktojnë nese kopjet nuk ishin prodhuar nga një shpërndarës i autorizuar. në këto kushte, zakonisht do të kryhen sekuestrimi i mallrave të dyshuar, i pajisjeve, dhe i të ardhurave që janë nxjerrë nga shitja.

Shte natyrisht thelbësore të provosh që të drejtat e autorit mbijetojnë në veprat në fjalë. Kjo mund të bëhet duke kërkuar nga një dëshmitar tregtar që të sigurojë prova kopje origjinale të veprës ose të dëshmojë rrethanat në të cilat është bërë një transmetim ose regjistrim i shëndoshë.

Pavarësisht se barra e provës së autorizimit varet mbi të akuzuarin, mund të jete gjithashtu e nevojshme të thirret prova për të treguar se mbajtesi i së drejtes nuk është pajtuar me aktivitetet e të akuzuarit. Kjo shpesh mund të bëhet me dëshmine e përfaqësuesit lokal të mbajtesit të së drejtes.

Ligji për të drejtat e autorit parashikon që informacioni i deklaruar në një kopje të mirëfillte të veprës mund të përdoret për të vërtetuar se kush ishte autori i tij. Një dëshmitar mund të duhet të thirret në emër të shpërndarësit të licencuar për të prodhuar ato kopje. Duhet pasur parasysh gjithashtu se prezumimi ka të bëjë me autorin e veprës, dhe jo me mbajtesin e duhur të të drejtes. Nese ankuesi nuk është i njëjti person (qofte individ apo korporate) i treguar si autor në vete punen, prova e përcaktimit të së drejtes përkatëse duhet të dëshmohet.

Duke pasur parasysh këto konsiderata teknike, është e dëshirueshme të sigurohen pranime të përshtatshme nga i dyshuari në interviste, duke bërë pyetje të tilla si:

- A e kupton i akuzuari se çfarë kuptohet nga pirateria? Nese po, a mund ta shpjegojë ai?

- A pranon i akuzuari që veprat (libra, muzikë, filma, softuer etj) janë të mbrojtura nga të drejtat e autorit?
- A ka të akuzuari ndonjë autoritet nga pronari i të drejtave të autorit për të ndërmarre aktivitetet në fjalë?

Një shpjegim nga i akuzuari për procesin me të cilin ai fitoi qasje në veprat në fjalë dhe ndërmori veprimet e shkeljes, shpesh përcakton se nuk ka pasur pëlqim të mundshëm nga mbajtesit e të drejtave për ato aktivitete.

KAPITULLI 7

ROLI I PROKURORIT

Hyrje

Gjithmone duhet mbajtur mend se falsifikuesit dhe piratet mund të jene fajtorë për vepra penale ose shkelje nga një legjislacion tjetër, civil, ose administrativ. Sa herë që një konsumator është mashtruar në blerjen e mallrave të rreme, vepra e mashtrimit ka të ngjarë të jete kryer. Mallrat e rreme nuk mund të jene në përputhje me standardet e zbatueshme dhe shitjen e tyre. në varësi të llojit mallit mund të kete edhe shkelje të parashikuara nga legjislacioni që rregullon standardet dhe cilësitë e tyre. në të gjitha rastet, duhet t'i kushtohet vëmendje akuzës për veprën penale të pastrimit të parave.

Hetimi i krimit është përgjegjësi e shtetit, zakonisht i përfaqësuar nga shërbimet e policisë, të prokurorisë, inspektorët e doganave, të tatimeve, etj, të përcaktuar sipas Kodit Penal e Kodit Civil, Kodit Doganor, e ligjeve të posacme në këte fushë.

Nga ana tjetër edhe mbajtesit e së drejtës shpesh kryejne hetimin e tyre. Mbikëqyrja e tyre e tregut ofron një mjet të vlefshëm dhe është i domosdoshëm për hetimin e duhur.

Rruga penale dhe rruga civile e mbrojtjes së të drejtave të pronësisë intelektuale dhe specifikat e tyre

Kodi Penal shqiptar ka dy dispozita penale ndërmjet të cilave, duhet konstatuar që ekziston një ndryshim i vogël. E para, neni 148 kërkon të marrë në mbrojtje kopjimin e një veprë origjinale, që nuk është publikuar më parë nga autori i saj dhe, padrejtesisht botohet nga një person tjetër duke e ditur që është i një tjetri. Ndërsa, neni 149, kërkon të marrë në mbrojtje rastet kur vepra e një autori, e publikuar më parë, është riprodhuar dhe po përdoret pa pëlqimin e tij. Në dallim nga elementet e nenit 148, kjo normë kërkon edhe elementin shtesë: *“kur kane shkelur të drejtat vetjake e pasurore të tij”* në mënyrë që të takohen të gjithë elementet e vepres penale e për rrjedhojë, personi që ka shkelur këto të drejta të mbajë përgjegjësi penale për veprën e kryer. në vështirë të parë, elementi shtesë i kërkuar nga dispozita, të krijoj përshtypjen sikur standarti i kërkuar nga dispozita në këte rast është më i lartë dhe i vështirë për t'u arritur krahasuar me atë të nenit 148. Por, duke parë me qetësi situatën, vërejmë që, në rastet kur riprodhimi i një veprë bëhet pa pëlqimin e autorit, (elemente këto të kërkuar nga të dy dispozitat), atëherë vështirë se mund të kete ngelur ndonjë e drejtë vetjake apo pasurore pa u shkelur. Kështu që “elementi shtesë” i kërkuar nga neni 149 i Kodit penal, nuk është gje tjetër vecse një përsëritje e vete qëllimit që dispozita të tilla penale kane në vetvete dmth, të mbrojnë pikërisht të drejtat vetjake dhe pasurore të autorëve.

Lidhur me objektin që cenohet nga kryerja e vepres penale dhe që është marrë në mbrojtje të vecante nga ligji penal, vërejmë që sasia e prodhimeve të autorëve është e shumëllojshme dhe e ndryshme njëkohësisht, si për nga natyra e tyre, ashtu edhe për nga ligji që merr përsipër mbrojtjen e përgjithshme apo përkufizimin e tyre. Kështu, të dy normat penale kane bërë kujdes të përdorin në përmbajtjen e tyre të njëjtat lloje veprash të autorëve të cilat duhen marrë në mbrojtje penale. Konkretisht, behet fjale për të mbrojtur “... një vepër letrare, muzikore, artistike ose shkencore...”. Përpara se të analizojme se çfarë duhet kuptuar me secilën nga këto vepra, është rasti për të konkluduar nese numërori “një” i përdorur nga norma penale, neni 148, duhet kuptuar në mënyrë strikte vetëm për një vepër apo është një mënyrë të shprehuri që lidhet vetëm me teknikën legjislative dhe, që në vetvehte nuk përjashton mundësinë që të lejojë apo përfshijë disa shkelje të tilla. Rëndësia e një cështje të tillë paraqitet në çdo rast kur na duhet të vendosim nese kjo normë duhet aplikuar vetëm një herë për një shkelje të vërtetuar apo një herë për disa shkelje? Për rrjedhojë, shtrohet pyetja tjetër: Duhet të aplikohet disa herë për të njëjtin numër shkeljesh të vërtetuara apo jo? Besoj që edhe neni 149, pavarësisht se jo drejtpërsdrejti, ka nevojë për një interpretim të tillë.

Nisur për nga rëndësia e marrëdhënieve të marra në mbrojtje, për nga dinamika e vërtetimit të shkeljeve të tilla në praktikë, për nga pasojat që ato sjellin tek të drejtat e autorëve, mendoj që dy dispozitat penale duhen aplikuar aq herë sa janë shkeljet e vërtetuara. Nevoja e mbrojtjes së secilit autor, ose e secilës vepër të një autori të vecante, është prioritet i dispozitave penale të mesipërme. Në raste të tilla, personi që ka kryer njërën nga këto vepra në mënyrë të përsëritur, pavarësisht nese i demtuari mund të jete i njëjti autor ose jo, do të procedohet apo dënohet për aq herë sa jene shkeljet e kryera nga ai.

Jo pa rëndësi do të ishte edhe analiza nese normat penale të cituara do të aplikoheshin apo jo nese shkelja e të drejtave të tilla do të adresoheshin jo më mbi një vepër prodhim i një autori të vetëm, por mbi një prodhim me disa bashkëautorë. Dispozitat penale janë të hartuara në atë mënyrë që lejojnë të arrihet në përfundimin që prej tyre është marrë në mbrojtje vetëm prodhimet e një autori të vetëm. Por në interpretim të qëllimit dhe frymës nga ku vete dispozita ka marrë jete, është e kuptueshme që do të ishte jo racionale të interpretohej ngushtësisht qëllimi i saj, vetëm mbrojtja e veprave të autorëve të vecante dhe jo bashkëautorëve. Në një kuptim, sa më shumë të merren në mbrojtje nga ana e ligjit në përgjithësi dhe atij penal në vecanti, aq më i kenaqur do të ishte ligjvënasi për faktin se, qëllimi i nxjerrjes së këtij ligji po realizohet. Në shtesë të këtij arsytimi shkojnë edhe rregullimit përkatese të bera në ligjet e vecanta që marrin në mbrojtje civilisht të drejtat e autorëve në të cilat përmenden dhe rregullohen detajet lidhur me pronësinë e veprave apo të drejtave mbi to të disa autorëve.

Tani le të ndalemi tek objekti i marrë në mbrojtje nga norma penale. Kodi Penal në të dy dispozitat e tij, flet për prodhimet e autorëve në mënyrë të përgjithshme duke cituar vetem nocionet e përgjithshme në çdo fushë të prodhimit intelektual, siç janë veprat artistike, muzikore, letrare ose shkencore. Do të ishte jashtë natyrës së një ligji penal dhe në pamundësi për të cituar të gjitha prodhimet intelektuale apo industriale, ideja e përshkrimeve të hollësishme brenda normës penale të të gjitha llojeve të veprave të prodhuara nga autorët. Për rrjedhojë, për të detajuar se çfarë do të përfshihet brenda koncepteve të përgjithshme që shpreh norma penale dhe që merren në mbrojtje nga ajo, është e domosdoshme t'u referohemi dy ligjeve baze të cilët rregullojnë në detaje çështje të tilla ligjit për të drejtat e autorit dhe ligjit për pronësinë industriale.

Në mbyllje të analizës së normave penale, po ndalemi edhe në elementin e pasojës që vjen nga dhunimi i të drejtës së autorit të një veprë. të dy dispozitat penale kërkojnë detyrimisht ardhjen e pasojave që të mund të aplikohen mbi shkelësit e ligjit. Dhe, pasojat lidhen me “... *të drejtat vetjake e pasurore*” të autorëve. të tilla duhen konsideruar kur autori i një veprë gëzon të drejten që:

- Të vendosë, në ç'mënyrë dhe kur vepra e tij do t'i paraqitet publikut, si dhe vendin ku vepra e tij do të paraqitet për herë të parë në publik;
- Të kërkojë që t'i njihet autorësia mbi veprën, vecanerisht e drejta që emri i tij të shkruhet në kopjet e veprës dhe, kur e lejon praktika e sipas tradites, t'i bashkëngjitet vepres, kur ajo përmendet publikisht;
- Të vendosë në emrin e kujt do të paraqitet vepra e tij të publiku, si dhe të drejten që të mbetet anonim;
- Të kërkojë respektimin e tërësisë së veprës dhe të kundërshtojë çdo heqje apo ndryshim, që cenon nderin dhe emrin e tij;
- Të tërheqë lejen e shfrytëzimit të vepres, nese është e nevojshme, duke siguruar moscenimin e të drejtave dhe të interesave të ligjshme të titullarëve të së drejtës së shfrytëzimit të veprës, të cilat mund të dëmtohen nga ky veprim i autorit;
- Të kundërshtojë bashkëautorësinë e vendosur në mënyrë arbitrare nga të tjerët, për çfarëdolloj shkak.

Duhet theksuar që, ekzistenca e pasojave në një rast shkeljeje të tillë, është e lidhur pazgjidhshmërisht me vete shkeljen. Nuk mund të imagjinohet të ndodhë një shkelje dhe, të mos jene konstatuar pasojat e saj. Pra, mjafton të vërtetojmë shkeljen dhe pasojën e kemi brenda saj, pavarësisht faktit që mund të kërkohej riparimi i saj nga vete autori i një veprë. Kjo e fundit, ka lidhje me atë nese ai do të ushtrojë të drejten e ngritjes së një padie civile gjate

procedimit dhe gjykimit penal ku të kërkojë mbrojtjen e të gjitha llojeve të te drejtave që ligji i vecante ia ka njohur apo jo.

Nuk përbën ndonjë ndryshim të madh edhe mënyra se si rëndon mbi paditesin apo të dëmtuarin akuzues në një procedim penal, e ashtuquajtura “barra e proves”. në të dy rastet është detyrimi i personave që kane iniciuar procesin të paraqesin përpara gjykates të dhënat ku mbështesin pretendimet e tyre. Gjate procesit penal, roli i shtetit, prokurorisë është vetem “*vëzhgues*”. Dispozita procedurale penale i ka njohur prokurorit të drejten për të “*marrë pjesë në gjykimin e këtyre çështjeve...*” Kjo do të thote, që ai nuk disponon mbi kërkesën e të dëmtuarit apo të vihet *apriori* në mbështetje të tij. Roli i tij gjate gjykimit të çështjeve të tilla është në ruajtje të ligjit, që do të thote që ai mund të kërkojë prova apo sqarime edhe për elemente të gjykimit të cilat në një farë mënyrë kalojnë në favor të pandehurit.

Prokurori ndërhyr vetem kur e sheh të arsyeshme dhe paraqet konkluzionet në fund të gjykimit. Fakti që dispozita, neni 59/2 i Kodit të Procedurës Penale, ka njohur mundësinë e prokurorit për të kërkuar, kur është rasti, edhe pafajësinë e të pandehurit, mbështet idene që ai në këto çështje është jashtë palëve, me një rol të vecante që nuk i përgjigjet rolit të tij të zakonshëm gjate një procedimi tjetër penal. Ligjvënasi në kete rast, ka menduar gati t’a barazojë një proces të tillë penal me ate civil.

E njëjte paraqitet gjendja edhe në rastet kur i dëmtuari akuzues në një proces penal nuk paraqitet përpara gjykates pa ndonjë shkak të arsyeshëm. Edhe në këte rast, procedura penale ka barazuar pasojën që vjen nga mosparaqitja e të dëmtuarit, me pasojën që vjen nga mosparaqitja e paditesit në procesin civil. Paragrafi 3 i nenit 59 Kodit të Procedurës Penale, urdhëron gjykatën që në këto raste të pushojë gjykimin e çështjes, ashtu sic vepron edhe gjykata civile.

Edhe pse cilësia e një çështje penale për nga provat e paraqitura përpara gjykates, shkalla e shkeljes të se drejtes së autorit, dëmi i rezultuar etj, mund të jete e larte, përsëri nuk është e thene që ato të përbejnë elemente të mjaftueshëm për dënimin e fajtorit, për sa kohë që nuk përmbajnë të njëjtin qëndrim subjektiv ndaj veprimeve të kryera. Këtu qëndron dhe një nga dallimet kryesore të një çështje nga një tjetër.

Për të konsideruar të kryer vepren penale të botimit të vepres se tjetrit apo të riprodhimit pa të drejte të saj, duhet domosdoshmerisht që veprimet e shkelësit të kryen me dashje. Ky element nuk është e thënë që të jete prezent në çdo çështje civile. Kjo e fundit mund të kuptohet edhe pa praninë e dashjes në veprimet e të paditurit. Ndërsa gjate procesit penal, vërtetimi që, fajtori ka vepruar me dashje të plote për të arritur pasojën e dëshiruar, është element pa të cilin nuk do të kishte vepër penale.

Nga analiza e dispozites del qartë që shkelësi I së drejtes ka botuar, riprodhuar, përdorur teresisht ose pjesërisht veprën e një tjetri me dijeni të plote për veprimet që është duke kryer dhe me dashje për të arritur qëllimin e tij. Ky i fundit nuk ka rëndësi se cili është. I akuzuari mund të niset nga qëllime ekonomike dhe boton vepren e një tjetri, por mund të kete edhe qëllime jo ekonomike, ate të arritjes se fames e publicitetit, vendosjen e tij apo vepres se botuar në qënder të vemendjes të apinionit publik etj. E rëndësishme është që ai po vepron me dashje. Pavaresisht që dispozita nuk përmend posacerisht formen e fajit me ane të se ciles fajtori ka kryer veprimet e tij, fakti që ai i boton, përdor apo riprodhon ato pa pelqimin e autorit ose me emer të tij, del e qarte që ai e di që është duke përdorur një vepre të tjetër kujt për qëllimet e tij.

Krejt ndryshe paraqitet kjo çështje gjate një procesi civil. në të nuk është e thene që i padituri të kete vepruar me faj. Gjykates do t'i mjaftonte të vertetonte vetem faktin që ai ka botuar apo përdorur një vepër me emrin e tjetri dhe kjo do të sherbente për gjetjen e tij përgjegjes për të shpërblyer demin që i ka shkaktuar autorit të vepres. në këto raste, përgjegjesia edhe pa ndonjë forme faji e të paditurit do të ishte e mjaftueshme për gjykatën për të vendosur sanksionet ligjore ndaj tij. Pra, qëndrimi subjektiv i shkelësit ndaj veprimeve dhe pasojës që vjen prej saj, është tipari themelor ndarës ndërmjet dy llojeve të proceseve në të cilat shqyrtohet e njëjta ceshtje. Mund të ndodhë që shkelësi, megjithese nuk deklarohet fajtor për një vepër penale, për shkak të mungesës së fajit në veprimet e të pandehurit, ky i fundit të gjendet përgjegjes nga një gjykate civile për shkeljen e ste drejtave të autorit apo pronesisë industriale, sepse vertete që vepra është kryer nga i gjykuari në kuptim të nenit 70/1 të Kodit të Procedurës Penale, por ajo është kryer jo me faj në formën e dashjes nga ana e tij, formë e kërkuar domosdoshmerisht nga dispozita penale.

Tipar tjetër dallues të dy llojeve të trajtimit të shkeljeve në rrugë penale dhe në rrugë civile është edhe dënimi që shkelësi i së drejtes merr në përfundim të gjykimit. Ky element është prezent dhe dallon gjykimet civile nga ato penale në përgjithësi, por në raste të ndryshme, është për t'u theksuar, se e njëjta shkelje mund të trajtohet në të dy rrugët, sepse vete ligji nuk ka bërë ndonjë vije ndarëse ndërmjet tyre. Është e njohur që në përfundim të një procesi civil të shqyrtimit të konfliktit, i padituri detyrohet të paguajë demin e shkaktuar, si dhe detyrime të tjera materiale ose jo materiale që gjykata mendon se duhen aplikuar në rastet kur vete ligji e përmban mundësinë e aplikimit të tyre.

Ligji 35/2016⁸⁸ parashikon **shpërblimi për dëmin** për shkeljet e së drejtes së autorit sipas Kundërvajtësi do t'i paguajë mbajtësit të së drejtës dëmet në shumën që do të përcaktohet

⁸⁸ Shihni neni 173 të ligjit 35/2016 për të drejten e autorit.

sipas rregullave në fuqi për kompensimin/shpërblimin e dëmit ose me shumën, për të cilën është rënë dakord mes palëve, ose sipas shpërblimit për dorimin legjitim të asaj veprë. Në qoftë se një e drejtë, është shkelur qëllimisht ose nga pakujdesia e rëndë, titullari i së drejtës mund të kërkojë pagimin, për të cilin është rënë dakord ndërmjet tyre, ose shpërblimin përkatës për këtë përdorim nga personi, i cili ka shkelur të drejtën e tij, pavarësisht nëse ai ka pësuar dëmtime për shkak të kësaj shkeljeje. Në kërkesën për përcaktimin e dëmeve dhe përcaktimin e shumës së tyre, gjykata mban parasysh të gjitha rrethanat e rastit dhe, në veçanti, shkallën e dëmit të shkelësit, shumën për të cilën është rënë dakord ose shpërblimin nga përdorimi legjitim i veprës.

Ne rastin e përfundimit të një çështje penale, përvec sanksioneve me karakter pasuror që gjykata aplikon ndaj fajtorit, si konfiskimin apo shkatërrimin e veprës së falsifikuar, shpërblimin e dëmit të shkaktuar, në rastet kur padia penale shoqërohet edhe nga ajo civile, vendoset edhe dënimi i tij penal që mund të jete burgim deri në dy vjet apo gjobë, në varësi të dëmit të shkaktuar, të seriozitetit të shkeljeve, historisë së mëparshme të fajtorit në lidhje me shkelje të tilla, përhapjes së kësaj natyre veprë në një territor të caktuar apo në vend, etj. Si për çdo dënim tjetër penal edhe në këte rast, arsyetimi është i njëjti, në shkeljet penale dëmi i është shkaktuar shoqërisë në terësi dhe për këte fajtori duhet të paguajë, ndërsa në shkeljet civile konflikti gjendet ndërmjet dy palëve private. Megjithatë vken të theksohet edhe një herë tjetër, se në këte rast jemi përpara të njejtës shkelje në pikpamje objektive, ndërsa trajtimi juridik i saj bëhet në dy rrugë të ndryshme.

Kjo mund të sjellë situata të tilla gjate shqyrtimit penal që është e vështirë për t'iu përgjigjur, si për shembull: A do ta konsiderojmë përsëritës një person i cili, shkel të drejtat e autorit apo pronësive industriale në mënyrë të përsëritur, por në rastin e parë ai ka qene detyruar të paguajë vetem dëmin nga një gjykatë civile, ndërsa në rastin e dytë të vërtetimit të shkeljeve të bëra nga ai, gjendet përpara një gjykatë penale për t'u gjykuar për një shkelje që nuk ka lidhje me të parën?

Përgjigja e kësaj pyetje duhet dhënë në vështirësi thjesht strikt të dispozitave penale mbi përsëritjen. Pavarësisht faktit që një person është gjykuar më parë civilisht dhe është detyruar në rrugë civile të shpërblejë dëmet që ka shkaktuar edhe kur natyra e shkeljeve që ai ka kryer është i njejtë me një rast të trajtuar nga gjykata penale, përseri ai nuk do të konsiderohet përsëritës në kuptimin penal të kësaj fjale. Në të kundërt, do të kishim një vendim të pozitës se tij. Gjikata mund të marrë parasysh personalitetin e tij, pra edhe shkeljet e bëra nga ai në të shkuarën, gjate kohës që është duke individualizuar një dënim penal për te, por kjo duhet bërë jo duke aplikuar gërmën “h” të nenit 50 Kodit Penal, që parashikon rrethanën rënduese të përsëritjes në kryerjen e veprës penale.

Karakteristikë tjetër dalluese ndërmjet dy llojeve të shqyrtimit gjyqësor të shkeljeve të së drejte se autorit, (civile dhe penale) është edhe koha brenda se ciles mbrohet kjo e drejtë. Në procesin penal duhet mbajtur parasysh që nga koha e kryerjes se veprës deri tek ajo e gjykimit të saj nuk duhet të kenë kaluar më tepër se sa tre vjet. Koha e parashkrimit të veprës e parashikuar nga neni 66 të Kodit Penal, nuk lejon që, pas kalimit të kësaj afati një shkelje e konstatuar të gjykohej nga gjykata. Ndërsa në fushën civile ky ndalim nuk është i tillë. Ligji për të drejtat e Autorit dhe ai për pronësinë industriale kanë afate të ndryshme mbrojtje për kategoritë e vecanta të të drejtave që mbrojnë. Ato shtrihen në kohë sipas rëndësisë të së drejte. Kështu, e drejta e autorit për veprën letrare zgjat gjithë jetën e autorit deri edhe në 70 pas vdekjes, po ashtu edhe vepra kinematografike dhe audiovizuale. Veprat e autorëve të huaj mbrohen deri në afatet që përmban ligji i vendit nga është autori. Ndërsa ligji për pronësinë industriale njih afate më të shkurtra brenda se cilës pronari apo autori mund të mbrojë shpikjen e tij. Kohëzgjatja e mbrojtjes së patentës është deri në 20 vjet, e dizajneve deri në 5 vjet, për aq kohë sa ajo regjistrohet, ndërsa me kontrata të vecanta mund të shtyhet deri në 15 vjet, kohëzgjatja e mbrojtjes së markave bëhet deri në 10 vjet apo edhe për 10 të tjera me kontrata të vecanta. Është e kuptueshme që për, kjo karakteristikë dalluese midis dy rrugëve të mbrojtjes së të drejtave të PI-së zvogëlon mundësinë e të prodhuarit të ceshtjeve penale kundër kundërvajtësve të kësaj lloji.

Karakteristikë tjetër dalluese është edhe fakti që mbrojtjen në rrugë civile të së drejte se autorit mund ta bëjnë dhe trashëgimtarët e tij, brenda kohës së mësipërme që ligji ka rezervuar të drejtën për mbrojtje. Ndërsa në mbrojtjen në rrugë penale të së drejte se kjo mundësi nuk ekziston. Ligji penal nuk mund të pranojë si të dëmtuar akuzues apo viktimë akuzues trashëgimtarët e autorit, sepse koncepti “i dëmtuar ose vikimë” në procesin penal parashikon pikërisht personin fizik që është dëmtuar nga vepra penale dhe jo trashëgimtarët e tij.

Ushtrimi i rolit të prokurorit

Zakonisht, një prokuror duhet të fillojë ndjekjen penale, nëse ekziston dyshimi i arsyeshëm për të besuar se:

- Sjellja e personit përbën një vepër penale;
- Provat e pranueshme dhe të mundshme do të jenë të mjaftueshme për të siguruar një bindje të plotë për shkeljen e të drejtave që mburojnë nga PI.

Vendimi për mosushtrimin e ndjekjes penale

Edhe nëse një ndjekje e suksesshme është e mundshme një prokuror me diskrecion prokurorial mund të vendosë të mos ndjekë penalizimet nëse:

- Ndjekja penale nuk do t'i shërbejë interesit publik;

- Përsoni i nenshtrohet ndjekjes penale në një juridiksion tjetër; ose
- Ekzistojne alternativa adekuate jo-kriminale për shmangien e ndjeksen penale.

Ne Kodin Shqiptar të Procedurës Penale⁸⁹ janë parashikuar veprimet që kryhen nga prokurori dhe gjykata kur ai mund të vendosë mosfillimin e procedimit penal:

- (a) Kur ekzistojnë rrethanat që nuk lejojnë fillimin e procedimit, prokurori jep vendim të arsyetuar për mosfillimin e procedimit brenda 15 ditëve nga regjistrimi i kallëzimit.
- (b) Vendimi u njoftohet menjëherë atyre që kanë bërë kallëzim ose ankim, viktimës ose trashëgimtarëve të saj, të cilët kanë të drejtën e ankimit në gjykatë brenda 10 ditëve nga njoftimi i vendimit.
- (c) Ankimi shqyrtohet nga gjyqtari që gjykon kërkesat e palëve gjatë hetimeve paraprake, i cili jep vendim brenda 30 ditëve nga paraqitja e ankimit. Ankimi shqyrtohet në seancë gjyqësore, por kur palët nuk paraqiten pa shkakë të arsyeshme, gjykata vendos mbi aktet e paraqitura.
- (d) Kur e gjen të bazuar ankimin, gjykata urdhëron prokurorin të regjistrojë procedimin dhe të kryejë hetimet e nevojshme, duke përcaktuar edhe drejtimin e tyre.
- (e) Kundër vendimit palët mund të bëjnë ankim në gjykatën e apelit brenda 10 ditëve. Gjkata e apelit vendos brenda 30 ditëve nga marrja e akteve.

Formulimi i akuzës

Meqënese krimi i kryer në fushën e PI ka një natyrë tepër teknike, duhet pasur kujdes në formulimin dhe hartimin e akuzës nga ana e prokurorit. Rregullat e përgjithshme zbatohen, sipas parashikimeve të Kodit të Procedurës Penale. në lidhje me veprat penale të ngarkuara është e nevojshme që të vërtetohet se i akuzuari ka pasur si një qëllim nxjerrjen e fitimeve duke shkelur të drejtat e PI, duke prodhuar dhe/ose tregëtuar sende të falsifikuara apo mallra pirate, ka pasur si qëllim që mashtrorë konsumatorët ose subjekte veçante. Kur mallrat e falsifikuara ofrohen për shitje në treg si mallra si origjinale, prokuroria ose gjykata mund të konstatojnë një qëllim më të gjerë, për të mashtruar anetarët e publikut të gjerë.

Barra e provës

Lidhur me procesin e sigurimit dhe të marrjes së provave mund të thuhet se barra e provës rëndon mbi prokurorinë, gjykatën dhe mbajtësin e së drejtës së autorit apo të markës tregtare.

⁸⁹ Për hollësira shihni neni 291 të K. Pr. Penale ku janë shtuar pikat 3, 4, 5 dhe fjalë në pikën 1, ndryshuar pika 2 me ligjin nr. 35/2017, datë 30.3.2017.

Më konkretisht në Kodin e Procedurës Penale⁹⁰ parashikohet se hetimi gjyqësor fillon me marrjen e provave të kërkuara nga:

- prokurori ose
- viktima akuzuese

dhe vazhdon me marrjen e atyre që kërkohen nga:

- i pandehuri,
- mbrojtësi dhe
- palët e tjera.

Mbivendosja e krimeve dhe akuzave alternative

Mallrat piratuar zakonisht shiten nën markën e pronarit të të drejtave dhe për shkak se është më e lehtë të provohet falsifikimi sesa pirateria, mund të këshillohet në një çështje të veçantë të heqësh dorë nga kjo e fundit dhe të përqëndrohesh të falsifikimit. Nga ana tjetër, ligjet kundër falsifikimit mund të jenë të dobishme në luftën kundër krimeve të tilla si trajtimi i ilaçeve të rreme. Ligji për barnat dhe shërbimin farmaceutik⁹¹ 105/2014 parashikon se:

“Bar i falsifikuar” është bari me një prezantim të rremë:

(a) të identitetit të tij, përfshirë paketimin dhe etiketimin, emrin ose përbërjen e tij, referuar ndonjë prej përbërësve, lëndët ndihmëse dhe përqëndrimin e këtyre përbërësve;

(b) të burimit të tij, përfshirë prodhuesin dhe vendin e tij të prodhimit, vendin e origjinës ose mbajtësin e autorizimit të tregtimit;

(c) të historikut të tij, përfshirë regjistrimet dhe dokumentacionin mbi shpërndarjen.”

Po ky ligj parashikon se shkelja e të drejtave të PI dhe tregtimi i barnave pa autorizimin e pronarit të markës passjell përgjegjësi administrative dhe penalizohet me pagimin e një gjobe. Më konkretisht, parashikohet se: *“... kur nuk përbëjnë vepër penale, përbëjnë kundërvajtje administrative dhe dënohen nga inspektorët farmaceutikë si më poshtë: a) Veprimi i kryer në kundërshtim me parashikimet e nenit 5, të këtij ligji, prodhimi i barnave pa autorizimin përkatës dhe ndryshimi në formën farmaceutike pa autorizim, dënohen me konfiskim të barnave dhe me 1 000 000 (një milion) lekë gjobë e, në rast përsëritjeje, me konfiskim dhe heqje të autorizimit për prodhim...”*

⁹⁰ Shihni nenin 359 të Kodit të Procedurës Penale.

⁹¹ Shihni nenin 3/16 të ligjit nr. 105/2014 “Për barnat dhe shërbimin farmaceutik”.

Ligji për mbrojtjen e konsumatorit⁹² në rradhën e praktikave tregtare të padrejta dhe çorientuese është edhe: *“2. Përdorimi i një marke të besueshme, marke cilësie apo i një marke të njëvlershme, pa autorizimin e nevojshëm.”*

Nuk është gjithmone e mundur të provohet falsifikimi ose pirateria për arsye logjistike. Mbajtesi i së drejtes mund të mos jete i disponueshëm ose kostot të jene të larta për të siguruar provat e nevojshme dhe për të vërtetuar se mallrat e të akuzuarit jane të falsifikuara ose pirate.

Për fat të mirë, falsifikimi dhe pirateria shpesh jane plotesuese të krimeve të tjera dhe aktet që shkaktone akuza të falsifikimit ose piraterisë mund të shkaktone edhe akuza të tjera alternative ose shtesë, disa prej të cilave mund të jene më të lehta për t'u provuar dhe kane dënime më të rënda si vepra penale dhe jo si kundravajtje penale. në këto lloj veprash mund të përmenden:

- Mashtrimi;
- Pastrimi i parave;
- Veprat penale që lidhen me fushën e doganave dhe akcizave;
- Evazioni fiskal;
- Veprat penale që lidhen me ushqimin dhe ilaçet;
- Veprat penale që lidhen me shkeljen e të drejtave të konsumatorit;
- Veprat penale që lidhen me fushën tregtare, etj.

Siç u përmend më lart, veprat e mësipërme penale parashikphen si krime dhe kane dënime më të larta. Kështu, vepra penale e pastrimit të parave rezulton në disa juridiksione si mjet shumë efikas dhe mund të ndihmojë në vendosjen e dënimeve të përshtatshme për kundërvajtjet e markave tregtare, kur niveli aktual i gjobave mund të mendohet mjaft i ulët.

Identifikimi i të akuzuarit / të pandehurit

Kushdo që shkel një ligj penal është një i pandehur i mundshëm ndaj të cilit mund të fillojë ndjekja penale. në kontekstin aktual, shtrohet pyetja se kush, në një nivel praktik, duhet të jete caku i hetimit dhe ndjekjes penale. Prodhuesi, eksportuesi, importuesi dhe shitesi me shumicë duhet të jene fokusi kryesor. Problemi, sidoqofte, është që prodhuesi dhe eksportuesi shpesh jane përtej juridiksionit të gjykates dhe se importuesi - posaçërisht kur mallrat kapen në kufi - nuk është gjithmone i identifikueshëm. Shitësi me pakicë - qofte dyqani i qoshes, i

⁹² Shihni nenin 14 të ligjit 9902, date 17.04.2008 “Për mbrojtjen e konsumatorëve. Neni 57 parashikon se kur nuk përbëjnë vepër penale, përbëjnë kundërvajtje administrative dhe dënohen me gjobë 70 000 lekë shkeljet e nenin 14.

rrugës apo tregtari në një treg të rastit - është, nga ana tjetër, lidhja përfundimtare dhe e dukshme në këte zinxhir. Pa shitesin me pakicë, asgjësimi i mallrave të falsifikuar është i pamundur. Shumë vete prodhojnë vepra të falsifikuara dhe pirate duke përdorur pajisje kompjuterike të gatshme dhe të lira. Një qasje e tolerancës zero ndaj shitesve me pakicë mund të ketë një efekt të rëndësishëm në mbizoterimin e veprimtarisë së falsifikimit.

Ndihma dhe bashkëpunimi në kryerjen e një veprë penale është një krim në të gjitha juridiksionet. Dikush që ndihmon ose aftëson kryerjen e një krimi të lidhur me PI, në përputhje me rrethanat, mund të akuzohet sipas parimeve të përgjithshme pa ndonjë legjislacion të veçantë. Kjo mund të përfshijë pronarë të qendrave tregtare dhe të ngjashme, të cilët me vetedije lejojnë shitjen e mallrave të falsifikuara nga mbajtesit e mjediseve me qiar me qëllim tregëtimin e mallrave.

Kush mund të mos ndiqet penalisht?

Tashmë është përmendur që falsifikimi dhe pirateria për përdorim personal dhe shtëpiak në përgjithësi nuk është i kriminalizuar. Mundësia që dikush të falsifikojë për përdorim personal dhe shtëpiak është e largët, por është e ndryshme me piraterinë. Këta persona janë brenda parashikimit ligjor të kufizimit të lejuar nga ligji të të drejtave të PI-së

Viktima akuzuese

Mbajtësi i së drejtës ose i licencuari ose agjenti i tij është zakonisht ankuesi në çdo rast të falsifikimi apo piraterisë së mallrave dhe produkteve. Por, me veprime zyrtare, të tilla si konfiskimet doganore ose bastisjet e policisë, autoritetet janë së pari në skenë dhe ato më pas varen nga pronarët e të drejtave për t'u siguruar atyre provat dhe mbështetjen e nevojshme.

Kur është i justifikuar veprimi sipas detyrës zyrtare?

Nëse zbatimi i ligji dhe mbrojtja e të drejtave të autorëve dhe pronarëve të PI-së e kërkon autoritetet zyrtare, doganore, të tatim taksave, të prokurorisë, policisë, etj kanë të drejtë që në varës të prioritetëve dhe rrethanave konkrete të çdo rasti të marrin masa për të ushtruar funksionet e tyre zyrtare në bllokimin e mallrave, konfiskimin e tyre deri edhe në asgjësimin e tyre të plotë në varësi të natyrës që ato kanë. Veprimtaria zyrtare kundër prodhuesit, eksportuesit, importuesit dhe shumicë që ka cenuar të drejtat e PI-së është plotësisht e justifikuar.

Zgjidhja e konfliktit viktim-i akuzuar

Fakti që kontrolli i çështjes penale është në një kuptim material në duart e mbajtesit të së drejtës nuk është pa probleme për të. Pronarët e të drejtave shpesh zgjedhin rrugën civile me kërkesëpadi civile dhe pastaj terheqin ankesën dhe denoncimin penal ose nuk japin ndihmën

e nevojshme për grumbullimin e provave (kjo vlen veçanërisht për mbajtesit e të drejtave të huaja). Megjithatë, nuk duhet harruar, se nëse veprimet për kryejrën e veprës penale janë pranuar nga i akuzuari, mund të mos ketë nevojë për prova nga mbajtesi i të drejtës.

Konflikti civil ose penal midis viktimës së dëmtuar dhe të akuzuarit mund të zgjidhet edhe jashtëgjyqësisht me ndërmjetësim apo me marrëveshje

KAPITULLI 8

ÇËSHTJE TË PROVUESHMËRISË

Hyrje

Është e vetëkuptueshme se suksesi i çdo ndjekje penale varet nga sigurimi i provave, nga pranueshmëria dhe disponueshmëria e tyre, të cilat përcaktojnë kryerjen e krimit dhe formën e fajit të te akuzuarit. Puna e cdo prokurori apo gjyqtari është që menjëherë me paraqitjen e kërkesës civile apo penale të përgatisë një listë të çështjeve që shtrohen për diskutim në rastin konkret dhe që duhet të merren parasysh gjatë përgatitjes për një gjykim. Në fund të fundit lista e pyetjeve do të varet nga fakti nëse i dëmtuari akuzues ka paraqitur një denoncim ose akuzë penale apo ka paraqitur një kërkesë civile për të drejtat që i janë shkelur.

Legjislacioni që rregullon fushën e pronesisë intelektuale mund të parashikojë edhe prezumime ligjore që lidhen me procesin e të provuarit.⁹³ Këto prezumime duhet të merren parasysh në paraqitjen e provave dhe gjatë procesit të të provuarit do të shihet nëse ka fakte e prova që e kundërshtojnë apo ndryshojnë prezumimin.

Çështjet e dukshme që duhet të gjejnë vend në listen e prokurorit, hetuesit, gjyqtarit bien përgjithësisht në kategorite e mëposhtme:

- (a) e drejta e mbajtësit të pretenduar të së drejte;
- (b) veprimi kundravajtes ose penal për shkeljen e së drejte;
- (c) pjesëmarrja e të akuzuarit në vepër penale aktin; dhe
- (d) natyra e fajit të te akuzuarit.

E drejta e mbajtësit të së drejtës në rastin e falsifikimit

Në rastin e falsifikimit, të drejtat e pronarit vërtetohen nga certifikata e regjistrimit të markës tregtare të lëshuar nga DPPI. Fakti që një person është regjistruar si pronar i markës tregtare është dëshmi *prima facie* e vlefshmërisë së regjistrimit origjinal dhe të gjitha detyrave dhe transmetimeve të mëpasshme të markës. Një çertifikate e plote dhe e nënshkruar nga

⁹³ Neni 16 i ligjit 35/2016 parashikon: **“Prezumime ligjore mbi autorësinë.** 1. Në mungesë të provave për të kundërtën, çdo individ ose grup indi vidësh, emri i të cilit shfaqet mbi një ve për, cilado qoftë mënyra e shfaqjes, prezu mohet autor i veprës. 2. Kur vepra botohet shfaqet/trans metohet në formë anonime ose nën një pseudonim, në një mënyrë që e bën të pa mundur identifikimin e autorit, në mungesë të provave për të kundërtën, botuesi ose shfaqësi apo transmetuesi i një veprë të pabotuar konsiderohet si mbajtës i së drejtës së autorit dhe me këtë cilësi gëzon të drejtën të mbrojtë e të ushtrojë të drejtat e autorit. Zbatimi i rregullit të mësipërm pushon kur autori zbulon identitetin e tij dhe provon përpara organeve gjyqësore autorësinë e veprës së tij.”

Regjistruesi i Prones Industriale dhe vulosur me vulën e DPPI-së përbën provë të plote dhe nuk ka nevojë për prova të mëtejshme, përveç nese vërtetohet e kundërta.

Pamja e markës tregtare së regjistruar (fjala, figura, vizatimi, etj) duhet të bashkëngjitet ose paraqitet në certifikate. Po ashtu, pjesë e përmbajtjes së certifikates së regjistrimit do të jete edhe klasa në të cilën bëjnë pjesë mallrat ose shërbimet për të cilat është regjistruar marka tregtare.

E drejta e pronarit të së drejtes së autorit në rastin e piraterisë

Rezulton paksa më e vështirë të përcaktosh të drejtat e pronarit të pretenduar të së drejtes së autorit, sesa në rastin e falsifikimit të mallrave dhe të produkteve. Arsyeja kryesore është se të drejtat e autorit, si rregull, nuk janë të regjistruara.

Një problem tjetër është se autori i veprës së cenuar apo i të drejtes së shkelur mund të mos jete më pronar i të drejtave të pronesisë intelektuale në momentin kur kryhet shkelja apo në kohën e pretendimit të shkeljes. **në** këto raste mund të jete e nevojshme të thirren dëshmitarë apo të kërkohen prova për autorësinë dhe krijimin e veprës së shkelur.

Ne rastin më të thjeshtë, hetuesi ose prokurori duhet të marrë një deklaratë apo dëshmi nga autori i veprës ku të përcaktohen elemente që vërtetojnë se ai e krijoi veprën në mënyrë të pavarur dhe se nuk e kopjoi atë nga një vepër tjetër. Provat gjithashtu duhet të përcaktojnë që autori ishte në datën përkatëse një person i aftë për të krijuar dhe se vepra e tij ishte e ligjshme dhe brneda veprave të parashikuara si të tilla nga ligji për të drejtat e autorit. në këte dëshmi duhet të sigurohen edhe të dhëna që lidhen me datën e krijimit, datën e dhënies apo shfaqjes në publik të vepërs, etj. Autori thirret të japë prova me pohim para gjykates.

Megjithëse në pamje të parë duket si veprim i thjeshtë, në praktikë çështja vjen duke u komplikuar dhe rrallë është po aq e thejshte sa duket teorikisht. Në mënyrë tipike, hetimet përfshijne shumë vepra të ndryshme dhe autorët me shumë gjasë mund të mos jene fizikisht në vendin ku bëhet procedimi penal, por mund të jene jashte vendit, nese akoma jetojne. Pronesia mbi veprat e autorëve që në gjalljen e tyre, por edhe pas vdekjes mund të jete në duar të personave juridikëpër qëllime të shfrytezimit. Faktet nga të cilat varet dëshmia e të drejtes së autorit mund të jene të komplikuara. Sidoqofte, ekzistojne shoqërite kolektive dhe shoqatat tregtare të mbajtesve të te drejtave, roli i të cilave përfshin ofrimin e ndihmës për agjencite e zbatimit të ligjit për të sqaruar pronesinë e punimeve dhe për të siguruar që provat e duhura mund të prodhohen. në shumë raste, ankesa origjinale vjen nga një organ i tillë dhe natyrisht do të ndihmojë në sigurimin e provave të nevojshme.

Çdo palë deklaron faktet dhe paraqet prova, mbi të cilat ajo bazon pretendimet e saj, ose me të cilat ajo kundërshton pretendimet dhe provat e palës tjetër.⁹⁴

Barra e provës

Prezumime ligjore që lidhen me çështjet e të drejtave të autorit parashikohen në nenin 16 të ligjit 35.2016 dhe e kanë origjinën e tyre në Konventën e Bernës. Këto thjeshtojnë detyrën e prokurorisë në provimin e elementeve thelbësore të akuzës. Më konkretisht, në këto prezumime përfshihen:

- Personi, emri i të cilit vendoset mbi vepër si autor i saj në mënyrën e zakonshme, supozohet se është autori i veprës.
- Kur një pseudonim i përdorur nuk lë asnjë dyshim në identitetin e autorit, personi i treguar konsiderohet se është autori.
- Në rastin e një vepre anonime ose me pseudonim, botuesi, emri i të cilit figuron në vepër, supozohet se përfaqëson autorin dhe me këtë aftesi do të ketë të drejte të ushtrojë dhe zbatojë të drejtat morale dhe ekonomike të autorit.

Të gjitha prezumimet janë të vërteta për atë që nuk kundërshtohen me prova, domethënë, i akuzuari duhet të vendosë mbi një bilanc të mundësive që fakti i prezumuar është ose mund të jetë i pasaktë. Prezumi që lidhet me veprat anonime ose me pseudonime mund të ketë vlerë në rastin e veprave të përbashkëta, siç është programi kompjuterik. Asnjë prezumin ligjor nuk është dhënë në lidhje me shkeljet e të drejtave të lidhura.

Masat paraprake për sigurimin dhe ruajtjen e provave⁹⁵

Me kërkesë të mbajtësit të së drejtës, sipas këtij ligji, kur ka arsye të dyshohet se të drejtat e paditësit, cenohen ose janë gati për t'u cenuar, kur ka rrezik për shkatërrimin e elementeve të provës ose kur situata e shkeljes mund të rëndohet, gjykata mund të urdhërojë një masë të përkohshme që përfshin ruajtjen e gjendjes faktike të provave që disponohen nga pala e paditur ose të tretët. Nga masat e përkohshme, gjykata mund të urdhërojë në veçanti:

- (a) inspektimin e vendeve, të të dhënave të biznesit, inventarit, bazave të të dhënave, njësive të kujtesës kompjuterike ose të tjera;
- (b) përgatitjen e një përshkrimi të hollësishëm të mallrave, mjeteve ose materialeve, kur ka arsye të dyshohet se cenojnë një e drejtë, në bazë të këtij ligji;

⁹⁴ Shihni, ligjin 35/2016, neni 143/5.

⁹⁵ Për hollësira, shihni nenin 174 të ligjit 35/2016 për të drejtën e autorit.

- (c) marrjen e mostrave ose kampionëve të objekteve, mallrave apo veprave të shkeljes;
- (d) konfiskimin e mallit, kur ka arsye të dyshohet se cenojnë një të drejtë pronësie intelektuale;
- (e) konfiskimin e materialeve e të mjeteve të përdorura në prodhimin dhe shpërndarjen e mallrave, kur ka arsye të dyshohet se cenojnë një të drejtë të PIsë, si dhe dokumentacionin që lidhet me to.
- (f) vendimi i gjykatës duhet të shprehet mbi provat që merren dhe të përcaktojë vendin e ruajtjes së tyre dhe organi ose subjektin, i cili ngarkohet me ruajtjen e provës;
- (g) caktimin e një eksperti, si edhe për pyetjen e dëshmitarëve.

Me kërkesë të mbajtësit të së drejtës, i cili kërkon marrjen e masës së përkohshme, gjykata mund të urdhërojë një masë të tillë, pa informuar palën kundërshtare më parë, nëse kërkuesi (pala paditëse) ka arsye të dyshojë se provat e paditësit rrezikohen të shkatërrohen ose mund të shkaktohet një dëmtim i pariparueshëm. E njëjta llogjikë funksionon edhe në rastin kur gjendja faktike e mallrave është lehtësisht e ndryshueshme. Nëse një masë e përkohshme urdhërohet pa informuar palën kundërshtare të tij, gjykata do t'ia komunikojë këtë vendim palës kundërshtare, menjëherë pas zbatimit të tij. Ankimi kundër vendimit të gjykatës për sigurimin e provave nuk pengon vazhdimin e gjykimit.

Masat për ruajtjen e provave merren pasi i akuzuari, që ka kërkuar marrjen e tyre, provon se ka aftësi të mjaftueshme financiare (garanci, mjete monetare etj.) për të siguruar dëmshpërblimin për çdo cenim që mund të pësojë pala e paditur nga marrja e këtyre masave.

Masat për ruajtjen e provave revokohen nga gjykata me kërkesë të të paditurit, pa paragjykuar dëmshpërblimin që mund të pretendohet, me përmbushjen e afatit 15-ditor nga data e ekzekutimit të këtyre masave. Ky revokim ndodh kur:

- I dëmtuari nuk e depoziton kërkesën brenda afateve të parashikuara ligjore;
- kur pushohet gjykimi,
- kur rrëzohet padia ose
- pala paditëse deklaron se nuk ka garanci të mjaftueshme monetare për sigurimin e padisë.

Kur masat për ruajtjen e provave revokohen në bazë të kërkesës së palës së paditur, gjykata shprehet me vendimin përfundimtar për kthimin e objekteve të konfiskuara, ndalimin e përdorimit të informacionit të marrë dhe dëmshpërblimin lidhur me çdo dëmtim të shkaktuar nga marrja e këtyre masave.

Në procedurën për ruajtjen e provave, gjykata do të sigurojë mbrojtjen e konfidencialitetit të këtij informacioni dhe do të ndalojë çdo keqpërdorim të mundshëm të tij.

Shkelja në rastin e falsifikimit

Për të përcaktuar shkeljen fillimisht duhet krahasuar marka e falsifikuar me markën tregtare të regjistruar. Shenja e falsifikimit duhet të jete identike me markën tregtare ose nuk duhet të jete e mundur të dallohet falsifikimi në aspektet thelbësore të tij nga marka tregtare. Për më tepër, mallrat e falsifikuara duhet të jene brenda klasës së mallrave (ose shërbimeve) për sa i përket të cilit është regjistruar marka tregtare. Kjo mund të kërkojë ose mund të mos kete nevojë të kërkojë prova. Falsifikimi ekziston atëherë kur ngjashmëria midis figurës dhe pamjes së markave është e plote ose thelbësore. Kjo duhet të evidentohet edhe me një sy të zakonshëm të një konsumatori të zakonshëm. Për të evidentuar këte ngjashmëri ose qënien identike nuk ka nevojë për syrin e ekspertit.

Kërkesa tjetër është që mallrat e falsifikuara të jene bërë pa autorizim, licencë ose pa pëlqim të pronarit të markës tregtare. Siç u përmend më lart, barra e provës së autorizimit të pronarit të markës për veprën rëndon mbi vete pronarin që të provojë se në veprimet e të akuzuarit evidentohen sjellje arbitrare me faj me natyrë keqdashëse, mashtruese, përfituese. Megjithatë, prokurori duhet të bëjë kujdes që të kete prova në dispozicion për të dëshmuar mungesën e autorizimit. Kjo gjë sigurohet me lehtësi nga një përfaqësues i pronarit të markës tregtare (ose i licencuari i tij lokal), i cili përveç kësaj duhet të prodhojë një produkt origjinal dhe ta krahasojë atë në dizajn dhe materiale (gjithashtu për sa i përket cilësisë) me produktin e falsifikuar. Nga ana tjetër, barra e provës e kundërt me sa më sipër, që të vërtetojë apo provojë që pronari ka dhënë pëlqimin apo autorizimin e tij i takon të akuzuarit për të shkarkuar veten nga përgjegjësia penale.

Vini re: kur i dëmtuari akuzues është i licencuari ekskluziv lokal, qëndrimi i tij për të bërë denoncim nuk ndikohet nga ndonjë tentativë e dështuar për të regjistruar licencën.

Shkelja në rastin e piraterisë

Për të përcaktuar shkeljen fillimisht duhet krahasuar kopja origjinale me kopjen pirate. Nese ato jane identike ose praktikisht identike, përfundimi i pashmangshëm duhet të jete se ai është kopjuar direkt ose indirekt.

Kërkesa tjetër është që kopja të jete bërë pa lejen, autorizimin apo licencën e pronarit. Siç u përmend edhe më më lart në rastin e falsifikimit, edhe tek pirateria, barra e provës në këte drejtim qëndron të te akuzuarit. Kjo nuk do të thote që i pandehuri mund të mos prodhojë disa prova false të licencës, kështu që prokuroria normalisht duhet të sigurojë prova të mungesës së pëlqimit nga ana e mbajtesit të së drejtes. Kjo gjithashtu trajtohet me lehtësi nga një

përfaqësues i pronarit të së drejtes së autorit, i cili përveç kësaj, nese çështja ka të bëjë me mallra fizike, duhet të prodhojë një produkt origjinal dhe ta krahasojë atë, (përfshirë cilësinë e tij) me produktin e piratuar.

Ne rastin e piraterisë është e nevojshme të vendoset zinxhiri i lëvizjes së mallrave nga konfiskimi për ruajtje të sigurt në gjykatë.

I pandehuri jashtë vendit

Krimi në fushën e PI-së është shpesh një krim ndërkufitar. Mallrat e falsifikuar shpesh importohen në vendin e shitjes. Për më tepër, interneti ua lehtëson kriminelëve kryerjen e aktiviteteve të tyre në një vend ndërsa banojnë në një vend tjetër. Duhet të kihet parasysh se ekzistojnë mjete për marrjen e provave nga policia dhe gjykatat në vendet e huaja.

Veçanërisht të rëndësishme në rastin e krimit në fushën e PI-së janë lehtësitë për ndihmë juridike të ndërsjellë të ofruara nga konventat ndërkombëtare të pastrimit të parave, veçanërisht Konventa e Kombeve të Bashkuara kundër krimit të organizuar transnacional (UNTOC). Si vepra penale, pirateria dhe falsifikimi shpesh sjellin edhe vepra penale të pastrimit të parave, kështu që e sjellin hetimin brenda objektit të Konventes.⁹⁶

Ne këte kontekst, duhet të kihet parasysh se prova e transaksioneve bankare është një nga çelësat e suksesit dhe mund të jepet apo merret në mënyrë të detyrueshme nga institucionet financiare dhe bankat.

INTERPOL-I gjithashtu mund të jete në gjendje të ndihmojë agjencite kombëtare të zbatimit të ligjit në mënyra të ndryshme, përfshirë koordinimin e operacioneve ndërkufitare dhe në sigurimin e arrestimit të të dyshuarve të arratisur për qëllime të ekstradimit.

⁹⁶ Shihni Kapitulli 14.

KAPITULLI 9

KRIMI I PRONËSISË INTELEKTUALE NË INTERNET

Hyrje

Neni 41 i Marrëveshjes TRIPS kërkon që procedurat e përmbarimit "*të lejojnë veprime efektive*" kundër shkeljeve për të cilat ato aplikohen. Rritja e internetit si një mjet i komunikimit global dhe një kanal i tregtisë ndërkufitare ka krijuar sfida të veçanta për agjencitë e zbatimit të ligjit në arritjen e veprimit efektiv kundër shumë formave të krimit, përfshirë krimin e IP (Internet Provider - Ofruesit të Shërbimit të Internetit). Sidoqoftë, teknologjia e internetit jo vetëm që ofron përfitime për kriminelët, por edhe për hetuesit.

Karakteristikat përkatëse të internetit

Interneti është një rrjet kompjuterësh të lidhur me njëri-tjetrin përmes telave ose mjeteve wireless dhe komunikimit sipas një shumëllojshmërie sistemesh softuerësh ose "protokolle" (për shembull, World Wide Web; email; grupe lajmesh; BitTorrent etj.). Përdoruesve të internetit u jepet qasje në rrjet nga një Ofrues i Shërbimit të Internetit (OSHI-ISP), ndonjëherë operatori i rrjetit kombëtar të telefonit.

Çdo lloj vepre në formë dixhitale mund të transmetohet ndërmjet përdoruesve me anë të këtyre sistemeve ose të vihet në dispozicion për njohjen me kërkesën nga ruajtja e kompjuterit. Kur një kopje "dërgohet" nga kompjuteri i një personi në tjetrin, kopja e dërguesit përkthehet në sinjale dixhitale që udhëtojnë në kompjuterin e marrësit, ku bëhet një kopje e dytë. Në udhëtimin nga një përdorues tek një tjetër, sinjalet zakonisht do të udhëtojnë përmes kablllove dhe serverëve kompjuterikë që i përkasin ndërmarrjeve të ndryshme të telekomunikacionit, përpara se të arrijnë në kompjuterin e marrësit me anë të qasjes në internet që i është siguruar atij nga (OSHI-ISP)-ja e tij.

Për të lejuar kompjuterët të komunikojnë me njëri-tjetrin, OSHI-ISP-ja e secilit përdorues cakton një numër unik, një "adresë IP" (adresa e Protokollit të Internetit), në lidhjen e hyrjes në internet të përdoruesit. Një adresë IP është një varg prej katër numrash deri në tre shifra secila, të ndara me pika. Kështu që një adresë mund të jetë: "193.5.93.80".⁹⁷ Këta numra

⁹⁷ Aktualisht adresat PI janë të strukturuar në përputhje me versionin 4 të Protokollit të Internetit ("IPv4") dhe përbëhen nga deri në 12 shifra. Përfundimisht, adresat PI do të përbëhen nga një varg shifrash më të gjatë ("IPv6"), për t'iu përgjigjur kërkesës për adresa të reja PI.

caktohen ndonjëherë përkohësisht (adresa "dinamike") ose për një të ardhme të përhershme (adresa "statike").

ISP cakton adresa PI individuale nga një listë e numrave të akorduar për të (dhe vetëm ajo) nga një regjistër rajonal i internetit nën autoritetin e organit drejtues për adresat IP, Autoriteti i Numrave të caktuar në Internet (ANI-ANA). Blloqet e adresave PI të caktuara për ISP të veçantë publikohen nga regjistrat rajonale të internetit. Prandaj është e thjeshtë të vendosni ISP se cilit i përket çdo adresë PI e veçantë.

ISP zakonisht mban një regjistrim të adresës PI të caktuar për çdo llogari të veçantë të pajtimtarëve në çdo kohë të veçantë. Prandaj, duke pasur parasysh një kohë dhe datë të saktë, është zakonisht e mundur që një ISP të sigurojë emrin dhe adresën e pajtimtarit, të cilit i ka caktuar një adresë të veçantë PI në një moment të veçantë. Duke përdorur proceset e zakonshme të urdhërave dhe kërkimeve, informacioni i tillë mund të sigurohet me detyrim ligjor, nëse nuk sigurohet vullnetarisht nga OSHI-ISP.

Uebfaqet zakonisht identifikohen nga "Uniform Resource Locators" (Përcaktuesit Uniformë të Burimit) ose PUB-URL, më shpesh të njohur si adresa të faqes në internet ose "emrat e domain" - siç është www.wipo.int për uebfaqen e WIPO. Sistemi i internetit përfshin kompjuterë, të quajtur serverë të emrave të domain, të cilët rendisin adresat IP të faqeve të internetit të identifikuar nga URL të tilla. Serveri i emrit të domenit konverton URL-në në një adresë IP dhe drejton komunikimin e përdoruesit në atë adresë. OSHI-ISP-të mund, në një farë mase, në varësi të instalimeve të tyre teknike, t'i parandalojnë pajtimtarët e tyre të kenë akses në adresat IP specifike përmes bllokimit të faqeve në internet.

E drejta e Autorit në Internet

Ne nuk shqetësohemi këtu për çështje të ndërlikuara të ligjit të PI, por me kopjimin e mirëfilltë ose shpërndarjen e veprave të së drejtës së autorit në mënyrë të tillë që të zëvendësojnë artikullin ose shërbimin legjitim. Kopjet e piratëve janë pak a shumë kopje të sakta të produkteve origjinale - nuk ka dyshim për natyrën e tyre cënuese.

Shpërndarja në internet e veprave të së drejtës së autorit, qofshin ato vepra muzikore, filma, libra ose programe kompjuterike, kërkon kopjimin e tyre dhe zakonisht përfshin komunikimin e tyre në publik, akte që janë në të drejtat e veçanta të pronarit të së drejtës së autorit. Kur një kopje është bërë ose trajtuar (të tilla si duke e vënë atë në dispozicion të publikut në internet) brenda juridiksionit, ky element i veprës penale qartë ndodh aty.

Sidoqoftë, kur vepra penale konsiston në komunikimin e një kopje të shkeljes për publikun, i pandehuri dhe pajisjet kompjuterike të përdorura mund të jenë jashtë juridiksionit. Në raste të tilla, gjykatat kanë tendencë të vendosin që nëse akti shkelës (komunikimi për publikun) i drejtohej juridiksionit, shkelja ndodhte brenda juridiksionit. Nëse i pandehuri kishte si synim juridiksionin, mund të përcaktohet duke iu referuar gjuhës së përdorur në punë, indikacioneve në çdo faqe në internet të përdorur së bashku me komunikimin, monedhën me të cilën është bërë ndonjë pagesë, etj.

Markat tregtare në internet

Interneti është një kanal i njohur për shitjen e mallrave të falsifikuara. Nëse kryhet një shitje tek një blerës në një vend të caktuar, ka pak dyshim që ai element i krimit të shitjes së mallrave të falsifikuar është kryer në atë vend, pavarësisht nëse shitësi është i vendosur atje, apo jo.

Kur një shitje nuk mund të provohet, ligjet kombëtare kanë tendencë të parashikojnë që një ofertë për shitje bëhet në territorin kombëtar në të cilin është synuar. Ashtu si në rastin e ngjashëm të shkeljes së të drejtave të autorit, kjo mund të përcaktohet duke iu referuar gjuhës së përdorur në faqen e internetit, emrin e domain (qoftë ai një domen specifik i një vendi, siç është "de" për Gjermaninë ose "in" për Indinë), monedha me të cilën mund të bëhen blerjet dhe tregues të tjerë të shënjestrimit të ofertës drejt juridiksionit.

Është e rëndësishme të theksohet se përdorimi i thjeshtë i një emri të veçantë të domain ose adresës së faqes në internet gjatë biznesit mund të jetë një shkelje penale e një marke tregtare nëse përfshin shenjë të regjistruar të një personi tjetër.

“Portet e Sigurt”

Zakonisht një OSHI-ISP nuk është përgjegjës për kopjet e bëra, gjatë procesit teknik neutral, të dhënies së aksesit në internet për pajtimtarët e tij, për shkak të një "porti të sigurt", ose përjashtimit nga përgjegjësia, të parashikuar me statut. Përgjegjësia për shkelje të personit ose personave që bëjnë ose shpërndajnë kopjet mbetet e pandikuar, megjithëse në gjykatat e huaja personat e përfshirë në lehtësimin e piraterisë në internet herëpashere janë përpjekur të mbështeten në portet e sigurta të destinuara për operatorët e telekomunikacionit, duke patur sukses të ndryshëm.

Ligji nr. 9918, datë 19.05.2008, i ndryshuar “Për Komunikimet Elektronike në Republikën e Shqipërisë” përcakton se kur një person fizik apo juridik zhvillon veprimtari në fushën e komunikimeve elektronike, i paautorizuar nga AKEP-i, inspektorët bllokojnë pajisjet. Pajisjet e bllokuara inventarizohen dhe sekuestrohen. Me kalimin e afatit 1-mujor nga data e bllokimit, nëse nuk është bërë ankim nga sipërmarrësi, pajisjet u jepen për shitje subjekteve të

ngarkuara me ligj. Pjesa e të ardhurave nga shitja, që rregullohet me kontratën përkatëse ndërmjet AKEP-it dhe subjektit të mësipërm, kalon në Buxhetin e Shtetit.

Përçuesit

Ligji shqiptar për të drejtën e autorit është i përqasur me - Direktivën 2014/26/ BE të Parlamentit Europian dhe Këshillit, datë 26 shkurt 2014, "Për menaxhimin kolektiv të së drejtës së au torit dhe të drejtave të lidhura me të dhe licencimi multi - territorial i të drejtave në veprat muzikore për përdorim në internet në tregun e brendshëm"⁹⁸. Po ashtu, edhe me Direktivën 96/9/ KE të Parlamentit Europian dhe Këshillit, datë 11 mars 1996, "Mbi mbrojtjen ligjore të bazave të të dhënave"⁹⁹.

Praktika ligjore në këto raste përjashton ofruesit e shërbimeve nga çdo përgjegjësi civile ose penale në lidhje me komunikimet elektronike nga një palë e tretë e palidhur si rezultat i ofrimit të shërbimeve të komunikimeve elektronike, ose shërbimeve të komunikimit operativ, kur ofruesi i shërbimit:

- Nuk fillon transmetimin;
- Nuk e zgjedh adresuesin;
- Kryen funksionet në mënyrë automatike, teknike, pa seleksionimin e të dhënave;
- Nuk modifikon të dhënat e përfshira në transmetim.
- Ky përjashtim "thjesht përçues" pason një model të pranuar gjerësisht në të gjithë botën dhe ka për qëllim të parandalojë që detyrimet të bien mbi ofruesit e qasjes në internet, përfshirë kopjet e përkohshme të krijuara automatikisht gjatë transmetimit.

Asnjë nga portet e sigurta nuk aplikon përjashtimin e një ofruesi të shërbimit nga përgjegjësia për shkeljen e të drejtave të autorit, ose të drejtave pasuese sipas Ligjit për të drejtat e autorit. Në rastin e një OSHI-ISP-je që ka të drejtë të mbështetet në përjashtimin thjesht përçues, është e vështirë të konceptohet një bazë mbi të cilën një OSHI-ISP e tillë do të pësonte një përgjegjësi të tillë.

Kashimi

Ndonjëherë një OSHI-ISP bën kopje "cache" (kashe) të materialit të transmetuar nga palë të treta, veçanërisht kur i njëjti material është në kërkesë nga shumë përdorues. Duke bërë një

⁹⁸ Celex: 32014L0026, Fletorja Zyrtare e BE-së, L 84, datë 20.3.2014.

⁹⁹ Directive 2000/31/EC on Electronic Commerce. Celex: 31996L0009, Fletorja Zyrtare e BE-së, L 77, datë 27.3.1996.

kopje cache, OSHI-ISP mund t'i shërbejë të dhënave më me efikasitet për përdoruesit që i kërkojnë ato.

Nëse OSHI-ISP merr një "njoftim marrjeje" ai shkarkohet nga përgjegjësia nëse: *“vepron me shpejtësi për të eliminuar ose bërë të pamundur aksesin në informacion që ka ruajtur pasi ka përfutur njohurinë aktuale për faktin se informacioni në burim të transmetimit është hequr nga rrjeti, ose aksesin për të është bërë i pamundur, ose se një gjykatë ose një autoritet administrativ ka urdhëruar heqjen ose pamundësinë e tij.”*¹⁰⁰

Mikpritësi, Mbajtësi

Natyra e shkeljes në internet është e tillë që disa persona të ndryshëm mund të kontribuojnë në një shkelje penale të të drejtës së autorit. Është e zakonshme për ata që ofrojnë lehtësira pritëse të pretendojnë se kanë të drejtë të mbështeten në këtë përjashtim pritës. Një shembull tipik do të ishte ku i dyshuari po punon një faqe në internet, ose shërbim tjetër i internetit me qëllim të lehtësimit të shkeljes së të drejtave të autorit në shkallë të gjerë.

Në mënyrë të ngjashme, që një ofrues "pritës", d.m.th., një ISP e cila siguron hapësirë të serverit dhe lidhje interneti për një shërbim në internet (siç është një faqe në internet), nuk është përgjegjës në aspektin civil për palë të treta të ruajtura në serverët e tij me kusht që ai të mos ketë njohuri të vërtetë për veprimtarinë e paligjshme dhe nuk është i vetëdijshëm për fakte nga të cilat do të ishte e dukshme kundërligjshmëria. Nëse një ofrues i tillë merr një njoftim marrjeje nga një person i dëmtuar, ai duhet të veprojë me shpejtësi për të hequr ose çaktivizuar hyrjen në të dhëna.

Gjykatat ndonjëherë janë angazhuar në analiza mjaft të nuancuara të përgjegjësisë së aktorëve të tillë.

Në lidhje me ofruesit e shërbimeve që presin uebfaqe që ofrojnë mallra të falsifikuara të markave tregtare, ose shërbime të shkeljes së markës tregtare, një shërbim i thjeshtë pritës, pa asnjë lidhje me operatorin e faqes, normalisht nuk rrezikon nga përgjegjësia penale, përveçse nëse merr informacione që sugjerojnë që faqja po kryen një shkelje (ose ai merr një njoftim marrës, pavarësisht nëse e lexon apo jo).

¹⁰⁰ Neni 11 i Electronic Commerce Directive thotë se ISP shkarkohet nga përgjegjësia nëse: “acts expeditiously to remove or to disable access to the information it has stored upon obtaining actual knowledge of the fact that the information at the initial source of the transmission has been removed from the network, or access to it has been disabled, or that a court or an administrative authority has ordered such removal or disablement.”

Fshehja e veprës penale të identitetit

Një furnizues që ofron mallra ose shërbime për shitje ... me anë të një transaksioni elektronik detyrohet të sigurojë informacionin sipas kushteve ligjore të mëposhtëm¹⁰¹, ndër të tjera, në dispozicion të konsumatorëve:

- (a) emrin tregtar të ofruesit të shërbimit dhe, nëse nuk ka të tillë, emrin me anë të të cilit ai është regjistruar për ushtrimin e veprimtarisë;
- (b) adresën e vendit, në të cilën është vendosur selia apo qendra kryesore e veprimtarisë së ofruesit të shërbimit;
- (c) adresën e postës elektronike apo çdo detaj tjetër që lejon komunikimin e shpejtë dhe efikas me ofruesin e shërbimit;
- (ç) të dhënat e regjistrimit në regjistrin tregtar të ofruesit të shërbimit, sidomos numrin unik të identifikimit të personit;
- (d) të dhëna të veçanta të autoritetit përgjegjës mbikëqyrës, kur veprimtaria e ofruesit të shërbimit është objekt i ushtrimit të saj nëpërmjet pajisjes së tij me autorizim të veçantë;
- (e) profesionet e rregulluara, duke treguar edhe: i) entin publik profesional ose institucionin e ngjashëm me të, ku ofruesi i shërbimit është i regjistruar; ii) titullin profesional dhe shtetin e lëshimit apo të fitimit të tij; iii) referimin për rregullat, që rregullojnë profesionin dhe juridiksionin e zbatuar në shtetin e krijimit të tij, si dhe mjetet për informim për to; e) numrin unik të identifikimit të subjektit apo NIPT-in.

Informacionet e ofruar konsumatorit duhet të:

- (a) jenë qartësisht të identifikueshme nga të tretët si komunikime tregtare;
- (b) bëjnë të mundur identifikimin e qartë të personit fizik ose juridik, në emër dhe për llogari të të cilit janë bërë këto komunikime tregtare;
- (c) në rastin e ofertave promociionale, që sjellin si pasojë uljen e çmimit, fitimin e ndonjë çmimi apo të dhuratave të lejuara, sipas legjislacionit në fuqi, duhet të ketë të identifikuar qartë të dhënat e mësipërme, si dhe duhet të paraqesë në mënyrë të qartë, lehtësisht të arritshme dhe pa dyshim, kushtet që duhen plotësuar për kualifikim;

¹⁰¹ Ligji, Nr.10 128, datë 11.5.2009 PËR TREGTINË ELEKTRONIKE i ndryshuar me Ligjin Nr. 135/2013 "Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin nr. 10128, datë 11.5.2009 "Për tregtinë elektronike" nenet 7 dhe 8.

- ç) në rastin e konkurseve apo të lojërave promociionale, nëse këto janë të lejuara sipas legjislacionit në fuqi, ofruesi i shërbimit të shoqërisë së informacionit duhet t'i ketë të identifikuar qartë ato si të tilla, si dhe të paraqesë për të tretët, në mënyrë të qartë, lehtësisht të arritshme dhe pa asnjë dyshim, kushtet për pjesëmarrjen e tyre.

Mbledhja e provave

Sigurimi i shkeljes së PI-së në internet përfshin në thelb të njëjtin proces si çdo rast tjetër i falsifikimit ose piraterisë. Natyrisht mbledhja e provave nga kompjuterët kërkon aftësi të veçanta që janë përtej fushëveprimit të këtij manuali.¹⁰² Sidoqoftë, një pikë që dallon hetimin e krimit të të drejtave të autorit në internet nga disa lloje të tjera të krimit të kompjuterit është se mund të jetë e nevojshme të ekzaminohet përmbajtja e një kompjuteri të dyshuar ndërsa është akoma i lidhur me internet. Qasja për të shkëputur menjëherë kompjuterin nga rrjeti për të ruajtur provat mund të mos jetë e përshtatshme në raste piraterie. Nëse të dhënat janë të koduara, mund të mos rikuperohen pasi kompjuteri të jetë jashtë linje; dhe jo rrallë, i dyshuari faktikisht është regjistruar në shërbimin e shkeljes në momentin e bastisjes. Prandaj planifikimi i kujdesshëm kërkohet, me këshilla teknike, përpara ekzekutimit të një sulmi të tillë.

Siç u përmend më lart, është e rëndësishme që koha dhe data e një lidhje të regjistrohet saktë, pasi kjo siguron OSHI-ISP me informacionin e nevojshëm për të identifikuar pajtimtarin të cilit ishte caktuar një adresë PI-së në atë kohë.

Sekuestrimi i emrave të domain-it

Kur zbatohet, neni 61 i Marrëveshjes TRIPS kërkon që gjykatat të kenë fuqi të sekuestrojnë dhe konfiskojnë *"çdo material ose të zbatojnë përdorimin mbizotërues që ka qenë në kryerjen e veprës penale"*. Duke pasur parasysh rëndësinë në rritje të internetit si në falsifikim ashtu edhe në pirateri, lind pyetja nëse policia ose gjykatat kanë fuqinë për të kapur faqet e internetit ose emrat e domain.

¹⁰² Për një hyrje në hetimin në internet, shihni botimet e mëposhtme të Departamentit të Drejtësisë të SH.B.A.-së: Hetimet që përfshijnë Internetin dhe Rrjetet kompjuterike (2007), në <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/nij/210798.pdf>; dhe Hetimi i Skenës Elektronike të Krimit (2008), në <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/nij/219941.pdf>. Gjithashtu: Udhëzues i Praktikës së Mirë për Evidencat Elektronike të Bazuara në Kompjuter, Shoqata e Oficerëve të Policisë (UK) (2007) në http://7safe.com/electronic_evidence/ACPO_guidelines_computer_evidence_v4_web.pdf.

Në disa vende është provuar se është e mundur që prokurorët të sekuestrojnë emrat e domain-ve nën urdhëra si mjet krimi, ose si pronë që i nënshtrohet konfiskimit penal të dënimit; ose t'i kërkojnë OSHI-ISP për të parandaluar hyrjen në faqet e internetit të cilat ata përdorin. E drejta për të përdorur një emër domain është pronë personale, domethënë, e drejta për të zbatuar një kontratë me një regjistrues të emrit të domain-it ose regjistrin (i ashtuquajtur i zgjedhur në veprim). Vende të ndryshme kanë pranuar parimin që fuqitë e përgjithshme për të kapur sendet e lidhura me kundërvajtje shtrihen në pronën e paprekshme të përbërë nga një emër domain. Në praktikë, mënyra në të cilën "merret" prona e tillë është me lëshimin e një urdhri për një regjistrues të emrave të domain, ose një ose më shumë ofrues të shërbimit të Internetit për të pezulluar domenin, ose bllokuar hyrjen në faqen e internetit për të cilën tregon.

Në Shtetet e Bashkuara, për shembull, prona e përdorur ose e destinuar të përdoret për të kryer ose lehtësuar vepra të posaçme të së drejtës së autorit, është subjekt i konfiskimit të qeverisë së Sh.B.A. E drejta për një emër domain konsiderohet si pronë e paprekshme dhe mund të konfiskohet nga Prokurori i Përgjithshëm i SHBA nën një urdhër të lëshuar nga gjykata. Urdhëri urdhëron regjistrat e emrave të domain në SHBA dhe jashtë vendit për të bllokuar domenet dhe u kërkon atyre që të tregojnë një adresë IP të veçantë që shfaq një faqe në internet që njofton përdoruesit për konfiskimin e domeneve.

KAPITULLI 10

DËNIMI

Hyrje

Ne nenin 61 të Marrëveshjes TRIPS thuhet se mjetet juridike në dispozicion për falsifikimin dhe piraterinë duhet të përfshijne dënimin me burgim dhe/ose në gjobë monetare të mjaftueshme për të siguruar një efekt parandalues, në mënyrë të vazhdueshme dhe të krahasueshëm me nivelin e gjobave të aplikuara për krime të të njëjtës rëndësi.

"Graviteti korrespondues"

Nga formulimi i termit është e qarte se niveli i dënimeve duhet të jete i krahasueshëm me ato për krime të njëjta ose të ngjashme përse i përket rrezikshmërisë dhe shkallës së cenimit të interes publik dhe privat.

Marrëveshja TRIPS nuk përcakton cilat jane ato krime të tjera që duhet të kene të njëjten masë dënimi dhe kjo gjë u lihet vendeve anetare t'i identifikojne ato. Nga vete natyra e falsifikimit dhe piraterisë pritet që krimet e krahasueshme të jene krime me natyrë tregtare siç jane mashtrimi dhe vepra të ngjashme me te. Meqenese formulimet gjuhësore të parashikimeve ligjore dhe qëndrimet e mbajtura nga ligjvënësist për dënimin ndryshojne nga shoqëria në shoqëri dhe nga sheti në shtet, është e pamundur të bësh ndonjë krahasim të arsyeshëm midis vendeve dhe të nxjerrësh ndonjë përfundim domethënës.

Nese ligji i brendshëm parashikon diskrecion të plote të marzhit të dënimit, duhet që kjo kërkesë të konsiderohet si rregull i përgjithshëm dhe mbetet në dorën e organeve të drejtësisë të vlerësojne që cili dënim, brenda limiteve të përcaktytuara nga ligji është më efikas në rastin konkret.

"Kufiri i mjaftueshmërisë për t'u bërë një pengesë në ushtrimin e të drejtave"

Hartuesit e TRIPS-it e konsideruan pengimin në ushtrimin e të drejtave dhe në kryerjen e hetimeve si qëllimin kryesor të sanksioneve penale. Gjykatat, në parim, duhet të kene parasysh qëllimet që ka dënimin dhe përse duhet të shërbejë ai, përkatesisht të lidhura me: pengimin e shkeljes, parandalimin, rehabilitimin e shkelësit dhe ndëshkimin e tij.

Detyrimi që buron nga dënimin penal ka dy aspekte:

- **Së pari**, ndalimin e të akuzuarit në mënyrë individuale dhe të drjetpërdrejte dhe
- **Së dyti**, ndalimin e të tjerëve për të kryer shkelje të ngajshme në të ardhmen.

Efektiviteti i dënime të rënda dhe të gjata që pengojnë të tjerët mbetet një konsideratë teorike. Për sa i përket ndalimit të të akuzuarit, duhet të kihet parasysh se nuk ka asnjë arsye të besohet se efekti parandalues i një dënimi me burg është gjithmone proporcional me kohëzgjatjen e tij. Shtesat kohore në kohëzgjatjen e një dënimi mund të rezultojnë apo passjellin rritje gradualisht më të vogla në efektin parandalues.

Siguria e zbulimit dhe bindjes

Shkelësit e ligjit kryejnë një krim duke supozuar se nuk do të kapen asnjëherë prandaj efekti i dënimeve penale do të varet nga siguria e zbulimit dhe bindjes se cdo shkelje e ligjit duhet të dënohet. Sa më të ulëta të jenë shanset për zbulimin e një veprë penale, aq më i lartë është motivi i kundravajtjesve për injorimin e ligjeve dhe kryerjen e krimeve.

Ne qofte se policia nuk është e pajisur si duhet dhe nuk është në gjendje të hetojë të gjithë krimin brenda një kohe të arsyeshme dhe ta çojë çështjen në gjykatë, atëherë asnjë dënim nuk mund të ketë vlerë parandaluese. Sistemi gjyqësor është i efektshëm vetë atëherë kur procesi i zbulimit dhe i hetimit të veprimtarive kriminale e mbështet dënimin e tyre dhe shmangien e pasojave të veprës penale për të ardhmen.

Qasja gjyqësore ndaj dënimit

Ndër gabimet profesionale të gjyqtarëve është shpesh edhe tendenca për të dhënë dënime të ashpra nga njëra anë, por edhe tendenca për empati të gabuar, nga ana tjetër. Ciceroni, juristi dhe filozofi i shquar romak na kujton se dënimin duhet të jete i barabartë me veprën penale dhe se nuk duhet të tejkalojë fajin. Ai shton se zemërimi duhet të përmbahet posaçërisht në rastin e ndëshkimit, sepse ai që vjen në një proces drejtësie për një ndëshkim të shoqëruar me zemërim nuk do të arrijë ta mbajë dot kursin e mesëm, i cili qëndron midis shumë dhe shumë pak. Ajo që duhet të jete e ekuilibruar është trekëndëshi që përbëhet nga variablat:

- (a) krimi;
- (b) shkelësi dhe;
- (c) interesat e shoqërisë.

Objekt i dënimit nuk është që të kënaq opinionin publik, por t'i shërbejë interesit publik. Një politikë dënimi që terheq opinionin publik është në thelb me të meta. Mbetet detyrë e gjyqatës të shqiptojë pa frikë një fjali të përshtatshme dhe të drejte, edhe nëse nuk e kënaq publikun.

Proporcionaliteti

Praktika e dënimit për krimet që lidhen me të drejtat e markës tregtare nuk duhet të neglizhojnë çështjen e proporcionalitetit. Dënimet shumë të ashpra jo vetëm mund të mos e dëmtojnë veprimtarinë penale, por madje inkurajojnë falsifikimin në një shkallë më të madhe, (sepse marrja përsipër e rrezikut që vjen nga dënimi i ashpër mund të sjellë vetëm pagesa më të larta në lidhje me operacionet më të mëdha), dhe ato mund të minojnë në të njëjtën kohë respektimin e publikut dhe pranimin e respektimit të markës tregtare dhe të ligjit penal.¹⁰³

Volteri e dha këte shembull tregues tashmë në 1766 për të shprehur se një ligj i ashpër ndonjëherë prodhon krime: nese dënimi me vdekje vendoset për vjedhje të vogla dhe të mëdha, është e qarte se hajdutet do të përpiqen të vjedhin sa më shumë që të jete e mundur. Ata madje mund të bëhen vrasës nese besojnë se ky është një mjet për të mos zbuluar.

Sipas Irina D. Manta, të dhënat empirike mbi normat dhe shkeljen e të drejtës së autorit sugjerojnë se sanksione të ashpra, përfshirë ato kriminale, mund të jenë joefektive në promovimin e sjelljes së ligjshme. Disa studime kanë zbuluar se *"taktikat e zbatimit të armatosura të forta shkaktjnë devijim të forte kundër të drejtave të autorit"*, dhe për këte arsye sanksionet e tepërta në të vërtetë mund të rezultojnë kundërproduktive. Për më tepër, nuk ka asnjë provë që rritja e dënimeve penale vërtet inkurajon më shumë inovacionin.¹⁰⁴

Natyra e dëmit

Arsyetimi legjislativ për dënime të rënda shpesh bazohet në dëmin e perceptuar ndaj publikut. Por dëmi varet nga natyra e falsifikimit dhe përgjithësimet mund të jenë të papërshtatshme. Lloji i mallrave të përfshirë, si dhe natyra dhe shkalla e mashtrimit të kryer, duhet të merren parasysh; dhe po kështu duhet të merret në konsideratë niveli i fajësisë morale dhe dëmit ekonomik të kryer.

Dikush që shet një orë "luksoze" prej 25 dollarësh amerikane nuk është në të njëjtën kategori si ai që shet një pilulë sheqeri me 25 dollarë amerikane të etiketuar AZT për një pacient të sëmurë dhe pa dyshim për AIDS.

Natyra e pjesëmarrjes kriminale

Personat e ndryshëm që luajnë role të ndryshme janë të përfshirë në krimin e organizuar. Nga njëra anë, ka prodhues, eksportues, importues dhe pronarë të dyqaneve dhe depove. Nga

¹⁰³ Andreas Rahmatian *Trade Mark Infringement as a Criminal Offence* 67(4) *Modern Law Review* 670-683.

¹⁰⁴ *The Puzzle of Criminal Sanctions for Intellectual Property Infringement* 24 *Harvard Journal of Law & Technology* 269.

ana tjetër, ka punonjës të tillë si shites, paketues, shpërndarës, transportues. Dhe pastaj ka “skifterë” që merren me sasi të vogla.

Forma e fajit dhe shkalla e fajësisë duhet të ndikojë në masën e dënimit dhe duhet të merren parasysh nga gjykata.

Rrethanat rënduese

Faktorët e mëposhtem (te cilët mund të mbivendosen) mund të konsiderohen se janë rrethana rënduese:

- Natyra e falsifikimit ose piraterisë, për shembull, nëse krijonte ndonjë rrezik për jetën e njeriut, kafshëve, shëndetit ose sigurisë ose nëse ishte një rrezik për pronën;
- Nivelet e fajësisë morale;
- Masa e dëmit ekonomik;
- Mashtrimi në publik;
- Shkalla e operacionit: numri i kopjeve të shkeljeve të përfshira, kohëzgjatja e kohës e angazhuar në tregti;
- Prevalenca e krimeve brenda juridiksionit;
- Vështirësia e zbulimit;
- Roli i të akuzuarit;
- I akuzuari ishte ideatori i kryerjes së operacionit;
- Shpërblime të larta financiare;
- Planifikimi, paramendimi, shkalla dhe kompleksiteti i operacionit;
- Humbja (aktuale dhe reputacionit) ndaj mbajtesit të së drejtës;
- Efektet e këtyre krimeve në marrëdhëniet ndërkombëtare dhe reputacionin e vendit;
- Kostoja për shtetin;
- Humbja e të ardhurave nga shteti: taksat, doganat dhe akcizat;
- Përsëritja e veprës penale.

Ne vitin 2014, një gjykatë Suedeze e justifikoi burgimin duke iu referuar madhësisë së konsiderueshme të shkeljes, qëllimit penal të të pandehurit, ndërgjegjësimin e të pandehurit për rrezikun ndaj palëve të treta dhe objektivin e të pandehurit për të përfituar financiarisht nga shkelja.¹⁰⁵

¹⁰⁵ Prokurori i Përgjithshëm v CS (Case B-5484-13), Gjykatës së Lartë të Suedisë.

KAPITULLI 11

DISPONIMI I MALLRAVE TË FALLSIFIKUARA OSE PIRATE

Hyrje

Sekuestrimi dhe asgjësimi i mallrave të fallsifikuara ose pirate janë dy mjete juridike që kanë si efekt ndëshkimin e shkeljes dhe shpërblimin e dëmeve.

Dispozitat e përgjithshme të së drejtës penale dhe ato të procedurës penale që lidhen me aspekte të ruajtjes dhe administrimit të sendeve që lidhen me veprat penale duhet të lexohen të ndërlidhura me dispozita të ngjashme, që rregullojnë në mënyrë specifike dhe zbatohen në rastet e administrimit të sendeve e produkteve të lidhura me falsifikimin dhe piraterinë.

Marrëveshja TRIPS përmban tre dispozita që lidhen me asgjësimin ose shkatërrimin e mallrave për të cilat është konstatuar se shkelin të drejtat e PI-së. Neni 46 është një dispozitë me zbatim të përgjithshëm, d.m.th., ai vlen për asgjësimin ose shkatërrimin e mallrave të shkeljes së PI-së si një mjet civil, pavarësisht nëse ato janë të fallsifikuara ose pirate. Neni 59 ka të bëjë me mallrat e fallsifikuara ose pirate të importuara që janë në duart e autoriteteve doganore. Neni 61 ka të bëjë rregullat që lidhen me procedimin penal.

Një vetëdije në rritje e nevojës për të mbrojtur mjedisin dhe sistemet rregullatore të dizenuara na con në këtë argument për miratimin e politikave aktive dhe procedurave të sofistikuar për të disponuar në mënyrë të sigurt mallrat e konfiskuar. Megjithatë, autoritetet publike dhe aktorët private kanë burime shteruese për të menaxhuar ruajtjen dhe shkatërrimin e produkteve të tilla, të cilat mund të paraqesin rreziqe të ndryshme mjedisore.

Ruajtja e mallrave të konfiskuara

Vështirësitë e çështjeve që lidhen me depozitimin dhe deponimin fillojnë me sigurimin e mbulimit të kostove të procesit të ruajtjes së mallrave të konfiskuara. Kuptohet që këto kosto duhet të mbulohen nga ana e palëve përgjegjëse për ngarkesën e paligjshme ose disponueshmërinë e mallrave të fallsifikuara dhe pirate në tregun e brendshëm.

Efikasiteti dhe afati kohor i procedurave ligjore, që ndiqen gjatë këtij procesi, janë konsiderata kryesore që kanë të bëjnë direkt me çështjen e ruajtjes dhe disponimit. Sa më gjatë që mallrat e fallsifikuara ose pirate do të qëndrojnë në ruajtje të sigurt, nga njëra anë, aq më të mëdha janë kostot dhe, në varësi të natyrës së mallrave, nga ana tjetër, aq më të mëdha janë rreziqet e mundshme mjedisore.

Objekti i një urdhëri apo vendimi për asgjësimin ose shkatërrimin

Dy arsye janë identifikuar në qëllimin e nenit 46 të Marrëveshjes TRIPS lidhur me urdhërin për asgjësimin e mallrave ose shkatërrimin e tyre:

- Të krijojë një parandalues efektiv të shkeljes;
- Te shmangë ndonjë dëm të shkaktuar ndaj mbajtesit të së drejtës.

Kush duhet ta fillojë procesin?

Prokurorët janë profesionistët që ndërmarrin një hap procedural pas dënimit dhe kërkojnë me anë të një urdhëri të tillë asgjësimin e mallrave të fallsifikuar, kontrabandë ose piratë.

Subjekti i një urdhri

Jo vetëm mallrat që konstatohen se cenojnë, por edhe materialet dhe zbatimet që përdoren kryesisht në krijimin e mallrave që shkelin, duhet të jene objekt i një urdhri.

Probleme me skemën ligjore

Sipas nenit 61 të Marrëveshjes TRIPS, gjykatat duhet të kene autoritetin të urdhërojnë që mallrat që ata kane konstatuar se shkelin të drejtat e pronësisë intelektuale asgjësohen ose shkatërrohen, së bashku me pajisjet ose materialet që përdoren kryesisht në kryerjen e veprës penale. Prandaj sa herë që një legjislacion kombëtar nuk e trajton në mënyrë të detajuar këtë gjë është e nevojshme dhe mëse e arsyeshme të që autoritetet në zbatimin e ligjit të drejtohen drejtpërdrejt në formulimin e nenit 46 të Marrëveshjes TRIPS.

Kodi shqiptar i Procedurës Penale¹⁰⁶ parashikon mënyrën se si ruhen, si kthehen, si disponohen sendet e sekuestruara dhe të konfiskuara¹⁰⁷. Ky Kod në pjesën që parashikon Dënimin me gjobë trajton rastin për personat që kryejnë krime për motive fitimi të pasurive ose të sigurimit të çdo lloj përfitimi tjetër material. Në këto rast gjykata vendos konfiskimin e mjeteve të kryerjes së veprës penale dhe produkteve të veprës penale ose, në mungesë të tyre, dënim me gjobë në masën nga 100 mijë deri në 5 milionë lekë.¹⁰⁸ Mënyra dhe rastet

¹⁰⁶ Shihni nenin 214-220 të Kodit të Procedurës Penale.

¹⁰⁷ Shihni nenin 30 të Kodit Penal I cili kur flet për dënimet plotësuese trajton edhe rastin kur si dënim plotësues për personat që kanë kryer krime ose kundërvajtje penale, bashkë me dënimin kryesor, mund të jepet edhe konfiskimi i mjeteve të kryerjes së veprës penale dhe produkteve të veprës penale.

¹⁰⁸ Shihni nenin 34, (i ndryshuar paragrafi i III dhe IV, shtuar paragrafi i V, ndryshuar paragrafi i VII, me ligjin nr. 8733, datë 24.1.2001; ndryshuar paragrafi IV me ligjin nr. 9275, datë 16.9.2004; shfuqizuar paragrafi 8 me vendimin e Gjykatës Kushtetuese nr. 19, datë 1.6.2011; ndryshuar me ligjin nr. 23/2012, datë 1.3.2012; ndryshuar paragrafi i pestë me ligjin nr. 144/2013, datë 2.5.2013)).

kur gjykata vendos kufijtë e konfiskimit, organin kompetent që e jep këtë masë, masën e konfiskimit, etj përcaktohen në Kodin Penal¹⁰⁹ dhe janë si më poshtë:

Organi kompetent për dhënien e masës së konfiskimit është gjykata dhe ka të bëjë me marrjen dhe kalimin në favor të shtetit. Konfiskimi shtrihet mbi:

- (a) të sendeve që kanë shërbyer ose janë caktuar si mjete për kryerjen e veprës penale;
- (b) të produkteve të veprës penale, ku përfshihet çdo lloj pasurie, si dhe dokumentet ose instrumentet ligjore që vërtetojnë tituj ose interesa të tjerë në pasurinë që rrjedh ose fitohet drejtpërdrejt ose tërthorazi nga kryerja e veprës penale;
- (c) të shpërblimeve, të dhëna ose të premtuara, për kryerjen e veprës penale;
- (d) të çdo pasurie tjetër, vlera e së cilës i korrespondon asaj të produkteve të veprës penale;
- (e) të sendeve, prodhimi, përdorimi, mbajtja ose tjetërsimi i të cilave përbëjnë vepër penale, edhe kur nuk është dhënë vendim dënimi.

Nëse produktet e veprës penale janë transformuar ose shndërruar pjesërisht ose plotësisht në pasuri të tjera, këto të fundit i nënshtrohen konfiskimit. Nëse produktet e veprës penale janë bashkuar me pasuri të fituara në rrugë të ligjshme, këto të fundit konfiskohen deri në vlerën e produkteve të veprës penale.

Në nenet 214-220 Kodi i Procedurës Penale trajton masat që lidhen me ruajtjen e sendeve të sekuestruara me cilësinë e provës apo të produktit të vepër penale.

Krahas Kodit Penal sekuestrimi trajtohet edhe një bazë ligjore me ligje të posacme dhe akte nënligjore që rregullojnë administrimin e sendeve të sekuestruara, si masë brenda procedurave edhe civile, edhe penale.

Lidhur me ruajtjen e mallrave të sekuestruara. Sipas dispozitave të Kodit Penal shqiptar sendet e sekuestruara ruhen në sekretari. Kur kjo nuk është e mundur ose e përshtatshme, organi procedues urdhëron që ato të ruhen në një vend tjetër, duke përcaktuar mënyrën e ruajtjes. Personi i ngarkuar me ruajtjen paralajmërohet për detyrimin e ruajtjes dhe të paraqitjes së sendeve kur kërkohen nga organi procedues, si dhe për dënimin e parashikuar nga ligji penal për atë që shkel detyrimin e ruajtjes. Sendet e sekuestruara sigurohen me vulën

¹⁰⁹ Neni 36 i Kodit Penal trajton Konfiskimi i mjeteve të kryerjes së veprës penale dhe produkteve të veprës penale (Ndryshuar me ligjin nr. 9086, datë 19.6.2003).

e organit procedues ose, në varësi nga natyra e sendeve, me mjete të tjera të përshtatshme që tregojnë se ato ruhen për nevojat e drejtësisë.

Me qëllim që të mos bjerë cilësia apo që të mos ndryshojë gjendja e mallrave të sekuestruar gjatë ruajtjes së tyre organi procedues përgatit kopje dhe fotografi të tyre në momentin e sekuestrimit për të dokumentuar këto sende dhe për ta krahasuar me momentin rikthimit të tij apo të disponimit të tij. Në mënyrë të vecantë kujdes ushtrohet për ruajtjen e sendeve të sekuestruara që mund të ndryshojnë ose që ruhen me vështirësi.

Lidhur me asgjësimin e sendeve të sekuestruara. Për sendet që mund të ndryshojnë gjatë kohës që vazhdon sekuestrua ose për sende që ruhen me vështirësi, prokurori urdhëron, sipas rastit, tjetërsimin ose asgjësimin e tyre. Me kërkesë të organit prokurorit, gjykata mund të urdhërojë asgjësimin e sendeve të ndaluara për t'u prodhuar, zotëruar, mbajtur apo tregtuar, në rast se ruajtja e tyre është e vështirë, veçanërisht e kushtueshme ose përbën rrezik për sigurinë, shëndetin apo higjienën publike. Në këtë rast, gjykata urdhëron marrjen e kampionëve dhe ruajtjen e tyre për qëllime të procedimit.

Kthimi i sendeve të sekuestruara. Kur nuk është e nevojshme mbajtja e sekuestros për qëllime prove, sendet e sekuestruara i kthehen atij që i takojnë edhe para se të merret vendimi përfundimtar. Kur është e nevojshme, organi procedues urdhëron të sillen sendet e kthyer. Gjykata mund të disponojë që kthimi i sendeve të mos bëhet kur, me kërkesën e prokurorit ose të paditësit civil, duhet të mbahet sekuestrimi për të siguruar padinë civile. Pasi vendimi merr formë të prerë, sendet e sekuestruara i kthehen atij që i takojnë, përveç rasteve kur vendoset konfiskimi. Gjykata vendos kthimin e sendeve të sekuestruara kur nuk ka dyshim për përkatësinë e tyre. Kur sendet janë sekuestruar pranë një të treti, kthimi nuk mund të urdhërohet në dobi të të tjerëve, pa u dëgjuar i treti nga gjykata.

Gjatë hetimeve paraprake, kthimi i sendeve të sekuestruara urdhërohet nga prokurori. Kundër këtij urdhri të interesuarit mund të bëjnë ankim në gjykatë.

Disponimet në rast moskthimi. Pas një viti nga dita që vendimi ka marrë formë të prerë, në qoftë se kërkesa e kthimit nuk është paraqitur ose nuk është pranuar, gjykata që ka dhënë vendimin urdhëron që paratë dhe letrat me vlerë të depozitohen në bankë, në një llogari të veçantë. Për sendet urdhërohet shitja e tyre, por kur ato kanë interes shkencor ose vlera arti, u kalohen institucioneve përkatëse. Shitja mund të urdhërohet edhe para afatit të mësipërm, kur sendet nuk mund të ruhen pa rrezik prishjeje ose pa shpenzime të mëdha. Shuma e fituar nga shitja derdhet në bankë, në llogari të veçantë.

Shpenzimet për sendet e sekuestruara. Shpenzimet që nevojiten për ruajtjen e sendeve të sekuestruara përballohen nga shteti, i cili ka preferenca ndaj çdo kreditori tjetër për shumat e depozituara nga sendet dhe vlerat e pakthyera.

Krahas Kodit Penal, së fundmi në Shqipëri është miratuar edhe ligji Nr. 34/2019 “Për administrimin e pasurive të sekuestruara e të konfiskuara”. Sipas këtij ligji¹¹⁰ **“Administrim i pasurisë”** janë të gjitha veprimet e procedurat ligjore që kryhen nga Agjencia apo nga administratori i pasurisë, me qëllim ruajtjen, mirëmbajtjen, administrimin, menaxhimin dhe, kur është e mundur, shtimin e vlerës së pasurisë që nga çasti i marrjes dijeni për aktin e sekuestrimit e të konfiskimit dhe deri në atë të tjetërsimit ose të revokimit të masës së sekuestrimit të pasurisë.

Ky ligj¹¹¹ trajton edhe mënyrën e administrimit dhe subjektet e përfshira në këtë process. **Marrja në dorëzim e pasurisë së sekuestruar bëhet me vendim të gjykatës kompetente, ndërsa** marrja në dorëzim e pasurisë së sekuestruar bëhet nga administratori i pasurisë së sekuestruar, në prani të administratorit koordinator, të caktuar nga kryeadministratori, me marrjen dijeni të vendimit gjyqësor për vendosjen e masës së sekuestrimit. Pasuria e sekuestruar dorëzohet tek administratori i saj nga Policia Gjyqësore, në përputhje me vendimin gjyqësor, me legjislacionin në fuqi për parandalimin dhe goditjen e krimit të organizuar dhe trafikimit nëpërmjet masave parandaluese kundër pasurisë, dhe me Kodin e Procedurës Penale. Kjo pikë zbatohet edhe kur personat që preken nga masa e sekuestrimit kanë të drejta reale ose personale për t’i gëzuar pasuritë e sekuestruara. Kur masa e sekuestrimit caktohet ndaj pasurisë së regjistruar, administratori i emëruar njofton menjëherë këtë masë në zyrat pranë të cilave mbahen këta regjistra.

Kur sendi mbahet pa titull pronësie ose në bazë të një titulli që daton përpara datës së vendimit të sekuestrimit dhe poseduesi i sendit nuk pranon ta dorëzojë atë vullnetarisht, gjykata urdhëron lirim të sendit. Urdhri i gjykatës ekzekutohet nga Policia Gjyqësore.

Inventari dhe përshkrimi i pasurisë së sekuestruar bëhen nga Policia Gjyqësore dhe dokumentohen në një raport, i cili nënshkruhet nga administratori koordinator, i caktuar nga kryeadministratori, administratori i pasurisë së sekuestruar, i caktuar nga gjykata dhe oficeri i Policisë Gjyqësore, si dhe, sipas rastit, nga të pranishëm të tjerë. Ky raport përmban elementet e parashikuara nga neni 524 i Kodit të Procedurës Civile. Gjatë marrjes në dorëzim të pasurisë

¹¹⁰ Shihni nenn 2/b të ligjit 34/2019 “Për administrimin e pasurive të sekuestruara e të konfiskuara”.

¹¹¹ Shihni nenent 16-23 dhe 25 të ligjit të mësipërm.

së sekuestruar nga administratori, Policia Gjyqësore u dorëzon një kopje të raportit të përmendur në pikën 5, të këtij neni, personave të pranishëm në kohën e inventarit.

Marrja në dorëzim e pasurisë së sekuestruar me urdhër administrative. Marrja në dorëzim e pasurisë së sekuestruar bëhet nga Agjencia, në përputhje me urdhrin e ministrit përgjegjës për financat dhe me legjislacionin në fuqi për masat kundër financimit të terrorizmit. Administratori i pasurisë së sekuestruar me urdhër administrativ u njofton masën e sekuestrimit të pasurive pronarit të pasurisë dhe personave që preken nga masa.

Sigurimi i pasurisë. Pas marrjes në administrim të pasurisë, administratori i pasurisë së sekuestruar merr masa për sigurimin e domosdoshëm të pasurisë, duke lidhur kontrata sigurimi për dëmtimet nga zjarri, uji apo faktorë të tjerë natyrorë. Për sigurimin e këtyre shërbimeve zbatohen procedurat e prokurimit publik.

Administrimi i pasurisë së luajtshme Pasuritë e luajtshme transportohen dhe ruhen në mjediset e caktuara nga Agjencia, përveç rasteve kur këto pasuri janë pjesë e veprimtarisë së një biznesi apo kur ato shërbejnë për dhënien e pasurisë me qira. Pasuritë e luajtshme, në formë të mjeteve monetare, investohen në bono thesari ose depozitohen në llogari bankare të caktuara, për të cilat vendos kryeadministratori.

Kalimi i të drejtave reale për pasuritë e sekuestruara Për pasuritë të cilat dëmtohen, u bie vlera në mënyrë të ndjeshme ose me kalimin e kohës dalin jashtë përdorimit, me kërkesë të Agjencisë, gjykata vendos kalimin e të drejtave reale tek të tretët, nisur nga parimet e miradministrimit të pasurisë.

Kalimi i pronës në favor të shtetit. Me marrjen dijeni të vendimit të gjykatës për konfiskimin e pasurive, Agjencia, brenda 30 ditëve, u kërkon institucioneve përkatëse për kalimin e pasurisë në favor të shtetit dhe në administrim të Agjencisë. Me kalimin e pasurisë në favor të shtetit, Agjencia përgatit raportin tekniko-financiar me rekomandimet përkatëse për destinimin, mënyrën dhe kushtet e administrimit të pasurisë së konfiskuar dhe ia paraqet Komitetit Këshillimor Ndërinstitucional të Ekspertëve për Masat Kundër Krimit të Organizuar dhe, për dijeni, ministrit përgjegjës për financat, brenda 90 ditëve, nga njoftimi i vendimit gjyqësor për konfiskimin e pasurisë.

Destinimi dhe mënyra e përdorimit të pasurive të konfiskuara Ministri përgjegjës për financat, me urdhër, përcakton mënyrën dhe kushtet e përdorimit dhe destinimin e pasurive të konfiskuara dhe nxjerr udhëzimet shoqëruese të përdorimit brenda 30 ditëve nga paraqitja e raportit të vlerësimit tekniko-financiar nga Agjencia dhe rekomandimit nga Komiteti, por jo më vonë se 120 ditë nga data e njoftimit të vendimit gjyqësor.

Përdorimi i mjeteve monetare të sendeve të konfiskuara Administratori i pasurisë së konfiskuar kryen veprimet e nevojshme për të dorëzuar në llogaritë e Agjencisë fondet në mjete monetare:

- a) të konfiskuara, që nuk do të përdoren për administrimin e pasurive të tjera të konfiskuara, ose që nuk do të përdoren për dëmshpërblimin financiar të viktimave të veprave penale të krimit të organizuar dhe trafikimit të qenieve njerëzore;
- b) të përfituara nga shitja e pasurive të luajtshme, që nuk përdoren në veprimtarinë e personit juridik tregtar dhe të titujve, në vlerën neto, të përfituara nga shitja e pasurive për dëmshpërblimin e viktimave të krimit të organizuar dhe trafikimit. Nëse procedurat e shitjes nuk janë ekonomike, ministri përgjegjës për financat vendos transferimin e pronësisë pa pagesë ose shkatërrimin e pasurisë së konfiskuar nga administratori;
- c) që përfitohen nga rimarrja e kredive personale.

Tjetërsimi dhe dhënia në përdorim Agjencia përgatit dosjen e plotë të dokumentacionit ligjor për tjetërsimin të pasurive të konfiskuara. Këshilli i Ministrave, me vendim, përcakton kriteret e vlerësimit, të mënyrave dhe të procedurave të dhënies në përdorim e të tjetërsimit të pasurive të konfiskuara.

Në praktikën e brendshme të sistemit të prokurorisë me konstatimin e problematikave që lidhen me disponimin e sendeve të sekuestruara dhe konfiskuara. Për këtë arsye, Qarkore e Prokurorit të Përgjithshëm, Nr. 1038, datë 22.04.2003 trajtohi çështje që lidhen me sekuestrimin. Më konkretisht kjo qarkore nenvizon se:

Në ushtrimin e funksioneve për kryerjen e sekuestrimit, prokurorët dhe oficerët e policisë gjyqësore duhet të kuptojnë dhe konceptojnë drejtë objektin e sekuestrimit, i cili është i lidhur ngushtë me kuptimin e provës materiale, neni 187 i K. Pr. Penale dhe sendeve që lidhen me veprën penale. Kështu, objekt i sekuestrimit janë:

- sendet e vjedhura;
- sendet që përbëjnë objektin e përftimit nga vepra penale, siç mund të jenë: të ardhurat apo objektet e siguruara nga veprimtaria kriminale;
- sende që lidhen me veprën penale, siç mund të jenë ato sende që ndihmojnë në sqarimin e rrethanave të çështjes dhe për individualizimin e fajtorit, si pasaporta ose fotografi të autorit/bashkautorëve të veprës penale, etj.

Sekuestrimi mund të kryhet në rrethana që kërkojnë:

- (a) **procedurë të ngutshme**, mbështetur në nenet 300/2, 301 e 303/ç të K. Pr. Penale, ose;
- (b) **procedure normale**, mbështetur në nenet 208 - 220, 309, 310 e 315 të K. Pr. Penale.

Procedura e ngutshme, në sekuestrimin e provave materiale dhe sendeve që lidhen me veprën penale është disponim në kompetencë të oficerëve të policisë gjyqësore, që kryhet me iniciativën e tyre, në kushtet kur ka rrezik që gjurmët dhe sendet të ndryshojnë ose të humbasin dhe prokurori nuk mund të ndërhyjë urgjentisht, neni 300 pika 2 e K. Pr. Penale.

Oficerët e policisë gjyqësore, kur ndodhen në këto kushte, kanë për detyrë:

- të vënë sekuestron mbi sendin objekt sekuestrimi;
- të mbajnë procesverbal për veprimet që kryejnë,
- të sigurojnë vulosjen dhe ruajtjen e tij;
- të lejojnë praninë e mbrojtësit të të pandehurit që ka marrë dijeni se po bëhet sekuestrimi, kur ka të tillë;
- t'i dorëzojë një kopje të procesverbalit personit të cilit i janë sekuestruar sendet, si dhe;
- brenda 48 orëve procesverbalin t'ia dërgojnë prokurorit kompetent.

Prokurorët, në këto raste, duhet të jenë të vëmendshëm që:

- brenda 48 orëve, të shqyrtojnë dokumentacionin e ardhur nga oficeri i policisë gjyqësore;
- me vendim të arsyetuar të vleftësojnë sekuestron ose të vendosin kthimin e sendeve të sekuestruara, duke njoftuar për vendimin e marrë personin të cilit i janë sekuestruar sendet, neni 301 pika 2 e K. Pr. Penale, si dhe
- të depozitojnë në sekretari praktikën e këtij veprimi hetimorë, për të qenë në dispozicion të mbrojtësit, neni 309 pika 2 e K. Pr. Penale.

Procedura normale, në sekuestrimin e provave materiale dhe sendeve që lidhen me veprën penale është disponim në kompetencë të prokurorit ose gjyqtarit, në kushtet kur sekuestrimi i tyre është i domosdoshëm për të vërtetuar faktet që lidhen me veprën penale, neni 208 pika 1 e K. Pr. Penale.

Prokurorët, kur ndodhen në këto kushte, në rastet që nevoja për sekuestro lind gjatë veprimeve hetimore paraprahe të oficerit të policisë gjyqësore, duhet:

- të shqyrtojnë kërkesën e tij dhe të vendosin për sekuestrimin e provës materiale apo sendeve që lidhen me veprën penale, duke identifikuar në vendim edhe: sendin që duhet ti nënshtrohet sekuestrimit, personin pranë të cilit ndodhet sendi, si dhe oficerin e policisë gjyqësore që do ti delegohet ky veprim (në rast se nuk do ta kryejë vetë prokurori);
- të njoftojë për sekuestrimin personin e pandehur, kur ka të tillë, që të jetë i pranishëm së bashku me mbrojtësin ose të caktoj një mbrojtës kryesisht nëse i pandehuri nuk ka mbrojtës, neni 310/1 i K. Pr. Penale;
- brenda tre ditëve depoziton në sekretarinë e prokurorisë procesverbalin, në rastet kur sekuestrimi është bërë ndërkohë që ka një person të pandehur, duke i dhënë mundësi avokatit të studioj dhe të nxjerr kopje të akteve, neni 309 pika 3 e K. Pr. Penale.

Në procedurën normale, kur nevoja për sekuestrimin e provave dhe sendeve që lidhen me veprën penale lind si rezultat i veprimtarisë së oficerëve të policisë gjyqësore, ata duhet:

- t'i paraqesin prokurorit kërkesën për sekuestrim ku të përshkruhet sendi që do të sekuestrohet, vendndodhja e tij, personi që e disponon sendin, persona të tjerë që kanë tagra të ndryshme pasurore mbi të, lidhja që ekziston midis sendit dhe veprës penale që hetohet, fakti që është i nevojshme të provohet nëpërmjet sekuestrimit të sendit etj;
- t'i dorëzojnë kopjen e vendimit të prokurorit për sekuestrim personit të interesuar ku do të kryhet sekuestrimi, nëse ky është i pranishëm;
- të realizojnë sekuestrimin, i cili bëhet në mënyra të ndryshme, në varësi të natyrës së sendit, siç janë:
- duke e marrë fizikisht provën materiale apo sendin që lidhet me veprën penale dhe duke e ruajtur atë në sekretarinë e prokurorisë pasi të jetë mbyllur e vulosur me vulën e tij, nenet 214 e 215 të K. Pr. Penale;
- duke marrë masa për ruajtjen e tyre në një vend tjetër dhe duke përcaktuar mënyrën e ruajtjes së tyre, për sende të luajtshme që nuk mund të ruhen në sekretari, si dhe duke përcaktuar në procesverbalin për lënien në ruajtje të sendit edhe përgjegjësinë qëka personi për sendin, si dhe detyrimin për t'ia dhënë organit procedues, sendin në ruajtje, sa here që i kërkohet etj;

- duke mbyllur e vulosur rrugët e hyrjes në të dhe duke vënë shenja dalluese se ky objekt është në dispozicion të drejtësisë, për sendet e paluajtshme siç mund të jenë një banesë apo një lokal, etj;
- të bëjnë riprodhime të sendeve që mund të ndryshojnë me kalimin e kohës apo për ndonjë faktor tjetër, si dhe me miratimin e prokurorit, të bëjnë tjetërsimin apo asgjësimin e sendit, nëse prokurori nuk do ta kryej vetë këtë veprim;
- të mbajnë procesverbal sa herë që do të hiqen vulat për të kryer ndonjë veprim hetimorë me sendin dhe nëse konstaton ndryshime mbi sendin, si dhe të rivulosin atë pas kryerjes së veprimit, duke vendosur datën e veprimit pranë vulës, neni 216 i K. Pr. Penale.

Në kujtesën, e prokurorëve dhe oficerëve të policisë gjyqësore, duhet të fokusohen rastet kur sekuestrimi në procedurë normale mund të bëhet i pavlefshëm:

- kur nuk njoftohet i pandehuri ose mbrojtësi i tij;
- kur prokurori nuk ka caktuar kryesisht mbrojtës për të pandehurin që nuk ka të tillë ose kur ato nuk janë paraqitur për kryerjen e veprimit.

Në rastet kur gjatë hetimeve paraprake, rezulton se një send/provë materiale ka lidhje me veprën penale që hetohet, domosdoshmërisht procedohet me mbajtjen e një procesverbali për marrjen e provës materiale, neni 188 i K. Pr. Penale. Kështu procedohet edhe gjatë veprimeve të tjera hetimore paraprake, si këqyrje, kontrolle, etj. por theksojmë se:

- marrja e provës materiale me procesverbal nuk përjashton marrjen e një vendimi për sekuestrimin e saj, gjithashtu;
- vendimi i sekuestros mbi një send/provë materiale nuk përjashton marrjen e saj me procesverbal, ku të bëhet përshkrimi i hollësishëm i saj dhe të fiksohet edhe me fotografi ose filmim.

Në rastet kur merr pjesë vetë prokurori për marrjen e provës materiale dhe sendeve që lidhen me veprën penale, si në këqyrje, kontrolle e veprime të tjera hetimore, ai vendos me vendim të arsyetuar sekuestrimin e tyre, duke respektuar procedurën e lartpërmendur dhe duke i dorëzuar të interesuarit kopjen e vendimit, për t'i garantuar atij të drejtën e ankimit në gjykatë. Por vlen të theksohet se ankimi nuk pezullon zbatimin e vendimit, nenet 208, 212 e vijues të K. Pr. Penale.

Ndonëse nuk janë dispozita të karakterit penal edhe ligji për të drejtën e autorit në nenin 168 parashikon procedurën dhe veprimet që ndiqen për kërkesat për shkatërrimin, modifikim in ose dorëzimin e kopjeve të riprodhuara në kundërshtim me ligjin. Mbrojtësi i së drejtës

ekskluzive të shkelur/të cenuar, në bazë të këtij ligji, ka të drejtë të kërkojë shkatërrimin ose ndryshimin e të gjitha kopjeve të bëra në mënyrë të paligjshme ose kopjeve të tilla të hedhura ose të destinuara për t'u hedhur në treg. I njëjti rregull vlen edhe edhe për materialet dhe/ose pajisjet, të cilat përdoren në ose janë të destinuara për prodhimin e kopjeve, që shkelin të drejtat, në bazë të këtij ligji, ose të cilat janë ekskluzivisht ose kryesisht të destinuara për këtë qëllim.

E njëjta trajtesë vjen edhe nga ligji për pronësinë industriale që në nenin 184/3/b/c parashikon se mbajtësi i së drejtës së pronësisë industriale ka të drejtë t'i drejtohet gjykatës kundër çdo personi, që shkel të drejtat e tij, për të kërkuar: heqjen ose bllokimin e objekteve, që përbëjnë shkelje të të drejtave, nga rrugët e tregtisë ose, nëse nuk ka rrugë tjetër, shkatërrimin e këtyre objekteve dhe heqjen ose bllokimin e mjeteve të përdorura ekskluzivisht apo pothuajse ekskluzivisht për krijimin apo prodhimin e produkteve, që përbëjnë shkelje ose, nëse nuk ka rrugë tjetër, shkatërrimin e tyre.

Rekursi në Marrëveshjen TRIPS

Neni 46 i Marrëveshjes TRIPS, parashikon se: Me qëllim që të krijohet parandalim i efektshëm të shkeljes, autoritetet gjyqësore duhet të kenë autoritetin të urdhërojnë që mallrat që kanë gjetur si mallra të cenuar nga shkelja, pa kompensim të çfarëdo lloji, të nxirren jashtë kanaleve të tregtisë në atë mënyrë që të shmanqin çdo dëm që i është shkaktuar mbajtësit të së drejtës, ose, përveç nëse kjo do të ishte në kundërshtim me kërkesat ekzistuese kushtetuese. Autoritetet gjyqësore gjithashtu kanë autorizimin të urdhërojnë që materialet dhe pajisje që janë përdorur për prodhimin apo krijimin e mallrave që sjellin shkeljet e të drejtave e të tjerëve, pa kompensim të çfarëdo lloji, të nxirren jashtë kanaleve të tregtisë në atë mënyrë që të minimizojnë rreziqet e shkeljeve të mëtejshme. Gjatë shqyrtimit të kërkesave të tilla, duhet të merret parasysh nevoja për proporcionalitet midis seriozitetit të shkeljes dhe mjeteve juridike të urdhëruara, si dhe interesave të palëve të treta. Në lidhje me mallrat e markave të falsifikuara, heqja e thjeshtë e markës tregtare e vendosur në mënyrë të paligjshme nuk do të jetë e mjaftueshme, përveç në raste të jashtëzakonshme, për të lejuar lëshimin e mallrave në kanalet e tregtisë. (Theks i shtuar).¹¹²

Parimi kryesor sipas nenit 46 të Marrëveshjes TRIPS është mbrojtja e mbajtësit të së drejtës nga shkeljet e mëtejshme. Prandaj, ankandi konvencional i mallrave të konfiskuar nuk mund të lejohet në rastet e shkeljes së IP, pasi kjo do të kthejë shkelje të mallrave në kanalet e

¹¹² Ky nen i referohet kryesisht pushtetit të organeve të drejtësisë. Neni 61 i Marrëveshjes TRIPS, duke u lidhur në mënyrë specifike me veprat penale parashikon: "In appropriate cases, remedies available shall also include the seizure, forfeiture and destruction of the infringing goods and of any materials and implements the predominant use of which has been in the commission of the offence."

tregtisë. në të njëjten mënyrë, heqja e thjeshtë e shenjave shkelëse është supozuar si e pamjaftueshme për të justifikuar kthimin e mallrave në treg, ku ata lehte mund të ribashkohen me shenja shkelëse dhe të rifillojnë statusin e tyre si falsifikime. Nga ana tjetër, kur palët e treta të pafajshme kane një interes për mallrat, interesi i tyre duhet të merret parasysht.

Neni 61 i Marrëveshjes TRIPS, që merret posaçërisht me veprat penale, parashikon në pjesën përkatese se: "Në rastet e përshtatshme, mjetet juridike në dispozicion do të përfshijnë sekuestrimin, konfiskimin, dhe shkatërrimin e mallrave që shkelin ligjin dhe çdo material që është përdorur në mënyrë dominuese në kryerjen e veprës penale. "Është e qartë që ushtrimi i këtyre kompetencave në procedurat penale duhet minimalisht, të përputhet me parimet e përcaktuara në nenin 46.

Çështja e proporcionalitetit është veçanërisht e rëndësishme në lidhje me materialet dhe instrumentet e përdorura në shkelje. Këto mund të jenë tërësisht gjenerike dhe në vetvete nuk paraqesin asnjë kërcënim për interesat e mbajtesit të së drejtës. Në secilin rast, gjykata duhet të balancojë interesat e ndryshme të përfshira me qëllim të një zgjidhjeje të drejte në rrethanat specifike të rastit konkret.

Përfshirja e dispozitave të Marrëveshjes TRIPS

Nenet 46 dhe 61 të Marrëveshjes TRIPS zbatohen në lidhje me markat tregtare në bazë të në Ligjin për Pronësinë Industriale dhe ligjin për të drejtën e autorit.

Ligji për pronësinë e industriale¹¹³, përcakton se organet e drejtësisë kanë të drejtë që të marrin masa të përkohshme me kërkesën e personit të interesuar, urdhëron vendosjen e masave të përkohshme kur ai është pronar dhe depoziton dokumentë, që i japin mundësi gjykatës për të vendosur se e drejta e tij është shkelur, ose se ka shumë të ngjarë që shkelja të ndodhë. Me marrjen e masave të përkohshme, gjykata: konfiskon, nxjerr jashtë qarkullimit ose vë nën kontroll, objektet që përbëjnë shkelje të të drejtave, sipas këtij ligji, ose mjetet e përdorura, kryesisht, për prodhimin e këtyre objekteve.

Ligji për të drejtat e autorit në nenin 174/ ç) dhe d) të ligjit 35/2016 parashikon se me kërkesë të mbajtësit të së drejtës, kur ka arsye të dyshohet se të drejtat e autorit, cenohen ose janë gati për t'u cenuar, kur ka rrezik për shkatërrimin e elementëve të provës ose kur situata e shkeljes mund të rëndohet, gjykata mund të urdhërojë një masë të përkohshme që përfshin ruajtjen e gjendjes faktike të provave që disponohen nga pala e paditur ose të tretët. Nga masa e përkohshme, gjykata mund të urdhërojë në veçanti:

¹¹³ Shihni nenin 187 të ligjit 9947/2008, të ndryshuar me me Ligjin Nr.55/2014, datë 29.05.2014.

- (ç) konfiskimin e mallit, kur ka arsye të dyshohet se cenojnë një të drejtë, në bazë të ligjit;
- (d) konfiskimin e matërialeve e të mjetëve të përdorura në prodhimin dhe shpërndarjen e mallrave, kur ka arsye të dyshohet se cenojnë një të drejtë, në bazë të këtij ligji, si dhe dokumentacionin që lidhet me to.

Në mënyrë të ngjashme Ligjit për të drejtat e autorit që në nenin 7 parashikon se ky ligj gjen zbatim për të gjitha veprat, përfshirë ato të mbrojtura nga marrëveshjet ndërkombëtare, ku Republika e Shqipërisë është palë. Po ashtu, neni 127 i këtij ligji parashikon se: Marrëveshjet që e shtrijnë të drejtën e autorit te bazat e të dhënave të krijuara në vendet e treta dhe që nuk janë objekt i dispozitave të këtij ligji mbrohen në bazë të një traktati ndërkombëtar, ku Republika e Shqipërisë është palë. Veprat e autorëve/titullarëve të së drejtës, persona të huaj, mbrohen sipas dispozitave të këtij ligji dhe të marrëveshjeve ndërkombëtare, në të cilat ka aderuar Republika e Shqipërisë. Të drejtat e lidhura me të drejtat e autorit, titullarët e të cilave nuk janë shtetas shqiptarë, gëzojnë të njëjtën mbrojtje, sipas dispozitave të këtij ligji dhe të marrëveshjeve ndërkombëtare, në të cilat ka aderuar Republika e Shqipërisë, nëse ato ushtrohen brenda territorit të saj.

Natyra e rendit

Urdhri është për heqjen jashte kanaleve të tregtisë në atë mënyrë që të shmanget ndonjë dëm i shkaktuar mbajtesit të së drejtës, ose, përveç nëse kjo do të ishte në kundërshtim me kërkesat ekzistuese kushtetuese, shkatërrimin. Një urdhër i heqjes duhet të sigurojë që largimi do të jete jashte kanaleve të tregtisë dhe në një mënyrë që shmang dëmtimin e mbajtesit të duhur. Nëse kjo nuk është e mundur duhet të urdhërohet shkatërrimi.

Shkelësi nuk ka të drejtë në asnjë lloj kompensimi.

Parandalimi i shmangies

Mallrat e markës së falsifikuar duhet të hidhen jashte kanaleve të tregtisë. Kjo kërkesë mund të mos shmanget duke lejuar heqjen e thjeshtë të markës tregtare, e cila ishte ngjitur në mënyrë të paligjshme, dhe pastaj duke lejuar lëshimin e mallrave në kanalet e tregtisë.

Natyra e gjykimit të gjykatës

Diskrecioni për të urdhëruar asgjësimin ose shkatërrimin nuk është një diskrecion falas. Në shqyrtimin e kërkesave për shkatërrim, gjykata duhet të ketë parasysh nevojën e proporcionalitetit midis seriozitetit të shkeljes dhe mjeteve juridike të urdhëruara, si dhe interesave të palëve të treta, siç janë importuesit e pafajshëm.

Mjedisi, shëndeti publik dhe mirëqenia

Proceset në bazë të Marrëveshjes TRIPS, të cilat paracaktohen për mbrojtjen e të drejtave private të pronesisë intelektuale, tani janë veshur me rritjen e konsideratave të interesit publik. Shqetësuese janë shumë mallra të falsifikuar që kapen nga autoritetet e zbatimit të ligjit që paraqesin një rrezik serioz për mjedisin dhe shëndetin publik dhe mirëqenien. Depozitimi i sigurt, i sigurt dhe ruajtja e këtyre mallrave është thelbësore për të siguruar që rreziqet mjedisore të zbuten dhe që mallrat e dëmshme asgjësohen në një mënyrë që parandalon devijimin.

Konsideratat humanitare

Mallrat e shkelura, në vend që të shkaterrohen, mund të përdoren gjithashtu për qëllime humanitare për të lehtësuar vuajtjet gjate fatkeqësive natyrore ose civile, me kusht:

- Të jenë të përshtatshme për dhurim dhe nuk paraqesin rrezik për shëndetin dhe mirëqenien e qytetarëve.
- Të ekzistojnë procedura për të siguruar që mallrat përdoren për qëllimin e aprovuar dhe të mos devijohen në kanalet e tregtisë ose të dëmtojnë ndryshe mbajtesin e duhur.

Reciklimi

Riciklimi i materialeve të falsifikuara dhe pirate ka kuptim të mirë nese mund të bëhet me pëlqimin dhe bashkëpunimin e mbajtesit të duhur dhe në një mënyrë të ndjeshme ndaj mjedisit. Ai gjithashtu ofron mundësi për zhvillimin e industrisë dhe krijimin e vendeve të punës. Këto janë disa shembuj: shndërrimi i DVD-ve pirate në granula polivarbonat për prodhimin e mobiljeve të kopshtit; shndërrimi i përbërësve të këpucëve në sipërfaqe sportive sintetike; dhe përdorimin e produkteve të falsifikuara për qëllime të zbatimit të ligjit.

KAPITULLI 12

ZBATIMI KUFITAR

Hyrje

Një nga problemet në zbatimin e rregullave ligjore kundër falsifikimit dhe anti-piraterisë është se pasi mallrat e importuara shkelës kanë hyrë në zinxhirin e tregtisë është e vështirë të gjesh gjurmët e fatit të tyre. Një nga efektet e zgjidhejs së këtij problemi në rrugë penale është të parandalojë hyrjen e mallrave të tilla në tregun e vendit importues duke lejuar sekuestrimin dhe konfiskimin që në pikën e hyrjes doganore. Megjithëse doganat shpesh jenë në gjendje të ndalojnë mallrat që shkelin mbi bazën e mosrespektimit të procedurave të përgjithshme të importit, Marrëveshja TRIPS parashikon një skemë të detajuar, duke lejuar mbajtësit e të drejtave të sigurojnë ndalimin e mallrave të fallsifikuara ose pirate në doganë.

Rregjimi ligjor doganor shqiptar

Legjislacioni shqiptar dhe në mënyrë të posacme ai doganor¹¹⁴ parashikon procedura për bllokimin e mallrave të tillë sipas rregullave të Marrëveshjes TRIPS. Ky Kod parashikon kushtet dhe procedurat lidhur me veprimet që ndërmerren nga autoritetet doganore, kur ekzistojnë shkaqe të arsyeshme dyshimi se shkelet një e drejtë e pronësisë intelektuale nga mallra, të cilat janë ose duhet të ishin objekt i mbikëqyrjes doganore apo kontrollit doganor, brenda territorit doganor të Republikës së Shqipërisë. Në veçanti specifikohen situatat për mallrat në rrethana kur deklarohen për çlirim për qarkullim të lirë, eksport apo riekport; kur hyjnë apo dalin nga territori doganor i Republikës së Shqipërisë dhe kur vendosen në regjim pezullimi apo në zonë ose magazinë të lirë.

Në nenin 239 të këtij Kodi jepen veprimet që kryhen nga autoritetet doganore në rastin e mbikëqyrjes doganore dhe formalitetet për mallrat me shkelje, që dalin nga territori doganor i Republikës së Shqipërisë. Kur e gjejnë me vend, autoritetet doganore mund të përcaktojnë itinerarin që duhet të përshkojnë mallrat që dalin nga territori doganor, si dhe afatet kohore për t'u respektuar. Mallrat, që dalin nga territori doganor i Republikës së Shqipërisë, sipas rastit, ndër të tjera janë objekt i zbatimit të ndalimeve dhe kufizimeve për arsye të mbrojtjes së moralit shoqëror, rendit publik ose sigurisë publike, mbrojtjes së shëndetit dhe jetës së njerëzve, kafshëve apo bimëve, mbrojtjes së mjedisit, mbrojtjes së pasurive kombëtare me vlerë artistike, historike apo arkeologjike dhe mbrojtjes së pronësisë industriale ose tregtare.

¹¹⁴ Shihni nenet 10, 125, 131 dhe 239 të Kodit Doganor të RSH-së të miratuar me ligjin nr. 102/2014 datë 31.7.2014 dhe i ndryshuar me ligjin nr. 32, dt.2.04.2015 në nenet 3/1/a/ii/iii, 10/2/c dhe 125/1 parashikon detyrimet e autoriteteve doganore që të marrin masat e duhura dhe të ndjekin procedurat e nevojshme në rastin e konstatimit të mallrave të fallsifikuara ose pirate.

Këto ndalime dhe kufizime përfshijnë edhe kontrollin e prekursorëve kimikë, të mallrave që shkelin të drejtat e pronësisë intelektuale dhe shumat në të holla që hyjnë në Republikën e Shqipërisë, si edhe zbatimin e masave mbrojtëse dhe menaxhuese për peshkimin dhe masat e politikës tregtare. Çlirimi për dalje jepet nga autoritetet doganore me kusht që mallrat në fjalë të dalin nga territori i vendit kur ishte pranuar deklarata doganore ose deklarata doganore e rieksporit; ose ishte depozituar deklarata përmbledhëse e daljes.

Nga Seksioni 1 deri në Seksionon 3 të Kodit Doganor, në nenet 251-265 trajtohen llojet e shkeljeve, të skanksioneve të jepen dhe të mënyrës së dhënies së tyre. Shkeljet klasifikohen si kundërvajtje me përgjegjësi objektive për të cilat nuk kërkohet të provohet elementi faj, duke pasur parasysh karakterin objektiv të detyrimeve të përfshira dhe faktin që personat, të cilët kanë përgjegjësinë që t'i respektojnë nuk mund të justifikohen me padijeninë për ekzistencën e tyre, si dhe karakterin e tyre detyrues. Në varësi të formës së fajit bëhet klasifikimi në:

- (a) Kundërvajtje të kryera në neglizhencë.
- (b) Kundërvajtje të kryera me dashje.

Kodi Doganor¹¹⁵ parashikon se bashkëpunimi me anë të nxitjes, ndihmës, bashkëfajësia dhe tentativa është kundërvajtje. Seksioni 2 parashikon Sanksionet për kundërvajtjet të cilat duhet të jenë efektive, proporcionale e dekurajuese dhe vendosen brenda kufijve 20 000 deri në 500 000 lekë kur lidhen me formën e fajta të neglizhencës dhe deri në 1 000 000 lekë kur lidhen me vepra openale të kryera me dashje, në bashkëpunim dhe në tentativae.

Për kundërvajtjet e kryera në të njëjtën kohë Kodi parashikon se kur i njëjti person ka kryer disa kundërvajtje në të njëjtën kohë, çdo kundërvajtje sanksionohet veçmas.

Mënyra e caktimit të sanksioneve përcaktohet në Seksionin 3 të Kodit Doganor. Autoritetet doganore kompetente në caktimin e llojit dhe masës së sanksioneve për kundërvajtjet duhet të marrin parasysh të gjitha rrethanat, duke përfshirë, sipas rastit ndër të tjera:

- (a) Rëndësinë dhe kohëzgjatjen e kundërvajtjes;
- (b) Faktin nëse personi përgjegjës për shkeljen është operator ekonomik i autorizuar;
- (c) Faktin nëse mallrat e përfshira janë objekt i ndalimeve ose kufizimeve ligjore ose paraqesin rrezik ndaj sigurisë publike;
- (d) Nivelin e bashkëpunimit të personit përgjegjës për shkeljen me autoritetin kompetent;
- (e) Shkeljet e mëparshme nga ana e personit përgjegjës për shkeljen.

¹¹⁵ Shihni nenin 254 të Kodit Doganor.

Afati i parashkrimit për procedurat për një kundërvajtje, është katër vjet dhe fillon të numërohet nga dita, në të cilën është kryer kundërvajtja. Në rastin e kundërvajtjeve në vazhdim apo të përsëritura, afati i parashkrimit fillon në ditën, në të cilën pushon veprimi ose mosveprimi që përbën kundërvajtjen.

Në rastet e një hetimi ose procesi gjyqësor, në lidhje me të njëjtën kundërvajtje doganore, afati i parashkrimit ndërpritet me çdo akt të autoritetit kompetent, i cili i njoftohet personit në fjalë. Afati i parashkrimit rifillon të numërohet nga dita kur ka përfunduar hetimi ose procesi gjyqësor duke përfshirë në këtë numërim edhe afatin e konsumuar të parashkrimit deri në ditën kur është bërë pezullimi i tij. Nuk fillon ose vazhdon asnjë procedim, në lidhje me një kundërvajtje doganore pas mbarimit të një periudhe prej 8 vjetësh

Neni 265 i Kodit Doganor parashikon rastin e marrjes së masave për sekuestrimin dhe kompensimin e dëmeve. Autoritetet doganore mund të sekuestrojnë përkohësisht mallrat, mjetet e transportit dhe çdo pajisje tjetër të përdorur në kryerjen e kundërvajtjeve doganore, derisa të depozitohet një garanci ose të paguhet shuma e sanksioneve dhe detyrimeve përkatëse. Asnjë e drejtë kompensimi për dëmin e shkaktuar nga zhvlerësimi që rrjedh nga sekuestrimi i mallrave që janë objekt i kundërvajtjes nuk mund të ngrihet kundër autoriteteve doganore ose shtetit shqiptar.

Në zbatim të Kodit Doganor ka dalë edhe Vendimi i Këshillit të Ministrave Nr. 651, date 11.10.2017, për dispozitat zbatuese të ligjit nr. 102/2014, “Kodi Doganor I Republikës së Shqipërisë” që parashikon se me qëllimin e parandalimit të veprimeve që shkelin ligjin për pronësinë intelektuale në territorin e Republikës së Shqipërisë, autoritetet doganore kryejnë kontrollet e nevojshme doganore në lidhje me mallrat, objekt i mbikëqyrjes doganore ose kontrollit doganor, dhe marrin masat e duhura të identifikimit.

Vendimi i Këshillit të Ministrave Nr. 651, date 11.10.2017, për dispozitat zbatuese të ligjit nr. 102/2014, “Kodi Doganor I Republikës së Shqipërisë” parashikon në nenet 384-390 procedurën për shkatërrimin e mallrave dhe hapat e saj.

Hapi 1: Mallrat që dyshohet se shkelin një të drejtë të pronësisë intelektuale mund të shkatërrohen nën mbikëqyrje doganore, pa qenë e nevojshme të vërtetohet nëse është shkelur një e drejtë e pronësisë intelektuale, kur plotësohen të gjitha kushtet e mëposhtme:

- a) Mbajtësi i vendimit u konfirmon me shkrim autoriteteve doganore, brenda 10 (dhjetë) ditëve pune ose 3 (tri) ditëve pune në rastet e mallrave që prishen shpejt, nga data e njoftimit për pezullimin e çlirimit ose ndalimin e mallrave se, sipas bindjes së tij, është shkelur një e drejtë e pronësisë intelektuale;

- b) Mbajtësi i vendimit u jep me shkrim autoriteteve doganore, brenda 10 (dhjetë) ditëve pune, ose 3 (tri) ditëve pune në rastet e mallrave që prishen shpejt, nga data e njoftimit për pezullimin e çlirimit ose ndalimin e mallrave, pëlqimin e tij për shkatërrimin e mallrave;
- c) Deklaruesi apo mbajtësi i mallrave u jep me shkrim autoriteteve doganore, brenda 10 (dhjetë) ditëve pune ose 3 (tri) ditëve pune në rastet e mallrave që prishen shpejt, nga data e njoftimit për pezullimin e çlirimit ose ndalimin e mallrave, pëlqimin e tij për shkatërrimin e mallrave. Kur deklaruesi apo mbajtësi i mallrave nuk ka dhënë pëlqimin e tij për shkatërrimin e mallrave dhe as nuk ka njoftuar kundërshtimin e tij pranë autoriteteve doganore brenda këtyre afateve, autoritetet doganore mund të vlerësojnë se deklaruesi apo mbajtësi i mallrave ka dhënë pëlqimin për shkatërrimin e mallrave.

Autoritetet doganore çlirojnë mallrat apo përfundojnë ndalimin e tyre, menjëherë pas përfundimit të të gjitha formaliteteve doganore, kur brenda afateve ata nuk i kanë marrë të dyja, konfirmimin me shkrim nga mbajtësi i vendimit se, sipas bindjes së tij, është shkelur një e drejtë e pronësisë intelektuale dhe pëlqimin e tij me shkrim për shkatërrimin e mallrave, përveçse kur këto autoritete janë informuar ligjërisht për fillimin e procedimit gjyqësor, nëpërmjet paraqitjes së një kopjeje të aktpadisë, të paraqitur pranë gjykatës kompetente për të vendosur nëse është shkelur një e drejtë e pronësisë intelektuale.

Hapi 2: Shkatërrimi i mallrave kryhet nën kontrollin doganor dhe nën përgjegjësinë e mbajtësit të vendimit. Autoritetet doganore mund të marrin mostra përpara shkatërrimit të mallrave. Mostrat që merren mund të përdoren për qëllime edukative.

Hapi 3: Kur deklaruesi apo mbajtësi i mallrave nuk ka dhënë me shkrim pëlqimin e tij për shkatërrimin e mallrave dhe kur nuk vlerësohet se ai ka dhënë pëlqimin e tij për shkatërrimin, brenda afatit të, autoritetet doganore njoftojnë për këtë menjëherë mbajtësin e vendimit. Mbajtësi i vendimit, brenda 10 (dhjetë) ditëve pune ose 3 (tri) ditëve pune në rastin e mallrave që prishen shpejt, nga njoftimi i pezullimit të çlirimit apo ndalimit të mallrave, duhet të fillojë procedimin gjyqësor, nëpërmjet paraqitjes së një kopjeje të aktpadisë, të paraqitur pranë gjykatës kompetente për të vendosur nëse është shkelur një e drejtë e pronësisë intelektuale.

Hapi 4: Përveçse në rastin e mallrave që prishen shpejt, autoritetet doganore, në raste të përshtatshme, mund të zgjatin afatin e përcaktuar në pikën 3, deri në 10 (dhjetë) ditë pune, me kërkesë të justifikuar nga mbajtësi i vendimit.

Hapi 5: Autoritetet doganore çlirojnë mallrat apo përfundojnë ndalimin e tyre, menjëherë pas përfundimit të të gjitha formaliteteve doganore, nëse, brenda afateve nuk janë informuar ligjërisht, në përputhje me pikën 3, për fillimin e procedimit gjyqësor, nëpërmjet paraqitjes së një kopjeje të aktpadisë, të paraqitur pranë gjykatës kompetente për të vendosur nëse është shkelur një e drejtë e pronësisë intelektuale.

Në nenin 385 trajtohet rasti i clirimit të hershëm i mallrave. Në këtë rast ndiqen hapat e mëposhtëm:

Hapi 1: Kur autoritetet doganore janë njoftuar për fillimin e procedurës gjyqësore për të përcaktuar nëse një dizeno industriale, patentë për shpikje, model përdorimi, topografi e një produkti gjysmëpërçues apo varieteti bimor është shkelur, deklaruesi apo mbajtësi i mallrave mund t'u kërkojë autoriteteve doganore çlirimin e mallrave përpara përfundimit të procedurave në fjalë. Hapi 2: Autoritetet doganore çlirojnë mallrat apo përfundojnë ndalimin e tyre vetëm kur plotësohen të gjitha kushtet e mëposhtme:

- (a) Deklaruesi apo mbajtësi i mallrave depoziton një garanci me një vlerë të mjaftueshme për të mbrojtur interesat e mbajtësit të vendimit;
- (b) Gjykata kompetente, që përcakton nëse është shkelur një e drejtë e pronësisë intelektuale, nuk ka dhënë një masë për sigurim padie për mallrat në fjalë;
- (c) Kur janë kryer të gjitha formalitetet doganore.

Neni 386 trajton veprimet që kryhen apo nuk kryhen për mallrat për shkatërrim. Mallrat që do të shkatërrohen nuk duhet:

- (a) të çlirohen për qarkullim të lirë, përveçse kur autoritetet doganore, me pëlqimin e mbajtësit të vendimit, vendosin se është e nevojshme, në rastin kur mallrat do të riciklohen apo do të asgjësohen /do të shkatërrohen jashtë kanaleve tregtare, përfshirë për qëllime ndërgjegjësimi dhe edukative. Kushtet sipas të cilave mallrat mund të çlirohen për qarkullim të lirë përcaktohen nga autoritetet doganore;
- (b) të largohen nga territori doganor i Republikës së Shqipërisë;
- (c) të eksportohen apo të riekportohen;
- (d) të vendosen nën një regjim/procedure pezullimi; në zonë të lirë apo magazinë të lirë.

Autoritetet doganore mund të lejojnë që mallrat të lëvizin nën mbikëqyrje doganore brenda territorit doganor të Republikës së Shqipërisë me qëllim shkatërrimin e tyre nën mbikëqyrje doganore.

Neni 387 lidhet me procedurën për shkatërrimin e mallrave në dërgesa të vogla. Ky nen zbatohet kur mallrat përmbushin të gjitha kushtet e mëposhtme:

- (a) Dysohet se mallrat janë të falsifikuara apo pirate;
- (b) Janë mallra që nuk prishen shpejt;
- (c) Ka një vendim që miraton aplikimin për mallrat;
- (ç) Mbajtësi i vendimit ka aplikuar për përdorimin e procedurës të përcaktuar në këtë nen;
- (d) Mallrat janë transportuar në dërgesa të vogla.

Hapi 1: Autoritetet doganore njoftojnë deklaruesin apo mbajtësin e mallrave për pezullimin e çlirimit të mallrave apo ndalimin e tyre brenda 1 (një) dite pune nga data e pezullimit apo ndalimit në fjalë. Në njoftimin e pezullimit të çlirimit apo ndalimit të mallrave duhet të përfshihet: informacioni se autoritetet doganore kanë për qëllim të shkatërrojnë mallrat dh ë drejtat e deklaruesit apo të mbajtësit të mallrave.

Hapi 2: Deklaruesit apo mbajtësit të mallrave i jepet mundësia për t'u shprehur brenda 10 (dhjetë) ditëve pune nga data e njoftimit të pezullimit të çlirimit apo ndalimit të mallrave.

Hapi 3: Mallrat në fjalë mund të shkatërrohen kur, brenda 10 (dhjetë) ditëve pune nga data e njoftimit të pezullimit të çlirimit të mallrave apo ndalimit të tyre, deklaruesi apo mbajtësi i mallrave ka dhënë pëlqimin e tij për shkatërrimin e mallrave, pranë autoriteteve doganore. Kur deklaruesi apo mbajtësi i mallrave nuk ka dhënë pëlqimin e tij për shkatërrimin e mallrave, por as nuk ka njoftuar kundërshtimin e tij pranë autoriteteve doganore, brenda afatit të referuar në pikën 5, autoritetet doganore mund të vlerësojnë se deklaruesi apo mbajtësi i mallrave ka dhënë pëlqimin e tij për shkatërrimin e tyre.

Hapi 4: Shkatërrimi duhet të kryhet nën mbikëqyrje doganore. Autoritetet doganore, sipas kërkesës dhe kur është e mundur, i vënë në dispozicion mbajtësit të vendimit informacion për sasinë reale apo të vlerësuar të mallrave të shkatërruara dhe natyrën e tyre.

Hapi 5: Kur deklaruesi apo mbajtësi i mallrave nuk ka dhënë me shkrim pëlqimin e tij dhe kur nuk vlerësohet se ka dhënë pëlqimin e tij për shkatërrimin e mallrave autoritetet doganore njoftojnë menjëherë mbajtësin e vendimit për këtë dhe për sasinë e natyrën e mallrave, përfshirë imazhet nëse është e nevojshme. Autoritetet doganore, gjithashtu, në bazë të një kërkesë dhe nëse i disponon, i njoftojnë mbajtësit të vendimit emrat dhe adresat e pritësit të mallit, të dërguesit dhe deklaruesit apo mbajtësit të mallrave, procedurën doganore dhe

origjinën, prejardhjen dhe destinancionin e mallrave, çlirimi i të cilave është pezulluar apo që janë ndaluar.

Hapi 6: Autoritetet doganore çlirojnë mallrat apo përfundojnë ndalimin e tyre menjëherë pas përfundimit të të gjitha formaliteteve doganore, kur nuk kanë marrë informacion nga mbajtësi i vendimit për fillimin e procedimit gjyqësor, nëpërmjet paraqitjes së një kopjeje të aktpadisë, të paraqitur pranë gjykatës kompetente për të vendosur nëse është shkelur një e drejtë e pronësisë intelektuale, brenda 10 (dhjetë) ditëve pune nga data e njoftimit.

Neni 388 deri në 389 trajton përgjegjësinë e autoriteteve doganore. Vendimi që miraton një aplikim nuk i jep të drejtë mbajtësit të vendimit për të kërkuar kompensim nëse mallrat që dyshohen për shkelje të një të drejte të pronësisë intelektuale nuk janë zbuluar nga zyra doganore dhe, si rrjedhojë, janë çliruar apo nuk është kryer asnjë veprim për ndalimin e tyre. Kur një procedurë gjyqësore e filluar sipas këtij vendimi ndërpritet/pushohet për shkak të një veprimi apo mosveprimi nga mbajtësi i vendimit, kur mostrat e marra, nuk kthehen apo janë dëmtuar dhe janë jashtë përdorimit, për shkak të një veprimi apo mosveprimi nga mbajtësi i vendimit, apo kur vërtetohet se mallrat në fjalë nuk shkelin një të drejtë të pronësisë intelektuale, mbajtësi i vendimit është përgjegjës kundrejt çdo mbajtësi të mallrave apo deklaruesi, i cili ka pësuar dëm nga kjo situatë, në përputhje me legjislacionin specifik në fuqi. Kur kërkohet nga autoritetet doganore, mbajtësi i vendimit duhet të kompensojë kostot e përballuara nga autoritetet doganore apo palët e tjera që veprojnë për llogari të autoriteteve doganore, nga momenti i pezullimit të çlirimit të mallrave apo ndalimit të tyre, përfshirë magazinimin dhe trajtimin e mallrave. Mbajtësi i vendimit, të cilit i është njoftuar pezullimi i çlirimit të mallrave apo ndalimi i tyre, në bazë të kërkesës së tij, informohet nga autoritetet doganore për vendin dhe mënyrën e magazinimit të këtyre mallrave dhe për koston e parashikuar të magazinimit.

Skema TRIPS

Marrëveshja TRIPS merret me çështjen në fjalë, në nenet 51 deri 60. Sipas nenit 51, mbajtësit e të drejtave që kanë arsye të vlefshme për të dyshuar se mund të bëhet importimi i markës së falsifikuar ose mallrave të piratuara të së drejtes së autorit, mund të kërkojnë pezullimin nga autoritetet doganore për lëshimin e mallrave në qarkullim të lirë. Neni 58 parashikon një procedurë fakultative sipas detyrës zyrtare që lejon doganat të veprojnë me iniciativën e tyre duke pezulluar lëshimin e mallrave për të cilat ata kanë fituar prova *prima facie* se një e drejtë e PI-së është duke u shkelur. Doganat shpesh përdorin metoda të sofistikuara të vlerësimit të rrezikut dhe mund të parashikojnë zbulimin e mallrave të paligjshëm përpara se ngarkesa të arrijë në kufi.

Objekti i pezullimit

Qëllimi i pezullimit është i dyfishtë: ai i jep mbajtësit të duhur të të drejtës së PI-së dhe/ose autoriteteve përkatëse kohë për të vërtetuar nëse mallrat janë të falsifikuara ose pirate dhe për të marrë një urdhër gjykatë bazuar në themelin e kërkesës.

Fushëveprimi i mbrojtjes

Dispozitat e masave kufitare të Marrëveshjes TRIPS zbatohen në parim vetëm për importin e mallrave të falsifikuara dhe pirate. Shënimi 14 i Marrëveshjes TRIPS përcakton këto koncepte si më poshte:

Për qëllimet e kësaj Marrëveshjeje:

- (a) **"mall i markës së falsifikuar"** do të quhet çdo mall, përfshirë paketimin, që mban pa autorizim një markë tregtare e cila është identike me markën tregtare të regjistruar në mënyrë të vlefshme në lidhje me ato mallra, ose të cilat nuk mund të dallohen në aspektet thelbësore të saj nga një markë e tillë, dhe i cili në këto mënyrë shkel të drejtat e pronarit të markës tregtare në fjalë sipas ligjit të vendit të importit;
- (b) **"mallrat me të drejta të pirateruara"** do të thotë çdo mall i cili është kopje e bërë pa pëlqimin e mbajtësit të së drejtës ose personit të autorizuar siç duhet nga mbajtësi i së drejtës në vendin e prodhimit dhe të cilat bëhen direkt ose indirekt nga një mall ku bëhet bërja e ajo kopje do të përbënte një shkelje të së drejtës së autorit ose një të drejtë të lidhur me ligjin e vendit të importit.

Ligji kombëtar megjithatë mund të shtrijë dispozitat për importin e mallrave ose për mallrat në tranzit të vendosura në treg në një vend tjetër me pëlqimin e mbajtësit të së drejtës; siç janë patentat dhe modelet e regjistruara, dhe për shkeljen e mallrave të destinuara për eksport.

Aplikimi tek autoriteti kompetent

Një mbajtës i së drejtës i cili dëshiron të shfrytëzojë dispozitat e nenit 51 duhet të:

- Sigurojë prova adekuate për të kënaqur doganat që sipas ligjit vendor, (ligjet e vendit të importit) ka *prima facie* shkelje të IPR-së të mbajtësit të së drejtës;
- Furnizojë një përshkrim të detajuar të mallrave për t'i bërë ato lehtësisht të njohshme nga dogana.

Siguria

Dogana mund të kërkojë nga një aplikant të ofrojë siguri të mjaftueshme për ta mbrojtur atë dhe të pandehurin, dhe për të parandaluar abuzimin. Një siguri e tillë mund të mos pengojë në mënyrë të paarsyeshme përdorimin e këtyre procedurave.

Njoftimi

Autoritetet duhet ta informojnë aplikantin brenda një periudhe të arsyeshme, nëse e kanë pranuar kërkesën dhe periudhën për të cilën dogana do të pezullojë lëshimin e mallrave.

Importuesi i mallrave që pretendohet se kanë shkelur të drejtat e PI-së dhe kërkuesi, (mbajtësi i të drejtës) duhet të njoftohet menjëherë për çdo pezullim në kuptim të nenit 51.

E drejta e inspektimit dhe informacionit

Pasi të jenë ndaluar mallrat me shkelje, mbajtësit të së drejtës duhet t'i jepet mundësia e mjaftueshme që mallrat që ndalohen nga dogana të inspektohen për të vërtetuar pretendimet e tij. Importuesi ka të drejtë të ketë një mundësi të barabartë për të inspektuar mallrat.

Pasi të jete bërë një përcaktim pozitiv mbi themelin e çështjes, dogana duhet të informojë mbajtësin e duhur për emrat dhe adresat e dërguesit, importuesit dhe marrësit dhe për sasinë e mallrave.

Kohëzgjatja e pezullimit

Brenda 10 ditëve të punës, (e cila, në raste të përshtatshme, mund të zgjatet edhe për 10 ditë të tjera), pasi aplikantit (mbajtës të së drejtës) t'i jetë dërguar njoftimi për pezullimin, mbajtësi i së drejtës duhet të informojë doganat se procedurat që çojnë në një vendim të çështjes kanë filluar, ose që një autoritet i autorizuar rregullisht ka marrë masa të përkohshme për zgjatjen e pezullimit.

Mallrat duhet të lëshohen, me kusht që të jenë përmbushur të gjitha kushtet e tjera doganore për import ose eksport.

Procedurat e përkohshme

Pezullimi i lëshimit të mallrave është një mjet i përkohshëm dhe kërkon konfirmim (nga një gjykatë e zakonshme ose nga një gjykatë administrative), pasi të merret parasysh themeli i çështjes. Ky shqyrtim duhet të bëhet brenda një kohe të arsyeshme dhe pezullimi atëherë duhet të modifikohet, ose të revokohet ose të konfirmohet.

Kur pezullimi është në lidhje me një masë gjyqësore të përkohshme, ai duhet të revokohet ose të pushojë me kërkesë të të pandehurit, nëse procedurat mbi bazueshmërinë nuk janë iniciuar brenda një periudhe të arsyeshme.

Dëmshpërblimi i importuesit dhe pronarit të mallrave

Një gjykatë mund të urdhërojë që kërkuesi t'i paguajë importuesit, marrësit dhe pronarit kompensimin e duhur për çdo dëmtim të shkaktuar atyre përmes ndalimit të gabuar të mallrave.

Importet e *De Minimis*

Sasi të vogla të mallrave me natyrë jo-komerciale të përfshira në bagazhet personale të një udhëtari ose të dërguar në dërgesa të vogla mund të përjashtohen nga këto dispozita.

KAPITULLI 13

JURIDIKSIONI NË ÇËSHTJET NDËRKUFITARE

Hyrje

Krimet me natyrë ndërkufitare jo rrallë shtrojnë pyetje në lidhje me juridiksionin e gjykatës. Sidoqoftë, kundërvajtjet me natyrë ekonomike mund ta bëjnë këtë lehtësisht, pavarësisht nëse ato kanë të bëjnë me marrëdhëniet financiare, me tregtinë ndërkombëtare ose me përdorimin e internetit. Mallrat e falsifikuara zakonisht importohen nga një vend tjetër. Miratimi i gjerë i internetit ka nënkuptuar që sasi të mëdha të mallrave të falsifikuara ose të paligjshme blihen përmes faqeve të internetit dhe importohen duke përdorur shërbime postare ose shërbime korriere ndërkombëtare. Mjeti kryesor me të cilin shkelen të drejtat e autorit në produktet argëtuese është përmes shërbimeve të internetit, të tilla si: faqet e internetit për ndarjen e skedarëve dhe platformat e transmetimit të palicencuar. Krimi i PI-së i kalon kufijtë e shteteve.

Raste të tilla mund të shtrojnë pyetje lidhur me juridiksionin e gjykatës para së cilës është ngritur dhe ka filluar një ndjekje penale. Ky kapitull diskuton shkurtimisht çështjet që dalin. Këto bien nën dy tituj kryesorë. Së pari, rregullat e përgjithshme të zbatueshme të juridiksionit; dhe, së dyti, lokalizimi i veprave thelbësore.

Rregullat e juridiksionit

E drejta e brendshme e cdo vendi përcakton si gjykatën kompetente, ashtu edhe kufijtë e vepërimit të ligjit penal në hapësirë, përfshirë edhe kompetencën territoriale. Prezumohet se një ligj kombëtar që parashikon një vepër penale si të tillë, kriminalizon vetëm veprimet e kryera brenda juridiksionit të tij.¹¹⁶

Kushtetuta e Republikës së Shqipërisë përcakton në nenin 135 të saj se pushteti gjyqësor ushtrohet nga Gjykata e Lartë, si dhe nga gjykatat e apelit e gjykatat e shkallës së parë, të cilat krijohen me ligj. Vec tyre, janë edhe gjykatat e posaçme që gjykojnë veprat penale të korrupsionit dhe të krimit të organizuar, si dhe figurave më të larta të shtetit që drejtojnë organet dhe institucionet kushtetuese.

Gjykata e Lartë¹¹⁷ shqyrton çështje lidhur me kuptimin dhe zbatimin e ligjit për të siguruar njësimin ose zhvillimin e praktikës gjyqësore, sipas ligjit.

¹¹⁶ MacLeod v. Attorney-General for New South Wales [1891] A.C. 455 (PC); Reg. v. Treacy [1971] A.C. 537, 551, per Lord Reid; State v Conradie (CC 20-2013) [2016] NAHCMD 263.

¹¹⁷ Shihni nenin 141 të Kushtetutës së Republikës së Shqipërisë.

Kodi i Procedurës Penale në nenet 69 deri në 73 parashikon juridiksionin penal që ushtrohet nga gjykatat penale. Gjykata penale shqyrton gjithçka që është e nevojshme për marrjen e vendimit dhe vendos sipas rregullave të caktuara me ligj. Vendimi penal i formës së prerë është i detyrueshëm për gjykatën që shqyrton pasojat civile të veprës vetëm përsa i përket faktit nëse vepra penale është kryer dhe nëse është kryer nga i gjykuari.

Cështje që lidhen me mungesën e juridiksionit ngrihen, edhe kryesisht, në çdo gjendje dhe shkallë të gjykimit. Gjykata jep vendim dhe urdhëron, kur është rasti, dërgimin e akteve organit kompetent. Kur mungesa e juridiksionit ngrihet gjatë hetimeve paraprake prokurori që procedon vendos dërgimin e akteve gjykatës kompetente për të vendosur.

Mosmarrëveshjet për juridiksionin. Kur ka mosmarrëveshje për juridiksionin, gjykata që e ngre atë merr vendim, të cilin bashkë me kopjen e akteve të nevojshme për zgjidhjen e saj ia dërgon Gjykatës së Lartë, duke treguar palët dhe mbrojtësit.

Pikëpamja moderne është se një gjykate mund të ushtrojë juridiksion kur një "masë thelbësore" e veprimeve ose efekteve që përbëjnë krimin ndodhin brenda juridiksionit të saj, përveç nese parimet që lidhen me respektimin e sovranitetit të një shteti tjetër, në mënyrë të arsyeshme mund të kërkojnë që gjykata konkrete të refuzojë të gjykojë çështjen.¹¹⁸ Për shembull, vendndodhja në det të hapur e një serveri në internet me anë të të cilit shpërndahen materiale fyese të botuara nga një i pandehur brenda juridiksionit të një shteti, nuk e privojnë një gjykatë të këtij juridiksioni të procedojë rastin kur përgatitja dhe ngarkimi i materialeve u zhvillua brenda vendit ku kjo gjykatë ushtron juridiksionin e saj.¹¹⁹

Lokalizimi i elementeve të veprës penale

Për të përcaktuar nese vepra penale ka ndodhur brenda juridiksionit territorial të gjykatës konkrete, është e nevojshme që vëmendja të përqëndrohet në elementët e kundërvajtjes. Në kontekstin e veprës penale të lidhur me pronësinë intelektuale, juridiksioni mund të përfshijë edhe aspektet e gjykimit civil, kur vepra penale nuk tregon një kuptim të specializuar të elementëve të përdorur për përgjegjësinë penale.

Për të marrë një shembull, kur vepra e pretenduar është shitja me dashje e një malli, mbi të cilin është aplikuar në mënyrë të gabuar një markë tregtare, nëse veprimi i shitjes do të kishte ndodhur në territorin e një gjykate e atij vendi do të ketë të juridiksion për ta gjykuar,

¹¹⁸ R. v. Smith (Wallace Duncan) (No. 4) [2004] 2 Cr. App. R. 17 (UK); State v Postrick Mwinga (1995) SA 1/95.

¹¹⁹ R. v. Sheppard and Whittle [2010] 1 Cr. App. R. 26 (UK).

pavarësisht se ku është regjistruar marka tregtare e cenuar. Nëse i pandehuri ka veprimtarinë e biznesit të tij me pakicë brenda juridiksionit të vendit në fjalë, nuk do të lindë ndonjë pyetje lidhur me juridiksionin, sepse çështja është e qartë. e lokalizimit. Nëse biznesi i të pandehurit do operonte në një vend tjetër, ndërkohë kur i pandehuri është rezident brenda juridiksionit të gjykatës së mësipërme, atëherë çështja fillon dhe vështirësohet.

Çfarë është një "shitje" ose një "ofertë" për shitje është çështje e interpretimit të dispozitës ligjore që përcakton veprën e ngarkuar. në qofte se ligji penal nuk tregon se termat janë duke u përdorur në një kuptim të veçantë, ato do të mbajnë kuptimin e tyre të zakonshëm në bazë të ligjit të përgjithshëm civil.¹²⁰

Rëndësia e "shënjestrit" ose "targetimit"

Në interpretimin e legjislacionit të Bashkimit Evropian për pronësinë intelektuale, Gjykata e Europiane e Drejtësisë (GJED) ka zhvilluar nocionin e "shënjestrit" si një konsideratë të rëndësishme për të vendosur nëse një akt shkelje ka ndodhur brenda juridiksionit. Ajo përcaktoi se kur një person në Vendin A reklamoi për shitje në vendin B kopje të një veprë që mbrohet nga të drejtat e autorit në Vendin B, pa pëlqimin e pronarit të së drejtës së autorit në Vendin B, ai me këtë akt do të cenojë të drejtën ekskluzive të shpërndarjes në Vendin B. "Shënjestrimi" i ofertës së drejtuar ndaj konsumatorëve në shtetin B rezulton në një akt shpërndarjeje në vendin B, edhe nëse ende nuk ka ndodhur ndonjë shitje.¹²¹

Në mënyrë të ngjashme, GJED ka konstatuar se ekziston një përdorim shkelës i një marke tregtare në lidhje me mallrat e falsifikuara, kur oferta e një tregu në internet është në shënjestër të konsumatorëve në një juridiksion të veçantë.¹²²

Është çështje provash, që duhet të vlerësohet rast pas rasti, nëse oferta ishte aq e synuar sa me dashje të shkelte të drejtat e autorit apo të pronarit, ose të ndonjë mbajtësi të autorizuar prej tyre. Provat e tilla mund të përfshijnë: gjuhën në të cilën shprehet faqja në internet, llojin e monedhës për shkëmbim, natyrën e produkteve dhe çdo fakt tjetër përkates. Megjithatë, fakti i thjeshtë që një faqe në internet është e arritshme në një juridiksion të caktuar, nuk sjell automatikisht përfundimin se një veprim juridik me natyrë shkelje apo kundravajtje ka ndodhur

¹²⁰ Shihni rastin Fisher v Bell [1961] 1 Q.B. 394; Partridge v Crittenden [1968] 1 W.L.R. 1204 (UK).

¹²¹ Dimensione Direct Sales Srl v Knoll International SpA (2015) Case C-516/13, Art. 6(1), WIPO Copyright Treaty (1996). Ky është një vendim gjyqësor civil por në të shprehet qartë duke referuar në një çështje të ngjashme Case of Donner (2012) Case C-5/11 sipas të cilit i njëjti interpretim do të zbatohet edhe në gjykimet penale të shkeljeve të PI-së.

¹²² Shihni rastin L'Oréal SA v eBay International (2011) Case C-324/09.

në atë vend. Kurse, rastin e një shitje që ka rezultuar në të vërtetë nga një oferte në internet nga një faqe interneti jashtë juridiksionit përkatës, kur dërgimi i mallit të falsifikuar ose pirat të blerë kryhet brenda një juridiksioni tjetër të veçantë, na con në konkluzionin se ky përdorim pa autorizim i markës tregtare ose kjo shkelje e së drejtës së shpërndarjes ekskluzive të autorit bie nën atë juridiksion. Për këtë rast asnjë provë e “shënjestrimin” nuk kërkohet.¹²³

Sfida më e madhe për rregullat standarde të juridiksionit lind në lidhje me vënien në dispozicion të përmbajtjes dixhitale të mbrojtur nga pronësia intelektuale në fushën e internetit. Shpërndarja e elementeve teknike nëpër vende të ndryshme, me operatorët njerëzorë të atyre elementëve të vendosur në të tjerët, duket në shikim të parë se krijon probleme thelbësore në përcaktimin dhe lokalizimin e krimit. Sidoqoftë, gjykatat kanë filluar të krijojnë rregulla të zbatueshme për këtë çështje, edhe nëse ende ekzistojnë disa mosmarrëveshje rreth tyre.

Siç u përmend më lart, Marrëveshja TRIPS kërkon që akte të caktuara të komunikimit për publikun në lidhje me veprat dhe shfaqjet e mbrojtura të jenen brenda të drejtave ekskluzive të mbajtësit të së drejtës. Në një mënyrë më gjithëpërfshirëse, neni 8 i Traktatit të te Drejtave të Autorit WIPO (1996) parashikon që mbajtësit e të drejtave të autorit *“të gëzojnë të drejtën ekskluzive të autorizimit të çdo komunikimi për publikun të veprave të tyre, në tranmetim me tel ose me mjete pa tel, duke përfshirë edhe vënien në dispozicion të publikut të veprave të tyre në atë mënyrë që anëtarët e publikut të mund të qasen në këto vepra nga një vend dhe në një kohë të zgjedhur individualisht prej tyre”*.

Lind pyetja: Kur një person ka krijuar një faqe Web në shtetin A me anë të së cilës ai u mundëson banorëve të shtetit B të shkarkojnë kopje të veprave në mënyrë të paligjshme ose të dëgjojnë apo të shikojnë transmetime të palicencuara të muzikës ose veprave audiovizuale, a do të themi se do të ketë shkelje në shtetin A?

GJED i është përgjigjur kësaj pyetjeje për vendet anëtare të Bashkimit Evropian duke iu referuar konceptit të synimeve. Dërgimi i të dhënave nga serveri në shtetin A në një kompjuter në shtetin B për ruajtje dhe transmetim në ekran është një akt shkelje ligjore *“të paktën, në shtetin anëtar B, kur ka prova nga të cilat mund të konkludohet se akti shpalos një qëllim nga ana e personit që e kryen aktin për të synuar publikun në shtetin anëtar B ”*.¹²⁴

Sidoqoftë, në Shtetet e Bashkuara të Amerikës, disa gjykata kanë vendosur që transmetimi ose transmetimi në internet i përmbajtjes së veprës së mbrojtur nga të drejtat e autorit për

¹²³ Shihni rastin Blomqvist v Rolex SA (2014) Case C-98/12.

¹²⁴ Shihni rastin Football Dataco Ltd v Sportradar GmbH (2012) Case C-173/11.

banorët e SH.B.A.-së përbën një shkelje të së drejtës së performancës publike, pavarësisht nëse synimi i shkelësit vërtetohet apo jo. Meqenëse akti i shkeljes nuk varet në mënyrë konvencionale nga ndonjë qëllim, faktik ose prezumim ligjor, nga ana e shkelësit të pretenduar, mund të argumentohet se kjo qasje është në përputhje me parimin. Kjo nuk do të na çojë në përfundimin thotë se vepra penale ka ndodhur pjesërisht brenda juridiksionit, dhe se gjykata, pra, ka juridiksion lëndor, që një individ të veçantë që do t'i nenshtrohet ndjekjes penale.¹²⁵ Nëse shkelësi i pretenduar është përtej juridiksionit territorial të gjykates, do të duhet të ndërmerren procedurat e ekstradimit, nëse është e nevojshme dhe e mundshme, për t'ia nënshtruar vepër penale juridiksionit përkatës. Kjo është padyshim një fushë në të cilën gjykatat do të duhet të arrijnë në konkluzionet e tyre në përputhje edhe me traditat dhe praktikatat e tyre të ligjore.

Komploti

Vepra penale që lidhet me komplotin qoftë për të kryer një krim ligjor ose një vepër penale të lidhur me mashtrimin, janë gjykime që ndërthurren me shkeljet e PI-sënë disa vende. Në disa legjislacione vepra penale e komplotit¹²⁶ krijon konsiderata të veçanta në kontekstin e lokalizimit. Kundërvajtja është e plotë menjëherë pasi komplotistët janë marrë vesh të kryejnë aktin e paligjshëm.¹²⁷ Kur komploti është bërë jashtë juridiksionit, mund të argumentohet se asnjë vepër "kriminale" nuk ka ndodhur në këtë juridiksion. Sidoqoftë, ky argument nuk ka gjasa të ketë sukses. Kur marrëveshja është bërë jashtë juridiksionit, me qëllim që ajo të kryhet brenda juridiksionit, gjykata është kompetente të gjykojë një komplot nëse provat tregojnë se komploti, kudo që të ishte planifikuar apo formuar, konsiderohet i mirëqënë në momentin kur i pandehuri ishte nën juridiksion, gjithmonë, nëse ai hyn në juridiksion të bëjë veprime për realizimin e komplotit.¹²⁸

Pastrimi i parave

Siç u përmend më lart, veprat penale të pastrimit të parave kanë dëshmuar se janë mjete të rëndësishme në ndjekjen penale të krimit të PI-së, ku përfshihet edhe krimi i organizuar. Një

¹²⁵ Twentieth Century Fox Film Corp. v iCraveTV, 2000 WL 255989 (W.D.Pa.); Los Angeles News Service v. Conus Communications Co. Ltd. Partnership, 969 F.Supp. 579 (C.D.Cal.,1997).

¹²⁶ Neni 220 i Kodit Penal shqiptar parashikon Komplotin si vepër penale, sipas së cilës: “Marrja e vendimeve dhe krijimi i kushteve materiale nga një grup njerëzish për të kryer atentat dënohet me burgim nga pesë gjer në pesëmbëdhjetë vjet.”

¹²⁷ Shihni rastin Scott v Metropolitan Police Commissioner [1975] A.C. 819.

¹²⁸ Shihni rastin DPP v Doot [1973] A.C. 807 (UK).

aspekt i kundërvajtjeve të tilla që mund të bëhen të rëndësishme është karakteri i jashtëligjshëm i verimeve të pastrimit të parave.

Në përputhje me nenin 6 (2) (c) të Konventës së Kombeve të Bashkuara kundër krimit të organizuar transnacional (UNTOC), vepra nga e cila kanë rrjedhur të ardhurat e krimit në fjalë, mund të jetë kryer jashtë juridiksionit, për aq kohë sa sjellja përkatëse përbën një vepër penale në bazë të ligjit të brendshëm të shtetit ku ajo është kryer dhe, do të ishte vepër penale sipas ligjit të shtetit të ndjekjes penale, nëse do të ishte kryer atje.

Avioni dhe anijet

Produktet argëtuese përdoren zakonisht në anije dhe aeroplane dhe gjatë udhëtimit me to hasen shkeljet e të drjetave të PI-së ndonjëherë. Në përputhje me Konventën për veprat penale dhe disa akte të tjera të kryera në avion, (Tokio, 1963), çdo veprim ose mosveprim që po ndodh në bordin e një avioni të regjistruar në një vend të caktuar në fluturimin për diku tjetër, ose nese ndodh në ose mbi vendin e regjistrimit, do të ishte vepër penale. Ligji i vendit të regjistrimit do të përcaktonte nëse ishte kryer një vepër penale. Juridiksioni territorial i gjykatave shtrihet në anijet në det të regjistruar nën flamurin kombëtar me të cilin udhëtojnë. Personat e akuzuar për kryerje të veprave penale që ndodhin në bord të anijeve të tilla, mund të ndiqen penalisht në gjykatat e shtetit, flamurin e të cilit mban anija.

KAPITULLI 14

NDIHMA JURIDIKE E NDËRSJELLË

Hyrje

Krimi i lidhur me pronësinë intelektuale është shumë ndërkombëtar. Prodhimi, transportimi dhe shpërndarja e mallrave të falsifikuara zakonisht bëhen në më shumë se një vend. Piraterimi i veprave të së drejtës së autorit në internet mundësohet nga rrjetet globale, me shkelës dhe infrastrukturë teknike shpesh të vendosura në juridiksione të ndryshme. Në hetimin dhe ndjekjen penale të këtij krimi, bashkëpunimi i gjykatave dhe agjencive përtej kufijve mund të bëhet i domosdoshëm.

Sigurimi i një ndihme të tillë juridike të ndërsjellë rregullohet nga legjislacioni i brendshëm, i ndikuar shpesh nga marrëveshjet ndërkombëtare në të cilat ka aderuar vendi në fjalë. Ligjet kombëtare mund të përfshijne ato marrëveshje si bazë ligjore për dhënien ose refuzimin e ndihmës.

Kërkimi për ndihmë juridike të ndërsjellë

Një prokuror ose hetues në një vend mund të kërkojë lloje të ndryshme ndihme nga autoritetet në një vend tjetër. Kur një ndihmë e tillë përfshin përdorimin e kompetencave juridike në vendin e kërkuar, do të kërkohej një kërkesë zyrtare për ndihmë juridike. Llojet e ndihmës që mund të kërkohen janë:

- Marrja e provave;
- Shërbimi i dërgimit të dokumenteve gjyqësore;
- Kryerja e kërkimeve, konfiskimeve dhe ngrirjes së pasurive;
- Ekzaminimi i objekteve dhe vendeve;
- Sigurimi i informacionit, dhënia e dëshmive dhe vlerësimeve të eksperteve;
- Sigurimi i origjinaleve ose kopjeve të dokumenteve dhe regjistrimeve përkatëse;
- Identifikimi ose gjurmimi i të ardhurave nga krimi, prona, instrumente, pajisje, mjete ose sende të tjera për qëllime provuese;
- Lehtësimi i paraqitjes vullnetare të personave në shtetin kërkues.

Megjithëse kontaktet e drejtpërdrejta mund të jenë të mundshme midis agjencive kombëtare publike, procedura e zakonshme është që kërkesa për ndihmë të kalojë nëpërmjet Autoritetit Qëndror të caktuar të vendit kërkues tek Autoriteti Qëndror i juridiksionit të kërkuar, i cili do t'i kalojë këto kërkesa pranë agjencisë përkatëse ligjzbatuese. Komunikimi paraprak mbi baza joformale ndërmjet agjencisë kërkuese dhe agjencisë së huaj që ka të ngjarë të duhet të

ekzekutojë kërkesën, normalisht do të ishte i dobishëm. Nëse vendi i kërkuar pranon kërkesën, agjensia përkatëse publike në atë shtet do të përdorë fuqite e saj të brendshme për ta ekzekutuar atë.

Zyra e Kombeve të Bashkuara për Drogën dhe Krimin (UNODC) vë në dispozicion udhëzime për ndihmë të ndërsjellë juridike, duke përfshirë mjete në internet për të lehtësuar hartimin e kërkesave për ndihmë të tillë¹²⁹ dhe një drejtori të autoriteteve qendrore.¹³⁰ Për më tepër, Sekretariati i Commonwealth mund të jetë në gjendje të ndihmojë në identifikimin e Autoriteteve Qendrore të vendeve të Commonwealth për qëllime të ndihmës së ndërsjellë juridike, në përputhje me Skemën Harare.¹³¹

Ndihmë juridike të ndërsjellë në Shqipëri

Bashkëpunimi juridik ndërkombëtar në Shqipëri rregullohet nga ligji Nr.8498, datë 10.6.1999, i cili ka bërë Ratifikimin e Konventës së Këshillit të Europës “Për ndihmën e ndërsjellë juridike në fushën penale” dhe Protokollin e saj shtesë e cila parashikon se pala shqiptare deklaron se duhet që një kopje e të gjitha kërkesave për ndihmë juridike, të komunikuara drejtpërdrejt ndërmjet autoriteteve gjyqësore, si dhe të akteve shoqëruese t’i dërgohen, në të njëjtën kohë, edhe Ministrisë së Drejtësisë. Kërkesa dhe aktet, të cilat i bashkëlidhen asaj, duhet të shoqërohen me një përkthim në njërën nga gjuhët zyrtare të Këshillit të Europës, në rastet kur për këtë nuk ka një marrëveshje të ndryshme reciprociteti; autoritet gjyqësor, në kuptim të nenit 24 të kësaj Konvente, për Republikën e Shqipërisë është Ministria e Drejtësisë.

Krahas këtij ligji dhe Konventës që ai ka ratifikuar, Republika e Shqipërisë ka edhe marrëveshje dypalëshe me shtete të tjera anëtare ose jo të Bashkimit Europian, me të cilat parashikon lehtësimin e dhënies sa më të shpejtë në fushën penale. Në këtë kontekst, Shqipëria njeh kërkesat për ndihmë juridike të ndërsjellë duke respektuar parimin e reciprocitetit.

Shqipëria është gjithashtu një anëtar i INTERPOL-it që nga 4 Nëntori 1991 dhe bashkëpunon me në koordinimin e aktiviteteve dhe programeve me këtë organizatë ndërkombëtare për zbulimin, parandalimin dhe ndëshkimin e personave që kryejnë vepra penale.

¹²⁹ <http://www.unodc.org/mla/en/index.html> (kërkohet regjistrimi).

¹³⁰ <https://www.unodc.org/cld/en/v3/sherloc/cnadir.html> (aksesi i kufizuar në autoritetet qendrore).

¹³¹ *Revised Scheme relating to Mutual Legal Assistance in Criminal Matters within the Commonwealth*, 2011.

Instrumentet ndërkombëtare

Kur nuk ekziston një traktat dypalësh i asistencës juridike midis dy shteteve, mund të jete e mundur të mbështeteni në një marrëveshje ndërkombëtare ku ato kanë aderuar apo janë anëtarësuar. Me rëndësi të veçante për krimin e PI-së është Konventa e Kombeve të Bashkuara kundër krimit të organizuar transnacional (UNTOC).¹³² Konventa ka mbi 160 anëtarë, duke ofruar një shtrirje gjeografike shumë të gjerë. Ai përmban një sërë dispozitash në lidhje me ndihmën juridike të ndërsjellë, përfshirë ngrirjen e të ardhurave nga krimi.¹³³ Republika e Shqipërisë u bë pjesë e kësaj Konvente në Prill 2002.

Për më tepër, Konventa e UNTOC u kërkon anëtarëve të saj, duke iu nenshtruar koncepteve themelore të sistemeve të tyre ligjore, të kriminalizojnë marrëveshjet lidhur me të ardhurat e krijuara nga veprat penale, duke përfshirë *"blerjen, posedimin ose përdorimin e pasurisë, duke ditur, në kohën e marrjes, se të tilla pasuri ishin përfitime të krimit."*¹³⁴ Mjetet e parashikuara në bazë të Konventes kanë rezultuar të vlefshme në ndjekjen penale të krimit të PI-së në një numër vendesh.

UNTOC: Kushtet e aplikimit

Sipas Konventes, *"të ardhurat nga krimi"* përcaktohen si *çdo pasuri e marrë, drejtpërdrejt ose indirekt, përmes kryerjes së një vepre penale.*¹³⁵ Konventa zbatohet kur plotësohen kushtet e mëposhtme:

- Vepra penale është një vepër e pastrimit të parave ose një "krim i rëndë", përkatësisht një vepër e dënueshme me së paku katër vjet burgim (neni 3 (1));
- Ai përfshin një "grup të organizuar kriminal", d.m.th., "një grup i strukturuar prej tre ose më shumë personash, ekzistues për një periudhë kohe dhe që vepron në bashkëpunim me qëllimijn për të kryer një ose më shumë krime të rënda ose vepra penale për pastrimin e parave. Pastrimi i parave përcaktohet në Konvente si

¹³² New York, 15 November, 2000:

http://www.unodc.org/documents/middleeastandnorthafrica/organised-crime/UNITED_NATIONS_CONVENTION_AGAINST_TRANSNATIONAL_ORGANIZED_CRIME_AND_THE_PROTOCOLS_THEREO.pdf;
https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XVIII-12&chapter=18&clang=_en.

¹³³ Shihni: Prof. Michael Blakeney (2009) *Policy responses to the involvement of organized crime in intellectual property offences*, WIPO
http://www.wipo.int/edocs/mdocs/enforcement/en/wipo_ace_5/wipo_ace_5_5.pdf.

¹³⁴ Art. 6(b), UNTOC.

¹³⁵ Art. 2(e), UNTOC.

veprimi/et "... për të marrë, direkt ose indirekt, një përfitim financiar ose material tjetër "(neni 2 (a));

- Vepra penale është me "natyrë transnacionale", që do të thotë: (a) është kryer në më shumë se një shtet; (b) ose një pjesë e konsiderueshme e përgatitjes, planifikimit, drejtimit ose kontrollit të saj zhvillohet në një shtet tjetër; (c) ajo është e angazhuar në një Shtet, por përfshin një bandë të organizuar kriminale që bën veprimtari kriminale në më shumë se një Shtet; (d) ose është e angazhuar në një Shtet por ka efekte thelbësore në një Shtet tjetër. (Art. 3 (2)).

Edhe pse këto kushte janë komplekse, ato zakonisht do të plotësohen në rastet e krimit në fushën e pronësisë intelektuale. Një veprë e tillë penale përfshin marrëdhënie me natyrë tregtare dhe ka si karakteristikë bashkëpunimin midis shkelësve të ndryshëm përtej kufijve të një shteti.

Disa vende parashikojnë dënime më pak të rrepta për veprat penale të PI-së, përfshirë edhe Shqipërinë, (që i parashikon si kundravajtje penale dhe jo si krime), sesa ato të përmendura në përkufizimin e Konventes për "krimin e rëndë". Ndërsa për pastrimin e parave parashikon dënime të ashpra dhe Konventa zbatohet në çdo rast për veprat penale të pastrimit të parave. Në praktikë, shumë vende e kanë zbatuar Konventën në mënyrë të tillë që qëllimi i saj të shtrihet në mënyrë të qarte edhe për veprat e piraterisë dhe falsifikimit, pavarësisht nga dënimi maksimal. Nga kjo rrjedh se, në shumë raste veprat penale në fushën e PI-së do të jenë brenda fushës së ligjit kundër pastrimit të parave, pavarësisht ndëshkimit sipas legjislacionit të brendshëm për vepra të tilla.¹³⁶

Kur zbatohet Konventa, shtetet "i japin njëri-tjetrit masën më të gjerë të ndihmës juridike të ndërsjellë në hetime, ndjekje penale dhe procese gjyqësore" (Art. 18 (1)).

Masat financiare

Kur zbatohet legjislacioni i pastrimit të parave, një shtet mund të kërkojë nga një shtet tjetër i Konventës të konfiskojë ose ngrijë të ardhurat e krimit, pasurisë, pajisjeve ose instrumenteve të tjera me qëllim konfiskimin e tyre (neni 13). Gjykata mund të konfiskojë të ardhurat nga krimi ose pasuritë e tjera, vlera e së cilës korrespondon me vlerën e atyre të ardhurave (neni 12 (1) (a)).

¹³⁶ Art. 34(3): "Çdo Shtet Palë mund të adaptojë masa më të rrepta se ato të përcaktuara në këtë Konventë për parandalimin dhe luftimin e krimit të organizuar ndërkombëtar".

Gjykata gjithashtu mund të ngrijë ose të sekuestrojë të ardhurat nga krimi ose çdo prone në të cilën janë kthyer ato të ardhura, me qëllim të konfiskimit të tyre eventual (neni 12 (3)). Në mënyrë tipike, prokurori aplikon *ex parte* një "urdhër ndalimi" për të kufizuar veprimet me pronën kur një person është ngarkuar (ose është gati të akuzohet) për një shkelje për pastrimin e parave.

Neni 2/13 i ligjit mNr.9917, datë 19.5.2008 "Për parandalimin e pastrimit të parave dhe financimit të terrorizmit", (ndryshuar me ligjin nr. 10 391, datë 3.3.2011) parashikon se fusha e veprimit të këtij ligji shtrihet mbi cdo pronë të krijuar apo tranferuar ku objektet janë të ardhurat e krijuara nga veprat penale. Në konceptin "Pronësi" do të përfshihen të drejtat apo interesat pasurorë të çdo lloji mbi një aset, qoftë ky i luajtshëm ose i paluajtshëm, i trupëzuar ose i patrupëzuar, material ose jomaterial, përfshirë dhe ato të evidentuara në formë elektronike apo numerike (dixhitale), duke përfshirë, por pa u kufizuar në instrumente të tilla si kreditë, çeqet e udhëtimit, çeqet bankare, urdhërpagesat, të gjitha llojet e titujve, mandatpagesat dhe letrat e kreditit, si dhe çdo interes, dividend, e ardhur apo vlerë tjetër që buron prej tyre.

Një urdhër për konfiskim në bazë të legjislacionit të pastrimit të parave është një urdhër për të paguar një shumë parash për Shtetin, të barabartë me vlerën e të ardhurave të krimit në fjalë. Shkelësi mund t'i ketë shpenzuar ose humbur të ardhurat, por kjo nuk bën asnjë ndryshim në përgjegjësinë e tij. Sidoqoftë, mund të theksohet se konfiskimi i të ardhurave nga krimi është një mjet civil, me qëllim parandalimin dhe jo për të ndëshkuar.

Kërkesa për informacion

Në faza të caktuara të një hetimi, hetuesi thjesht mund të kërkojë informata, në ven të provave që do të paraqiten në gjykate. Ndarja e informacione midis agjencive të gatshme nga shërbimet e inteligjencës për shkeljet ligjore ndërkufitare nuk kërkon përdorimin e masave formale. Kur kontaktet bilaterale nuk ekzistojnë, rrjeti i Zyrave Qendrore Kombëtare (NCB) të INTERPOL mund të lehtësojë komunikimin midis një agjencie hetimore me një tjetër agjenci homologe në një shtet tjetër.

ANEKS: Praktikë Gjyqësore

RASTI 1

I dëmtuar akuzues: Shtypshkronja “Morava” I akuzuar: Shtëpia Botuese “Dritan”.

Rrethanat dhe Faktet

- Kolegji Penal i GjL me vendimin nr. 84, datë 20.05.2015 ka gjykuar çështjen me të dëmtuar akuzues Shtypshkronja “Morava” dhe të akuzuar **Shtëpia Botuese “Dritan”**.
- *Objekti i gjykimit: Riprodhimi pa të drejtë i veprës së tjetrit, parashikuar nga neni 149 i Kodit Penal, nëpërmjet veprimeve të kryera në emër dhe në dobi të të akuzuarit.*
- *Padia civile në procesin penal me objekt: Detyrimin e të paditurës civile Shtëpia botuese “Dritan” sh.p.k., që të pushojë cenimin e drejtave të ligjshme dhe të shpërblejë paditësen civile, Shtypshkronja “Morava” sh.p.k për dëmin e shkaktuar (fitimin e munguar), sipas neneve 608 e vijues dhe 640 të K.Civil.*
- I dëmtuari akuzues, në muajin prill 2008 ka nënshkruar një **kontratë për ribotimin dhe shpërndarjen në tregun shqipfolës** të disa veprave për fëmijë, të autores amerikane Meri Pop Osborn, me “Random House Children’s Books”.
- Të drejtat që ka fituar me anë të kësaj kontrate, janë përcaktuar në formën **ekskluzive**.
- Pasi ka realizuar shtypjen kanë vënë re se, tregu nuk i ka pranuar botimet e tyre, pasi të njëjtët libra gjendeshin nëpër libraritë e Tiranës me shenjën dalluese të “Shtëpisë Botuese Dritan”.
- I dëmtuari akuzues ka kontaktuar me subjektin, që nuk ka pranuar se ka lidhje me këto libra që në vitin **2004**, kohë në të cilën kishin realizuar botimin dhe shtypjen tyre.
- Më pas, pasi kanë bërë verifikimet e tyre ka rezultuar se në fakt, “Shtëpia Botuese Dritan” sh.p.k., vazhdon të kryente shpërndarjen e të njëjtëve libra.
- Në një situatë të tillë, i dëmtuari akuzues ka bërë **denoncim në organet e policisë së shtetit**, të ngarkuara me luftën kundër krimit ekonomik pranë Drejtorisë së Policisë Tiranë.

Hetimi I çështjes

- **Policia gjyqësore pasi ka mbledhur provat** e nevojshme e ka kaluar dosjen me kallëzimin e të dëmtuarit akuzues, **Prokurorisë së Rrethit Gjyqësor Tiranë**, e cila me datën 06.10.2008 vendosi mosfillimin e procedimit penal për veprën penale të parashikuar nga neni 149 i Kodit Penal “Riprodhimi pa të drejtë i veprës së tjetrit”, pasi fakti penal ndiqet me kërkesë të të dëmtuarit akuzues sipas nenit 59 të K.Pr.Penale.
- Në këtë konkluzion, Prokuroria e Rrethit Gjyqësor Tiranë, ka arritur pasi më parë, nga ana e policisë ishin siguruar faturat e shitjeve, si dhe aktet e dorëzimit të një sasive të konsiderueshme të librave që i dëmtuari akuzues, kishte kontraktuar me shtëpinë botuese amerikane “Random House Children’s Books”, por që në kopertinën e tyre tregonin si subjekt botues palën e akuzuar “Dritan” sh.p.k.
- U vërtetua e DA nga kontratat për kalimin e të drejtave nga “Random House Children’s Books” inc. (sh.a)

- I dëmtuari akuzues ka vërtetuar se, veprimet e palës së ankimuar në atë proces ("Dritan" sh.p.k.), pa asnjë titull apo bazë ligjore e kontraktore, kanë cenuar të drejtat e tij. Ato konsiderohen edhe kundravajtje administrative, dhe kundërvajtje penale.
- Pala e akuzuar nuk provoi asnjë fakt që ta përjashtonte atë nga përgjegjësia, duke u justifikuar vetëm me pretendimin se, nuk vërtetohet se titullmbajtësi i ligjshëm i të drejtave mbi veprat objekt procedimi është kontraktuesi, "Random House Children's Books", si dhe duke pretenduar për moslegjitimitimin e te dëmtuarit akuzues, në këtë proces në kohën kur është shtypur vepra në 2004.
- Në gjykim u depozituan fatura tatimore dhe fletë dorëzimi të librave të shitur nga viti 2004 e në vijim, si dhe shkresa që Ministria e Arsimit, me lëndë "Listë e përditësuar rekomanduese e librave artistike studimore, publicistike në ndihmë të procesit mësimor për letërsinë dhe gjuhën shqipe, si dhe të veprimtarive ekstrakurrikulare në shkollat e arsimit bazë dhe të mesëm për vitin shkollor 2008-2009".
- Në procesin penal që u zhvillua pranë kësaj gjykate, u konsiderua e nevojshme marrja e vlerësimeve lidhur me dëmin e pësuar dhe fitimin e munguar të palës së dëmtuar akuzuese dhe paditëse civile "Morava", të cilat kërkonin njohuri të posaçme në fushën e ekonomisë dhe kontabilitetit. Për këtë shkak, nga ana e gjykatës u caktua një ekspert kontabël që të kryejë analizën tekniko-ekonomike të dëmit të pësuar.
- Eksperti i është referuar të ardhurave të përealizuara nga moszbatimi i kontratës së distribucionit që pala jonë kishte lidhur me Agjencinë e Shpërndarjes "Dita" sh.p.k., si fitim i përealizuar në kushtet normale të tregut. Në përfundim të raportit të ekspertizës, rezultoi se, dëmi i shkaktuar drejtpërdrejt ishte në masën 6.259 USD, ndërsa fitimi i munguar i palës të dëmtuar akuzues dhe paditës, arrin në masën 1.728.403 lekë të reja.

Vendimi i Gjykatës

Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë me vendimin nr. 1198 datë 07.09.2012, ka vendosur:

- Deklarimin fajtor të të akuzuarës Shtëpia Botuese "Dritan" sh.p.k për kryerjen e veprës penale të "Riprodhimit pa të drejtë të veprës së tjetrit", parashikuar nga neni 149 i K.Penal dhe dënimin e saj me 1.000.000 (një milion) lekë gjobë.
- Lidhur me padinë civile ka kërkuar pranimin e padisë.

Gjykata e Apelit Tiranë me vendimin nr. 304, datë 27.03.2013, ka vendosur:

- Prishjen e vendimit të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë dhe pushimin e çështjes penale për shkak të Ligjit Nr.107 viti 2012, neni 5 i tij "Për dhënie amnistie".
- Prishjen e vendimit të mësipërm për padinë civile në procesin penal dhe pushimin e çështjes për shkak të mosshqyrtimit të saj.

Kolegji Penal i Gjykatës së Lartë vlerëson se, vendimi i gjykatës së apelit objekt rekursi është rrjedhojë zbatimit të gabuar të ligjit procedural, konkretisht të nenit 68 paragrafi 2 i K.Pr.P, i cili duhet interpretuar në këtë rast për vazhdimin e gjykimit të ankimit për padinë civile qoftë edhe mbasi është zbatuar ligji për amnistinë.

RASTI 2

I dëmtuar akuzues F.C

I akuzuar Televizionit ABC NEWS

Rrethanat dhe Faktet

- Gjykata e Rrethit gjyqësor Tiranë, me vendimin nr 1372, datë 28/04/2016 gjykoi çështjen, me palë: I dëmtuar akuzues, **F. Ç** kundër Të Akuzuarit **“ABC NEWS”, dhe pjesëmarrës në gjykim Prokurori A. P.**
- I dëmtuari akuzues pretendon se, në këtë mënyrë, nga ana e palës së akuzuar i është cënuar e drejta e autorit mbi këtë krijim të tij si dhe pala e akuzuar duhet të përgjigjet penalisht, duke shpërblyer gjithashtu dëmin që ai pretendon se i ka ardhur nga ripriodhimi pa të drejtë i veprës së tij.
- I dëmtuari akuzues F. Ç është autor i veprës *“Videogram 20 shkurti, rënia e bustit të Enver Hoxhës”*, për të cilën ka certifikuar regjistrimin me Çertifikatën e regjistrimit datë 31.10.2007.
- Nga ana e të dëmtuarit akuzues u pretendua se Televizioni “ABC NEWS”, në datën 20 shkurt 2015, në edicionin e lajmeve, ka transmetuar pa autorizimin ose lejen e tij “Videograma 2 shkurti, rënie bustit të Enver Hoxhës”.

Hetimi ë çështjes

- Fajësia e të akuzuarit personit juridik Televizioni “ABC NEWS”, për kryerjen e veprës penale të parashikuar nga neni 149 i K.Penal, sipas të dëmtuarit akuzues, provohet nga Çertifikata e regjistrimit e dt. 31.10.2007, të së drejtës së autorit F.Ç. Për veprën *“Videogram 20 shkurti rënia e bustit të Enver Hoxhës”*, materiali filmik i pasqyruar në një CD-DVD si dhe korrespondenca me shkrim me palën e akuzuar, me anën e të cilës i ka kërkuar ta dëmshpërblejë civilisht jashtëgjyqësisht.
- Me shkresë të datës 20/03/2015, i është drejtuar sërish palës së akuzuar, duke i kërkuar lidhjen e një marrëveshjeje bashkëpunimi me shkrim për shfrytëzimin në të ardhmen të veprës së tij, si dhe duke e paralajmëruar për pasojat ligjore që do të kishte nëse do të vazhdonte shkeljen.
- Gjatë shqyrtimit gjyqësor u soll nga i dëmtuari akuzues një shembull për tu marrë si model kontrate për mënyrën se si duhet të shfrytëzohet vepra e tij dhe konkretisht, kontrata nr.1256, dt.21.06.2013 e lidhur me RTSH.
- Sipas përfaqësueses së të akuzuarit, kjo video është marrë nga “You Tube”, që ka në përmbajtje të saj me miliona video të aksesueshme nga gjithkush.
- Prokurori kërkoi rrëzimin e kërkesës, pasi në rastin konkret videogrami nuk është një vepër artistike, vepër letrare, vepër muzikore dhe as një vepër shkencore. Videogrami nuk mund të jetë një vepër arstitike pasi nuk është një krijim origjinal i një personi. Ai është një filmim i xhiruar me kamera, që ka fiksuar momentin kur është rrëzuar busti i Enver Hoxhës.
- Raporti i ekspertës E.B konkludoi për praninë e një dëmi nga përdorimi i kësaj vepre, në shumën 556.680 lekë, si vlerë e konsideruar si spot për të gjithë transmetimin, ose në vlerë neto 473.178 lekë.
- Gjykata çmon se *“Videogram 20 shkurti, rënia e bustit të Enver Hoxhës”*, nuk është vepër artistike, pasi përkufizimi i videogramit përcaktohet: **“..videogram nënkupton mjedisin ku është fiksuar një vepër audiovizuale e materializuar me ose pa kolone zanore, që lejon përcjelljen e riprodhimit e veprës...”**.

- Gjykata vlerëson se, transmetimi i këtij videogrami nga ana e “ABC NEWS”, **nuk përbën veprë penale** në vështrim të nenit 149 të K.penal, për sa kohë që në këtë nen nuk përmendet videogrami në kategorinë e veprave të autoreve të mbrojtura nga ligji penal. E thënë ndryshe, ligjvënësi ka përcaktuar në mënyrë shteruese kategorinë e veprave të autoreve që merren në mbrojtje nga ligji penal (*letrare, muzikore, artistike ose shkencore*) dhe videogrami nuk përfshihet në rrethin e këtyre veprave.
- Deklarimin e pafajshëm të të akuzuarit Personit juridik “ABC NEWS”, për veprën penale “*Riprodhimi pa të drejtë i veprës së tjetrit*”, të parashikuar nga neni 149 i Kodit Penal.

RASTI 3

I dëmtuar akuzues

Kundër: Këngëtarja I. M në bashkëpunim me “Super Sonik” sh.p.k

Rrethanat e faktet

- Videogrami I veprës **”Videogram ’20 shkurti , rënia e bustit të Enver Hoxhës”** I autorit dhe pronarit në rolin procedural të dëmtuarit akuzues është përdorur pa leje në mënyrë të paligjshme nëpërmjet DVD-së me titull “Për ty Atdhe” në këngët pjesë e saj “Dhuratë për ditëlindje”.
- Po e njëjta këngë më vete që shpërndahet në www.youtube.com ku (P) dhe (C) Super Sonic sh.p.k rezervojnë të gjitha të drejtat e veprës.

Kënga e mësipërme ka si pjesë të saj të gjithë veprën e cila po përdoret padrejtësisht nga ana e znj. I.M. të përfitura prej saj në mënyrë të padrejtë.

Vendimi nr. 2063, datë 22.06.2016 I GJRRGJ Tiranë

RASTI 4

Cështja kundër I.P

Akuza -“shkelja e të drejtave të pronësisë industriale”, parashikuar nga neni 149/a i Kodit Penal

Rrethanat e faktit

- Oficeret e policisë gjyqësore kanë referuar materialin procedural në ngarkim të shtetasit I. B, për shkak se ky i fundit, ka konsumuar veprën penale të “*shkelja e pronësisë industriale*”, parashikuar nga neni 149/a i Kodit Penal.
- Dispozita penale, neni 149/a i Kodit Penal, në të gjitha gërmat e tij i referohet ndër të tjera, **mbajtjes për qëllime tregtimi** të produktit pa pëlqimin e pronarit të patentës: (a), produktit që mbrohet nga **një dizeno industriale**, pa pëlqimin e pronarit të dizenjës (b), mallrave që mbrohen nga një markë tregtare, pa pëlqimin e pronarit **të markës** (c), si edhe produktit që rrjedh nga një **tregues gjeografike**, pa pëlqimin e pronarit të treguesit (ç).

- Në kuadër të hetimeve paraprake, me proces verbalin për kqyrje/marrjen e dokumentave, datë 07/04/2016, është marrë dhe administruar në cilësinë e proves materiale një deklaratë e printuar nga sistemi DPS, datë 21/03/2016, për zhdoganimin e disa mallrave, si atlete, canta, rripa.
- Në përgjigje të interesimit të organit të akuzës, nëpërmjet shkresës nr. 5792 prot. datë 19/04/2016, Ministria e Zhvillimit Ekonomik, Turizmit, Tregtisë dhe Sipërmarrjes, nëpërmjet Drejtorisë së Përgjithshme të Patentave dhe Markave, me shkresën nr. 116/1 prot. datë 21/04/2016, bëri me dije se *markat Nike, Adidas, Converse All Star dhe Lacoste, rezultojnë të regjistruara pranë kësaj Drejtorie.*

Hetimi i Çështjes

- Nga deklaratimet e shtetasës S. E ka rezultuar se mallrat e bllokuara në Doganën Rinas nuk janë origjinale, pra, të falsifikuara. Këtë fakt e konfirmon edhe e gjithë korespondenca me Drejtorinë e Përgjithshme të Doganave si edhe Degen e Doganës Rinas. Këto institucione, i referohen qartazi përberjes së artikujve prej **inkeliti, pra, jo lekure e paster.**
- S.E ka nënshkruar një kontratë partnership-i për Shqipërinë, me “React” Organization, me seli në Hollandë. Kjo organizatë funksionon prej 25 vitesh duke operuar në fushën e mbrojtjes së të drejtave të pronësive industriale, përfshirë këtu edhe markat tregtare “Adidas” e “Louis Vuitton”.
- Me Vendimin nr. 21 i Degës së Doganës Rinas, me nr. Prot. 1317 datë 22/04/2016, është urdheruar shkatërrimi me procedurë të përshpejtuar të artikujve “atlete inkeliti” 352 pale (“adidas”, 26 cope canta dore për gra të markës “Louis Vuitton” dhe 8 cope rripa mesi inkeliti të markës “Louis Vuitton”) pas kërkesës së S.E.

Vendimi i prokurorit për pushimin e çështjes

- Prokurori vlerëson se: Në këto kushte, në atë fazë të hetimit paraprak, është konkluduar se ndodhemi para një konflikti të natyrës juridiko-civile mes pronarit të patentës apo markës tregtare dhe shpërndarësit apo mbajtësit të paautorizuar prej këtij të fundit për shitjen e mallrave. Për më tepër, që në rastin konkret, siç pohon vetë përfaqësuesi i markës, artikujt janë të falsifikuar.
- **Për ne këtë këndvështrim, në atë fazë të hetimit u konstatua gjithashtu se personi i cili është cenuar nga futja në territorin shqiptar të mallrave të falsifikuar, ka shfrytëzuar të drejtën e tij për t’i asgjësuar këto mallra, të cilat janë të ndaluara për qarkullim tregtar për shkak të origjinës së prodhimit të tyre.**
- Për të gjitha arsyet e paraqitura, u arrit në përfundimin se fakti i ndodhur nuk parashikohet nga ligji si veprë penale, dhe si rrjedhojë, *në mbështetje të nenit 328/1 germa “b”, 190/1 germa “ç” të Procedurës Penale*, u vendos pushimi i çështjes.
- **Vendim i prokurorit PËR PUSHIMIN E ÇËSHTJES PENALE NR. 3408 TË VITIT 2016**

Gjykimki në Gjykatën e Apelit pas ankimit

- Pas ankimit të vendimit të pushimit Gjykata e Apelit ka vendosur ndryshimin e vendimit të GjRGGJTirane, me nr. akti 1057 datë 31/10/2016, duke pranuar kërkesën e ankuesit për shfuqizimin e vendimit “Për pushimin e hetimeve” në lidhje me

procedimin penal nr. 3496 te vitit 2016, te Prokurorise se Rrethit Gjyqesor Tirane, dhe kthimin e akteve ketij organi.

- Gjykata e Apelit ka qene shteruese ne detyrat e percaktuara per organin e akuzes, duke konkluduar se **hetimi ka qene i plote vetem persa i takon gjendjes se mallrave dhe historikut te tyre** ne territorin shqiptar, konkretisht Aeroportin e Rinasit. Sipas Gjykates, **fakti i kallezuar ka lidhje me nje aktivitet qe zhvillohet mes Turqise dhe Shqiperise.**
- Ne keto kushte, Gjykata ka disponuar se organi i akuzes duhet te vazhdoje hetimin **duke:**
 - ***verifikuar itinerarin e mallrave, objekt kallezimi, qe nga Turqia drejt Shqiperise dhe***
 - ***identifikuar derguesin e mallrave, objekt kallezimi, gje qe do te sillte per organin e akuzes, nje panorame me te qarte te aktivitetit objekt hetimi,*** cmon Gjykata.

Hetimet e mëtejshme pas kthimit të çështjes në prokurori

- Nga permbajtja e deklarimeve te shtetasit I. B, **nuk arrihet te sigurohen te dhena te dobishme ne lidhje me shitesin apo origjinen e tyre.**
- I.B edhe me pare, por edhe ne kete faze te hetimit, ka shpjeguar se mallrat jane blere ne tregun e lire te Stambollit, neper dyqane te ndryshme, emertimet e te cileve nuk i kujtohen. Nje shpjegim i tille eshte plotesisht i besueshem, duke patur ne konsiderate sasine dhe menyren e transportit te mallrave te mberritura ne Shqiperi, por edhe ecurine e aktivitetit tregtar te deklaruesit.
- Pas kryerjes se detyrave te lena nga Gjykata e Apelit, konstatohet se arsyet per te cilat procedimi penal nr. 3496/2016, eshte pushuar me pare, nuk kane ndryshuar, pasi **asnje prove e re nuk eshte bere e mundur te administrohet gjate kesaj faze te hetimit.** Fakti i parashtruar ne kallezim si edhe sa rezultoi nga provat e grumbulluara gjate hetimit paraprak, nuk parashikohet nga ligji material si veper penale.

RASTI 5

Kallëzimi Nr.7184 dt. 20.06.2018.I A. B kundër

Shoqata “Albautor”

Rrethanat dhe faktet

- Kallzim i A.B se jane kryer veprime qe perbejne vepra penale sipas neneve 135, 143, 164 dhe 245 te Kodit Penal.
- Shoqata “Albautor” ka mbledhur te ardhura nga perdorimi i ketyre veprave duke mos informuar ne asnje rast “ALBATRADE PLUS” sh.p.k, si mbajtese ekskluzive e te drejtave mbi keto vepra. Ne baze te ligjit 35/2016 “Albautor” ka detyrimin qe te informoje “ALBATRADE PLUS” sh.p.k mbi te ardhurat e grumbulluara dhe shperndara si dhe per veprat perkatese nga burojne keto te ardhura.
- Kallezuesja ka dyshimin , qe e konsideron si te arsyeshem, se me te ardhurat e grumbulluara mund te jene bere abuzime prej drejtuesit ekzekutiv te “Albautor”.

- “ALBATRADE PLUS” sh.p.k disponon listen e plote te veprave qe mbrohen me marreveshjet e mesiperme dhe duke pare repertorin e shfrytezuar nga RTSH dhe VODAFONE, qe kane bere pagesa te “Albautor” per shfrytezimin e ketyre veprave, ka konstatuar se “Albautor” nuk ka dhene asnje informacion per te ardhurat e mbledhura me gjithë kërkesat e shumta qe i jane bere ne rruge zyrtare.

Hetimi I çështjes

- Gjatë pyetjes së drejtuesit të shoqatës “Albautor” del se: Lidhur me te ardhurat e grumbulluara ai deklaroi se ato vijnë nga përdoruesit e veprave artistike shqiptare dhe te huaja te cilat ne mbyllje te vitit kalendarik shpërndahen tek autorët vendas apo shoqëritë e huaja qe përfaqësojnë artistët e huaj, veprimtari kjo qe kryhet me mbikëqyrjen e Këshillit Drejtues.
- Shoqëria “ALBATRADE PLUS” sh.p.k duhet te regjistrojë kontratën e përfaqësimit te shoqërisë “Aquarius Music Publishing” ne Ministrinë e Kulturës si i vetmi organ i ngarkuar me ligj qe garanton vertetësinë e tyre. Ky regjistrim nuk është kryer nga ana e “ALBATRADE PLUS” sh.p.k dhe nuk ka asnje dokument qe te vertetojë se shoqëria kroate “Aquarius Music Publishing” ka autorizim nga shoqëria “Universal” per ta përfaqësuar lidhur me mbrojtjen e te drejtave te autorit.

Vendimi I prokurorit

- Nenet 148, 149 dhe 149/a te Kodit Penal, qe mbrojnë pronësinë intelektuale, bëjnë fjalë per rastet kur subjekte te palicensuara prodhojnë, shpërndajnë, shesin, mbajnë per qellime tregtimi etj produkte te mbrojtura nga nje patente, dizeno industriale, marke tregtare apo tregues gjeografik, botojnë apo përdorin veprën e tjetrit pa miratim apo e riprodhojnë ate teresisht ose pjesërisht.
- Ne rastin konkret shoqata “Albautor” ushtron veprimtarinë e saj ne përputhje me ligjin dhe shpërndarja e te ardhurave qe ajo mbledh është detyre funksionale e saj qe lidhet me vete qëllimin e krijimit te saj.
- Mbledhja e te ardhurave nga subjektet qe përdorin veprat artistike per qellime fitimi dhe shpërndarja e tyre tek artistët, nuk përben veper penale.
- Pas depozitimit te kontratës ne Ministrinë e Kulturës dhe marrjes te garancive per vertetësinë e saj natyrisht ajo merr vlera te nje akti juridik, i detyrueshem per zbatim nga te gjitha palët qe operojne ne fushën e mbrojtjes te te drejtave te autorit.
- Vendimi: Mosfillimin e procedimit penal për kallëzimin Nr.7184 i vitit 2018.

RASTI 6

Cështja I.Gj kundër Prokurorisë së Tiranës,

Akuza: shpërndarja pa leje e një videoje me filmime intime të jetës private të paditëses që ka qenë përdorur si provë ndaj partnerit të saj të akuzuar për një veper penale.

Rrethanat e faktit

- Shtetasi X është i akuzuar për kryejrën e një vepre penale dhe gjatë hetimit të tij me cilësinë e provës sekuestrohet edhe telefoni celular privat i të akuzuarit.

- Në fondin e arkivit të celularit të të akuzuarit ka edhe foto dhe video nga jeta private e të akuzuarit.
- Gjatë kohës që vijonë hetimet në prokurori një nga videot e të akuzuarit bëhet publike dhe shpërndahet on line, në internet. Video ka filmime të të akuzuarit me partneren e tij duke prekur spekte shumë intime të jetës së tyre private dhe seksuale.
- Partnerja e të akuzuarit ngre një çështje ndaj Prokurorisë së rrethit Gjyqësor Tiranë dhe e akuzon për publikim pa leje të veprës dhe për cenim të jetës private.

Vendimi i gjykatës

- Në gjykim nuk u provua që shpërndarja ishte bërë nga prokuroria, e cila e kishte një kopje të videos me cilësinë e një prove të marrë në një proces penal.
- Krahas prokurorisë, kopje të tjera të videos kishin edhe palët në këtë gjykim, si akuzuesja, ashtu edhe vetë I akuzuari.

RASTI 7

Trashëgimtarët e I. Q

Kundër Shtëpisë Botuese X

Rrethanat e Faktit

- Pas viteve '90, u botua pjesë-pjesë ditari i Ismail Qemalit, nga një shtëpi botuese X, sin jë aneks i një gazete periodike;
- Ditari botohej në pjesë që të rriste numrin e gazetave të shitura për shkak të interesimit të publikut për blerjen e Aneksit të gazetës, I cili jepej falas nëse blije gazetën;
- Ditari hidhej për herë të parë në publik, sepse deri në atë kohë ishte pjesë e fondit të rezervuar të Arkivit të Shtetit të Republikës së Shqipërisë;
- Duke e parë për herë të parë dritën e botimit, ditari i një figure historike ngjalli mjaft interes, sepse në të bëheshin analiza dhe jepeshin përshtypje personale, jo vetëm për ngjarjet e kohës, por edhe për figura të ndryshme historike, si në planin politik dhe historik, por edhe në planin njerëzor e personal.
- Ditari përshkruante karaktere, sejlle komunikime të autorit me bashkëkohësit e tij në planin personal edhe shoqëror.
- Vec kësaj, si pjesë e ditarit filluan të botoheshin edhe pjesë të shtuara, të cilat nuk ishin shkruar nga autori dhe nuk gjendeshin në faqet e ditarit;
- Për shkak të interesit të publikut ditari u botua edhe i plotë ë formën e një libri dhe u hodh në treg për shitje.
- Trashëgimtarët e autorit, kërkuan bllokimin e shitjeve të gazetës dhe të librit,

Hetimi dhe gjykimi I çështjes

- Gjatë hetimit të çështjes u konstatua se dorëshkrimi, (i cili ishte gjetur nga shtëpia botuese në arkiv), nuk duhej të bëhej publik asnjëherë.
- Vullneti për mos bërjen publike të ditarit ishte shprehur nga vetë autori i tij;

- I tillë kishte qënë edhe vullneti i autorit të tij, që e kishte konceptuar si një vepër personale dhe e kishte lënë me shënim në ditar.
- Kërkesa e trashëgimtarëve të autorit u pranua në mënyrë të plotë dhe u ekzekutua plotësisht deri në asgjësimin e plotë të kopjeve të veprës të botuara.

RASTI 8

I dëmtuar akuzues: *Franceskane Shqiptare “Zojat Nunciat”*,

I akuzuar: F. K dhe Entit Botues Poligrafik “Gjergj Fishta”

Akuza: Në Rastin *Provinca Franceskane Shqiptare “Zojat Nunciat”*, i i dëmtuar akuzues kundër F.K-së dhe Entit Botues Poligrafik “Gjergj Fishta” është ngritur akuza e Riprodhimit pa të drejtë të veprës së tjetrit, parashikuar nga nenet 148 dhe 149 e Kodit Penal.

Rrethanat e Faktit

- F.K është ortak i vetëm i EBP “Gjergj Fishta”;
- I akuzuari ka botuar veprën e plotë të At Gjergj Fishtës në dhjetë volume;
- Botimi i veprës së plotë të At Gjergj Fishtës vjen për herë të parë në publik, sepse nëkohën e diktaturës ky autor dhe vepra e tij ishte shpallur e ndaluar për botim;
- Nisur nga synimi që vepra e Fishtës t’i jepej publikut i akuzuari bën këtë botim i cili rezultoi i paraqitur me cilësi dhe me saktësi duke respektuar imazhin e autorit, si një nga krijuesit më të mëdhenj të të gjitha kohërave për publikun shqiptar;
- Synimi i botuesit lidhej me rehabilitimin e figurës së Fishtës sepse vepra e tij u godit nga rregjimi ëolitik i kohës për shkak se ai ishte përfaqësues i klerit katolik;
- Vepra u hodh në treg për shitje edhe vëmi i saj mbulonte ko vetëm kostot e botimit por edhe fitimin e botuesit.
- At Gjergj Fishta ka vdekur më 30.12.1940 dhe të drejtat e tij si autor mbrohen deri më 30.12.2010.
- Fishta ka bërë betimin si frat dhe bazuar në rregullat e Urdhërit Françeskan ka deklaruar se cdo gjë që ai krijon gjatë jetës së tij dhe cdo gjë materiale dhe jomateriale i kalon Kishës Katolike. Pra, i dëmtuari akuzues trashëgon gjithshka që At Gjergj Fishta ka krijuar me punën dhe kontributin e tij.

Hetimi dhe gjykimi

Në këtë gjykim u konstatua se Provinca Françeskane Shqiptare ushtron veprimtarinë e saj në bazë të Kushtetutës së Përgjithshme të Urdhrit Françeskan e aprovuar në vitin 1898 dhe e pandryshuar në ribotimet e bëra në vitet 1922, 1988 dhe 1997.

Në nenin 15 të kësaj Kushtetute parashikohet se çdo françeskan heq dorë nga çdo pasuri e tij dhe çdo gjë ia atribuon Urdhërit Françeskan.

Formula e betimit e Fishtës është lënë me shkrim dhe është e nënshkruar prej tij;

I dëmtuari akuzues është mbajtës i të drjetave të fartërve katolikë në Shqipëri pas vdekjes së tyre dhe legjitimohet si pronar i tyre me këtë formulë;

Formula e betimit nuk është testament, dhe në vitin 1996 e drejta kanonike italiane ka parashikuar që ajo duhet të shoqërohet edhe me testament si një veprim juridik civil i rregulluar nga Kodi Civil

Pas hetimit dhe gjykimit Gjykata e Apelit Shkodër vendos se formula e betimit nuk është testament, por është një veprim juridik që shfaq vullnetin e autorit. Si i tillë, i dëmtuari akuzues ka të drjetë në kërkesën e tij dhe i akuzuar duhet ta dësmhpërblejë atë për dëmin e shkaktuar. Vepra e botuar nuk do të asgjësohet për shkak të rëndësisë së saj për publikun por fitimet e realizuar nga shitja do të ndahen mes palëve ndërgjyqëse pasi ato të bien dakort për zgjidhejn e pasojave civile të rastit.

RASTI 9

Rrethanat e Faktit

I dëmtuar akuzues S

I akuzuar Revista “Klan”

- Në çështjen penale **S kundër Revistës “Klan”**, rezulton se
- S është aktore në Filmi “X” dhe gjatë xhirimeve të filmit ka një skenë që del nga liqeni me një veshje që për shkak të lagështisë ekspozon pjesën e sipërme të trupit të saj. Filmi në sekuencat e tij nuk e ka daljen nga liqeni të ekspozuar për publikun, por ka vetëm pjesën e zhytur në ujë.
- Sh. është fotograf i kontraktuar nga një shoqëri për prodhimin e filmave për të asistuar gjatë xhirimeve të një filmi artistik.
- Sh. krahas fotografive të porositura nga producenti I filmit bën edhe disa fotografi ku pasqyrohen momente të ndryshme të cilat nuk paraqisnin momente nga filmi, por momente nga pushimet midis xhirimeve.
- Në njërën nga fotografitë është protagonistja e filmit duke dalë nga liqeni me një veshje transparente, e cila e lagur e rrit transparencën e saj.
- Këtë fotografi Revista e përmuajshme “Klan” e vë si kopertinë të saj në nr. 2 të saj.
- Aktorja paraqet denoncim në prokurori kundër Revistës dhe kërkon shpërblimin e dëmit të ardhur nga mosmarrja e lejes për botimin e fotografisë dhe nga ulja e personalitetit të saj.

Hetimi i çështjes

- Filmi në sekuencat e tij nuk e ka foton e daljes nga liqeni të ekspozuar për publikun, por ka vetëm pjesën e zhytur në ujë.
- Autori I fotos Sh. është fotograf i kontraktuar nga një shoqëri për prodhimin e filmave për të asistuar gjatë xhirimeve të një filmi artistik.
- Kontrata me autorin e fotos parashikon se ai ka të drejtë dhe detyrë të fotografojë gjatë xhirimeve me synimin që prodhuesit e filmit të bëjnë një ekspozitë fotografike ditën e promovimit të filmit në publik.
- Pronar i fotove është prodhuesi i filmit.
- Foto nuk ka qenë pjesë e ekspozitës, por ka qenë në grupin e disa fotove që autori I ka rezervuar për vete.

- I dëmtuari akuzues nuk paraqiti pretendime ndaj prodhuesit të filmit ose fotografit, por vetëm nadj revistës që e botoi;
- Revista e botoi foton pas e mori me autorizim të fotografit I cili u pagua për veprën e tij;
- Tirazhi I shitjeve të revistës u rrit disa herë në krahasi me numrin 1 të saj dhe duket qartë që kjo ndodhi për shkak të koëptinës së revistës dhe fotos në të.

Zgjidhja e konfliktit me marrëveshje

Konflikti u zgjidh jashtëgjyqësisht dhe revista e dëmshpërbleu të dëmtuarit akuzues 10 mijë dollarë amerikan. Po ashtu u vendos asgjësimi I plotë I revistës dhe I cdo prove që kjo çështje është gjykuar ndonjëherë. U vendos pushimi I gjykimin.

RASTI 10

Rrethanat e Faktit

Shtëpia Botuese e Librit “Skënderbeg Books”- Albanian Literary Agency “Scanderbeg” book & Webpublishing sh.p.k,

kundër S. N.

Objekti i gjyimit:

- Pushimi i cënimit dhe të shkeljes së të drejtave të autorit, si rezultat i përkthimit, botimit dhe shpërndarjes të librit “Pianistja”, pa lejen e autores Nobeliste 2004 Elfriede Jelinek apo të ndonjë agjencie a subjekti që përfaqëson interesat e saj;
- Vendosjen e masës së sekuestros mbi tirazhin prej 1000 kopjesh të botimit “pirat” të librit të sipërpërmendur, me qëllim shkatërrimin e veprës.
- Shpërblimin e dëmit të shkaktuar nga këto veprime.

RASTI 11

R. P. Kundër revistës “Albanian Observer”

Rrethanat e Faktit

- Në këtë çështje është kërkuar pushimi i cënimit të së drejtës së autorit dhe detyrimi për mospërsëritjen e tij, si dhe detyrimi për të dëmshpërblyer dëmin e shkaktuar për shkak të riprodhimit dhe të ndryshimit të veprës së tjetrit pa autorizimin e autorit, në një shumë prej 10 000 \$.
- Piktura “8 kokat” është botuar si kopertinë reviste ndërkohë kur “Albanian Observer” në 9 numrat e parë të sja ka vendosur ëktuar të piktorëve të njohur në Shqipëri kundrejt pagesës prej 200 \$ duke e vlerësuar kontraktimin me ta si reklamë për të bërë të njohur pikturën dhe autorin;
- Piktuar “8 kokat” është marrë nga një album I botuar nga UNICEF me vizatime të fëmijëve, ku nuk janë vendosur emrat e autorëve. Për rrjedhojë revista e ka konsideruar “public domain” dhe të lirë për tu përdorur. Për këtë arsye, imazhi I pikturës

është të dubluar nën titullin 'Sinking back' që paraqet imazhin e pikturës në ujë ose pasqyrë.

- I padituri pretendon se cënimi ka pushuar që në tetor të vitit 1999.
- E dëmtuara është një vajzë e mitur që e ka paraqitur vizatimin në një ekspozitë për fëmijë të organizuar nga UNICEF. Pas ekspozimit të vizatimeve të fëmijëve janë prodhuar kartolina dhe albume që do të shiteshin dhe të ardhurat e tyre do të kalonin për fëmijët jetimë në Shqipëri.
- Pronësinë mbi vizatimet dhe mënyrën e amdisnitimit të tyre e kishte organizatori i aktivitetit.

Hetimi dhe gjykimi

- Nga hetimi gjyqësor rezultoi se i padituri e ka botuar vetëm një herë në revistën e saj Nr. 10 të vitit 1999 një kopertinë me pamjen e një pikturë të paditëses "8 kokat" të dubluar nën titullin 'Sinking back' që paraqet imazhin e pikturës në ujë ose pasqyrë.
- Pas botimit veprimi nuk është përsëritur më dhe vërtetohet se cënimi ka pushuar që në tetor të vitit 1999.
- Në revistën e radhës botuesi i saj vendos shënimin lidhur me informacionin për autoren, armin e saj dhe kërkon ndjesë për botimin pa leje.
- Botuesi ofron që të dotojë pa shpërblim duke i bërë reklamë falas një vizatim të ri të autores në kopertinë në një numri tjetër të revistës.
- Komisioni me tre ekspertë nga Galeria KOmbëtare e Arteve deklaron se vlera e një pikturë të autorëve të mirënjohur në tregun shqiptar është 200 \$, në kohën e gjykimot të çështjes
- Gjykata vendos që botuesi të shpallet fajtor dhe të paguajë dëmshpërblim civil në masën 2000 \$.

RASTI 12

I dëmtuar N. T

kundër Shoqërisë "Edisud" Sh. A, (Gazeta Shqiptare)

Rrethanat e Faktit

- Në shtojcën "Milosao" të Gazetës Shqiptare botohet një artikull për veprën "Turpi" të të dëmtuarit duke shkruar me anë citimesh e pjesësh të përzgjedhura nga vepra, nën komente me shprehje **përbuzëse e diskredituese për autorin.**
- Në datat 20.06.2004 dhe 18.07.2004 janë botuar pjesë nga romani i paditësit në pjesën **"Recycle Bin"- "Koshi i plehrave"**.
- I dëmtuari i është drejtuar me një letër kryeredaktorit të gazetës, por në përgjigjen e botuar publikisht në gazetë nga faqja e parë deri në faqen e katërt është trajtuar romani "Turpi" **si një vjedhje** e Romanit "Thikat" të Ernest Koliqit.
- Në këtë përgjigje vepra e autorit konsiderohet si një apologji për sigurimin e shtetit, duke dhënë edhe akuza personale për autorin.
- Botuesi u mbrojt me argumentimin se në faqet e shtypit mund të botohen kritika dhe komente për vepra letrare.

- Hetimi dhe gjykimi i çështjes
- Gjykata arrin në përfundimin se subjekti që ka shkelur të drejtën e autorit dhe ka cenuar personalitetin dhe dinjitetin e autorit dhe imazhin e veprës në publik ka vepruar me faj dhe duhet të dëmshpërblejë autorin nga pikëpamja civile.

RASTI 13

I dëmtuar Shtëpia Botuese “Dudaj Group” sh.p.k

kundër Shtëpisë Botuese “Bota Shqiptare”,

Rrethanat e Faktit

- I dëmtuari kërkon ndalimin e tregëtimit të librit “Kodi Da Vinçi, ndalimin e ushtrimit të konkurrencës së pandershme, shpërblimin e dëmit të shkaktuar;
- I dëmtuari kërkon edhe vendosjen e masës së sigurimit për bllokimin e librave në treg;
- I dëmtuari ka lidhur një kontratë me autorin e librit Dan Brown, më 10.05.2004 për përkthimin e librit “Kodi Da Vinçi” në gjuhën shqipe nga përkthyesi Amik Kasaruho,
- Kontrata parashikon përkthimin, botimin dhe shpërndarjen ekskluzive të librit në treg.
- Në treg del edhe një botim i dytë paralel me atë të të dëmtuarit. Libri botohet në mënyrë pirate nga subjekti i akuzuar për shkeljen e së drejtës së autorit, i cili e ka hedhur në treg.

Vendimi i gjykatës

- Gjykata arrin në përfundimin se subjekti që ka shkelur të drejtën e autorit dhe ka hedhur në treg një produkt pirat ka vepruar me faj.
- Botimi pirat i ka shkaktuar paditësit një dëm prej 418.700 lekë.

RASTI 14

I dëmtuar akuzues: Trashëgimtarja e skulptorit O.P

I akuzuar: Argjendari “P”

Rrethanat e Faktit

- **Trashëgimtarja e skulptorit O. P ka bërë Kallëzim penal Argjendari “P” për përdorimin e imazhit të monumentit të Skënderbeut në suvenire.**
- I akuzuari sipas të dëmtuarit akuzes ka riprodhuar në alabaster, argjend, bronz, pa leje veprat e artit të Z. Odhise Paskali: Portretin e Skënderbeut (1939) të vendosur në qytetin e Kukësit dhe Monumentin e Skënderbeut mbi kalë (1968) të vendosur në Sheshin “Skënderbej” në Tiranë.

Hetimi dhe gjykimi i çështjes

- Në veprën e autorit “Gjurmë jete” faqe 100-101 sipas kujtimeve të vetë autorit O.P. Ai shkruan: “Këtij busti iu bënë kopje të tjera prej bronxi. E para gjendet në pallatin e Brigadave në Tiranë. E dyta ishte në Kryeministri, po pastaj u dërgua në Pallatin e Brigadave, si kopje e dytë dhe, andej në Galerinë e Arteve, kur u krijua kjo. E treta në Muzeun Arkeologjik, (tani në Akademinë e Shkencave). Të katërtën **e bleva në një dyqan** objektësh jashtë përdorimi dhe sot gjendet në Muzeun e Lezhës. E pesta ishte në Komitetin Ekzekutiv të Durrësit prej ku kaloi në Muzeun e armëve në Gjirokastër.
- Tri kopje janë: një në Kërçovë, një në Gostivatr dhe një në Dibër.
- Një kopje prej alumini e patinuar në bronx dhe me një prerje katrore të zvogëluar u dërgua si dhuratë e Qeverisë Shqiptare më 1962 shoqërisë “Skënderbeu” në Buenos Ajres. Katër të tjera u derdhën në bronx në Tiranë më 1967 me rastin e 500 vjetorit të vdekjes së Skënderbeut dhe u dërguan në katër qendra arbëreshe të Italisë. Një tjetër kopje prej bronxi u dërgua nga Universiteti i Tiranës dhuratë Universitetit të Prishtinës më 1969 me rastin e Konferencës të mbajtur në atë qytet.”
- Nga mendimi i ekspertit lidhur me maketin e veprës së prodhuar nga i akuzuari nuk ka ngjashmëri midis dy veprave.
- Organi procedues e rrëzoi kërkesën, sepse autori nuk është pronar i veprës. Madje, ai e kishte blerë një nga kopjet edhe vetë në një dyqan. Nëse ai do të ishte pronar, jo vetëm nuk duhet ta blinte veprën e tij, por duhej ta shiste atë.
- Nga gjykimi nuk rezultoi se vepra nuk është kopjuar nga i akuzuari.
- I akuzuari është mbështetur në një sërë fotografish dhe dokumentash të kohës si dhe në monumentet e vendosur për të në vende publike që janë “public domain”, për të krijuar figurën e Skënderbeut që përdor në suvenire.
- I akuzuari me krijimin e tij nuk ka **denigruar as autorin, as veprën.**

Trashëgimtarët nuk mund të kenë më tepër të drejta se sa ka autori vetë.

Konsiderata të përgjithshme lidhur me praktikën gjyqësore.

Kujt i takon Barra e provës në procesin penal?

Provat që grumbullohen për të hetuar dhe gjykuar një çështje penale duhet të mbledhen rast pas rasti nga:

- Policia,
- Prokuroria,
- Mbajtësi i së drejtës/I dëmtuari akuzues;
- Doganat;
- Zyra e Tatimeve.
- Barra e provës në procesin civil;
- Mbajtësi i së drejtës për shkeljen dhe dëmin;
- Shkaktuesi i dëmit për të provuar se nuk ka shkelje dhe se nuk ka përgjegjësi në shkaktimin e dëmit.

Këshilla praktike që duhen ndjekur gjatë hetimit nga oficerët e policisë gjyqësore dhe prokurorët:

- Regjistroni çdo hap të hetimit;
- Identifikoni të drejtën e pronësisë të cenuar;
- Identifikoni mbajtësin e së drejtës dhe origjinën e titullit të tij;
- Përcaktoni të dyshuarin/t e mundshëm të shkeljes dhe shiko se sa përputhen dyshimet tuaja me ato të kallzuesit;
- Përshkruani natyrën e veprës penale apo të kundravajtjes penale në rastin e dhënë dhe krahasojeni atë me kërkesat e K.P;
- Listoni provat shkresore në formën e kontratave, licencave, certifikata regjistrimi, procesverbale të kqyrjes së mallrave, prokurave, faturave e të tjera dhe analizo me kujdes mënyrën e transferimit të të drejtave;
- Ruani dhe evidentoni çdo provë që do të përdoret nesër në procesin gjyqësor;
- Përcaktoni origjinën dhe skenarin e shkeljes apo itinerarin që ka ndjekur objekti i cenuar;
- Kontaktoni në formë shkresore çdo agjenci publike apo private që merret me mbrojtjen e atij aspekti të PI që është cenuar;
- Krijoni kontakte të përhershme me drejtorinë e Doganave, Zyrën për mbrojtjen e të Drejtave të autorit, DPPI, Zyrën e tatimeve, Ministrinë e Kulturës....etj;

- Merrni informacion sa më të plotë nga kallzuesi, viktima apo personi i dëmtuar;
- Analizoni me kujdes marrëdhëniet prodhues, furnizues, shpërndars, blerës, shitës edhe kur këto përfshijnë subjekte nga shtete të ndryshme në rastin kur ka çështje që lidhen me mallra pirate, me falsifikim produktesh e përdorim pa leje të markave tregtare dhe dizenjove industriale;
- Shikoni kombinimin e mundshëm me procedimin civil dhe padinë civile në procesin penal;
- Konsultohuni e një ekspert të fushës financiare për të konstatuar nëse ka dëm të shkaktuar nga kryerja e një veprimi apo akti të dyshuar si shkelje/vepër penale;
- Verifikoni nëse ka elementë informativë që mund të merren përmes internetit, atëherë kur shkelja përfshin shpërndarjen përmes internetit;
- Kujdesuni për rastet që përmbajnë në vetvete sekret tregtar me qëllim që informacioni të mbetet konfidencial.

**Konventat, Marrëveshjet dhe Traktatet ndërkombëtare ku ka aderuar
Republika e Shqipërisë, (RSH)**

Akti ndërkombëtar	Hyrja në fuqi	Ligji kombëtar që e ka miratuar
Konventa e Bernes e viti 1886	1993	Dekreti Nr. 487, datë 09.03.1993
Konventa e Parisit “Për mbrojtjen e pronësisë industriale”	1995	Hyn në fuqi në 4.10.1995
Marrëveshja e Madridit e datës 14 Prill 1891	4.10.1995	
Traktati “ Mbi lidhjen e Marrëveshjeve ndërkombëtare”	1998	Ligji 8371, datë 9.07.1998.
Konventen Ndërkombëtare e Romës “Për Mbrojtjen e Artisteve Interpretues dhe Ekzekutues, të Prodhuesve të Fonogrameve dhe të Organizmave Radiodifuzive”	2000	Ligji Nr. 8579, datë 16.02.2000;
Konventa e Gjenevës “Për Mbrojtjen e Prodhuesve të Fonogrameve kundër riprodhimit të paautorizuar të tyre”	2000	Ligji Nr. 8585, datë 15.03.2000
Marrëveshja TRIPS	08.09.2000	
Traktati i Organizatës Botërore të Pronësisë Intelktuale WIPO “Për mbrojtjen e artistëve interpretues dhe ekzekutues dhe prodhuesve të fonogrameve”	2001	Ligji Nr. 8740, datë 15.02.2001
Traktatin e Organizatës Botërore të Pronësisë Intelktuale WIPO “Për të drejtën e Autorit”	2001	Ligji Nr. 8838, datë 22.11.2001
Protokolli i Marrëveshjes së Madridit për regjistrimin e markave tregtare	30.7.2003	Ligji 8992, datë 30.01.2003
Konventa për Themelimin e Organizatës Botërore të tregëtisë	30.6.2004	Ligji 8993, datë 30.01.2003
Konventa Universale e Parisit “Për të Drejtën e autorit” dhe Dy Protokollet Shtesë të saj, 1971.	2003	Ligji nr. 9129, datë 08.09.2003

Traktati i Budapestit për njohjen ndërkombëtare tëdepozitimit të mikroorganizmave për qëllime të procedurës së patentave »	19.9.2004	Ligji 9031, datë 20.3.2003
Konventa e Nicës për klasifikimin ndërkombëtar të mallrave dhe shërbimeve për qëllimet e regjistrimit të markës.	19.9.2003	Ligji 9033, datë 20.03.2003
Konventa Ndërkombëtare për mbrojtjen e varienteteve të reja të bimëve.	15.10.2005	Ligji 9395, datë 12.5.2005
Marrëveshja e Strasburgut për klasifikimin ndërkombëtar të patentave	24.7.2007	Ligji 9532, datë 15.5.2006
Marrëveshja e Hagës për regjistrimin ndërkombëtar të dizenjove industriale	19.3.2007	Ligji 9648, datë 27.11.2006
Akti i Gjenevës i Marrëveshjes së Hagës për regjistrimin ndërkombëtar të dizenjove industriale dhe rregulloret mbëehstetur në aktin e Gjenevës 1999	2007	Ligji 9647, datë 27.11.2006
Marrëveshja për të drejtën e patentave në WIPO	17.5.2010	Ligji 10180, datë 29.10.2009
Konventa Europiane e patentave	01.5.2010	Ligji 10179, datë 18.4.2013
Marrëveshja e Londrës për zbatimin e nenit 65 e Konventës për Patentat Europiane	2013	Ligji 118/2013, datë 18.04.2013

TABELA E DISPOZITAVE ME SANKSIONE

PJESA A		LEGJISLACIONI PËR PRONËSINË INTELEKTUALE	
Akti ligjor	Neni	Shkelja	Dënimi maksimal
Ligji Nr. 35/2016 “Për të drejtat e autorit dhe të drejtat e tjera të lidhura me te	Neni 179	Përbën kundërvajtje administrative veprimtaria e çdo personi, nëse pa autorizimin e autorit zbulon për herë të parë ose përdor veprën pa përmendur autorësinë ose pa autorizim shtrembëron, modifikon një vepër ose përdor veprën në një mënyrë që cenon nderin dhe reputacionin e autorit (nenet përkatëse për të drejtat vetjake jopasurore) dhe është në shkelje të neneve 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 108, 109, 113, 116, 117, 118, 121, 154, 155.	Dënohet me gjobë nga 10 000 lekë deri në 500 000 lekë
Ligjit “Për pronësinë Industriale”, Nr.9947, datë 7.7.2008, i ndryshuar	Neni 199	Çdo veprim i kryer në kundërshtim me përcaktimet e neneve 36, 127, 156 e 178 për shkelje të të drejtave të pronësisë industriale, kur nuk përbën vepër penale, përbën kundërvajtje administrative	Dënohet me gjobë nga 100 000 deri në 500 000 lekë.
PJESA B		LEGJISLACION TJETËR	
Akti ligjor	Neni	Shkelja	Dënimi maksimal
Kodi Penal	Neni 148	Riprodhimi tërësisht ose pjesërisht i veprës letrare, muzikore,	Dënohet me gjobë ose me burgim gjer në dy vjet.

		artistike ose shkencore që i përket një tjetri, ose përdorimi i tyre pa pëlqim të autorit, kur kanë shkelur të drejtat vetjake e pasurore të tij, përbën kundërvajtje penale.	
Kodi Penal	Neni 149/a	Prodhimi, shpërndarja, mbajtja për qëllime tregtimi, shitja, ofrimi për shitje, furnizimi, shpërndarja, eksportimi ose importimi për këto qëllime: a) produktit ose procesit të mbrojtur nga një patentë, pa pëlqimin e pronarit të patentës; b) produktit që mbrohet nga një dizeno industriale, pa pëlqimin e pronarit të dizenos industriale; c) mallrave ose shërbimeve që mbrohen nga një markë tregtare, pa pëlqimin e pronarit të markës tregtare;ç) produktit që rrjedh nga një tregues gjeografik, pa pëlqimin e pronarit të treguesit gjeografik;të kryera me dashje, përbëjnë kundërvajtje penale dhe dënohen me gjobë ose me burgim gjer në një vit.Po kjo vepër kur kryhet në bashkëpunim ose më shumë se një herë përbën kundërvajtje penale.	Dënohet me gjobë ose me burgim gjer në dy vjet.
Kodi Penal	Neni 149/a	Prodhimi, shpërndarja, mbajtja për qëllime tregtimi, shitja, ofrimi për shitje, furnizimi, shpërndarja, eksportimi	Dënohet me gjobë ose me burgim gjer në dy vjet.

		ose importimi për këto qëllime: a) produktit ose procesit të mbrojtur nga një patentë, pa pëlqimin e pronarit të patentës; b) produktit që mbrohet nga një dizeno industriale, pa pëlqimin e pronarit të dizenos industriale; c) mallrave ose shërbimeve që mbrohen nga një markë tregtare, pa pëlqimin e pronarit të markës tregtare;ç) produktit që rrjedh nga një tregues gjeografik, pa pëlqimin e pronarit të treguesit gjeografik;të kryera me dashje, përbëjnë kundërvajtje penale dhe dënohen me gjobë ose me burgim gjer në një vit.Po kjo vepër kur kryhet në bashkëpunim ose më shumë se një herë përbën kundërvajtje penale.	
Kodi Penal	Neni 149/b i Kodit Penal Shqiptar	Prodhimi, përdorimi, mbajtja për qëllim tregtimi, shitja, ofrimi për shitje, furnizimi, shpërndarja, eksportimi ose importimi për këto qëllime i produktit që shkel të drejtat e topografisë së regjistruar të qarkut, të gjysmëpërçuesit ose të qarkut të integruar, pa pëlqimin e pronarit të topografisë, të kryera me dashje, përbëjnë kundërvajtje penale dhe dënohen me gjobë ose me burgim gjer në një vit. Kur kjo vepër kryhet	Dënohet me gjobë ose me burgim gjer në dy vjet.

		në bashkëpunim ose më shumë se një herë përbën kundërvajtje penale.	
	Neni 147	Vjedhja e pasurisë me anë të mashtimit, duke paraqitur një vepër të artit dhe të kulturës si origjinale apo të një tjetër autori nga ai që është në fakt,	Dënohet me gjobë ose me burgim gjer në katër vjet.
	Neni 176	Importimi, eksportimi ose transitimi i vlerave kulturore kombëtare në kundërshtim me dispozitat ligjore në lidhje me to dënohen me burgim deri në dhjetë vjet.	Dënim me burgim nga pesë deri në dhjetë vjet.
	138/a	Importimi, eksportimi, tranzitimi dhe tregtimi në kundërshtim me ligjin i veprave të artit dhe të kulturës, me qëllim fitimi material ose çdo përfitim tjetër.	Dënohet me burgim nga tre gjer në dhjetë vjet.
Ligji nr. 102/2014, “Kodi Doganor I Republikës së Shqipërisë”	Seksioni 2 Neni 251	Kur kundërvajtja ka të bëjë me mallrat (ndryshime në sasi, vlerë, origjinë, lloj) dhe sjell diferenca në pagesën e detyrimeve që duhen paguar për mallrat, zbatohet sanksion në masën 1-fish të detyrimit të munguar.	Dënimi me gjobë vendosen brenda kufijve 20 000 deri në 500 000 lekë kur lidhen me formën e fajta të neglizhencës dhe deri në 1 000 000 lekë kur lidhen me vepra openale të kryera me dashje, në bashkëpunim dhe në tentativë.
Ligji “Për barnat dhe shërbimin farmaceutik” 105/2014	63/a	Prodhimi dhe tregtimi i barnave pa autorizimin përkatës dhe ndryshimi në formën farmaceutike pa autor.	Dënohet me gjobë deri në 1 000 000 lekë dhe në rast përsëritjeje, me konfiskim dhe heqje të autorizimit për prodhim.

Ligji 9902, datë 17.04.2008 "Për mbrojtjen e konsumatorëve.	14 dhe 57	Neni 57 parashikon se kur nuk përbëjnë vepër penale, përbëjnë kundërvajtje administrative të gjitha veprimet që lidhen me praktikat corientuese dhe mashtruese të konsumatorit lidhur me cilësitë e sendeve dhe produkteve dhe origjinalitetin e tyre. (neni 14).	Dënohen me gjobë 70 000 lekë.
Ligji nr. 9918, datë 19.05.2008, i ndryshuar "Për Komunikimet Elektronike në Republikën e Shqipërisë	Neni 134-137	Përcakton se kur një person fizik apo juridik zhvillon veprimtari në fushën e komunikimeve elektronike, i paautorizuar nga AKEP-i, inspektorët bllokojnë pajisjet.	Dënime e gjobë në vlerën nga 50 000 000 deri në 100 000 000 lekë, për shkeljet et kryera nga personi juridik. Pajisjet e bllokuara inventarizohen dhe sekuestrohen. Me kalimin e afatit 1-mujor nga data e bllokimit, nëse nuk është bërë ankim nga sipërmarrësi, pajisjet u jepen për shitje subjekteve të ngarkuara me ligj. Pjesa e të ardhurave nga shitja, që rregullohet me kontratën përkatëse ndërmjet AKEP-it dhe subjektit të mësipërm, kalon në Buxhetin e Shtetit.

World Intellectual Property Organization
34, chemin des Colombettes
P.O. Box 18
CH-1211 Geneva 20
Switzerland

Tel: +41 22 338 91 11
Fax: +41 22 733 54 28

For contact details of WIPO's
External Offices visit:
www.wipo.int/about-wipo/en/offices

General Directorate of Industrial Property
(GDIP)
Ministry of Finances and Economy
Bulevardi "Zhan D'Ark"
Prona nr. 33, ish-Shtëpia e Ushtarakëve
Tirana
Albania

Tel. (355 42) 271 678
Fax. (355 42) 234 412

www.dppm.gov.al